

T.C

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI**

**TEKİRDAĞ KENT MERKEZİNDEKİ SON DÖNEM OSMANLI KAMU
YAPILARI (XIX.-XX. YY.)**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Cenk DOĞAN**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mesut DÜNDAR**

Çanakkale - 2016

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Tekirdağ Kent merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu Yapıları (XIX.-XX. YY.)" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

25/01/2016

Cenk Doğan

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Cenk DOĞAN'a ait "Tekirdağ Kent Merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu
Yapıları (XIX.-XX. YY.)" adlı
çalışma, jürimiz tarafından Sanat Tarihi Anabilim Dalında,
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Doç. Dr. Alptekin YAVAŞ

Üye Yrd. Doç. Dr. Mesut DÜNDAR
(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Hacer ATEŞ

Tez No : 10101100
Tez Savunma Tarihi : 25.01.2016

ONAY

Doç. Dr. Şenif KORKMAZ
Enstitü Müdürü
22/02/2016

ÖZET

Tekirdağ Kent Merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu Yapıları (XIX.-XX. YY.)

Osmanlı Mimarlığı'nın 18. yüzyıl başından 20. yüzyılın başına kadar süren dönemi Türk Mimarlık Tarihi'nde özel bir yere sahiptir. Klasik unsurlarını yüzyıllar öncesinden oluşturan ve Selçukludan gelen geleneklerle Anadolu'nun yerli geleneklerini birleştirip olgunlaştıran Osmanlı Mimarlığı büyük siyasi ve ekonomik sıkıntuların yaşandığı son dönemde klasik uygulamalardan uzaklaşsa da Batı'dan ithal edilen mimari uygulamalarla, evrimi yarım kalacak bir döneme girmiştir. Büyük bir devlet yapısı, ilim ve teknikte hızla gelişen Batı dünyasının gerisinde kaldıkça, Batılılaşma bir anlamda zorunlu hale gelmiştir. Tanzimat'la birlikte değişen ve gelişen devlet yapısı, yeni kurumsal yapıların da oluşmasına neden olmuştur. Osmanlı mimarlık uygulamalarında yer almayan kamu idari yapıları, hükümet konakları, müze, postane, banka, belediye binaları gibi yapılar beklenmedik bir hızla şehir dokusuna dahil edilmiştir. Batılılaşma aşama aşama önemli merkezlerden başlayarak Trakya ve Anadolu'da daha küçük kent merkezlerine yayılmıştır. Bu yapıların mimari programlarında Batılı üslupların egemen olmasında, kurumsal ve kültürel kimliğinin Batılı olmasının yanı sıra dönemin moda akımlarının ve yabancı mimarlarının da etkili olduğu açıktır. Bu dönemde Avrupa kökenli Barok, Neoklasik, Art Nouveau ve Eklektik üsluplar belirli bir evrim doğrultusunda uygulanmıyor olsa da ulusal bir mimarlık arayışının da ortaya çıktığı gerçektir. Osmanlı'nın Son Dönem Mimarlığı, yeterli bir evrim geçiremeyip olgunlaşmamış, bu yüzden çoğu zaman eleştirilere maruz kalmıştır. Yine de bu dönemin mimari üretiminin yoğunluğu ve başarılı örnekleri göz önünde tutulursa yapılacak çalışmaların da önemi ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı'nın Batılılaşma hareketleriyle birlikte merkezi yönetim yapısı taşra yönetimlerine kaydıkça, idari merkezlerde de yeni kamu yapılarına ihtiyaç duyulmuştur. Tekirdağ ili de bu dönemde İstanbul ve Edirne gibi önemli merkezlerin yakınında bulunan bir yönetim merkezidir. Erken ve Klasik Dönem Osmanlı mimari örneklerinin sayıca az bulunduğu Tekirdağ ili genelinde Son Dönem mimari eserlerinin sayıca çoğaldığı dikkat çekmektedir. Bu da kentin 18. ve 19. yüzyıllarda önemli bir yerleşim birimi haline gelmesiyle ilişkilidir.

Son Dönem Osmanlı Mimarisi olarak kabul edebileceğimiz bu dönemde Tekirdağ kent merkezinde günümüze ulaşan ve araştırma konumuza dahil edilen eğitim, idari, askeri

ve diğer yapılardan oluşan dokuz yapı, dönemin özelliklerini temsil eden kamu yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tümü de sade ve fonksiyonel olarak inşa edilen bu yapıların batılı örnekleri ve başkentteki uygulamaları örnek aldığı aşıkardır. Yine bu yapıların bir kısmının gayrimüslim okulları olarak gayrimüslim mimarlar tarafından yapıldığı, bununla birlikte gayrimüslim ustaların belediye binasının yapımında da görev aldığı anlaşılmaktadır. Dönemin beklentileri göz önünde tutularak, yapıların tamamında bir yandan merkezi hükümetin gücünü gösterecek büyüklük, bir yandan da ihtiyaçları karşılayacak temel fonksiyonlar ön planda tutulmuştur. İşlevsellik hemen daima temel kriterdir. Bu yapıların oldukça sade süslemelere ve dekoratif düzenlemelere sahip olduğu görülmektedir. 20. yüzyıl başında büyükçe bir köy görünümündeki Osmanlı kenti Tekirdağ'da planlı ve nitelikli kamu yapılarının inşasıyla şehircilik kültürü gelişirken, bu dönüşüm merkezden başlayarak gündün güne büyüyen ilçelere doğru hız kazanmıştır.

ABSTRACT

Last Period Ottoman Public Buildings in Tekirdağ City Center (XIX.-XX. B.C.)

The period from the beginning of the 18th century till the beginning of the 20th of Ottoman Architecture has a special place in Turkish Architecture History. Even though the Ottoman architecture that constituting classical elements centuries ago and ripening by combining Anatolian local traditions with traditions coming from the Seljuks withdrew from the classical customs in the last period when the big political and economical discomforts were lived, it entered a period when its evolution was left half finished with the architectural applications imported from the West. Westernisation became in a way compulsory when a big state structure stayed back from the Western world that was rapidly developing in science and technology. The state structure that changed and developed with the Reforms also caused new institutional structures. The public administration constructions that had not taken part in Ottoman architectural applications like government offices, museum, post office, bank, municipality buildings were included in city texture in an unexpected speed. Westernisation gradually spread in small towns in Thrace and Anatolia after starting in important city centers. It is true that a national architectural quest emerged even though Europe based Baroque, Neoclassic, Art Nouveau and Eclectic manners were not applied towards a specific evolution in this period. Ottoman's last period architecture could not evolve and ripen sufficiently, thus it was subjected to criticism from time to time. Nevertheless the importance of the works would be revealed if this period's architectural production's intensity and successful samples are considered.

With the Westernisation act of Ottoman central administrative structure canalized to urban administration, so new public structures were needed in the administrative centers. The city of Tekirdağ was an administrative center close to important centers in this period such as Istanbul and Edirne. It takes attention that in the general of the city of Tekirdağ early and classical period Ottoman architecture samples are rare yet last period architectural works are lots in numbers. This is related to the city's becoming an important residential center in the 18th and 19th centuries.

Nine buildings, consisting of education, administration, military and other constructions, which were in the city center of Tekirdağ in that period that we can accept

as the last period Ottoman Architecture and which are the subject of this research, appears as the public buildings representing the features of the period. It is clear that all these structures that built simply and functional took example western samples and their capital city applications. It is also understood that some of these buildings were built as non-Muslim schools by non-Muslim architectures, in addition the non-muslim architectures took part in building the Municipality Building. With considering the period's expectations, the hugeness to show the power of the government and the basic functions for the needs were kept at the forefront. Functionality is always the first criteria. It is visible that these structures have quite simple ornamentation and decorative arrangements. In the beginning of the 20th century the city of Tekirdağ that appearing like a big village, while the city planning was developing with planned and qualitative public buildings, this transformation starting from the center through the districts has gained speed.

ÖNSÖZ

Son Dönem Osmanlı Mimarisi yakın zamanlara kadar yeterli düzeyde incelenmemiş, siyasi ve ekonomik anlamda sıkıntılı bir dönem olmasına rağmen bu zaman dilimindeki mimari üretimin yoğunluğu bir ölçüde gözden kaçmıştır. Ancak gün geçtikçe yaşadığımız şehirlerin silüetini belirleyen ve birçoğu günümüzde de kullanılan kamu yapılarına kamuoyunun ilgisi artmakta ve bu konuda yapılan akademik çalışmaların sayısı hızla çoğalmaktadır.

Toplumun sosyal gelişiminin karşılığı olan eğitim, kültür, sağlık, idare ve savunma örgütlenmeleri, onları çağın olanaklarıyla buluşturacak mekan ve yapı tasarımlarıyla mümkün olabilmektedir.

Osmanlı'nın son dönemini kapsayan Batılılaşma hareketleri sonucu 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı coğrafyasının hemen her noktasında yükselen kamu yapıları, dönemin sosyal gelişmelerinin ve değişen kamu ihtiyaçlarının da bir yansımasıdır. Avrupa'daki mimari akımların yerli unsurlarla bir araya gelerek oluşturduğu birçok yapı, özellikle önemli kent merkezlerinde, şehirlerin kilit noktalarında bulunmaktadır. İmparatorluğun ve idari yapının gücü ile birlikte bu yapıların nitelikleri, içinde buldukları kentlerin yönetsel gücüne de işaret etmektedir.

Tezimin hazırlanmasında büyük emeği bulunan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mesut DÜNDAR'a, çalışmanın her aşamasında desteklerini esirgemeyen, Tekirdağ Büyükşehir ve Süleymanpaşa Belediye Başkanlığına, İl Sağlık Müdürlüğüne, İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna, Namık Kemal Üniversitesi Tarih Bölümü'ne, çalışmam esnasında sahada bana her türlü kolaylığı sağlayan kurum müdürlükleri ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Cenk Doğan

24.12.2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	ix
ÇİZİM LİSTESİ	x
RESİM LİSTESİ	xii
GİRİŞ	
1. Konunun Niteliği, Önemi ve Sınırları	1
2. İlgili Yayınlar	3
3. Metod ve Düzen	4
BÖLÜM I	
1.SON DÖNEM OSMANLI MİMARİSİ	6
BÖLÜM II	
2.TEKİRDAĞ’IN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ	19
2.1. Tekirdağ’ın Coğrafi Konumu	19
2.2. Tekirdağ’ın Tarihçesi	21
BÖLÜM III	
3.TEKİRDAĞ KENT MERKEZİNDEKİ SON DÖNEM OSMANLI KAMU YAPILARI	28
3.1. Varlığı Tespit Edilen Ancak Günümüze Ulaşamayan Kamu Yapıları	28
3.1.1. Eğitim Yapıları	28
3.1.1.1. Medrese (Rüşdiye)	28
3.1.1.2. Kız Rüştiyesi	28
3.1.1.3. Selim Sabit Okulu	29
3.1.1.4. Çardak Erkek İlkokulu	29
3.1.1.5. Kız İlkokulu	29
3.1.1.6. Fethiye Erkek İlkokulu	29
3.1.1.7. Erkek İlkokulu 1	29
3.1.1.8. Erkek İlkokulu 2	29
3.1.2. İdari Yapılar	29
3.1.2.1. Eski Hükümet Konağı	29

3.1.2.2. Gümrük Dairesi	30
3.1.3. Askeri Yapılar	30
3.1.3.1. 190. Alay Kışlası	30
3.1.3.2. Ordu İmalathanesi	30
3.1.3.3. Askerlik Dairesi Başkanlığı	31
3.1.4. Diğer Yapılar	31
3.1.4.1. Eski Postane	31
3.1.4.2. Saat Kulesi	31
3.1.4.3. Duyunu Umumiye Binası	31
3.1.4.4. Memleket Hastanesi (Devlet Hastanesi Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi)	32
3.2. Günümüze Ulaşan Kamu Yapıları	33
3.2.1. Eğitim Yapıları	33
3.2.1.1. Eski Hacılbey İlkokulu (Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu)	33
3.2.1.2. Eski İnönü İlkokulu (Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi)	41
3.2.1.3. Namık Kemal İlkokulu (Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım)	47
3.2.1.4. Menba-i İrfân Mektebi (Süleymanpaşa Anaokulu)	53
3.2.1.5. Tekirdağ Ortaokulu (Namık Kemal İlkokulu 1.Kısım)	58
3.2.2. İdari Yapılar	65
3.2.2.1. Eski Belediye Binası (Süleymanpaşa Belediye Binası)	65
3.2.2.2. Hükümet Konağı (Valilik Binası)	73
3.2.3. Askeri Yapılar	85
3.2.3.1. 19. Tümen Binaları (Namık Kemal Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Binaları)	85
3.2.4. Diğer Yapılar	87
3.2.4.1. İttihat ve Terakki Kulübü (Süleymanpaşa İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü).....	87
BÖLÜM IV	
DEĞERLENDİRME	90
4.1. Mimari	90
4.2. Süsleme	98
SONUÇ	102
KAYNAKÇA.....	105
ÇİZİMLER.....	114

RESİMLER179

KISALTMALAR

a.e.: Aynı eser

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t.: Adı geçen tez

a.y.: Aynı yazar

bkz. : Bakınız

BOA, İ.DH: Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade Dahiliye

BOA, ŞD: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şura-yı Devlet Evrakı

C : Cilt

cm : Santimetre

Çev. : Çeviren

D.B.İ.A.: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi

DH. MKT.: Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemî

Ed. : Editör

E.K.V.K.B.K.: Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

G.E.A.Y.K. : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu

İ.O.: İlkokul

K.K. : Koruma Kurulu

m : Metre

M.E.B.: Milli Eğitim Bakanlığı

s : Sayfa

S : Sayı

T.C :Türkiye Cumhuriyeti

T.D.V: Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve bunun gibi

Yay. : Yayınları

yy. : Yüzyıl

ÇİZİM LİSTESİ

- Tekirdağ Kamu Yapılarını Gösteren İmar Haritası (Süleymanpaşa Belediyesinden)
- Çizim 1: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Zemin Kat Yerleşim Krokisi (Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi)
- Çizim 2: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Birinci Kat Yerleşim Krokisi (Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi)
- Çizim 3: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Bodrum Kat Yerleşim Krokisi (Yahya Kemal Beyatlı Ana Okulu Arşivi, Çizen Ahmet Bucak, 1962)
- Çizim 4: Güzel Sanatlar Lisesi Doğu Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 5: Güzel Sanatlar Lisesi Batı Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 6: Güzel Sanatlar Lisesi Kuzey Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 7: Güzel Sanatlar Lisesi Güney Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 8: Güzel Sanatlar Lisesi Zemin Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 9: Güzel Sanatlar Lisesi 1. Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 10: Güzel Sanatlar Lisesi 1. Bodrum Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 11: Güzel Sanatlar Lisesi 2. Bodrum Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 12: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Zemin Kat Planı (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 13: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım 1. Kat Planı (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 14: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Bodrum Kat Planı (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 15: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Doğu Cephe (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 16: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Doğu Cephe (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 17: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Kuzey Cephe (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 18: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Güney Cephe (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 19: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 20: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Birinci Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 21: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Bodrum Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 22: Süleymanpaşa Anaokulu Güney ve Batı Cephe (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 23: Süleymanpaşa Anaokulu Kuzey ve Doğu Cephe (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 24: Süleymanpaşa Anaokulu Zemin Kat Planı (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 25: Süleymanpaşa Anaokulu Birinci Kat Planı (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 26: Süleymanpaşa Anaokulu Güney ve Batı Cephe Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 27: Süleymanpaşa Anaokulu Kuzey ve Doğu Cephe Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 28: Süleymanpaşa Anaokulu Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 29: Süleymanpaşa Anaokulu Birinci Kat Planı Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi)
- Çizim 30: N. Kemal İlkokulu 1.Kısım Batı Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 31: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Doğu Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)

- Çizim 32: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Güney Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 33: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Kuzey Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 34: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Zemin Kat Planı (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 35: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Birinci Kat Planı (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 36: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Bodrum Kat Planı (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 37: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 38: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım 1. Kat Planı Restorasyon Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 39: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım Bodrum Kat Planı Restorasyon Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi)
- Çizim 40: Süleymanpaşa Belediye Binası Güney Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 41: Süleymanpaşa Belediye Binası Kuzey Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 42: Süleymanpaşa Belediye Binası Batı Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 43: Süleymanpaşa Belediye Binası Doğu Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 44: Süleymanpaşa Belediye Binası Zemin Kat Planı (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 45: Süleymanpaşa Belediye Binası 1. Kat Planı (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 46: Süleymanpaşa Belediye Binası Bodrum Kat Planı (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 47: Süleymanpaşa Belediye Binası Güney Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 48: Süleymanpaşa Belediye Binası Kuzey Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 49: Süleymanpaşa Belediye Binası Batı Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 50: Süleymanpaşa Belediye Binası Doğu Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 51: Süleymanpaşa Belediye Binası Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 52: Süleymanpaşa Belediye Binası 1. Kat Planı Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 53: Süleymanpaşa Belediye Binası Bodrum Kat Planı Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu)
- Çizim 54: Valilik Binası Güney Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 55: Valilik Binası Kuzey Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 56: Valilik Binası Doğu Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 57: Valilik Binası Batı Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 58: Valilik Binası Zemin Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 59: Valilik Binası 1. Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 60: Valilik Binası 2. Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden)
- Çizim 61: Amasya Valilik Binası (Hükümet Konağı) Zemin Kat Planı (Emre Kolay'dan)
- Çizim 62: Kastamonu Hükümet Dairesi Kat Planları (Mine Topçubaşı'ndan)
- Çizim 63: Bolu Hükümet Konağı Kat Planları ((Mine Topçubaşı'ndan)
- Çizim 64: Kırklareli Vali Faik Üstün İlköğretim Okulu Kuzeybatı Cephesi (Kırklareli İl Özel İdaresinden)

RESİM LİSTESİ

- Resim 1: Rüşdiye Binası 20. yüzyıl başı
 Resim 2: Yanan Eski Hükümet Konağı
 Resim 3: Tekirdağ Gümrük Dairesi
 Resim 4: Askerlik Dairesi Başkanlığı
 Resim 5: Eski Postane Binası
 Resim 6: Rüstempaşa Caminin sol kısmında yıkılan Saat Kulesi
 Resim 7: Memleket Hastanesi
 Resim 8: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu
 Resim 9: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu merdivenlerinin 2005 yılındaki görünümü
 Resim 10: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu merdivenlerinin 2015 yılındaki görünümü
 Resim 11: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, güneybatı çıkması
 Resim 12: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, güneydoğu çıkması
 Resim 13: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu çatısının görünümü
 Resim 14: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, avlu
 Resim 15: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, güney cephe
 Resim 16: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, kuzey cephe
 Resim 17: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, doğu cephe
 Resim 18: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, batı cephe
 Resim 19: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, zemin kat koridoru
 Resim 20: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, koridor tavanı
 Resim 21: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, zemin kat doğu cephede pencereden kapıya dönüştürülen açıklık
 Resim 22: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, 1. kat doğu cephede kapatılan pencere
 Resim 23: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, terasa çıkan merdiven
 Resim 24: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, bodrum kat koridoru
 Resim 25: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, bodrum kat mekanlarından biri
 Resim 26: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, giriş kapısı üst kesimi
 Resim 27: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu girişindeki çeşme
 Resim 28: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1960'lı yılların başı
 Resim 29: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, doğu cephe
 Resim 30: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi giriş bölümü
 Resim 31: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, batı cephe
 Resim 32: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, kuzey cephe
 Resim 33: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, güney cephe
 Resim 34: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, güneybatı mekanı
 Resim 35: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, zemin kat merdiven kuruluşu
 Resim 36: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1. kat merdiven sahanlığı
 Resim 37: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1. kat koridoru
 Resim 38: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1. bodrum kat doğu girişi
 Resim 39: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, giriş bölümü sütun detayı
 Resim 40: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat girişi
 Resim 41: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat giriş kapısı kemer detayı
 Resim 42: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat cephesinde çeşme
 Resim 43: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat mekanı tavan detayı
 Resim 44: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 20. yüzyıl başı
 Resim 45: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1995 yılı
 Resim 46: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1995 yılı

- Resim 47: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, doğu cephe
 Resim 48: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, batı cephe
 Resim 49: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, kuzey cephe
 Resim 50: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, güney cephe
 Resim 51: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, doğu girişi
 Resim 52: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, kuzeydoğu mekanı
 Resim 53: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, güneybatı dersliği
 Resim 54: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, zemin kat koridoru kuzey kısmına eklenen mekân
 Resim 55: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, merdiven kuruluşu
 Resim 56: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1.kat kuzeybatı dersliği
 Resim 57: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1.kat koridoru güney kısmına eklenen mekân
 Resim 58: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1. kat tavanı
 Resim 59: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, bodrum kat güneydoğu mekanı
 Resim 60: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, bodrum kat koridoru
 Resim 61: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1. kat koridor zemini
 Resim 62: Süleymanpaşa Anaokulu, 20. yüzyıl başı
 Resim 63: Süleymanpaşa Anaokulu
 Resim 64: Süleymanpaşa Anaokulu, 1990 yılı
 Resim 65: Süleymanpaşa Anaokulu, zemin kat koridoru güney girişi
 Resim 66: Süleymanpaşa Anaokulu, restorasyon öncesi zemin kat merdivenleri
 Resim 67: Süleymanpaşa Anaokulu, restorasyon öncesi ahşap tavanları
 Resim 68: Süleymanpaşa Anaokulu, restorasyon öncesi ahşap zemini
 Resim 69: Süleymanpaşa Anaokulu, 1. kat tavanı
 Resim 70: Süleymanpaşa Anaokulu, güneybatı dersliği tavanı
 Resim 71: Süleymanpaşa Anaokulu, 1. kat güneybatı dersliği zemini
 Resim 72: Süleymanpaşa Anaokulu, güney cephe
 Resim 73: Süleymanpaşa Anaokulu, kuzey cephe
 Resim 74: Süleymanpaşa Anaokulu, batı cephe
 Resim 75: Süleymanpaşa Anaokulu, doğu cephe
 Resim 76: Süleymanpaşa Anaokulu, zemin kat merdiven kuruluşu
 Resim 77: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, 1994 yılı
 Resim 78: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım batı cephe
 Resim 79: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe ana giriş
 Resim 80: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe detay
 Resim 81: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, doğu cephe
 Resim 82: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, güney cephe
 Resim 83: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, kuzey cephe
 Resim 84: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, giriş holü
 Resim 85: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, zemin kat kuzeydoğu mekanı
 Resim 86: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, zemin kat koridoru kuzeyden bakış
 Resim 87: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, zemin kat merdivenleri
 Resim 88: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, güneybatı mekanı
 Resim 89: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, 1.kat koridoru güneyden bakış
 Resim 90: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, bodrum kat koridoru güneyden bakış
 Resim 91: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe süsleme detayları
 Resim 92: Süleymanpaşa Belediye Binası, 20. yy. başı
 Resim 93: Süleymanpaşa Belediye Binası
 Resim 94: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi

- Resim 95: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi zemin kat holü
- Resim 96: Süleymanpaşa Belediye Binası, zemin kat sütunlarının restorasyon sonrası görünümü
- Resim 97: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi zemin kat merdivenlerinin görünümü
- Resim 98: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası zemin kat merdivenlerinin görünümü
- Resim 99: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi zemin kat merdiven korkuluklarının görünümü
- Resim 100: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası zemin kat merdivenlerinin görünümü
- Resim 101: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi 1. kat holünün görünümü
- Resim 102: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası 1. kat holünün görünümü
- Resim 103: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi 1. kat hol tavanının görünümü
- Resim 104: Süleymanpaşa Belediye Binası restorasyon sonrası, 1. kat hol tavanının görünümü
- Resim 105: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe
- Resim 106: Süleymanpaşa Belediye Binası, kuzey cephe
- Resim 107: Süleymanpaşa Belediye Binası, batı cephe
- Resim 108: Süleymanpaşa Belediye Binası, doğu cephe
- Resim 109: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat güneybatı mekanı
- Resim 110: Süleymanpaşa Belediye Binası, bodrum kat holüne kuzeyden bakış
- Resim 111: Süleymanpaşa Belediye Binası, batı cephe sütunları
- Resim 112: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe 1. kat balkon sütunları
- Resim 113: Süleymanpaşa Belediye Binası, batı cephe 1.kat balkon sütunları
- Resim 114: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe pencere detayı
- Resim 115: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe pencere süsleme detayı
- Resim 116: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe giriş kapısı detayı
- Resim 117: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat hol tavan süslemeleri
- Resim 118: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat güneybatı mekanı tavanı
- Resim 119: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat kuzeydoğu mekanı tavan süslemeleri
- Resim 120: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat güney cephe balkon korkulukları
- Resim 121: Valilik Binası (Hükümet Konağı), 1931 yılı
- Resim 122: Valilik Binası, güney cephe
- Resim 123: Valilik Binası, güney cephe ana giriş
- Resim 124: Valilik Binası, kuzey cephe
- Resim 125: Valilik Binası, doğu cephe
- Resim 126: Valilik Binası, batı cephe
- Resim 127: Valilik Binası, zemin kat kuzey koridoru
- Resim 128: Valilik Binası, zemin kat merdivenleri
- Resim:129 Valilik Binası, 1. kat Vali Odası
- Resim 130: Valilik Binası, 1. kat kuzey koridoru
- Resim 131: Valilik Binası, 1. kat merdivenleri
- Resim 132: Valilik Binası, 2. kat kuzey koridoru
- Resim 133: Valilik Binası, 2. kat batı koridoru
- Resim 134: Valilik Binası, bodrum kat güney koridoru
- Resim 135: Valilik Binası, bodrum kat kuzey koridoru
- Resim 136: Valilik Binası, iç avlunun kuzeydoğudan görünümü

- Resim 137: Valilik Binası, giriş bölümü sütun detayı
 Resim 138: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolar
 Resim 139: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolardan ayrıntı
 Resim 140: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolardan ayrıntı
 Resim 141: Valilik Binası, giriş holü doğu duvarındaki çini panolar
 Resim 142: Valilik Binası, giriş holü doğu duvarındaki çini panolardan ayrıntı
 Resim 143: Valilik Binası, giriş holü doğu duvarındaki çini panolardan ayrıntı
 Resim 144: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolardan ayrıntı
 Resim 145: Valilik Binası, giriş holü zemin süslemesi
 Resim 146: Valilik Binası, giriş holü tavan detayı
 Resim 147: Valilik Binası, giriş holü sütun detayı
 Resim 148: Valilik Binası, 1. kat Vali odası tavan süslemesi
 Resim 149: Valilik Binası, 1. kat Vali odası tavan göbeği
 Resim 150: Valilik Binası, 1. kat merdiven kovanı tavan süslemesi
 Resim 151: Valilik Binası, 1. kat merdiven kovanı pencere vitrayı
 Resim 152: Araştırma ve Uygulama Hastanesi (19. Tümen Binaları)
 Resim 153: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneybatı binası batı cephenin güneybatıdan görünümü
 Resim 154: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneybatı binası kuzey cephe
 Resim 155: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneybatı binası güney cephenin güneybatıdan görünümü
 Resim 156: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneydoğu binası doğu cephenin güneydoğudan görünümü
 Resim 157: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (İttihat ve Terakki Kulübü)
 Resim 158: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, güney cephe
 Resim 159: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, batı cephe
 Resim 160: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, zemin kat koridoru
 Resim 161: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, zemin kat toplantı salonu
 Resim 162: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, doğu cephe
 Resim 163: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, bodrum katı koridoru
 Resim 164: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, kuzey cephe
 Resim 165: Edirne Belediye Binası, güneydoğudan görünüşü
 Resim 166: Edirne Belediye Binası, zemin kat holünün kuzeybatıdan görünüşü
 Resim 167: Kırklareli Müzesi (Eski Belediye Binası), kuzeydoğudan görünüşü
 Resim 168: Kırklareli Müzesi (Eski Belediye Binası), zemin kat holünün doğudan görünüşü
 Resim 169: Kırklareli Kocahıdır İlköğretim Okulu, güneybatı cephe
 Resim 170: Kırklareli Vali Faik Üstün İlköğretim Okulu, kuzeybatı cephe
 Resim 171: Kırklareli Yayla Ayçiçeği Anaokulu (Eski Vali Konağı)
 Resim 172: Kırklareli Vali Faik Üstün İlköğretim Okulu, kuzeybatı cephesi taş süslemeleri
 Resim 173: Edirne Yusuf Hoca İlköğretim Okulu, zemin kat koridoru zemin süslemesi

GİRİŞ

1. Konunun Niteliği, Önemi ve Sınırları

Son Dönem Osmanlı Mimarisi, sayısal açıdan oldukça üretken olmasına rağmen çoğu zaman bir geçiş dönemi gibi düşünülmekte ve Erken ve Klasik Dönem kadar araştırmaya konu olmamaktadır. Yapılan çalışmaların sınırlı olmasının yanında, yapıların tarihine ve geçirdiği evrelere ilişkin bilgilerin yeterli düzeyde kayıt altında tutulmamış olması da dikkat çekicidir. Bu, doküman ve arşiv anlamında daha etkin olabileceğini düşündüğümüz son yüzyıl için beklenmedik bir durumdur. Sosyal ihtiyaçların geliştiği ve karmaşıklaştığı 19. ve 20. yüzyılda kamu yapıları Osmanlı kentlerinin fiziki yapısını ve görünümünü de değiştirmiştir. Selçuklu, erken ve klasik dönem Osmanlı kentlerinin çekirdeğini oluşturan cami, külliye, medrese, hamam ve türbelerin yerini bu dönemde artık kamu yapıları almakta ve kentlerin gelişimine yön vermektedir.

Tekirdağ kent merkezinde bulunan ve mimarlık tarihimizde verimli bir dönemin yapıtları olarak yükselen Son Dönem Osmanlı kamu yapılarının yeterince incelenmemiş olması bizi bu konuda çalışma yapma konusunda isteklendirmiştir. Günümüz kadar kaynaklarda birkaç cümle ile bahsi geçen ve detaylı bir çalışmaya konu olmamış bu yapıların daha iyi anlaşılması ve sonradan yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır. Osmanlı döneminde bir idari merkez durumunda olan Tekirdağ kent merkezindeki günümüze gelebilmiş olan Geç Dönem Osmanlı kamu yapılarının tarihi ve mimari özelliklerinin ortaya çıkarılabilmesi için, hem literatür alanında hem de sahada çalışmalar yapılmış, bu yapılar bir dönem envanteri halinde incelenmiş, belgelenerek sürekliliklerinin sağlanması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi hedeflenmiştir. “Tekirdağ Kent Merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu Yapıları (XIX.-XX.YY.)” adlı bu tez çalışması, Tekirdağ kent merkezindeki kamu yapılarını kapsamaktadır. Çalışmada 19. yüzyıldan başlayarak Cumhuriyetin ilanına kadar olan dönemde inşa edilen kamu yapılarına yer verilmiştir. Bu yapıların bir kısmı estetik açıdan nitelikli yapılar olmasa da buldukları yüzyılın mimari geleneklerini ve alışkanlıklarını göstermesi açısından kültür tarihimizin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Günümüze ulaşabilen kamu yapılarının halen aynı amaçlarla kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Mimari özelliklerini önemli oranda koruyabilen bu yapılar dönemin sanatsal ve sosyal eğilimlerini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Son yıllarda

yapıların orijinal özelliklerini korumaya dönük onarım ve bakım çalışmaları umut vermektedir. Yine de bu özenin tüm yapılar için geçerli olduğunu söylemek zordur. Eğitim binaları olarak kullanılan yapılar, kurumlar arasında sık sık el değiştirdiği için kurumsal ihtiyaçlara uygun düzenlemeler yapılmaktadır. Bu, askeri yapı olarak inşa edilen, günümüzde Araştırma Hastanesi olarak kullanılan binalarda en üst düzeye çıkmıştır. Farklı zamanlarda binalar üzerinde yapılan değişikliklere ait kayıtlar muhafaza edilememiştir. Birçok yapının rölöve ve restorasyon kayıtlarının kayıp olduğu, arşiv belgelerinin tutulmadığı gözlenmektedir. Çalışma esnasında tarihi kayıtlar esas alınarak orijinal yapılar üzerinde incelemeler yapılmış, yakın tarihli ek binalar hakkında sınırlı ölçüde bilgi verilmiştir.

Günümüze ulaşamayan yapılar başlığı altında listelenen yapılar, asli özelliklerini tamamen yitirmiş, kaybolmuş ya da metruk halde bulunan yapılardır. Bu yapıların bir kısmı fotoğraflardan tespit edilebilmektedir. Bir kısmı ise sadece kaynaklarda ismi geçen kamu yapılarıdır. Dönemin dikkat çekici özelliklerinden biri de, birçok idari kurumun sıkça yer değiştirmesi ve bir binanın birden çok amaca hizmet ediyor olmasıdır. Bazen sivil bir konak bile önemli bir kamu dairesine ev sahipliği yapmaktadır. Bu da bize Osmanlı yerel idari sisteminde batılı anlamda kurumsal ve fonksiyonel yapılara kavuşulmadan önce kalıcı kamu yapılarının yaygın olmadığına işaret etmektedir. Bu başlık altında tarihi süreçleri incelenen kurumlar, yerel idarelerde kamu yapılarının mimari gelişimini göstermesi açısından önemlidir. Bu yapıların öne çıkan özellikleri, şehrin merkezinde bulunmaları ve ihtiyaçları karşılayacak ölçüde hacimli yapılar olmalarıdır. Kamu yapısı olarak inşa edilmeyip dönemin siyasi ve ekonomik şartlarıyla ilişkili olarak kamu yapısı olarak kullanılan sivil yapılar kapsama alınmamıştır. Kapsam içerisinde incelenen yapıların tamamı 19. yüzyıldan başlayarak Cumhuriyetin ilanına kadar inşa edilen ve kamu binası olarak kullanılan yapılardır.

Araştırma sürecinde tüm bu yapıların tarihsel gelişimleriyle beraber plan, cephe ve süsleme özellikleri incelenerek dönemi içindeki yeri ve önemi saptanmaya çalışılmış, Tekirdağ'ın şehirleşme kültürü içindeki katkılarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. İlgili Yayınlar

Son Dönem Osmanlı Mimarisi'ne ait birçok yapının henüz yeterince araştırılmadığı ya da yayınlarda hak ettiği ölçüde yer bulamadığı görülmektedir. Tez çalışmamıza konu olan Tekirdağ kent merkezindeki Son Dönem Osmanlı kamu yapıları hakkında yapılmış bir çalışma olmadığı gibi konuyla ilgili metinler bilimsel nitelik taşımamaktadır. Yapılar mimari açıdan değerlendirilmediği çoğu zaman tarihi bilgilerle yetinildiği dikkat çekmektedir. Bu bilgiler de yapıların nitelikleri ya da üstlendikleri fonksiyonlar açısından fikir vermektedir. Çalışmamızda kullandığımız en eski kaynaklardan biri Hikmet Çevik'in "*Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*"¹ isimli çalışması olmuştur. Dönemin Tekirdağ kent merkezindeki sosyal yaşamı tüm yönleriyle ele alan bu eser günümüze gelen ve kaybolan yapıların envanteri konusunda değerli bilgiler sunmaktadır. Yine dönem hakkında bilgi veren ve görece daha yeni tarihli kaynak kitaplarımızdan biri Mahmut Sümer'in "*Tekirdağ'ın Eski Günleri*"² isimli çalışmasıdır.

Tekirdağ konusunda çalışmalarıyla bilinen Mehmet Serez'in "*Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları*"³ adlı çalışması da tarihi bilgilere ulaşma konusunda faydalandığımız kaynaklardan biridir. Mehmet Serez'in bu eseri birçok Osmanlı Salnamelerini içermesi 19. ve 20. yüzyılın nüfus hareketlerini göstermesi açısından önem taşımaktadır. T.C. Tekirdağ Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan "*Tekirdağ İli Kültür Envanteri*"⁴, Tekirdağ il genelinde bulunan toplam yapı envanterini inceleme açısından faydalı olmuştur. Her ne kadar detaya inilmemiş olmasa da yapıları birbiriyle kıyaslayabilme imkanı sağlamıştır. Tekirdağ kent merkezindeki mimarlık örnekleri konusundaki tek eser olarak Münir Satkın'ın "*Osmanlı Dönemi Tekirdağ Evleri*"⁵ çalışması da çalışmamıza katkı sağlayan eserlerden biridir. Bunların dışında Geç Dönem Osmanlı kamu yapıları üzerine yapılmış bazı yüksek lisans ve doktora tezlerinden de benzer yapıların karşılaştırılması için faydalanılmıştır⁶.

¹ Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul 1949.

² Mahmut Sümer, *Tekirdağ'ın Eski Günleri*, Tekirdağ Halk Eğitim Yayınları:1, Yeni Hamle Matbaası, İstanbul 1970.

³ Mehmet Serez, *Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları*, Dönmez Ofset, Ankara 2007.

⁴ *Tekirdağ İli Kültür Envanteri*, T.C. Tekirdağ Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Makro 360 Sanal Tanıtım, Tekirdağ 2014.

⁵ Münir Satkın, *Osmanlı Dönemi Tekirdağ Evleri*, T.C. Tekirdağ Valiliği, Tekirdağ 2012.

⁶ Mustafa Bulut, *Sivas'taki Geç Dönem Osmanlı Kamu Yapıları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2006; Gökhan Ozden Baydaş, *Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 2007; Fatma Arslantaş, *20.Yüzyıl'ın İlk*

3. Metod ve Düzen

Tez çalışmasının başında Geç Dönem Osmanlı Mimarisi ve Tekirdağ'ın Osmanlı Dönemi ilgili basılı kitap, dergi, yıllık, makale ve tez gibi çalışmalar araştırılmış, konu ile ilgili yabancı kaynaklardan çeviriler yapılmıştır. Ardından Tekirdağ'ın tarihi ile çalışmaları bulunan araştırmacı ve yazarlarla yüz yüze görüşerek bilgiler alınmış, mevcut kaynaklardaki veriler tartışılmıştır.

Sonraki aşamalarda ilgili kurum müdürlüklerinden alan çalışması için izinler alınmıştır. Yapıların plan ve cephe çizimleri ve dönemle ilgili yazışmalar Süleymanpaşa Belediyesi, İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, İl Özel İdaresi ve okul müdürlüklerinin arşivlerinden temin edilmiştir.

Saha çalışmasıyla yapıların mimari ölçümleri yapılmış, mevcut çizimlerle karşılaştırılmış, yapıların çizim ve restorasyonlarında görev yapan mimarlarla görüşülmüş, elde edilen sayısal veriler kayıt altına alınmıştır. Bunun arkasından fotoğraf çekimleriyle binaların güncel durumları belgelenmiştir. Yine araştırmacıların arşivlerinde yapıların eski fotoğrafları bulunarak çalışmaya eklenmiştir.

Son olarak bir ana hat planı oluşturularak elde edilen bilgi ve dokümanlar belirli bir düzen içerisinde sunulmuştur.

Çalışma dört ana bölüm, diğerleri yardımcı başlıklar olmak üzere sekiz kısımdan oluşmaktadır.

“Giriş” başlığı, Konunun Niteliği, Önemi ve Sınırları, İlgili Kaynaklar ve Metod ve Düzen olmak üzere çalışmanın kapsamının belirlendiği ve kaynakların değerlendirildiği kısımdır.

Birinci ana bölümün adı “Son Dönem Osmanlı Mimarisi” olup, çalışmamızın temeli olan mimari akımların Osmanlı coğrafyası içinde sosyal ve siyasi değişimler eşliğinde

Yarısında Kayseri’de Kamu Yapıları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul 2009; Emre Kolay, *Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2013; Selda Özgün, *Denizli’deki Kamu Yapıları (1876-1940)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2000; Nadire Tuba Gündoğdu, *Batılılaşma Dönemi Kars’ın Şehir Dokusu ve Resmî Binalar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2005; Mine Topçubaşı, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti’nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul 2009.

geçirdiği gelişim süreci tarihsel bir süreç içinde değerlendirilmiş, dönemin belli başlı yapıları hakkında kısaca bilgiler verilmiştir.

İkinci ana bölümü teşkil eden “Tekirdağ’ın Tarihi Coğrafyası” başlığı altında, şehrin coğrafyası, tarih boyunca gelişimi, mimari birikimi, Osmanlı idari merkezi olarak tarihteki yeri ve önemi irdelenmiştir.

Üçüncü ana bölüm, çalışma kapsamında bulunan yapıların incelendiği “Tekirdağ Kent Merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu Yapıları Kataloğu” bölümüdür. Bu başlık, varlığı tespit edilen ancak günümüze ulaşamayan kamu yapıları ve günümüze ulaşan yapılar olarak iki ana başlık altında incelenmiştir. Her iki başlık ta kendi içerisinde yapı gruplarına göre alt başlıklara ayrılmıştır. Alt grupların listelenmesinde yapıların inşa tarihine göre kronolojik bir sıra takip edilmiş, tarihi net olarak bilinmeyen yapılar kendi başlığı altında belli bir kriter gözetilmeden sıralanmıştır. Günümüze ulaşan yapılar tarihçe, mimari unsur ve süslemeleriyle değerlendirilmiş, asli özelliklerini önemli oranda kaybeden İttihat ve Terakki Kulübü hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Dördüncü ana bölüm, “Değerlendirme” bölümüdür. Değerlendirme başlığı altında çalışmaya konu olan yapıların dönem özellikleri, birbiriyle ilişkileri, mimari unsurları, diğer Osmanlı kentlerinde üretilen yapı envanteriyle ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç başlığı altında ise tez çalışmamız genel hatlarıyla kısaca özetlenerek elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur.

Çalışmada kullanılan kaynakların gruplandırılarak alfabetik bir düzene göre sunulduğu başlık, “Kaynakça” kısmını oluşturmaktadır.

İncelenen yapıların kat planlarını, cephe çizimlerini içeren, yapıların kuruluş ve yerleşim düzeninin teknik olarak ifade edildiği kısım, “Çizimler” başlığı altındadır.

Son olarak yapıların eski ve mevcut durumlarını, mimari detaylarının fotoğraflarını içeren “Resimler” başlığı altında çalışmanın görsel malzeme ile daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

BÖLÜM I

1. SON DÖNEM OSMANLI MİMARİSİ

Osmanlı dönemi Türk mimarisini genel olarak üç önemli safhada inceleyebiliriz; Erken dönem Osmanlı Mimarisi, kuruluş ve gelişme dönemidir. Bu safha 14. yüzyıldan 16. yüzyıl başına kadar sürer. Sonraki aşama Osmanlı mimarisinin Klasik çağı olup 16. yüzyıl başlarından 18. yüzyıl başına kadar süren safhadır. Son önemli bölüm ise Osmanlı mimarisinin Batı sanatı tesirleri altında gelişim gösterdiği, 18. yüzyıl başından 19. yüzyıl sonuna kadar devam eden dönemidir⁷. Bu süreç 20. yüzyıl başında ortaya çıkan akımları da içine alarak Cumhuriyetin ilk yıllarında sona erer.

Osmanlı İmparatorluğunda Batılılaşma dönemi olarak nitelendirilen 18. ve 19. yüzyıllar yenileşmeyle birlikte köklü bir kültür değişiminin yaşandığı ve yeni bir sanat ortamının oluştuğu zaman dilimleridir. Yüzyıllar boyunca siyasal erkini koruyabilen Osmanlı Devleti, ekonomik ve sosyal açıdan kendine yeterli bir toplum yapısı oluşturabilmiş, sanat ve kültür alanındaki etkinlikler dış etkilerden uzak kalabilmiştir. Ancak 17. yüzyıldan sonraki siyasal gelişmeler Osmanlıları sanayi alanında giderek büyüyen Avrupa karşısında Batılılaşmaya zorlamış ve dönemin Osmanlı idarecileri devlet yapısında köklü reformlar gerçekleştirmişlerdir⁸.

18. yüzyılda başlayıp, 19. yüzyıl boyunca devam eden bu batıya yönelik “Batılılaşma Hareketi” şeklinde adlandırılmıştır. Bu değişim döneminde her şeyden önce devleti yıkılmaktan kurtarmak amaç edinilmiştir. Bu yüzden de öncelik, askeri ve idari alandaki sorunlar olmuştur. Ne var ki bu dönüşüm esnasında kültür ve sanat alanında da bir değişim yaşanmıştır. Toplumun ve devletin değişen sosyal ve ekonomik yapısı yeni bir düşünce dünyasının kapısını aralamıştır. Osmanlı başkentiyle Avrupa arasındaki mesafeler azalmıştır. İstanbul’a gelen yabancı elçiler ve onlara eşlik eden bilim adamları ve sanatçılar da Batılılaşma hareketlerinin öncülerinden olmuşlardır⁹.

⁷ Semavi Eyice, “XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: IX-X, İstanbul 1981, s. 163.

⁸ Günsel Renda, “Yenileşme Döneminde Kültür ve Sanat”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 265.

⁹ Nurcan İnci, “18. Yüzyılda İstanbul Camilerine Batı Etkisiyle Gelen Yenilikler”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 19, Ankara 1985, s. 224.

Batılılaşma eğilimlerinin Osmanlı Dünyası içinde bir ‘Aydınlanma Dönemi’ olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Batı’nın sanat zevki ve alışkanlıklarıyla birlikte idari uygulamaları da Osmanlı ülkesinin kurumlarına etki etmeye başlamıştır. Bozulan devlet kurumları sorgulanmaya başlanmış, eşit yurttaşlık, vergi adaleti, güvenlik ve kalkınma ile ilgili talepler gündemin ilk sıralarına yerleşmeye başlamıştır¹⁰.

1720 yılında Osmanlı elçisi Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi (ö.1732) Paris’e gitmiş ve oradaki izlenimlerini saraya iletmiştir. Mektuplarında etkisi altında kaldığı saraylardan, bahçe düzenlemelerinden, Fransız sanatının görkem ve zenginliğinden uzun uzun bahsetmiş, buradaki yapıların Osmanlı başkentinde de yapılmasını tavsiye etmiştir¹¹. Diğer yandan teknik alanlarda Avrupalı uzmanlardan yararlanılması ve Avrupa dillerindeki bilim kitaplarının Türkçeye çevrilmesiyle Batı bilim ve kültürü daha bilinen bir dünya haline gelmiştir. İlk etapta saray ve çevresinin seçkin çevrelerinde kendini gösteren bu etkiler, başkent İstanbul’da ve giderek tüm imparatorlukta yeni ilgiler ve ihtiyaçlara dönük bir sanat ortamının oluşmasını sağlamıştır. Bu dönemde mimarlıkta, resim sanatında, el sanatlarında, müzik ve edebiyatta Batılı biçimlerin benimsendiği, ithal edilen bu formların mevcut geleneksel uygulamalarla birleştirilerek yenilikçi denemelere girişildiği görülür¹².

Osmanlı toplumunun Avrupalılaştığı en özgür alan ise mimari olmuştur. Başkent İstanbul’dan başlamak üzere, liman şehirlerinde, Balkanlarda bulunan idari merkezlerde ve Anadolu’nun önemli kentlerinde Avrupa mimarisi önce yüzeysel sonra da işlevsel yönleriyle benimsenmiştir¹³.

İlk Batı tesirleri III.Ahmed (1703-1730) zamanını kapsayan dönemde kendini gösterir. Osmanlı tarihindeki özel durumundan dolayı bu geçiş devresine Lale Devri denilmiştir. Bu dönemde sosyal yaşam çoğunlukla laleler ile donatılmış bahçelerde geçmekte, bu çiçek bu dönemin kültürünün sembolü haline gelmektedir. Bu devrin sanatında süslemeler çoğalmış ve Türk sanatının o güne değin hiç bilmediği bazı yapı elemanları kullanılmaya başlanmıştır¹⁴. Bu dönem yapıları arasında Üsküdar’da bulunan Gülnuş Emetullah Valide Sultan adına yaptırılan Büyük Cami (1708-1710), Damad İbrahim Paşa tarafından yaptırılan Nevşehir’deki Külliye (1726-1727), İstanbul Şehzade

¹⁰ Nur Urfaloğlu, “XIX. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Aydınlanma Döneminin Yansımaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 345.

¹¹ Doğan Kuban, *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1995, s. 133.

¹² Günsel Renda, *a.g.m.*, s. 265.

¹³ Doğan Kuban, *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayın, İstanbul 2007, s. 501.

¹⁴ Semavi Eyice, “XVIII. Yüzyılda ...”, s. 164-165.

başında küçük külliye, yine başkentteki Çorlulu Ali Paşa Medresesi, Çorlulu Kütüphanesi, Saray-Hümayun'da Enderun Kütüphanesi, Türk sanatında yeni bir akımın başlangıcı sayılan III. Ahmed Çeşmesi (1728-1729), Haliç kıyısındaki Sadabad Sarayı (1722)¹⁵ olmak üzere günümüze gelemeyen birçok köşk ve yalı sayılabilir¹⁶.

Lale Devri'nin sanat anlayışının geleneksel kalıplar bozulmadan moda ve yeniliklerin klasik unsurlarla sentezlenerek uygulandığı bir süreç olduğunu söylemek mümkündür¹⁷.

18. yüzyıl başında Fransa ile başlatılan ilişkiler, başkentte ve özellikle saray çevresinde Fransız kültürünün yerleşmesinde etkili olmuştur. Fransız bahçe düzenlemeleri, Fransız zevkine uygun günlük kullanım eşyaları ve sanat eserlerinde görülmeye başlayan ve bir modaya dönüşen rokoko bezemeler Osmanlı yönetici sınıfının tutkusu haline gelmeye başlamıştır¹⁸.

18. yüzyılın ilk yarısı Osmanlı mimarlığı adına köklü bir değişimin başlangıcı olur. Bu zaman diliminde sanatçılar geleneksel biçimleri bir yana bırakarak yepyeni bir bezeme üslubunu denemeye koyulurlar. Bu eğilimler Abdülaziz (1830-1876) döneminde yeniden eskiye dönüş özelemlerinin başlamasına kadar sürer ve ondan sonra da hızını kesmez. Bu dönemin 18. yüzyıl içinde kalan parçası Barok ya da Rokoko olarak adlandırılır. Her ne kadar akımın esin kaynağını Avrupa'daki Barok ve Rokoko üslupları oluşturuyorsa da bunların yorumunun Osmanlı'ya özgü bir tarz olduğu açıktır.

Rokoko genel hatlarıyla Barok üslubun en son ve abartılmış aşaması olarak kabul edilir. Yine de Fransa örneğinde olduğu gibi geç Barok ile Rokoko'nun aynı şeyler olmadığını da ortaya koyar. Osmanlı ise Avrupa Barok'undan daha çok Rokoko bezemesel üslubu ile ilgilenmiştir. Hareketli, neşeli ve asimetrik öğelerin cömertçe kullanıldığı ve son dönemde pitoresk deniz motiflerinin yer almasıyla zengin bir bezeme repertuarına dönüşmüştür. Bu tarz ülke dışına çıkan Fransız sanatçıları, ürünleri, kitapları ve

¹⁵ Sadabad Sarayını döneminde bulunan yüzden fazla saraydan farklı kılan döneminin bütün modasını tam anlamıyla yansıtabilmesidir. Büyük bir park içinde akarsular düzenlenerek kanallar oluşturulmuş, çağlayanlı havuzlar, çeşmeler ve bahçe düzenlemesiyle zenginleştirilmiştir. Saray yapısı altın yaldızlı zengin bezemelerle süslenmiştir. Daha fazla bilgi için bkz. Betül Bakır, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Sivil Mimarinin Etkinliği", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 323.

¹⁶ Semavi Eyice, "Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Türk Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 288-291.

¹⁷ Gülçin Canca Erol, "İstanbul'da III. Ahmed Dönemi Mimarisi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 340.

¹⁸ Yıldırım Yavuz, *Mimar A.Kemalettin İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e*, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara 2009, s. 12.

gravürleriyle yayılmıştır. Bu dönem aynı zamanda Osmanlı aydınlarının da Avrupa’da gelişmelerle ilgilenmeye başladığı dönemdir¹⁹.

Osmanlı mimarisinin bu dönemindeki mimari eserlerinde Rokoko etkisi motiflerde, Barok etkisi ise silme ve cephe düzenlerinde görülür. Bu tarz esasen Rokoko’ya daha yakındır. Çünkü buradaki uygulama çoğunlukla bezeme üzerine kuruludur. Önceleri Avrupa’dan çağrılmış sanatçılar zamanla yerleri gayrimüslim ustalarına bırakmışlar, daha sonraları da arkasından Türk sanatçılar gelmişlerdir. 18. yüzyılda bütün hassa baş mimarları Türk asıllıdır. Yabancı sanatçıların üretimlerinin saraylar ve köşklerle sınırlı olduğu görülürken yerli sanatçıların türbe, cami, kamu yapıları, çeşme, mezar taşları ve sebil gibi alanlarda etkin oldukları görülür. Üstelik yerli sanatçılar Avrupa motiflerini Türk zevki içinde yorumlayarak Anadolu’nun her köşesine taşımışlardır. Sonraki yıllarda Barok ve Rokoko biçimlerinin etkisi arttıkça bunu daha başarılı olarak uygulayabilen gayrimüslim ustaların da önemi artmıştır²⁰.

Klasik dönemde oldukça sade inşa edilen ve fazla dikkat çekmeyen çeşme ve sebiller Barok ve Rokoko üslubunun süsleme elemanlarıyla göze daha hoş görünür ve zarif yapılar ön plan çıkmaktadır. Oysa bu yapı türü Batı’da varlığı olmayan mimari bir guruptur²¹. Dolmabahçe’de Hacı Emin Ağa (1740), Beşir Ağa (1745), Seyyid Hasan Paşa (1745), Sirkeci’de I. Abdülhamit (1777), Eyüp’te Mihrişah Valide Sultan (1795) sebilleri en dikkat çekici olanlarıdır²².

Bu dönemde ortaya konan önemli eserler içinde I. Mahmut (1730-1754) dönemi yapısı olan ancak III. Osman (1754-1757) zamanında tamamlanan Nuruosmaniye Camii de önemli bir Barok uygulamasıdır. Yapı, çokgen avlusu, zengin plastr düzenli cepheleri, büyük yarım daire kemerleri, geniş iç bükey silmeleri, kubbe kasnağındaki derin plastrlar ve üst yapı plastiğiyle ön plana çıkar. İç mekanda hala klasik öğelerin egemenliği görülse de dönemin en belirgin Barok yapısıdır²³. Barok uygulamaların görüldüğü diğer örnekler arasında 1759-1763 yılları arasında yapılan Laleli Camii, 1766 yılında yıkılan ilk Fatih camii yerine yapılan ikinci Fatih Camii (1771), Nakşidil Sultan Türbesi (1817), Zeynep Sultan Camii (1769), Boğaziçi’nde Beylerbeyi Camii (1777-1778), Eyüp Sultan’da Mihrişah Valide Sultan Külliyesi (1795), Şah Sultan Türbe ve Sebili (1800-1801),

¹⁹ Doğan Kuban, *Türk ve İslam ...*, s. 131-132.

²⁰ A. e., s. 134.

²¹ Semavi Eyice, “Batı Sanat ...”, s. 307.

²² Semavi Eyice, “XVIII. Yüzyılda ...”, s. 166.

²³ Doğan Kuban, *Türk ve İslam ...*, s. 135.

Cerrahpaşa ile Koca Mustafa Paşa semtleri arasında Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi (1732-1734), Hacı Beşir Ağa Külliyesini (1745) sayabiliriz. Barok üslubu sivil yapılarda da yoğun olarak uygulanmış, Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar ulaşmıştır²⁴.

Barok tesirler altında kemerlerin biçimi değişmiş, geleneksel sivri kemer yerini Barok profilli kemere bırakmıştır. Mukarnaslı sütun başlıkları gözden düşmüş, bunun yerine Barok başlıklar kullanılır olmuştur. Süslemede ise yüzyılların geleneksel motifleri bir kenara bırakılarak Batı'dan alınan motifler yapı biçimlerine adapte edilmiştir. Barok Türk sanatında plan olarak tesir yaratmamış, genellikle üst yapı, cephe ve süslemelerde etkili olmuştur²⁵. Geleneksel yapı planlarının korunduğu bu dönemde daha çok Fransız Rokokosu'ndan alınan unsurların klasik Osmanlı mimari elemanlarıyla beraber kullanılmasına Türk Barok'u da denilmektedir²⁶.

18. yüzyılda gelişmeye başlayan tarihçilik akımı Avrupa halkları üzerindeki en güçlü etkisini 19. yüzyıl uygarlığına damgasına vuran ulusçuluk kavramının yerleşmesinde bulur. Bu dönemde soylu ailelerin idaresinde yaşayan halk kitleleri ulusçuluk hareketleriyle örgütlenmeye başlar. Günden güne yükselen milliyetçilik dalgası Osmanlı coğrafyasına kadar ulaşır. Avrupa coğrafyasında ulusçuluk fikirlerine eşlik eden diğer bir düşünce de güçlü ve gelişmiş ülkelerin daha az gelişmiş ülkeler üzerinde idare ve koruma hakkını meşrulaştırmaya çalıştıkları emperyalizmdir.

Kontrol edilemeyen bu gelişmelerin yanında Osmanlı ülkesinde Batılılaşma eğilimleri özellikle II. Mahmut (1808-1839) döneminde istikrarlı bir şekilde devam etmektedir²⁷.

1839 Tanzimat Fermanı ile Batı'nın düşünce ve kültür dünyası hızla yayılmaktadır. Mimarlık faaliyetleri 19.yüzyıla kadar Hassa Mimarları Ocağı'nda yetişen ustalar tarafından yürütülmektedir. Ancak bu dönemde gelişen ve karmaşıklaşan mimari çözümlere geleneksel yapı yöntemleriyle cevap veremez hale gelmiştir. Bu yüzden mimari faaliyetler hızla Avrupa'dan getirilen ya da Avrupa'da eğitim almış gayrimüslim mimarlarının idaresine girmeye başlamıştır²⁸.

²⁴ Semavi Eyice, "XVIII. Yüzyılda ...", s. 166; A.y., "Batı Sanat ...", s. 291-295.

²⁵ Semavi Eyice, "XVIII. Yüzyılda ...", s. 165.

²⁶ Betül Bakır, *Mimaride Rönesans ve Barok 'Osmanlı Başkenti İstanbul'da Etkileri'*, Nobel Yayın, Ankara 2003, s. 50,94.

²⁷ Semavi Eyice, "Batı Sanat ...", s. 287.

²⁸ Yıldırım Yavuz, *a.g.e.*, s. 13.

19. yüzyıl Osmanlı mimarlığında Ermeni kökenli Balyan ailesinin özel bir yeri vardır. Dört kuşak boyunca hassa mimarı yetiştirmiş bu aile geç dönem Osmanlı mimarisinde kalıcı izler bırakmışlardır. III. Selim'in padişahlığı (1789-1807) ve Nizam-ı Cedid döneminin ilk yıllarından başlayarak 19. yüzyıl boyunca hassa mimarı olarak çalışan Balyan ailesinin bir yüzyıl boyunca başkent mimarisindeki süreklilik ve üretkenlikleri dikkat çekicidir. Balyanlar köklü ve özgün bir geleneğe sahip olan klasik Osmanlı mimarlığının yeni ve farklı bir kültürle karşılaşmasındaki geçişin daha kabul edilebilir ve güçlü olmasını sağlamışlardır. Balyanların birçok yapısı dikkatli incelendiğinde yerel ve özgün oldukları fark edilebilir. Balyan ailesi mimarları özellikle ilk kuşaklarından beri Osmanlı kültürüyle yetişmiş ve Doğu'nun renk ve düşleriyle beslenen bireylerdir. Batı'da gelişen mimarlık uygulamalarının taşıyıcısı olmak yerine bilincinde oldukları zengin yerel mirasın yorumlayıcısı olmuşlardır. Günün modası olan Batılı biçim ve planları kullanıyor olsalar da yerel bir tavır içinde oldukları görülebilir. Krikor Amira Balyan (1764-1831), Senekerim Balyan (1768-1833), Garabet Amira Balyan (1800-1866), Nigoğos Balyan (1826-1858), Agop Balyan (1837-1875), Simon Balyan (1846-1894), müzikten mühendisliğe birçok yeteneği olan, entelektüel kişiliğiyle ön plana çıkan Sarkis Balyan (1831-1899) ailenin önemli mimarlarıdır²⁹.

Tanzimat'la birlikte gelen yaşam ve eğitim eşitliğine paralel olarak gayrimüslim mimarlarınca inşa edilen okul, kilise ve diğer yapılarda o dönemde Avrupa'da moda olan, Yunan ve Roma yapı sanatından etkilenen Neoklasik biçimler egemendir³⁰. Eski Yunan ve Roma uygarlıkları, arkeolojik kazılar yoluyla yapılan keşiflerle 18. yüzyıl ortasından itibaren Avrupa'da büyük bir ilgi uyandırmıştır. Bu dönemin rasyonalist ve değişen dünya görüşü de yeni arayışlara yol açmıştır. Yunan ve Latin klasiklerinin etkisi sadelik, düzen ve berraklık ilkeleri ön plana çıkmaya başlamıştır³¹. Batı dünyasında klasik sanatın prensiplerini ilk önce anlayan ve uygulayanlar mimarlar olmuştur³². Avrupa'da seçkin örneklerini vermeye başlayan Neoklasik mimarının Osmanlı ülkesinde yaygınlaşması 19.

²⁹ Afife Batur, "Balyan Ailesi", *D.B.İ.A.*, Cilt: 2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 35-41.

³⁰ Avrupa'da dönemin siyasi ve sosyal şartları göz önüne alınarak halkın cumhuriyet ve demokrasi taleplerinin ifadesi sanatta Neoklasik mimari ile vücut bulmuştur. Diğer yandan da Fransa'daki Napolyon yönetiminde olduğu gibi mimarlık, egemen güçlerin propaganda aracına dönüşmüştür (bkz. *Kunst 'Architektur, Malerei, Skulptur'* Parragon, Düsseldorf 2010, s. 331; Mary Hollingsworth, *Dünya Sanat Tarihi*, (çev. Rengin Küçükdoğan), İnkılap Yayınevi, İstanbul 2009, s. 386,388-389).

³¹ Belkıs Mutlu, *Mimarlık Tarihi Ders Notları I*, Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları, İzmir 1996, s. 187.

³² Halil İnalçık, *Rönesans Avrupası 'Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci'*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 84.

yüzyıldan itibaren olmuştur. Bu dönemde Osmanlı yönetici sınıfı büyük bir hevesle kamusal kurumları yenileştirme faaliyeti içindedir. Başkent ve çevresinde görülen yoğun imar faaliyetiyle Galata ve Beyoğlu'ndan başlayarak Beşiktaş, Ortaköy, Yıldız, Şişli, Nişantaşı ve Maçka bölgelerinde Osmanlı'nın geleneksel sade ve alçakgönüllü yapılarına karşıt bir şekilde görkemli Neoklasik yapılar yükselmeye başlamıştır. Ne var ki halen kendi tarihi dokusunu koruyan Osmanlı kentindeki bu uygulamalar Avrupa kentlerindeki planlı şehirleşmeyle eşdeğer bir yerleşim modeli sunamamaktadır. Bu yüzden bu yapıların önemli bir kısmı şehrin yokuşlarında ve sokak aralarında karanlık, düzensiz ve sıkıcı yapılara dönüşmüştür³³.

Neoklasik üsluba Fransızların Neoklasik mimarideki yorumu 'Empire' göz önünde tutularak Osmanlı'da Ampir de denilmektedir. III. Selim'in yanında ayrıcalıklı bir yeri olan İ.Melling padişahın kız kardeşleri Hatice Sultan ve Beyhan Sultan için günümüze ulaşmayan Neoklasik üslupta saraylar yapmıştır³⁴. Gaspare Fossati (1809-1883) tarafından Sultanahmet meydanında yaptırılan Darülfünun Binası da (1854) günümüze gelemeyen yapılardan biridir. Başkentte görülen Neoklasik uygulamalar içinde Alay Köşkü (1819), Mecidiye Köşkü (1859), Dolmabahçe Sarayı (1853), Beylerbeyi Sarayı (1865), Sultan 2. Mahmud Türbesi ve Sebili (1840), Selimiye Camii (1805), Tophane- Nusretiye Camii (1822-1826), Dolmabahçe Camii (1853), Hırka-ı Şerif Camii (1851), Ortaköy Camii (1854), Mecidiye Camii (1848-1849), Kağıthane Camii (1863-1864), Selimiye Kışlası (1825-1827), Kalyoncular Kışlası (1783-1784), Rami Kışlası (1828-1829), Taşkışla (1847-1852), Galatasaray Lisesi Kapısı (1868), Çarşamba Polis Karakolu, Maçka'daki eski Jandarma Karakolu, Seraskerlik Binası ve son olarak 1891'de yapımına başlanan Alexandre Vallauray'nin (1850-1921) İstanbul Arkeoloji Müzesi binalarıdır. Başkent dışında Konya Aziziye Camiinde olduğu gibi Anadolu'da da başarılı örnekleri görülür.

Çeşme ve sebiller arasında da Cevri Kalfa Mektebi Çeşmesi (1819-1820), Yenibahçe'de Bezmialem Valide Sultan Çeşmesi (1845), Topkapı'da Hüseyin Bey Çeşmesi (1851), Eyüp'te Pertevniyal Kadın Çeşmesi (1856) Neoklasik detaylarıyla ön plana çıkar³⁵.

³³ Yıldırım Yavuz, *a.g.e.*, s. 15.

³⁴ Günümüze ulaşmayan saraylardan biri de 1834-1841 yılları arasında inşa edilen eski Çırağan Sarayı'dır. Klasik bir Yunan tapınağına benzeyen üçgen alınlıklı cephesi, dor, iyon ve korinth başlıklı sütun ve plastrları, üçgen alınlıklı pencereleriyle Neoklasik mimarinin belirgin özelliklerini taşır (bkz. Necla Arslan Sevin, "Batılılaşma Dönemi Osmanlı Sarayları", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 378-379).

³⁵ Semavi Eyice, "XVIII. Yüzyılda ...", s. 169-175.

Batı'nın Antik Yunan ve Roma mimari unsurlarından esinlendiği bu üslubun Osmanlı ülkesindeki yorumunda doğunun ve İslamiyet'in simgelediği mimari elemanlar da görülmektedir³⁶. Bu binaların önemli bir kısmı Avrupa'dan farklı olarak Barok gibi diğer mimari unsurlarla beraber inşa edilmişlerdir³⁷. Ne var ki Neoklasik formlar Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı ülkesinde de cephe düzenlemesi ve dekoratif unsurlarla sınırlı kalmıştır.

19 yüzyıl Osmanlı mimarisi, kamu binalarının dönemidir. Bununla birlikte bu yüzyıl, ticari binaların da yüzyılıdır. Bankalar, pasajlar, oteller ve büyük mağazalar batılı anlamda ticari bir metropole dönüşen yeni uygarlığın tapınaklarıdır. Giderek gelişen işlevler bu dönemde yeni yapım sistemlerini de beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri çelik konstrüksiyonun kullanılmaya başlamasıdır. Yeni tipolojiler sunan Eklektisizm, binaların görünümünü ele geçirmiş ve onun sonsuz repertuarı gerek mimarlara, gerekse kurumlara kendi amaç ve görüşlerini en iyi şekilde ifade edebilme şansı vermiştir³⁸.

Eklektik üslubun temel özelliği, sanatçıların zaman zaman Türk ve İslam sanatından alınan motif ve mimari unsurların Batı sanatının farklı üsluptaki elemanlarıyla birlikte tek bir yapı üzerinde uygulanmasıdır. Karma bir üslup olan Eklektisizmin Osmanlı başkentindeki en önemli örneklerinden biri İtalyan Montani'nin Aksaray'da 1871'de inşa ettiği Valide Pertevniyal Sultan Camii'dir. Karma üslubun diğer bir örneği Balyanların Çırağan Sarayı'dır (1872). Bu yapılarda Türk motifleri Gotik unsurlar ile birleşmiştir. İtalyan Mongeri Karaköy Palas yapısında Bizans mimari elemanlarını kullanmıştır. Seraskerlik (1864-1866) olarak yapılan İstanbul Üniversitesi'nin bilinen abidevi girişi Kuzey Afrika'nın Mağrib mimarisinin belirgin etkilerini taşır³⁹. Otto Ritter ve Helmuth Cuna isimli Alman mimarlar tarafından 1900 yılında yapılan Haydarpaşa Garı ise Neorönesans özellikleriyle ön plana çıkar⁴⁰. Bu yapıların önemli bir kısmı Batı Eklektisizminin örnekleridir. Türk mimari unsurlarının belirgin olduğu yapılar arasında ise

³⁶ Gökhan Ozden Baydaş, *a.g.t.*, s. 59

³⁷ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 281.

³⁸ Vasilis S.Colonas, "Osmanlı İmparatorluğu Kent Merkezlerinde Gayrimüslimler Tarafından Kamusal ve Özel Mekanların Oluşturulması: 19.Yüzyıl Sonlarında İstanbul'da Rum Mimar Ve Misyonerler", *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslararası Bir Miras" Kongresi*, Kasım 1999, YEM Yayın, İstanbul 2000, s. 375.

³⁹ Seraskerlik yapısı Mağribi unsurlarının yanı sıra kültürel biçimlenişi itibariyle Paris'teki Neoklasik Zafer Abidesi (Arc de Triomphe)'nin belirgin etkisini taşır. Binanın inşasına onay veren Sultan Abdülaziz'in yeni döndüğü Paris seyahati bu kararda etkili olmalıdır.

⁴⁰ Semavi Eyice, "Batı Sanat ...", s. 288.

Alman Jasmund'un⁴¹ Sirkeci Garı (1888-1890) ve Eminönü'nde bulunan Osmanlı Bankası binaları sayılabilir⁴².

Belirli kurallara bağlı olmayan değişik üslup ve kültürlerin farklı öğelerini bir araya getirerek yeni bir sentez oluşturmayı hedefleyen Eklektik üslubun türdeş yapılar gerçekleştirememesi olağan karşılanmalıdır. Bu dönemde mimarlar pek çok yeni ve değişik işlevler gerektiren yapılar inşa etmek zorundaydılar. Her yapı türü için farklı fonksiyonların mevcut olması ortak paydaya bağlı bir üslup birliği geliştirmeyi olanaksız kılmıştır⁴³.

Eklektik üslupla beraber Osmanlı mimarisinde yer bulan diğer bir üslup ta yine Avrupa kökenli Oryantalizm'dir. Doğu dünyasına ait imgeler, Batı dünyasında kendini neredeyse tüm sanat alanlarında göstermeye başlamıştır. Önceleri düşsel bir fantezi dünyası olarak algılanan Doğu, sonraları motif, biçim ve işlevlerin, daha iyi anlaşılabilir uygulanmasıyla mantıklı bir çizgiye oturmuştur.

Bu anlayış özellikle 1860'tan sonra İstanbul'da bir patlama yaşamıştır. 1863 yılında Sultanahmet Meydanı'nda açılan L. Parvillé'nin Sanayi Sergisi Binası, doğulu unsurların benimsenmesinde öncü olmuştur. Yine aynı dönemde inşa edilen Bahriye Nezareti Binası ve Beylerbeyi Sarayı da klasik plan şemaları üzerine kurulsalar da mimari elemanlardaki oryantalist biçimler yapı kütesine İslami bir karakter kazandırmaktadır. Oryantalist mimaride at nalı, soğan başı ya da dilimli kemerler ve moresk sütun başlıkları ve geometrik motifler klasik İslam mimarisine referans verir. 1940 yılında yıkılan Taksim Topçu Kışlası da (1803/4-1806) oryantalist öğelerin öne çıktığı yapılardan biridir. Çırağan Sarayı özellikle iç dekorasyonu açısından Mağrib, Arap ve Türk dünyasının zengin bir repertuarını yansıtır.

İstanbul'da çalışan yabancı mimarlar da zamanla oryantalist çizgilerin ağırlık kazandığı tasarımlar ortaya koymuşlardır. Yine Jasmund'un Sirkeci Garı (1888-1890) ve

⁴¹ Berlin Mimarlık Akademisi'nde görevli iken Türk mimarisini incelemek üzere İstanbul'a gelen A. Jasmund dönemin önemli mimarlarından biridir. Osmanlı Devleti tarafında hem öğretim görevlisi hem de çeşitli kamu yapılarının inşa işlerinde görevlendirilmiştir. Öğrencisi olan Mimar Kemalettin Bey'in yetişmesinde ve dolaylı olarak Birinci Ulusal Mimari akımının oluşmasında etkili olmuştur (bkz. Afife Batur, "Jasmund, A.", *D.B.İ.A.*, Cilt:4, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 317-318; Mehmet Yavuz, "Osmanlı'da Alman Mimarlar ve Eserleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 404).

⁴² Semavi Eyice, "Batı Sanat ...", s. 306.

⁴³ Neşe Yıldırım, "II. Abdülhamid Dönemi Mimarlığı", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 369.

Vallaury ve d'Aronco'nun ortak çalışması Haydarpaşa'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne (1895-1900) binaları bunlardan birkaçıdır.

Oryantalist eğilimler zaman zaman Eklektik üslubun bir parçası olarak mimari programlarda yerini almıştır. Daha sonraları da Ulusal Mimari'nin oluşmasına bir zemin hazırlamıştır⁴⁴.

19. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa'da ortaya çıkan Art Nouveau o zaman kadar pek bilinmeyen ya da marjinal ikinci kaynaklardan beslenen bir sanat akımı olarak yaygınlık kazanmıştır. Esin kaynaklarından birini Japon grafik sanatı oluşturur. Belirgin özellikleri asimetrik öğeler, eğrisel, çiçeksi düzenlemeler ve kimi zaman da geometrik konsepttir. Osmanlı ülkesinde ilk örnekleri gelişmiş kent merkezlerinde ortaya çıkmıştır ve 1910 yılına kadar sürmüştür. Bu tarzın İstanbul'da yaygınlık kazandığı dönem II. Abdülhamit'in (1876-1909) iktidarda olduğu yıllara denk gelir. İstanbul'da bilinen en eski Art Nouveau yapı İtalyan Mimar Raimondo D'Araco (1857-1932) tarafından tasarlanan İstiklal Caddesi'nde Botter Apartmanı'dır (1900). Oval planlı merdiveni, eğrisel çizgili asma kat planı ve yüzey bezemeleriyle dikkat çekicidir. Bu caddede onlarca Art Nouveau stilinde ya da en azından bu tarz dekorasyonda yapı bulunmaktadır. Pina Apartmanı ve Kont Otel bunlardan birkaçıdır. Bunun yanında İstanbul'da cami, türbe, çeşme, okul ve resmi konutlarla beraber sivil yapılarda bu üslubun uygulamaları görülebilir. D'Aronco'nun tasarladığı yapılar arasında yıkılan Karaköy'deki Karamustafa Paşa Mescidi (1903), Şeyf Zafir Türbe, Kitaplık ve Çeşmesi (1903), Galata'da Laleli Çeşme (20.y.y başı), Sultanahmet'te Yeniçeri Müzesi (1900), Beyoğlu'nda Yetimhane (1900), Şale Köşkü (1898) sayılabilir. Diğer yapılar arasında Bebek'te Hıdiv Sarayı (20.yy başı), Yeniköy'de Huber Köşkü (1905-1906), Tarabya'da İtalyan Elçiliği Yazlık Rezidansı (1905), Kuruçeşme'de yıkılan Nazime Sultan Sarayı (1897) bu üslubun uygulandığı örneklerdir⁴⁵.

Avrupa'da kültürel bir süreç geçiren tüm bu Batılı sanat akımları Osmanlı İmparatorluğu'nda benzer bir sıra ile uygulanmamıştır. Hatta çoğunlukla bani ve sanatçının beğenisine göre şekillendiği görülmektedir⁴⁶.

⁴⁴ Afife Batur, "Oryantalist Mimari", *D.B.İ.A.*, Cilt: 6, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 148-149.

⁴⁵ Afife Batur, "Art Nouveau", *D.B.İ.A.*, Cilt:1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 327-330.

⁴⁶ Kasım İnce, "Osmanlı Sanatının 1789-1839 Dönemine Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 315.

II. Meşrutiyet'in 1908 yılında ilanıyla başlayan ve 1930'larda sona eren dönem ise Türk mimarlık tarihinde Birinci Ulusal Mimarlık dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönem, topluma egemen olan Batı etkilerine karşı bir tepki olarak gelişen Türk ulusçuluğu düşüncesinin güçlendiği bir dönemdir.

Türkçülük akımının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan Birinci Ulusal Mimarlık dönemi, Türk mimarisinin “Batılılaşma” eğilimine ilk tepkilerinin gösterildiği bir dönemdir. Ne var ki yapı sanatını Türkleştirme çabaları uygulamada yüzeysel olmaktan öteye gidememiştir. İnşa faaliyetleri Batı kaynaklı yapı kütlelerine Osmanlı mimari biçimlerinin giydirilmesinden ibarettir. Bu dönemde yapı faaliyetlerini elinde tutan Türk mimar ve mühendislerin neredeyse tamamı Batı normlarına göre şekillendirilmiş eğitim kurumlarında, çoğunluğu yabancı uzmanlardan oluşan uzmanlar denetiminde eğitim almışlardır.

Yapı yüzeyleri Türk ulusçuluğu düşüncesiyle ulusal gururu okşayacak biçimde düzenlenmeye çalışılmış, Osmanlı mimarisinin mimari öge ve süsleme unsurlarından yararlanılmıştır. Ancak bu uygulamalar bile Batı mimarisinin biçimleme anlayışı içinde düzenlenmiş, geleneksel unsurlar sadece kemerler, yüzey bezemeleri ve kimi zaman da gereksiz yere kullanılan kubbe, saçak vb. gibi yapı öğeleriyle sınırlı kalmıştır⁴⁷. Eski klasik Türk mimarisinin öğelerine bir dönüşü simgeleyen bu akıma Türk Neoklasığı de denilmektedir⁴⁸.

Bu dönemin önemli yapıları arasında Kemalettin Bey'in (1870-1927) İstanbul Dördüncü Vakıf Hanı (1916-1926), Bostancı (1913), Bakırköy, Bebek camileri (1913), Laleli Tayyare Apartmanları (1919-1922), Eyüp Sultan Reşat Türbesi (1914), Ankara'da Gazi Terbiye Enstitüsü (1927-1930), Devlet Demiryolları Merkez Binası; Vedat bey'in (1873-1942) Ankara'da İkinci Büyük Millet Meclisi Binası (1923-1924), Ankara Palas Binası (1927), İstanbul'da Sirkeci Büyük Postane (1908), Sultanahmet Tapu Kadastro Binası (1908); Mongeri'nin Ankara'da Ziraat Bankası (1926), Osmanlı Bankası (1926), İş Bankası (1928), Arif Hikmet Bey'in Etnoğrafya Müzesi (1925-28), Türkocağı Binası (1927) sayılabilir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında başlayan akım Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam etmiştir. Birinci Ulusal Mimari üslubun İstanbul ve Ankara dışında da birçok uygulaması görülebilir. Bunların içinde Muzaffer beyin günümüzdeki Konya

⁴⁷ Yıldırım Yavuz, *a.g.e.*, s. 11,123,125.

⁴⁸ Semavi Eyice, “Batı Sanat ...”, s. 308.

Erkek Lisesi (1917) Binası dikkat çekici bir örnektir⁴⁹. Bu yapı kendi dönemi içinde Birinci Ulusal Mimari akımının bütün özelliklerinin denendiği, kendi üslubu içinde başarılı ve tutarlı bir uygulamadır⁵⁰.

Anadolu ve Trakya'nın önemli kent merkezlerinde günümüzde de faal olarak kullanılan birçok yapı bu üsluptadır. Edirne'de bulunan Karaağaç Tren İstasyonu bu dönemin mimarisinin en başarılı örneklerinden biridir ve geç Osmanlı mimarisinin millileştirilmesinde bir dönüm noktasıdır. II. Abdülhamit döneminde Mimar Kemalettin tarafından inşa edilmiştir. Yapının inşasına II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında başlanmış ve 1914 yılında bitirilmiştir⁵¹.

Son dönem Osmanlı mimarisinin şartlarını hızla değişen bir dünya düzeni belirlemiştir. Osmanlı şehirlerinde oluşan yeni sosyal ihtiyaçlar ve işlevsel çeşitlilik yeni yapı türlerine gereksinimi arttırmıştır. Yeni kurumların birçoğunun o zamanki Osmanlı toplumuna yabancı işlevler olması bu yapı türlerinde yine Batı'da bulunan benzerlerini örnek alma zorunluluğunu getirmiştir. Karmaşıklaşan ekonomik ilişkilere cevap verebilecek bankalar ve iş hanları, genişleyen hizmet örgütlenmesini karşılayabilecek hükümet ve belediye binaları, teknolojik gelişmeleri takip edebilen postane ve istasyonlar imparatorluğun da gücünü ve kalıcılığını vurgulayarak şehirlerin silüetini belirlemeye başlamıştır⁵². Batılılaşma ile Osmanlı ülkesine giren çağdaş kurumlar ve bu kurumlara ev sahipliği yapan mimari yapıtlar vasıtasıyla merkezi idare etkinliğini arttırabilmiştir. 19. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da polis teşkilatının kurulmasıyla başkent yüzlerce yıldır süren asayiş ve güven problemi önemli oranda aşılabilmektedir. Önceleri ahşap yapılarda hizmet veren güvenlik hizmetleri dayanıklı binaların yapılmasıyla kalıcı hale gelebilmiştir⁵³.

Bu dönemde inşa edilen yapıların çoğu Osmanlı toplumu için yeni işlevleri olan yapılardır. Bu yeni işlevli yapılar arasında tiyatrolar, oteller, saat kuleleri⁵⁴, okullar,

⁴⁹ Metin Sözen, Mete Tapan, *50 Yıllık Türk Mimarisi*, İş Bankası Kültür Yayınları 122, İstanbul 1973, s. 100-103.

⁵⁰ Metin Sözen, Osman Nuri Dülgerler, "Mimar Muzaffer'in Konya Öğretmen Lisesi", *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı:1, Ankara 1978, s. 120.

⁵¹ Miyuki Aoki Girardelli, "Modernity And Representation: The Architecture Of Ottoman Railway Stations", *Afife Batur'a Armağan 'Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları'*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 147.

⁵² Yıldırım Yavuz, *a.g.e.*, s. 123-124.

⁵³ Necla Arslan Sevin, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Başkentinde Polis Teşkilatı ve Karakol Binaları", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 396-397.

⁵⁴ Saat kulelerinin Osmanlı ülkesine girişi daha erken bir tarihte 16. yüzyıl sonundadır. Ancak yaygınlığı 18. ve 19. yüzyılda olmuştur. Batıdan doğuya doğru hızla yayılan saat kuleleri İstanbul'dan ayrı olarak

üniversiteler, tren istasyonları, fabrikalar, postaneler ve apartmanlar Osmanlı mimarisine bu dönemde dahil olmuşlardır. Diğer yandan da cami, türbe, saray gibi önceki dönemlerin yapı repertuarında bulunan yapılarda ise Batı etkisiyle önemli değişimler meydana gelmiştir⁵⁵.

Mimari bir ürünü tanımlayan ve oluşturan en önemli öğelerin bölgesel özellikler, yapı gelenekleri, malzeme, kültürel alışkanlıklar, fonksiyonel nitelikler ve estetik kabuller olduğunu söyleyebiliriz⁵⁶. Bu anlamda Osmanlı mimarisinin son döneminde Batı etkisiyle egemen olan üsluplar yöresel şartlar altında oluşmamış ve çoğunlukla taklit edilerek uygulanmaya çalışılmıştır. Buna rağmen her mimari üslubun bir olgunlaşma süreci içinde özgün örneklerine ulaşabileceğini gerçeği göz ardı edilmemelidir. Nitekim Avrupa’da yüzyıllar boyunca toplumsal hareketlerle beslenen bir sanat oluşumu süreci vardır.

Dünyanın herhangi bir yerindeki yaratıcı sanat gibi, Osmanlı mimarisi de dini niteliklerle sınırlanamayan, etkileşim içinde olan ve sınır tanımayan bir mimaridir. Kendi özgün tarzını geliştirebilmek için ilişki içinde bulunduğu kültürlerin toprağından beslenmiştir⁵⁷. Bu arada başkent İstanbul olmak üzere Osmanlı ülkesinin coğrafi anlamda Akdenizli ve Ortadoğulu olduğu gibi Batılı bir kimliği de sahiplendiği unutulmamalıdır⁵⁸.

Anadolu’nun birçok kent ve kasabasında da görülür (bkz. Hakkı Acun, “Anadolu Saat Kuleleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 383).

⁵⁵ Mustafa S. Akpolat, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Mimarlığı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 359.

⁵⁶ Metin Sözen, Mete Tapan, *a.g.e.*, s. 11.

⁵⁷ Godfrey Goodwin, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, (çev. Müfit Günay), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2012, s. 9.

⁵⁸ Giovanni Curatola, *Türkiye: Selçuklulardan Osmanlılara Sanat (Turchia: l'arte dai selgiuchidi agli ottomani)*, (çev. Kemal Atakay), YKY, İstanbul 2010, s. 265.

BÖLÜM II

2.TEKİRDAĞ'IN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ

2.1.Tekirdağ'ın Coğrafi Konumu

Tekirdağ 41° 34' 52" - 40° 52' 53" - 41° 35' 28" – 40° 32' 23" kuzey enlemleri ile 28° 09' 14" - 26° 42' 42" – 28° 08' 34" – 26° 54' 24" doğu boylamları arasında bulunmaktadır. 6.313 km² yüzölçümüne sahip ilin denizden yüksekliği 0–200 m arasındadır⁵⁹.

Tekirdağ ili Türkiye'nin kuzey batısında, Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde yer alır. Kuzey ve kuzeybatısında Kırklareli, batısında Edirne, güneybatısında Çanakkale, doğusunda İstanbul ile sınırdır. Güneyinde Marmara Denizi bulunmaktadır⁶⁰. İlin ayrıca Karadeniz'de 2,5 kilometrelik kıyısı bulunmaktadır⁶¹. Türkiye'de iki denize kıyısı olan altı ilden biridir. İlin topraklarının tamamı Trakya'da bulunur⁶². Merkez ilçeden başka Çerkezköy, Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Marmara Ereğlisi, Muratlı, Saray ve Şarköy olmak üzere sekiz ilçesi vardır⁶³.

Şehir merkezi denizden ortalama 35 metre yüksekliktedir. Marmara Denizi'ne doğru orta ve hafif derecede eğimli yamaçlar üzerinde yayılım gösterir⁶⁴. Asya'yı Avrupa'ya bağlayan yollar ve Çanakkale Boğazı'nı İstanbul Boğazı'na bağlayan güzergâh üzerinde bulunması nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir⁶⁵.

Tekirdağ'ın jeolojik yapısı oldukça genç bir dönemde şekillenmiştir. I. Zaman'da il alanı denizlerle kaplıyken II. Zaman'da Alp kıvrımlarının etkisiyle kuzey Anadolu dağlarıyla beraber Tekir Dağları oluşmuştur. Eski dönemlere ait temel ve tortul tabakalar da yer yer kırılarak kıvrılmıştır. III. Zaman'ın sonu olan neojen döneminde Tekir Dağları yeniden alçalarak düzleşmiştir. İlin günümüzdeki görüntüsü IV. Zaman'da son halini almıştır⁶⁶.

⁵⁹ Sezai Kurt, *Yaşayan Tekirdağ*, T.C. Tekirdağ Valiliği, Sistem Multimedia, İstanbul 2003, s. 37.

⁶⁰ "Tekirdağ", *Yurt Ansiklopedisi*, s. 6967.

⁶¹ *Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ 1973 İl Yıllığı*, Tem Ofset, İstanbul 1973, s. 35.

⁶² Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 37.

⁶³ Metin Tuncel, "Tekirdağ (Bugünkü Tekirdağ)", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayın Matbaacılık, Cilt: 40, İstanbul 2011, s. 363.

⁶⁴ *Kültür Envanteri 2007*, Tekirdağ Belediyesi Kültür Yayınları 7, Toprak Matbaası, Tekirdağ 2007, s. 9.

⁶⁵ Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1985, s. 281.

⁶⁶ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 38.

İlin yüzeyi hafif dalgalı düzlük ve platolardan oluşur. Batı kesiminde Gelibolu kıstağına kadar devam eden bir dağ sırası vardır. En yüksek noktası 945 metre ile Ganos Dağı'dır. Denizin hemen dibinden yükselen dağ kütlelerinin hemen yanı başında 1000 metre ile Marmara'nın en derin çukurlarından biri bulunur. İlin kıyıları akarsu yataklarının oluşturduğu dar ve küçük ovalar dışında yüksektir. İç kesimlerde daha geniş ve bereketli ovalar bulunur. Bunların en önemlisi Ergene nehrinin de bulunduğu Ergene ovasıdır.

Tekirdağ kent merkezi ve sahil şeridinde Akdeniz ikliminin etkileri görülür. Yarı nemli ve yağışlı iklim tipinde olan Tekirdağ'da yazlar sıcak, kışlar ılıktır. İç kesimlerde karasal iklim özellikleri öne çıkar⁶⁷. Doğal göl ve akarsular açısından fakir olan Tekirdağ'ın güneyinde bulunan Marmara Denizi'ne 133 km kıyısı bulunmaktadır. Bu iklim üzerinde yumuşatıcı etki yaratan en önemli unsurdur. Tekirdağ ilinin iç kesimleri zengin orman arazilerinin tarım arazisi açmak amacıyla yok edilmesi sonucu step görünümündedir. Ormanlık alanlar kuzeyde Saray ilçesi civarında ve batıda Ganos Dağı'nın kuzey yamaçlarında belirgindir. Bunun dışında ilin genelinde küçük topluluklar halinde gürgen, meşe, ıhlamur ağaçlarına rastlanmaktadır. Güneybatıda Şarköy civarında Akdeniz ikliminin etkisiyle maki ve zeytin ağaçları da görülür⁶⁸. İlin tarıma elverişli alanlarında başta buğday olmak üzere çeşitli tahıllar, ayçiçeği, şekerpancarı gibi endüstriyel bitkiler yetiştirilir. Marmara kıyılarında bağcılık çok gelişmiştir⁶⁹.

Yakın döneme kadar önemli bir hayvancılık merkezi olan il, çayır ve meraların azalmasıyla hayvancılık gerilemektedir. Bununla birlikte sanayi alanlarının tehdit ettiği tarım arazileri gün geçtikçe azalmaktadır. Ormancılık artık ekonomik değeri olmayan bir sektör haline gelmiştir. Bunun yanında aşırı avlanma ve Marmara Denizi'nin kirlenmesi yüzünden balıkçılık ta eski önemini yitirmiştir⁷⁰.

Tekirdağ kent merkezi en eski yerleşimlerin de görüldüğü Ördeklidere vadisi merkezinden başlayarak kıyı taraçaları üzerinde kurulmuştur. Bu üç aşamalı taraça şehrin imarını da belirlemiştir. Denize en yakın olan taraça Müze Binası'nın da bulunduğu yükseltidir. İkinci taraça şehir merkezi ve çarşının bulunduğu alandır. Üçüncü taraça Devlet Hastanesi'nin olduğu bölgededir. Denize yakın taraçalar eski falezlerdir. Denizin doldurulması ve yapılaşma sonucu ölü falezler durumuna gelmişlerdir. Yine de farklı

⁶⁷ *Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ*, s. 32,33,34,37.

⁶⁸ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 40.

⁶⁹ "Tekirdağ", *Yeni Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Cilt: 9, Arkın Kitabevi, İstanbul 1983, s. 1536.

⁷⁰ "Tekirdağ", *AnaBritannica*, Ana Yayıncılık, Cilt: 29, İstanbul 1994, s. 320

yükseltilerdeki bu yüzey şekilleri şehrin ana eksenini, caddelerini ve dolayısıyla yerleşim şeklini belirleyen temel unsurlar olmuştur⁷¹.

2.2. Tekirdağ'ın Tarihçesi

Tekirdağ ili ve civarında yapılan araştırmalar şehrin tarihinin ilk yerleşimcilerinin Traklar olduğunu göstermektedir. Şehrin bilinen en eski adı Bisanthe'dir⁷². Ancak Bisanthe'nin günümüzdeki Tekirdağ kentine karşılık gelip gelmediği tartışmalıdır⁷³. Roma ve döneminde Rhaidestos, Resisthon, daha geç dönemde Resisto, Bizans ve Venedik idaresinde Rodosto, Osmanlı fetihlerinden sonra da Rodosçuk ve Tekfurdağı isimlerini almıştır⁷⁴.

Tekirdağ'ın tarihi ele alınırken çevre tarihinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yakın tarihli araştırmalarla İlk Tunç Çağı'nda Marmara Denizi'nin Trakya kıyıları boyunca yerleşmelerin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Troya I ile çağdaş olan bu yerleşmeler İ.Ö. 3000-2700 yıllarına kadar uzanmaktadır. Tekirdağ'ın İstanbul yönüne doğru 12 km mesafede bulunan Menekşe Çatağı kazılarında bu dönemlere ait buluntulara rastlanmıştır. Menekşe Çatağı kazılarında İlk Tunç Çağı'nın II. Evresi (İ.Ö. 2700-2400)'ne ait seramikler çıkarılmıştır. Yine bu alanda Orta Kalkolitik, Klasik ve Helenistik döneme ait buluntular gün yüzüne çıkarılmıştır⁷⁵. Yine kazıları devam eden Heraion Teikhos kentinde M.Ö. 2. Binden başlayarak Bizans İmparatorluğu dönemi de dahil olmak üzere kesintisiz yerleşimin olduğu ortaya konulmuştur⁷⁶.

Şehrin ve çevre yerleşimlerin en eski sakinleri Trak kabileleridir. İ.Ö. 8. ve 7. yüzyıllarda Ege kıyılarından başlayan göçler sonucu Samos Adası'ndan gelen Yunanlı

⁷¹ Metin Tuncel, *a.g.m.*, s. 362-363.

⁷² Bisanthe şehri M.Ö. 427-355 yılları arasında yaşamış Ksenophon'un Anabasis adlı eserinde Trakya'daki kıyı şehirlerinin en güzeli olarak geçer (bkz. Ksenophon, *Anabasis*, (çev Hayrullah Örs), İnkılap ve Aka Yayınevi, İstanbul 1975, s. 324).

⁷³ Tekirdağ ile merkezine 9 km mesafede bulunan Barbaros'taki Hellenistik, Roma ve Bizans dönemi buluntuları ve buradaki antik yerleşmenin genişliği Bisanthe'nin Barbaros'ta kurulmuş olduğu görüşünü destekler. Yine Plinius M.S. 1. yüzyıla ait eseri "Naturalis Historia" da Bisanthe ile lokal olarak Tekirdağ'a denk gelen Prokopius'un Rhaidestos olarak andığı Resisthon'dan ayrı ayrı yerleşmeler olarak bahsetmektedir. Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa H. Sayar, "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları", *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 25-29 Mayıs 1992, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, s. 154-156.

⁷⁴ Hacer Ateş, "Tekirdağ", *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayın Matbaacılık, Cilt: 40, İstanbul 2011, s. 359; L. İnciyan- H. D. Andreasyan, "Osmanlı Rumelisi'nin Tarihi ve Coğrafyası", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4-5, İstanbul 1976, s. 136

⁷⁵ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. iii-v.

⁷⁶ Neşe Atik, "Heraion Teikhos Antik Kenti 2000-2010 Yılı Kazı Çalışmaları", *T.C. Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu*, 18 Eylül-21 Ekim 2010 Tekirdağ, İstanbul 2010, s. 2.

göçmenler tarafından Trakya kıyılarında birçok koloni kurulmuştur. Günümüzde de yerleşim alanı olan birçok kent, Yunan ticaret kolonileri olarak kurulan Trak yerleşimlerinin üzerinde ya da yakınlarındadır. Bunların içinde başta Perinthos (Marmara Ereğlisi)⁷⁷ olmak üzere “Bisanthe” (Barbaros) ve Heraion Teikhos (Karaevlialtı)⁷⁸ kentleri gelmektedir⁷⁹.

Balkan seferine çıkan Pers hükümdarı I. Darius (h.d. M.Ö. 522-486) tarafından yöre ele geçirildikten sonra Trakya’da M.Ö. 546-430 yılları arasında devam edecek olan Pers idaresi başlamıştır. Trak beyleri Perslere haraç vererek yerel güçlerini korumayı başarmışlardır. M.Ö. 430 yılında bir Trak boyu olan Odyrsler Trakya’nın tümünde egemenlik sağlayarak kendi isimleriyle anılan bir krallık kurmuşlardır⁸⁰.

İ.Ö. 4. yüzyıl başlarında bölgeyi ele geçiren Büyük İskender (h.d.M.Ö.336-323), Odrys Devleti’ni Makedon Krallığı’na bağladı. Daha sonraları Galat akınlarına sahne olan bölge İ.Ö. 168 yılında Roma İmparatorluğu’nun idaresine girdi⁸¹. Bu dönemde şehrin ismi “Rhaedestus” olarak geçmeye başlamıştır. M.S. 46 yılında bir Roma Eyaleti olan Trakya’da Yunanlılar yarı bağımsız olarak yaşamaya devam etmiştir⁸². Romalılar döneminde Trakya ilinin merkezi, stratejik bir noktada yer alan Perinthos (Marmara Ereğlisi) olmuştur⁸³.

M.S. 4. yüzyılda Hıristiyanlık Trakya ve çevresinde yayılmaya başlamıştır. Roma İmparatorluğu’nun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasından sonra yöre Bizans idaresine bağlanmıştır⁸⁴. Şehrin Bizans idaresi altındaki ismi “Rodosto”dur⁸⁵. Bölge 6. yüzyılda Avarların ve Slavların, 7. yüzyılda Arapların, 8. yüzyılda Bulgarların, 12. yüzyılda Peçeneklerin saldırılarına uğramıştır. 11. yüzyılın başlarında Bizans’ın Trakya kıyılarında yer alan bazı yerleşimler İstanbul’u işgal altında tutan Latinler tarafından Venediklilere

⁷⁷ Trakya bölgesinin en önemli kenti olan Perinthos, Eskiçağda olduğu gibi Ortaçağ’da da siyasi, ekonomik ve kültürel merkez olma özelliğini kaybetmemiştir (bkz. Mustafa H.Sayar, “Perinthos-Herakleia-Marmara Ereğlisi, Eskiçağda Trakya Eyaletinin ve Geç Antik Devirde Avrupa Eyaletinin ilk Başkenti”, *T.C. Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu*, 18 Eylül-21 Ekim 2010 Tekirdağ, Cilt: 2, İstanbul 2010, s. 1).

⁷⁸ Demosthenes’in söylevlerinde M.Ö. 352 yılında Trak Kralı Kersepleptes’in II.Philip tarafından kuşatılan Heraion kentini başarıyla savunduğunu ancak M.Ö. 346 yılında idaresi altındaki tüm topraklarla birlikte bu kenti de Philipp’e bıraktığını yazar (bkz. Mustafa H. Sayar, “Doğu Trakya’da ...”, s. 153).

⁷⁹ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. vii.

⁸⁰ “Tekirdağ”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 3, İstanbul 1997, s. 1755-1756.

⁸¹ “Tekirdağ”, *AnaBritannica*, s. 320.

⁸² Hacer Ateş, *a.g.m.*, s. 360.

⁸³ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 20.

⁸⁴ “Tekirdağ”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, s. 1756.

⁸⁵ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 240.

verilmiştir. Rodosto da bu kentlerden biridir⁸⁶. Şehrin tekrar Bizanslılarca alınması VIII. Mikhail zamanındadır⁸⁷.

Bin yıla yakın bir süre Bizans idaresinde kalan Tekirdağ 1357 yılında Osmanlı idaresine girmiştir. Türklerin Rumeli'ye geçişleri genellikle Bizans hükümdarlarının daveti üzerine olmuştur⁸⁸. Askeri yardım maksadıyla Trakya topraklarına geçen Türk birlikleri 1352 yılında Çimpe kalesine yerleştikten sonra Süleyman Paşa (1316-1357) komutasındaki akıncılarla birlikte Gelibolu'dan başlamak üzere Rumeli fetihlerine başlamıştır⁸⁹. Bizans merkezindeki karışıklıklardan faydalanan Süleyman Paşa 1357 yılında Malkara, Keşan ve Tekirdağ'ı fethetmiştir. 1357 yılında Süleyman Paşa'nın ölümü nedeniyle yaşanan durgunluk döneminde fethedilen yerler korunamayınca bir süreliğine Tekirdağ ve Çorlu tekrar Bizanslıların eline geçmiştir. Toparlanan Osmanlı kuvvetleri I. Murad önderliğinde 1359 yılında kaybedilen yerleri Türk hakimiyeti altına almıştır. Bundan sonra fetihler aralıksız olarak devam etmiş, Lüleburgaz ve Babaeski'nin ardından Hacı İlbey komutasında Malkara, İpsala ve Dimetoka fethedilmiştir. 1361 yılındaki Edirne'nin fethiyle Trakya önemli oranda Türk idaresine girmiştir⁹⁰. Tekirdağ'ın Osmanlı idaresine girmesiyle birlikte ismi "Rodosçuk" olarak anılmaya başlamıştır⁹¹.

Osmanlı fethi sonrası küçük bir kasaba görünümündeki Tekirdağ, kale⁹² ve liman olmak üzere iki yerleşim biriminden oluşmaktadır. Fethin ardından bir kaza merkezine dönüştürülen kent Rumeli'deki ilk sancaklardan biri olan Çirmen'e bağlanmıştır. Bugün

⁸⁶ "Tekirdağ", *AnaBritannica*, s. 320.

⁸⁷ Hacer Ateş, *a.g.m.*, s. 360.

⁸⁸ Türkler Rumelinin fethinden önceleri de sık sık Trakya topraklarına geçmişlerdir. Türkmen akıncılarının çeşitli nedenlerle Rumeli'ye geçişleri bu toprakları tanımalarına, dolaylı olarak ta fetihlerin hızlanmasına vesile olmuştur (bkz. Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 22-23). Yine fetihlerden çok önce 13. yüzyıl içinde Rumeli ve Balkanlara yerleşmeye başlayan Anadolu Beyliklerinden gelen yarı asker yarı derviş öncü birliklerin iskanı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mehmet İnbaşı, "Balkanlardaki Osmanlı Hakimiyeti ve İskan Siyaseti", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 9, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s. 154-164; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:9, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s. 133-153.

⁸⁹ Sırp Hükümdarı Stefan Duşan'ın Selanik'i kuşatması sonucu, Orhan bey oğlu Süleyman Paşa komutasındaki 20.000 kişilik orduyu 1349 yılında Kontakuzenos'a destek vermek üzere Rumeli'ye geçirir. Bizans imparatoru ile egemenlik savaşı veren Kontakuzenos bu yardımın karşılığında Osmanlılara Gelibolu'daki Çimpe kalesini armağan olarak verir. 1352 yılındaki bu önemli tarih, Türklerin askeri anlamda Rumeli'de kalıcılıklarının başlangıcıdır (bkz. *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. xx); Feridun Emecen, "Gelibolu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayın Matbaacılık, Cilt: 14, İstanbul 2006, s. 1.

⁹⁰ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 18.

⁹¹ Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 14.

⁹² Traklardan sonra Bizans döneminde de şehrin ana yerleşim merkezini oluşturan bu alan Ördeklidere Caddesinin doğu kısmındaki yamaçlar üzerinde bulunmaktadır. Günümüze kalıntıları ulaşamayan kale Bizans dönemine aittir (bkz. Hacer Ateş, *Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Süreci: XVI-XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2009, s. 21-22).

Bulgaristan sınırları içinde bulunan Çirmen'in Tekirdağ ile arasında coğrafi bir yakınlık olmamasına rağmen askeri nedenlerle bir düzenleme yapılmış olması akla yatkındır⁹³. Şehre Anadolu'nun çeşitli kentlerinden ve beyliklerden Türkmen toplulukları getirilerek iskan ettirilmiştir⁹⁴. Padişah I. Murad, Şarköy ve Malkara'dan başlayarak Ahi büyüklerini Malkara civarına, Türkmen ve Yörükleri Tekirdağ, Şarköy, Hayrabolu ve Çorlu yörelerine yerleştirmeye başlamıştır. Karesi Beyliğinden, Sivas, Kayseri, Kütahya ve Ermenek'ten gelen Türkmen toplulukları Tekirdağ'ın yeni sakinleri olarak iskan edilmişlerdir. Yeni göçmenlerin yerleştirilmeleri için 1363 yılında Ceneviz gemilerine yüklü bir bedel ödenmiştir⁹⁵.

Kısa zamanda bir Türk kentine dönüşen kent ve çevresinde Osmanlı döneminde yaşanan önemli olaylar arasında Düzmece Mustafa Olayı, Yavuz-Beyazıt Çatışması ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi Olayları sayılabilir. Tahtı oğlu Yavuz'a devretmek zorunda kalan II. Beyazıt Dimetoka'ya giderken 1512 yılında Çorlu'da vefat etmiş, Yavuz Sultan Selim ise 1520 yılında İstanbul'dan Edirne'ye yaptığı yolculuk esnasında sırtında çıkan bir çıban yüzünden Tekirdağ yakınlarındaki Sırtköy'de hayatını kaybetmiştir⁹⁶.

15. yüzyılın başına kadar Tekirdağ'da sadece Türkler ve Rumlara yaşamakta iken 16. yüzyılın ortalarına doğru bu guruba Yahudiler de dahil olmuştur. Tespitler, kasabada 16. yüzyılın ikinci yarısında Türk, Rum ve Yahudi olmak üzere farklı topluluğun yaşadığını ortaya koymaktadır. 16. yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu'daki Celali isyanlarından kaçan Ermeni ve Karamanlı Rumların da gelişile birlikte şehrin beş etnik unsur tarafından iskan edildiği görülmektedir⁹⁷.

Günümüzdeki Tekirdağ kent merkezi Osmanlı Dönemi'nin 16. yüzyıldan beri şekillendirdiği doku üzerine kuruludur⁹⁸. Şehrin hem nüfus hem de mimari açıdan gelişim gösterdiği 16. yüzyılın şehirdeki en önemli yapısı Rüstempaşa Külliyesi'dir⁹⁹. Cami,

⁹³ Hacer Ateş, *a.g.t.*, s. 18.

⁹⁴ Hacer Ateş, *a.g.m.*, s. 360.

⁹⁵ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 19.

⁹⁶ M.Taner Koltuk, S.Atilla Sağlamçubukçu, *Osmanlı Belgelerinde Tekirdağ*, Kaptan Şirketler Gurubu, İstanbul 2012, s.17; Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 39-41.

⁹⁷ Hacer Ateş, *a.g.t.*, s. 133-134.

⁹⁸ *Kültür Envanteri 2007*, s. 11

⁹⁹ Rüstem Paşa Külliyesi hakkında daha detaylı bilgi için bkz. A.Alev Direr, "Bir Mimar Sinan Emaneti: Rüstem Paşa Külliyesi", *T.C. Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu*, 18 Eylül-21 Ekim 2010 Tekirdağ, Cilt:1, İstanbul 2010, s. 171-175.

medrese, kütüphane, kervansaray, hamam, imaret bölümlerinden oluşan külliye'nin günümüze cami, bedesten ve medrese duvarlarının bir kısmı ulaşabilmiştir¹⁰⁰.

Rodosçuk ismine ilaveten şehrin güneybatısındaki dağ kütlelerine izafeten Tekfurdağı ismi de kullanılmaya başlanmıştır¹⁰¹. Tekfur isminin bölgenin zamanındaki yöneticileri Bizans tekfurlarından kaynaklandığı söylenmektedir¹⁰². Şehrin Osmanlı resmi kayıtlarında geçen ilk ismi de budur¹⁰³.

18. yüzyılın önemli olaylarından biri, Avusturya İmparatorluğuna karşı bağımsızlık mücadelesi veren Macar Prensi II. Ferenc Rakoczi'nin (1676-1735) Tekirdağ'a gelişidir. Padişah III. Ahmet (h.d. 1703-1730) tarafından ortak düşmana karşı birlikte hareket etmek amacıyla Türkiye'ye davet edilen II. Rakoczi, 4 Şubat 1720 yılında emrine Yeniçeriler verilerek Tekirdağ'a gönderilmiş ve 1735 yılındaki ölümüne değin burada yaşamıştır¹⁰⁴. Rakoczi 40 kadar Macar mülteciyle¹⁰⁵ Tekirdağ'a yerleşmiştir. Mültecilerin yazdıkları yazılar, kitaplar ve belgeler sayesinde Tekirdağ'ın 18. yüzyıldaki yaşamı hakkında önemli bilgiler elde edilebilmektedir¹⁰⁶. Rakoczi'nin yaveri Mikes Kelemen (1690-1761) bu dönemde Tekirdağ'ın sosyal yaşamına dair çok renkli bir fotoğrafı ortaya koyar ve kentin Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerden oluşan etnik yapısının panoramasını çizer¹⁰⁷.

19. yüzyıl Tekirdağ'ı siyasi ve kültürel hareketliliğiyle ön plana çıkmaktadır. Bu dönem bir Osmanlı şehri olarak Tekirdağ'da batılı kurum ve fikirlerin tartışılmaya başlandığı, diğer yandan da Türk milliyetçiliği olgusunun güçlenmeye başladığı bir dönemdir. Bu zaman diliminde Tekirdağ'da doğan Namık Kemal (1840-1888) yurtseverlik, hürriyet ve millet gibi kavramları Türk fikir hayatına sokan önemli bir

¹⁰⁰ Serap Ayhan, *Tekirdağ ve İlçelerindeki Türk Devri Yapıları (XIV-XVI.Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2011, s. 45.

¹⁰¹ *Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ*, s. 20; "Tekirdağ", *AnaBritannica*, s. 321; Münir Satkın, *a.g.e.*, s. 11.

¹⁰² "Tekirdağ", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, s. 1755; Hacer Ateş, *a.g.m.*, s. 359; Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 13.

¹⁰³ Hacer Ateş, *a.g.m.*, s. 359.

¹⁰⁴ *Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ*, s. 22.

¹⁰⁵ Macar mültecilerin Tekirdağ ve İzmir başta olmak üzere iskanları 19. yüzyılda da devam eder. Macar mültecilerin yaşam öyküleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Róbert Hermann, András Joó, Mészáros Kálmán, Seres István, *Török menedékjogot kapott magyar emigránsok rövid életrajzi összefoglalója / Türkiye'de Kendilerine Sığınma Hakkı Tanınan Macar Mültecilerinin Özyaşamlarından Özetler*, Macar- Türk Dostluk Derneği, Budapeşte 2010, s. 8-81.

¹⁰⁶ Münir Satkın, *Tekirdağ'da Macar Mülteci Evleri (Magyar Bujdosók Házai Rodostóban)*, Tekirdağ Macar Dostluk Derneği, Ankara 2013, s. 79.

¹⁰⁷ Mikes Kelemen, *Türkiye Mektupları (Törökorszagi Levelek)*, (çev. Sadrettin Karatay), Tekirdağ Valiliği, Toprak Matbaası, Tekirdağ 2006, s. 60-66.

Osmanlı aydını olarak ortaya çıkar¹⁰⁸. Ekonomik açıdan ise Balkanlara ve Avrupa'ya yakın bir kent olarak Tekirdağ, 19. yüzyılda da önemini devam ettirmiştir. Romalılar Dönemi'nden beri Via Egnatia yolu üzerindeki merkezlerden biri olma avantajını kullanan Tekirdağ, bu dönemde özellikle Batı Trakya kıyıları ve Balkanların Anadolu'ya ve İstanbul'a bağlandığı bir transit noktası olmuştur¹⁰⁹. Ancak yüzyıl sonuna doğru Rumeli demiryollarının tamamlanmasıyla Tekirdağ Limanı eski önemini kaybetmeye başlamıştır. Buna rağmen kentin nüfus anlamında büyüdüğü görülür¹¹⁰.

Tekirdağ fethin ardından yüzyıllar geçtikten sonra Ruslar tarafından 1829 yılındaki işgalden¹¹¹ sonra ikinci olarak ta 31 Ocak 1878 tarihinde işgal edilmiştir. Kısa süren bu ikinci işgal 3 Mart 1878 tarihinde kalkmıştır. Daha sonra 1912 yılındaki Balkan Savaşı'nda Türk ordusunun yenilmesini fırsat bilen Bulgarlar tarafından işgale uğramıştır. Bu işgal dönemi de 13 Temmuz 1913'teki çarpışmaların ardından sona erdirilmiştir¹¹².

Birinci Dünya Savaşı esnasında Tekirdağ, ikmal ve dağıtım merkezi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Karayolu imkanlarının yetersiz kaldığı günlerde, hem deniz hem de yakındaki demiryolu bağlantısı sayesinde askeri teçhizatın Gelibolu'ya ulaştırıldığı önemli bir nokta olmuştur¹¹³. Şubat 1915'te 19. Tümen'i kurmak üzere Tekirdağ'a gelen Atatürk kısa bir süre içinde hazırlıklarını tamamlayarak Çanakkale'ye geçmiştir. Çanakkale Savaşları'nın en yoğun yaşandığı günlerde kent, hem malzeme temininin sağlandığı hem de yaralıların gemilerle getirilerek tedavi edildiği bir merkezdir¹¹⁴. Mondros Mütarekesi'nin ardından 20 Temmuz 1920 tarihinde Tekirdağ Yunan kuvvetlerince işgal edilmiştir. Bu dönemde Tekirdağ, Yunanlıların merkezini Edine olarak belirledikleri

¹⁰⁸ Namık Kemal hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği, İstanbul 1995, s. 213-221.

¹⁰⁹ Necmettin Aygün, "XIX. Yüzyıl Başlarında İstanbul Merkezli Osmanlı Deniz Taşımacılığı", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı: 23, Ankara 2010, s. 73.

¹¹⁰ 20. yüzyıl başlarına gelindiğinde Tekirdağ'ın nüfusu 14.000 Türk, 19.000 Rum, 7600 Ermeni ve az sayıda Yahudiler'den oluşmaktadır (bkz. Besim Darkot, "Tekirdağ", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt:12/1, M.E.B. Devlet Kitapları, Eskişehir 2001, s. 134; Hacer Ateş, *a.g.m.*, s. 362). Şehir bu dönemde 22'si Türk mahallesi, 11'i Ermeni mahallesi, 6'sı Rum mahallesi, ve 1'i de Yahudi mahallesi olmak üzere 41 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahalleleri günümüzdeki büyük mahalleler yerine lokal yerleşimler olarak görmek daha uygundur. 1. Türk Mahalleleri: Bevvap Mehmet Bey, Hacı Mehmet, Tuti hatun, Behram Reis, Hacı Hümmüs, Dizdarzade, Hocaveli, İbrahim bey, Cennethatun, Yunus bey, Hacı İsa, Karakatip, Camivasat Cami Atik, Hacı Musa, Hüseyin Çavuş, Nebizade, İskender Çavuş, Hoca Beyazıt, Can Paşa, Raziye Hatun, Kipti Müslim, 2. Ermeni mahalleleri: Nevruz, Yeğen, Dilan, Silingir, Filibozoğlu, Çullu, Batmaz, Tarçun, Arsen, Varterez, Tarakçı, 3. Rum Mahalleleri: Papa Nikolaki ve Kipti gayrimüslim, Papa Vasil, Papa İkonomos, Papa Zaharya, Papa İktamus, Papa Yorgi. Daha geniş bilgi için bkz. Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 50; Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 150.

¹¹¹ *Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ*, s. 25.

¹¹² Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 241.

¹¹³ Sezai Gençöz, *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ve 19.Fırka'nın İzinden Tekirdağ'dan Conkbayırı'na*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, Tekirdağ 2013, s. 20.

¹¹⁴ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 46.

Trakya Genel Valiliği'nin bir sancağı durumuna getirilmiştir. 30 Ağustos 1922'deki Büyük Taarruz'un ardından Yunan güçlerinin Anadolu'daki yenilgisi kesinleşince Yunan birlikleri ve işgal kuvvetlerinin Doğu Trakya'yı terk etmek zorunda kalmasıyla şehir 13 Kasım 1922 tarihinde kurtarılarak tekrar Türk yönetimine girmiştir¹¹⁵.

Cumhuriyet devrine girilirken Edirne Vilayeti'ne bağlı bir sancak merkezi olan Tekirdağ, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Vilayet merkezi haline getirilmiştir¹¹⁶. Kurtuluş Savaşı sonrasında 20 Ocak 1921 tarihinde çıkarılan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile il olan Tekirdağ, Kurtuluş Savaşı mücadelesinde yaşanan zorluklar nedeniyle ancak 15 Ekim 1923 tarihinde resmi olarak il merkezi olabirmiştir¹¹⁷. Tekirdağ'ın ismi de Tekirdağ olarak değiştirilmiştir¹¹⁸.

¹¹⁵ "Tekirdağ", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, s. 1756.

¹¹⁶ Metin Tuncel, *a.g.m.*, s. 362

¹¹⁷ Ahmet Çolak, *Tekirdağ Gezi Rehberi*, Trakya Kalkınma Ajansı, Tablet İletişim, İstanbul 2013, s. 9.

¹¹⁸ Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 14.

BÖLÜM III

3. TEKİRDAĞ KENT MERKEZİNDEKİ SON DÖNEM OSMANLI KAMU YAPILARI

3.1.Varlığı Tespit Edilen Ancak Günümüze Ulaşamayan Kamu Yapıları

3.1.1. Eğitim Yapıları

3.1.1.1. Medrese (Rüşdiye)

Rüstem Paşa Camiinin yaklaşık 30 metre doğusunda, denize nazır 16x26 metre ölçülerinde dikdörtgen planlı yapının 1880'li yıllarda harap hale gelmesinin ardından duvarları üzerinde ahşap bir okul binası kurulmuştur (Resim 1). Rüşdiye ve İdadi olarak kullanılan ahşap yapı¹¹⁹, Cumhuriyet döneminin başında Cumhuriyet İlkokulu olmuştur¹²⁰. Medreseyle birlikte Rüşdiye ve İdadi binaları ve yerine yapılan Cumhuriyet İlkokulu da günümüze ulaşamamıştır¹²¹. Cumhuriyet İlkokulu tehlikeli bulunarak 1958 yılında yıkılmıştır¹²².

3.1.1.2. Kız Rüştiyesi

Yapının eski Postane Caddesinde bulunduğu kaydedilmektedir¹²³. 1882-1883 yıllarında Redif Binbaşısı Rıza Bey tarafından Mekteb-i Rüştiye-i İnas adıyla açılmıştır. Depremde yıkılan bina Hükümet Binası arkasındaki eski bir konağa taşınmış, daha sonradan öğrenci azlığı nedeniyle birkaç yıl sonra kapatılmıştır¹²⁴.

¹¹⁹ Redif Binbaşısı Rıza Bey önderliğinde yapılıp 1882 yılında lise olarak açılan okulun üzerinde Mekteb-i İdadi-i Mülki-i Şahane yazmaktaydı (bkz. Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s.115; Öksel Demir, *Tekirdağ Mavi Gözlü Kent*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2009, s. 84).

¹²⁰ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 68; Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 119.

¹²¹ Mehmet Serez Rüştiye ve İdadi binasıyla sonradan Cumhuriyet İlkokulu olan yapının Medrese binasının üzerinde değil yakınında olduğunu belirtmektedir (30.09.2014 tarihli görüşme).

¹²² Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 117.

¹²³ *A.e.*, s. 115.

¹²⁴ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 84.

3.1.1.3. Selim Sabit Okulu

Yavuz Mahallesinde yer alan yapı 1911 yılında Rumlar tarafından yaptırılmıştır¹²⁵. Mübadelenin ardından Türk okuluna dönüştürülmüştür. Sonradan yıkılan binanın yerinde 1963 yılında eğitim ve öğretime başlayan yeni Cumhuriyet İlkokulu bulunmaktadır.

3.1.1.4. Çardak Erkek İlkokulu

Bugünkü Süleymanpaşa ilkokulunun bulunduğu yerde hizmet vermiştir¹²⁶. 20. yüzyıl başında şehirde bulunan dört Müslüman erkek ilkokulundan biriydi¹²⁷.

3.1.1.5. Kız İlkokulu

Osmanlı Dönemi'nde Orta Camii mahallesinde bulunan yapı, yine İslam Cemaati okullarından biriydi¹²⁸.

3.1.1.6. Fethiye Erkek İlkokulu

Bu okul eski Kömür Pazarı Meydanı'nda bulunmaktaydı¹²⁹.

3.1.1.7. Erkek İlkokulu 1

Muratlı Caddesi Yusuf Ağa Camii Sokağı'nda hizmet veren bir okuldu¹³⁰.

3.1.1.8. Erkek İlkokulu 2

Eski Canpaşa Mahallesi Kömür Pazarı Sokağı'nda bulunan bir okuldu¹³¹.

3.1.2. İdari Yapılar

3.1.2.1. Eski Hükümet Konağı

Eski Postane Binası'nın yanında iki katlı bir yapı olarak inşa edilmiştir (Resim 2). 1899 ya da 1900 yılında günlerce süren bir yangından sonra yok olmuştur. Bu aynı

¹²⁵ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 86.

¹²⁶ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 115.

¹²⁷ 1901 Edirne Vilayet Salnamesi'ne göre şehir merkezinde 1 İdadi, 1 Kış Rüştüyesi ve dört erkek ilkokulu bulunmaktadır (bkz. "Tekirdağ", *Yurt Ansiklopedisi*, s. 6985).

¹²⁸ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 115.

¹²⁹ *A.e.*, s. 115.

¹³⁰ *A.e.*, s. 115.

¹³¹ *A.e.*, s. 115.

zamanda Çiftlikönü semtinin de önemini kaybetmesinin başlangıcıdır¹³². Sümer'e göre¹³³ yapı aynı zamanda Jandarma Dairesi ve Hapishane olarak ta kullanılmıştır. Hükümet idaresi yangından sonra bir müddet bir konakta faaliyet göstermiştir. Mehmet Serez yapının cezaevinin yapının bir parçası olduğunu doğrulamaktadır¹³⁴.

3.1.2.2. Gümrük Dairesi

Rıhtım caddesi ile Atatürk Bulvarı arasında kalan yapı, büyük depoları ve üzerinde idare odalarıyla inşa edilmiştir (Resim 3). 1949 yılındaki yol genişletme çalışmaları esnasında yıkılmıştır¹³⁵. 1899 tarihli arşiv kayıtlarında görülen yapının genişletilmesine ilişkin mimari çizimleri inşa tarihini çok daha önceye götürür¹³⁶.

3.1.3. Askeri Yapılar

3.1.3.1. 190. Alay Kışlası

Muratlı yolu üzerinde bulunan kışla 1910 yılında yapılmıştır. Şehre hakim bir tepe üzerinde bulunan iki katlı kargir bir yapı olduğu bilinmektedir. Mondros Mütarekesinden sonra bir dönem Darüleytam'a verilmiştir¹³⁷. Yakınındaki depolarıyla birlikte bu yapı topluluğu da günümüze ulaşamamıştır.

3.1.3.2. Ordu İmalathanesi

Şehrin batı kısmında ve Malkara yolu üzerinde 1912 yılında yaptırılmıştır. Yapı ahşap pavyonlardan oluşmaktadır. İmalathane, 3. Kolordunun araba ve top arabası ihtiyaçlarını Yunan işgaline kadar karşılamıştır. Bundan sonra 1939 yılına kadar birçok askeri hizmetlerde kullanılmıştır¹³⁸. Liva Kumandanlığı karargâhı olarak ta kullanılan yapı

¹³² Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 87.

¹³³ Sümer ayrıca yapının ortadan kalktığı tarihi 1897 olarak vermektedir (bkz. Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 75,80). Hükümet Konağı yangınında bir kısmı yanmış olan tapu kayıtlarının yeniden yazılmasına ilişkin Defter-i Hakani nazırının 1899 tarihli bir yazısı, yangının hemen sonrasında yazılmış olmalıdır (bkz. BOA, ŞD, 2699/45. 'den naklen Nuran Koltuk (ed.), *Belgelerle Osmanlı Döneminde Tekirdağ*, Devler Arşivleri Genel Müdürlüğü ve Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortak Yayını, Seçil Ofset, 2014, s. 76).

¹³⁴ Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 110.

¹³⁵ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 87.

¹³⁶ BOA, İ.DH, 1369/28_1-2 'den naklen *Belgelerle Osmanlı Döneminde Tekirdağ*, s.71.

¹³⁷ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 89-90.

¹³⁸ *A.e.*, s. 94.

bir kaza sonucu yanmıştır. Yeri bugünkü Endüstri Meslek Lisesi'nin karşısındaki alandır¹³⁹.

3.1.3.3. Askerlik Dairesi Başkanlığı

Varlığı eski fotoğraflardan tespit edilebilen ve günümüze ulaşamayan yapılardan biri de Muratlı Caddesi üzerinde bulunan Askerlik Dairesi Başkanlığı'dır (Resim 4)¹⁴⁰.

3.1.4. Diğer Yapılar

3.1.4.1. Eski Postane

Çiftlikönü semtinde iki katlı, küçük, kargir bir yapı olarak inşa edilmiştir (Resim 5). 1884 yılında esaslı bir onarım görmüştür. 1945 yılında şehrin iş merkezine uzak kaldığı için Valilik Binası yanındaki yeni binasına taşınmıştır¹⁴¹. Günümüzde yerinde eski yapıyı cephesiyle andıran bir apartman binası yükselmektedir. Mimari açıdan bir değeri yoktur

3.1.4.2. Saat Kulesi

Mimar Sinan Caddesi üzerinde Orta Caminin hemen yanında inşa edilmiştir (Resim 6). Eski fotoğraflarda görülebilen yapı 1912 depreminde yıkılmıştır¹⁴².

3.1.4.3. Duyunu Umumiye Binası

Sahil yolu üzerinde iki katlı büyük kargir bir yapı olarak inşa edilmiş, sonradan Tekel deposuna dönüştürülmüştür. Cumhuriyetin ilanına kadar aktif olarak kullanılmıştır¹⁴³. Mehmet Serez ismi "Reji" olarak ta geçen tütün alım satımında imtiyaz sahibi batılı şirketin aynı yerde faaliyet göstermiş olduğunu ifade etmektedir¹⁴⁴. Günümüzde yerinde Toprak Mahsulleri Ofisi bulunmaktadır.

¹³⁹ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 81.

¹⁴⁰ *A.e.*, s. 80.

¹⁴¹ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 88, Mehmet Serez taşınma tarihi 1940 olarak bildirmektedir (bkz. Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 225).

¹⁴² Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 93.

¹⁴³ *A.e.*, s. 88.

¹⁴⁴ Mehmet Serez ile 30.09.2014 Tarihli Görüşme

3.1.4.4. Memleket Hastanesi (Devlet Hastanesi Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi)

Eski Camii Mahallesinde, 1915 yılında Mutasarrıf Zekeriya Zihni Bey tarafından Tekalif-i Harbiye ile asker çalıştırılarak İslam Cemaati adına yaptırılmıştır (Resim 7). I. Dünya Savaşı'nda önemli hizmet görmüştür. Yunan işgali sırasında harap olmuştur. Cumhuriyet döneminde yeniden onarılarak hizmete açılmıştır¹⁴⁵. 1954 yılında çıkan bir kanunla Devlet Hastanesi unvanını almıştır. 1959, 1967 ve 1970 yılında yeni binalar eklenmiştir¹⁴⁶. 2002 yılında acil servis binasının eklenmesiyle günümüzdeki görünümüne kavuşmuştur¹⁴⁷. Devlet Hastanesinin Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi orijinal yapı topluluğunun son binasının temelleri üzerine kurulmuştur. Günümüzde zemin katıyla beraber üç katlı bir yapıdır. 2015 yılının ilk aylarına kadar bu hizmetle kullanılan bina, hastaneye ait ek polikliniklerin kullanımı için tadilata girmiştir.

¹⁴⁵ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 94; Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 171.

¹⁴⁶ *Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ*, s. 142.

¹⁴⁷ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 172.

3.2 Günümüze Ulaşan Kamu Yapıları

3.2.1. Eğitim Yapıları

3.2.1.1. Eski Hacılbey İlkokulu (Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu)

Katalog No: 1

Yeri: Tekirdağ kent merkezi (Süleymanpaşa) Gündoğdu Mahallesi Çiftlikönü Mevkii
Kazım Karabekir Cad. No: 22 adresinde bulunmaktadır.

Bugünkü Kullanımı: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu

İnceleme Tarihi: 30.06.2014, 03.04.2015

Çizim: 1-3

Fotoğraf: 8-27

Tarihçesi

Günümüze ulaşmayan Çiftlikönü Surp Haç Ermeni kilisesinin müstemilatı içinde¹⁴⁸ yer alan yapı, 19. Yüzyıl sonunda bir Ermeni okulu olarak inşa edilmiştir. Okulun orijinal ismi “Hisusyan”dır¹⁴⁹. Bu dönemde Çiftlikönü önemli bir Ermeni yerleşim bölgesidir¹⁵⁰. Okul, Ermenilerin 1915 yılında göçüyle birlikte azalan nüfus nedeniyle işlevini önemli oranda kaybetmiştir. 1923-24 öğretim yılında bir süre için ortaokula tahsis edilmiş, 1928 yılından itibaren de Hacılbey İlkokulu olarak hizmete açılmıştır¹⁵¹.

Binanın eğitim ihtiyacına yetersiz gelmesi nedeniyle 1961 yılında doğu bölümüne bir ek yapılmıştır¹⁵². 1968 tarihli Çaplı Tasarruf Vesikasında okulun cephe ve plan olarak son halini aldığı görülmektedir. Cumhuriyet dönemi boyunca beri Hacılbey İlkokulu

¹⁴⁸ Diğer tüm gayrimüslim topluluklarında olduğu gibi Ermenilerde de okullarını ibadethanelerin yakınında, çoğunlukla da avlusunda inşa etme geleneği vardı. Ermeni okullarının finansmanı önemli oranda kilise vakıflarınca karşılanıyordu (bkz. Mustafa Murat Öntüğ, “Osmanlı Devleti’nin Ermeni Mektepleri Üzerindeki Denetimi”, *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt: 3, Erciyes Üniversitesi Yayını-153, Kayseri 2007, s.314-315).

¹⁴⁹ Sarkis K. Paçacıyan, *ՅՈՒՇԱՍՍԵՄԸ ԸՆՏՈՍԹՈՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ 1606-1922 (Houshamadian Rodostoyi Hayots ‘Memorial Book of Armenians of Rodosto’)*, Donikian, Beirut 1971, s. 213-214.

¹⁵⁰ Ermeni Cemaatinin 1606 yılında Tekirdağ’a yerleşmelerinden sonra hızla büyüyen nüfus tehcir öncesi iki büyük yerleşim biriminde ikamet ediyordu. Bunlardan birincisi günümüzdeki Peştemalcı Caddesi civarındaki Takavor mahallesi, diğeri de günümüzdeki Çiftlikönü semtinde bulunan Surp Haç mahallesidir. 1841 yılında Takavor mahallesinde, eski kilisenin yerine Surp Takavor kilisesinin temelleri atılmıştır. Çiftlikönünde ilk olarak 1804 yılında inşa edilen ahşap kilise 1847 yılında taş duvarlar örülerek yeniden yapılmıştır. 1915 tehcirinin hemen öncesinde Takavor mahallesinde 8600 nüfus, 1182 hane, Surp Haç mahallesinde 6400 nüfus, 867 hane ikamet ediyordu (bkz. Raymond H.Kevorkian- Paul B.Paboudjian, *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu’nda Ermeniler*, (çev. Mayda Saris), Aras Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 124-125).

¹⁵¹ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 92.

¹⁵² Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi (İl Milli Eğitim Müdürlüğü 28.12.2000 tarihli Raporu).

olarak kullanılan yapı, Aralık 2006 yılında tahsisi sağlanarak 2007 yılından itibaren Anaokulu olarak kullanılmaya başlanmıştır¹⁵³.

Günümüze orijinal mimari unsurlarıyla ulaşabilen yapılardan biridir. Yapı oldukça sağlam durumdadır (Resim 8). 1992 yılında yapılan tespitlerde yapının genel olarak iyi durumda olduğu bildirilmiştir¹⁵⁴. 1999 yılındaki depremden sonra hazırlanan raporda, gerek deprem esnasında gerekse depremden önce yapının özellikle batı cephesinde olmak üzere çatlaklar oluştuğu raporlanmıştır. Yine binanın zeminini kaplayan ahşap kaplama ve taşıyıcıların güçlendirilmesine dair görüş sunulmuştur¹⁵⁵. Buna rağmen yapıda esaslı bir restorasyon yapılmamıştır. 2007 yılından sonra ahşap merdivenlerin üzeri yine ahşap malzeme ile kaplanmış, yapının koridorlarında yer alan ahşap süslü süpürgelikler daha basit malzeme ile yenilenmiştir (Resim 9, 10). Yapı asli unsurları korunarak bu tarihten sonra sınırlı ölçüde tamiratlarla günümüze ulaşmıştır.

Yapı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23/01/1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır¹⁵⁶.

Mimari Özellikleri

Doğu batı doğrultusunda gelişen kagir yapı, bodrum katıyla beraber üç katlıdır. Yapının orijinal bölümü, güneybatı yönünde dışa taşan bir kütle ile L planı oluşturmaktadır (Resim 11). Güney cephe boyunca devam eden koridor cephenin batı duvarında sona ermekte, ancak yapı kuzey duvarı boyunca kütleline dışına taşarak batı yönünde bir sınıf alanı daha oluşturmaktadır. Cumhuriyet döneminde yapının doğu kısmına eski kısmın güneybatıdaki dışa taşkın cephesine benzetilen L şeklinde bir bölüm eklenmiştir (Resim 12). Yapı eski kısmıyla da yeni kısmıyla da simetrik bir düzen oluşturmamaktadır. Binanın güney cephesinde yer alan ana giriş kapısının konumu da bu orantısızlığı desteklemektedir.

Binanın örtü sistemi kırma ahşap çatı olup, günümüzde Marsilya kiremidi ile kaplıdır (Resim 13). Geniş bir avluya sahip olan yapının güney cephesinden bahçe giriş kapısına kadar olan bölüm 11-13 cm genişliğinde değişen mermer taşlar ile kaplanmıştır (Resim 14). 810 metrekare yüz ölçüme sahip olan bina, avlusuyla beraber 2036 metrekare bir alanı kaplamaktadır.

¹⁵³ Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü 29.11.2006, İl Milli Eğitim Müdürlüğü 11.12.2006, Hacı İlbey İlköğretim Okulu Müdürlüğü 09.10.2007 tarihli yazıları).

¹⁵⁴ Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi (İl Milli Eğitim Müdürlüğü 28.12.2000 tarihli raporu).

¹⁵⁵ Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi (İl Milli Eğitim Müdürlüğü 16.11.1999 tarihli raporu).

¹⁵⁶ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 41. Yapı E.K.V.K.B.K.'da 59.00.290 dosya numarası ile takip edilmektedir.

Yapının beden duvarlarında tuğla ve taş, iç kısımlarda tuğla ve ahşap malzemenin beraber kullanıldığı görülmektedir. Yapının beden duvarları bodrum katta 60 cm, zemin katta güney ve kuzey cephelerde 44, batı cephede 45 cm, birinci katta güney ve kuzey cephede 41 cm, batı cephede 39 cm olarak görülmektedir. Binanın taban ve tavan kısımları halen ahşaptır. Binayı ikinci kata bağlayan merdiven kuruluşu da ahşap olup, zemin ve merdivenlerde kaplama yapılarak, diğer kısımlarda boyanarak ahşap malzemenin korunduğu gözlenmektedir. Ahşabın kullanıldığı diğer bir alan iç mekan kapılarıdır. Koridor ve mekanların laminant parke ile kaplandığı, eski kısmın merdiven sahanlığında sınırlı olmak üzere, yeni kısımda ise seramik karoların kullanıldığı görülmektedir. Mermer sadece binanın ön kısmında bulunan çeşme ve avlunun kaplamasında kullanılmıştır. Yapının orijinal olmayan giriş kapılarında ve alt kat pencerelerin korkuluklarında metal malzeme tercih edilmiştir. Yine üst kat pencerelerinin bazılarında küpeşte şeklinde metal malzemenin kullanımı söz konusudur. Binanın sonradan eklenen yeni bölümü tamamen betonarme olarak inşa edilmiştir.

Okul binasının orijinal ana giriş kapısı, yapının güney duvarının orta aksının solunda yer almaktadır (Resim 15). Çift kanatlı giriş kapısına sekizer basamaklı çift yönlü merdivenle çıkılmaktadır. Kapı 280x152 cm ölçülerindedir. Yapının orijinal kısmında bulunan pencerelerin tamamı üst kesimlerinde basık kemer ile sınırlandırılmıştır. Pencerelerin alt kısımlarında denizlikler bulunmaktadır. Buradaki denizliklerin genişliğinde pencerelerin sağ ve sol kısımları boyanarak bir çerçeve görüntüsü elde edilmiştir. Binanın güney cephesinin orta kısmında birer adedi yeni kısımda olmak üzere altta dört üstte yedi pencere bulunmaktadır. Pencere aralarındaki boşluklar her iki pencerede bir genişleyerek ikiz gruplar halinde bir düzenleme görülmektedir. Katlar arasındaki silme kuşağı bodrum kat, birinci kat ve çatı altı seviyesinden binayı çepeçevre dolaşmaktadır. Çatı silmesi yeni binada, birinci katın silmesi güneybatıda bulunan dışa taşkın cephenin güney ve batı yüzünde, bodrum kat silmesi de güneydoğuda bulunan yeni bölümün çıkmasının batı yüzünde kesintiye uğramaktadır.

Yapının diğer orijinal girişi güney cephenin batısında yer alan dışa taşkın kütleinin doğu yüzündedir. Buradaki giriş kapısının ölçüleri 155x264 cm'dir. Çift kanatlı kapı üst kesiminde basık kemer ile sınırlandırılmıştır. Giriş kapısının solundaki zemin kat penceresi örülerek kapatılmıştır. Üst katta iki pencere bulunmaktadır. Dışa taşkın cephenin güneye bakan yüzündeki birinci kat pencereleri üst kısımları basık kemerle sınırlandırılmış uzun

ve dar dikdörtgenler olarak inşa edilmiştir. Uzunlukları 251 cm genişliği 63 cm'dir. Dört uzun pencere üst kesimlerinde daha kısa tuğlalarla çerçeveselendirilmiştir. Alt katta bulunan aynı adetteki pencereler yine dar tutulmakla beraber, üst kattaki pencerelerin yarısı uzunluğundadır. Bu pencereler de kemer üstlerinde yarım tuğla boyunda bir dikey çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Çıkmanın saçak seviyesinin üst kısmı yarıya kadar teras olarak düzenlenmiş, üç yönden bir teras duvarıyla çevrelenmiştir. Çatı hizasından itibaren de bir siltmeyle belirginleştirilmiştir. Terasta birinci kattan çift kollu ahşap bir merdivenle çıkılan yine ahşap bir kulübe bulunmaktadır. Binanın dışa taşkın bu cephesinin batı yüzündeki duvarında ve çıkmadan sonra devam eden güney cephenin batı ucunda birer pencere görülmektedir. Her ikisi de birinci kattadır.

Yeni bölümde pencereler orijinal olanlara benzetilmeye çalışılmış, beyaz boya ile yakın ölçülerde bir çerçeve çizilmiştir. Orijinal ve sonradan yapılan ek bölümün pencerelerinin boyutlarında da farklılıklar vardır. Eski kısım alt katta bulunan pencere genişlikleri 117-119 cm, uzunlukları 246-247 cm aralığında görülürken, yeni kısımdaki pencerelerin uzunlukları eski kısımdakilere yakın olmakla birlikte, genişlikleri 128-132 cm arasında değişmektedir. Üst katın pencereleri eski kısımda büyümektedir. Bu katta bulunan pencereler 130-132 cm genişlik, 251 cm uzunluktadır.

Sonradan eklenen bölümün dışa taşkın kütesinin batı yüzünde bulunan üçüncü giriş kapısı 146x265 cm ölçülerindedir. Basık kemerli bu kapının çevresi kemer kısmı da boyanarak çerçeve görüntüsü verilmiştir. Ana giriş kapısı dışındaki kapıların ölçülerinin birbirine yakın olması belli bir standardın gözetildiği fikrini vermektedir. Kapının sağında bir pencere, üst katta da iki pencere yer almaktadır. Çıkmanın güney yüzünde zemin katta üç, birinci katta iki pencere bulunmaktadır. Alt kattaki pencerelerden biri içeriden örülerek kapatılmıştır. Yeni bölümün çatısı yapının diğer kesimlerinden farklı olarak üç yönden de geniş saçaklıdır.

Gün ışığından yeterince faydalanabilmek için oldukça büyük tutulan pencereler, sınıfların yoğunlaştığı kuzey cephede zemin ve birinci katta toplam 31 adettir (Resim 16). Eski ve yeni kısmın birleştiği noktadaki alt kat pencerelerinden biri örülerek kapatılmıştır. Pencereler, sınıfların konumuna göre ikişerli gruplar halinde sıralanmaktadır. Pencerelerin dördü alt kat, dördü üst katta, toplam sekiz adet olarak sonradan yapılan bölümün cephesinde yer almaktadır.

Yapının sonraki döneme ait olan doğu cephesinde zemin kat ve birinci katlarda eşit olmak üzere dörder pencere bulunmaktadır (Resim 17). Buradaki pencerelere de yeni kısımdaki tüm pencereler gibi boyanarak çerçeve görüntüsü verilmiştir.

Yapının batı cephesinde birinci katta sadece bir pencere bulunmaktadır. Cephenin zemin katına bitişik olarak inşa edilen sivil konutlar nedeniyle bu katın cephesi artık tam olarak görülememektedir (Resim 18).

Binanın tüm cephelerindeki zemin kat pencerelerine günümüzde demir parmaklıklar takılmıştır. Üst kat pencerelerin bir kısmında da küpeştelikler vardır.

Zemin katta ana giriş kapısının bulunduğu güney duvarı boyunca bir koridor uzanmaktadır (Resim 19, 20). Binanın kuzey duvarı boyunca uzanan yedi oda bulunmaktadır. Orijinal planda içeriden bağlantısı olmayan eski ve yeni bina arasında eski binanın doğu cephesinden bir kapı açılarak koridor uzatılmıştır (Çizim 1). Koridor yüksekliği 432 cm, genişliği 185 cm, uzunluğu 1834 cm'dir. Güneybatıdaki çıkmanın olduğu bölüm, üst kata çıkışı sağlayan merdiven kovanının ve sonradan eklenen tuvalet mekanının olduğu alandır. Katta bulunan mekanlar giriş kapılarıyla koridora açılmaktadır. En batıda kalan mekan ile yanındaki idareci odası olarak kullanılan daha küçük mekan, koridora bağlanan bir hole açılmaktadır. İdareci odası olarak kullanılan en küçük oda memur odasına dönüştürülmüş, doğusunda bulunan iki derslik müdür ve memur odası olarak düzenlenmiş, eski kısmın en doğusunda kalan oda da yeni kısımdaki bir oda ile birleştirilerek çok amaçlı gösteri salonuna çevrilmiştir. Bu mekan, alan olarak en geniş odadır. Hem kuzeye hem güneye cephesi bulunmaktadır. Koridor geçişi dersliğin doğu duvarına daha önceden pencere olarak kullanıldığı niş izlerinden belli olan girintinin üzerine bir kapı açılarak sağlanmıştır (Resim 21). Bu bölümde de mekanları birbirine bağlayan bir koridor bulunmaktadır. Yapının yeni kısmına güneydoğudaki çıkmanın batı yüzündeki giriş kapısı ile girilmektedir. Bir giriş holünün ardından koridora ulaşılmaktadır. Bu bölümde yer alan ve önceden derslik olarak kullanılan odaların biri yemek salonu, diğeri de mutfığa dönüştürülmüştür. Bu kısımdaki odaların tamamı kuzey ve doğu duvarına açılan pencerelerle aydınlanmaktadır. Zemin katta eski kısımdan başlamak üzere en batıdaki odanın üç penceresi, idareci odasının bir penceresi, diğer odaların ikişer pencereleri vardır. Çok amaçlı salonun kuzey duvarındaki pencerelerin biri örülerek kapatılmıştır. Eklenen sınıfla birlikte dört penceresi bulunmaktadır. Eski kısımdaki çift kanatlı kapı ölçüleri 128x232 cm olup, en küçük alana sahip olan idareci odasının tek

kanatlı kapısı 82x232 cm boyutlarındadır. Koridor ve mekanların zemin kaplaması laminant parke olup, merdiven boşluğunun olduğu zemin seramik karo ile kaplanmıştır. Yeni kısımda bulunan mutfak ve yemek salonunun dörder penceresi vardır. Bu bölümü üst kata bağlayan merdiven kovanının aydınlatmasında kullanılan bir pencere kemer hizasına kadar örülmüştür.

Zemin katın plan düzenlemesi benzer biçimde üst katta da devam etmektedir (Çizim 2). Birinci katta odaları birbirine bağlayan koridor güney duvarı boyunca devam etmektedir ve dört pencere ile aydınlanmaktadır. Koridor yüksekliği bu katta 465 cm, genişliği 185 cm, uzunluğu 1872 cm'dir. Eski kısımdan birinci kata ahşap döner merdivenle çıkılmaktadır. Mekanlar kuzey ve doğu cephelere dağıtılmıştır. Üst katta toplam dokuz oda bulunmaktadır. Kuzey duvarı boyunca uzanan odaların en batıda olanı öğretmenler odası, yanındaki küçük oda malzeme odası, doğuya doğru devam eden üç mekan da derslik olarak kullanılmaktadır. Bu katta da binanın orijinal olan bölümü yeni yapılan bölüme en doğuda bulunan derslikten bir kapı açılarak bağlanmıştır. Güneyde ve kuzeyde ikişer penceresi olan bu odanın doğu duvarında kapatılmış bir pencerenin nişi görülebilmektedir (Resim 22). Eski kısmın bittiği yerdeki son oda olan bu mekan, spor salonuna dönüştürülmüştür. Mekanlar ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Farklı olarak en batıda dersliğin kuzeyde üç, batıda bir ve güneyde iki olmak üzere beş penceresi vardır. Yanındaki malzeme odası da tek pencereye sahiptir. Bu katın güneybatı çıkıntısında iki kollu dar bir merdiven kuruluşu ile teras kata çıkılmaktadır (Resim 23). Merdiven ünitesinin alt kısmında yapımı yakın zamana denk gelen tuvaletler bulunmaktadır. Yeni binanın birinci kat koridoru üzerinde alt katta giriş holünün üzerine denk gelen kısımda tuvaletler yapılmıştır. Bu bölümün bölünen koridorunun kuzeyinde iki, doğusunda bir derslik bulunmaktadır. Yeni bölümün kuzeydoğusunda bulunan derslikte alt kattaki gibi dört pencere bulunmaktadır. Diğer dersliklerde yine ikişer pencere ile aydınlatma sağlanmaktadır. Bu katta en küçük boyutlu 82x275 cm ölçülerindeki malzeme odası hariç, tek kanatlı kapılar 110x220 cm ölçülere, çift kanatlı kapılar 133x275 cm ölçülere sahiptir. Zemin kaplama malzemesi eski kısımda koridor ve tüm mekanlarda laminant parkedir. Yeni kısımda ise dökme mozaiktir.

Bodrum katı, güney duvarı boyunca, doğu-batı doğrultusunda uzanan bir koridorla birbirine bağlanan dört odadan oluşmaktadır (Çizim 3, Resim 24). Bu kısımda yapının moloz taşla örülen en alt seviyedeki beden ve iç duvarları izlenebilmektedir. Bunun

üzerinde tuğla ve taşın sırayla kullanıldığı almaşık teknikle devam eden duvar seviyesi yükselmektedir. Odalardan ikisinin orta kısmında ahşap direk, diğer ikisinde tuğla ile örülen birer paye ahşap tavan yükünü desteklemektedir (Resim 25). Odaların üçü birbirinden bağımsız giriş kapılarıyla koridora bağlanırken, en batıda olan yanındaki odaya açılmaktadır. Kuzey ve güney duvarlarında bulunan işçiliği yüksek nişler, kaliteli zemin kaplaması ve günümüzde zemin kotunun altında kalan aydınlatma pencereleri bu odaların yalnızca depo olarak kullanılamayacağını düşündürmektedir. Batı ucundaki son odanın duvarındaki örülen giriş planda görülen ancak girilemeyen beşinci odaya aittir.

Binanın batı duvarı sivil yapılar tarafından kapatılmıştır. Boya ve sıvaları dökülmüş, neredeyse hiç bakım yapılamamıştır. Okuldaki tuvaletlerin bulunduğu alt katın atık su tahliye sistemindeki kaçakla ilgili olarak acilen önlem alınması gerekmektedir. Çözüm bulunamayan rutubet binanın bitişiğindeki dükkanlara da sirayet etmiştir. Yapı esaslı bir tamirat görmemiştir ve orijinal unsurları korunarak güçlendirme yapılması gerekmektedir.

Süslemeler

Oldukça sade bir görünüme sahip olan binanın kapı ve pencerelerinin kemer çerçevelerinde bulunan tuğla dekorasyonlar ile birlikte ana giriş kapısının üzerinde süsleme unsurlarına rastlanmaktadır. Orijinal yapının güney cephe duvarındaki ana giriş kapısı ve pencerelerin basık kemerlerinin çerçeveleri, tuğla malzeme ile şaşırtmalı olarak dikey istiflenerek oluşturulmuştur. Yapının katlarını belirginleştiren silme kuşağı yatay bir etki yaratmaktadır. Yine güneybatıdaki çıkmanın güney yüzündeki dar tutulan pencerelerin kemer üstleri daha kısa tuğlalarla çerçevelendirilmiştir. Güneybatıdaki çıkmanın doğu yüzündeki ikinci giriş kapısının çevresi tuğla malzeme ile dış sırası formunda zemine kadar çerçevelendirilmiştir. Güneydeki ana giriş kapısının üzerinde muhtemelen yapının ilk halinde okul isminin yazılı olduğu dikdörtgen bir çerçeve nişi bulunmaktadır. İki katı birbirinden ayıran kuşak silme, çerçevenin etrafından dolaşmaktadır. Çerçevenin alt kısmında profilli silmelerle bir saçak oluşturulmuş, iki yanından aşağıya doğru inen plastrlar ile sınırlandırılmıştır. Silme başlıklı plastrlar kapı kemeri etrafındaki tuğla çerçevenin yanından kapının dörtte bir mesafesine kadar daralarak aşağıya inmektedir. Orta kısımda ise dışa taşkın kilit taşı süsleme dikkat çekmektedir. Saçak silmelerin alt kısmından başlayarak kemer üzerindeki çerçeveye binen kilit taşı dalga formundadır (Resim 26). Ana giriş kapısının merdiven kuruluşu üzerinde bulunan mermer çeşme

üzerinde ise bitkisel motiflerin ve hayvan tasvirlerinin işlendiği seçilebilmektedir (Resim 27).

3.2.1.2. Eski İnönü İlkokulu (Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi)

Katalog No: 2

Yeri: Yavuz Mahallesi Demir Sokak 8 numarada yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: 15.07.2014, 01.04.2015

Bugünkü Kullanımı: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi

Çizim: 4-11

Fotoğraf: 28-43

Tarihçesi

19. yüzyıl sonunda Ermeni çocuklarının eğitimi için “Hovnanyan” adıyla inşa edilmiştir¹⁵⁷. Köklü bir geçmişe sahip olan günümüze ulaşamamış Surp Takavor Kilisesi ile aynı avlu içinde hizmete açılmıştır¹⁵⁸. Döneminde şehrin işlek ticaret noktalarından biri olan Peştemalcı Caddesi yakınındaki okul, Ermenilerin şehirde en yoğun yaşadığı iki büyük yerleşim yerinden biridir¹⁵⁹. Ermenilerin göçünün ardından önemini kaybeden okul binası, 1. Dünya Savaşı esnasında askeri hastane ve yetimhane olarak kullanılmıştır¹⁶⁰.

Kurtuluş savaşının ardından Kız Sübyan Okulu olarak eğitime devam etmiş, daha sonra da Marifet (Sanat) Okulu olmuştur¹⁶¹. 1936 yılından sonra okulun adı İnönü İlkokulu olarak değiştirilmiştir. 1940’lı yıllarda Erkek Sanat Okulu olarak kullanılmıştır¹⁶². Okul yetkililerinin sunduğu bilgilere göre 1964 yılında, büyük bir tadilatın geçirilerek bugünkü görünümüne kavuşmuştur. Tadilat öncesi okulun zemin, tavan ve merdivenlerinin ahşap olduğu bilinmektedir.

Cumhuriyet dönemi boyunca İnönü İlkokulu olarak hizmet veren okul binası 2007 yılından itibaren Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi’ne ev sahipliği yapmaktadır.

¹⁵⁷ Sarkis K. Paçacıyan, *a.g.e.*, s. 213-214.

¹⁵⁸ Bulunduğu semtin ismiyle anılan Surp Takavor Kilisesi 1841 yılında inşa edilmiştir. Ancak bu kilise 1912 depreminde yıkılmıştır. (bkz. Raymond H.Kevorkian, Paul B.Paboudjian, *a.g.e.*, s. 125). İnciciyan’a göre 19. yüzyıl başlarında Surp Takavor kilisesi önemli bir ziyaret yeridir. İnanışa göre burada Hz. İsa’nın çarmıhta isminin yazılı olduğu levhanın çivisi muhafaza edilmektedir (bkz. L. İnciciyan, H. D. Andreasyan, *a.g.m.*, s. 135).

¹⁵⁹ Şehrin dört Ermeni kilisesinin üçünün bu mahal civarında olması da bu görüşü destekler (bkz. Pars Tuğlacı, *a.g.e.*, s. 283).

¹⁶⁰ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 85; *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 42.

¹⁶¹ Okulun sicil defterlerinin incelenmesi sonucu 1922,1927 yılı ve sonrasına ait öğrenci kayıtları görülebilmektedir. Bu tarihlerde okul ismi Marifet Okulu olarak zikredilmektedir.

¹⁶² Hikmet Çevik’in eserinde okulla ilgili verdiği bilgilere göre bu tarih 1944-45 yılına denk gelmektedir (bkz. Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 85-86).

Yapı, G.E.A.Y.K'nın 13/07/1974 tarih ve 7945 sayılı kararı ile tescil ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23/01/1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır¹⁶³.

Mimari Özellikleri

Dikdörtgen bir plan üzerinde kuzey-güney yönünde uzanan yapı, dönemin eğitim yapılarında sıkça tercih edilen akımı Neoklasik üslupta inşa edilmiştir. Yapı bodrum katıyla beraber üç kat olarak düzenlenmiştir. Girişin bulunduğu doğu cepheye bakan geniş bir avlusu vardır. Binanın zemin katı avluya oranla üç metrelik kot farkına sahiptir.

Eski fotoğraflarda görülen binanın yatay eksenine bir transept oluşturan ve çatı kısmında bir üçüncü kat olarak yükselen kısım, Cumhuriyet döneminde kaldırılmıştır (Resim 28). Yapının Neoklasik biçimini vurgulayan beşik çatısı da muhtemelen bu onarımlar sırasında düşük eğimli kırma çatıya dönüştürülmüştür. Geniş saçaklı çatı Marsilya kiremidi ile kaplıdır.

Yapının bodrum kat duvarlarında moloz taş ve tuğlanın kullanıldığı görülmektedir. Yapının beden duvarları birinci bodrum katta 78 cm, ikinci bodrum katta 71 cm, zemin kat doğu ve batı yüzeylerde 46 cm, birinci kat batı cephede 43, doğu cephede 44 cm'dir. İç duvar kalınlıkları 27-29 cm arası değişmektedir. Binanın sonradan yapılan kısımlarında beton, duvarlarında kumlu harç malzemesi kullanılmıştır. Binanın içinde orijinal ahşap malzeme hemen hiç kalmamıştır. Kapı kanat ve çerçeveleri ahşap olmakla beraber sonraki dönemlere aittir. Pencereler günümüzde ahşap renkli PVC doğrama ile tanzim edilmiştir. Alt kat pencerelerin tamamında ve üst kat pencerelerinin birkaçında pencerelerde demir korkuluklar bulunmaktadır. Orijinal olabilecek birkaç mermer kaplama, giriş kapısının önündeki açıklıkta, yenilenen mermer döşemelerin arasında seçilebilmektedir. Yapının ağırlıklı döşeme malzemesi, merdivenler de dahil olmak üzere dökme mozaiktir. Zemin kat koridorunda döşeme malzemesi seramik karodur. İdare odalarının bir kısmı da laminant parke ile kaplanmıştır.

Sade ve gösterişten uzak bir üslupla inşa edilen okul yapısının doğu cephesi, binanın giriş kapısının da bulunduğu ana cepheyi oluşturmaktadır (Çizim 4, Resim 29). Binanın girişi doğu cephe aksının sağına yerleştirilmiştir. Yapının girişi teras seviyesinden mermer kaplama merdivenle çıkılan ve iki sütun ile taşınan üç kemerli bir açıklıktan oluşmaktadır.

¹⁶³ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 42. Yapı E.K.V.K.B.K.'da 59.00.561 dosya numarası ile takip edilmektedir.

Sütunların oluşturduğu üçlü açıklığın daha geniş olarak tutulan orta kısmı giriş için kullanılırken, diğer iki açıklık demir parmaklıklarla balkon şeklinde düzenlenmiştir (Resim 30). Bu düzenlemenin ardından giriş kapısına kadar olan bölüm bir ara geçiş açıklığı şeklindedir. Buradaki alan, zemin katı seviyesinden bir basamak aşağıdadır. Ahşap bir çerçeve içine alınan ve silmelerle bir çerçeve oluşturulan giriş kapısı, 173x258 cm ölçülerindedir. Çift kanatlı ahşap kapının her iki yanında dikdörtgen formlu pencereler bulunmaktadır. Pencereler 96x190 cm ölçülerindedir. Bu cephede zemin katı boyunca girişin sağ ve sol yanında on altı pencere sıralanmaktadır. Boyutları 96-97 cm en ve 230-232 cm boy aralığında değişmektedir. Altı pencere önündeki kantin binası nedeniyle iyi seçilememektedir. Üst katta on dokuz pencere bulunmaktadır. 95-96 cm en ve 262-263 cm boy arasında değişen bu pencerelerin tamamı yarım yuvarlak kemerlidir. Pencere dizilerini ikişerli gruplara ayıran ve zemin ve birinci kat boyunca uzanan plastrlar, yapıya dikey bir hareketlilik vermektedir. Sadece ana giriş kısmının olduğu bölümde pencereler üçerli bir grup olarak düzenlenmiş, aynı uygulama batı cephede de tekrarlanmıştır. Pencerelerin tamamında dökme mozaik ile imal edilen denizlikler bulunmaktadır.

Zemin katı girişinden teras seviyesine yedi basamak inilerek ulaşılır. Burası aynı zamanda bodrum katı giriş kapılarının da bulunduğu bölümdür. Doğu cephenin teras seviyesinde kurulmuş, girişin sol kısmında yer alan tek katlı betonarme kantin, yapıya yakın zamanda eklenen bölümlerden biridir. Terasın en güney noktasına da dört odadan oluşan bir tuvalet ünitesi eklenmiştir.

Terastan on dört basamaklı mermer merdivenle doğu cephesi önünde uzanan avluya inilir. Burada üst kısmı teras seviyesiyle sınırlanan ve avlu seviyesinden birkaç basamakla aşağı inilen iki küçük odadan oluşan binanın ana kütesinden bağımsız, ikinci bodrum katı vardır. İkinci bodrum katı cephenin kuzeydoğu kısmında bulunmaktadır. Cephenin güneydoğu kesiminde avlu kotuyla aynı seviyede girişi bulunan tuvalet olarak kullanılan dört odadan oluşan bir ünite bulunmaktadır. Bu bölümün üst kesimi terasla sınırlanmakla birlikte dışa taşkın olarak inşa edilmiştir.

Batı cephenin alt katında on yedi, üst katında on dokuz pencere bulunmaktadır (Çizim 5, Resim 31). Cephenin yarım yuvarlak kemerli pencerelerinde iki farklı boy görülmektedir. Arazinin eğiminden dolayı kot farkı düşünülerek pencereler alt katta 95 cm en ve 191-193 boy olarak düzenlenmiştir. Binanın üst katlarında pencere boyutları büyümektedir. Bu katta tüm pencereler 95-96 cm en, 262-263 cm boy aralığında

değişmektedir. Yapının tümüne bakarak yarım yuvarlak kemerli orijinal pencerelerde üç farklı boy olduğu söylenebilir. Zaman içinde onarımlar esnasında uygulanan sıva ve boya katmanları düşünüldüğünde tüm pencerelerin kendi grupları içinde standart ölçülere sahip olduğu söylenebilir. Batı cephenin doğudaki giriş kapısının aksında kalan duvarında bulunan ikinci bir giriş kapısının örülerek kapatıldığı seçilebilmektedir. Bunun yerine duvarın kuzey köşesinde malzeme giriş çıkışı için kullanılan ve kalorifer dairesine açılan bir kapı yapılmıştır.

Yapının kuzey cephesinde eski fotoğraflarında gördüğümüz yarım yuvarlak kemerli pencereler kapatılmıştır (Resim 32). Burada da teras seviyesinden iki basamakla inilerek ulaşılan ek derslik olarak kuzey cepheye eklenmiş tek katlı bir bölüm görülmektedir (Çizim 6). Bir hol, lavabo, depo ve dört küçük derslikten oluşan bölümün girişi doğu cephesindedir. Kareye yakın altı penceresi bulunmaktadır.

Yapının güney cephesi penceresizdir (Çizim 7). Yakınına inşa edilen sivil konutlar nedeniyle zorlukla görülebilmektedir (Resim 33).

Yapının doğu yönündeki giriş kapısının arkasında bir giriş holü bulunmaktadır. Giriş holü, kuzey-güney doğrultusunda uzanan ve yapı kütesinin ortasında yer alan koridora bağlanmaktadır. Yapının giriş holünün orta aksta olmaması nedeniyle derslikler koridorun her iki yönünde farklı büyüklüklerde düzenlenmiş ve simetri sağlanamamıştır. Buna rağmen köşelerde kalan dersliklerin daha büyük boyutlu oldukları ve koridor boyunca uzanan odaların karşılıklı olarak birbiriyle yakın ölçülerde olduğu görülmektedir (Çizim 8).

Giriş holünün bitişiğinde bulunan iki küçük mekan yönetici odaları olarak düzenlenmiştir. Bu mekanlar koridora paralel bir aralıkla hole açılmaktadır. Giriş holünün tam karşısında bulunan merdiven boşluğunun güneyinde bulunan ve giriş açıklığı bu sahanlığa açılan mekan memur odası olarak kullanılmaktadır. Hemen yanındaki mekan ikiye bölünerek doğu-batı yönünde bir aralık oluşturulmuş, batıda kalan mekan derslik olarak düzenlenmiş, koridora yakın olan daha küçük mekan ise arşiv odası olarak değerlendirilmiştir. Koridora açılan güney yönündeki diğer dört mekan derslik olarak kullanılmaya devam etmektedir (Resim 34). Koridorun Giriş holünün kuzey yönüne uzanan kısmına beş mekan açılmaktadır. Kuzeydoğu ve kuzeybatıda bulunan odaların batıda olanı kazan dairesi, doğu kısımdaki öğretmenler odası olarak kullanılmaktadır. Diğer iki oda derslik olarak işlevini sürdürmektedir. Koridorun merdiven sahanlığına yakın

batı ucuna bir fotokopi odası eklenmiştir. Giriş holünün karşısında kalan ve sonraki dönemlerde yapıldığı anlaşılan merdiven boşluğunu koridora doğru genişleten duvarların üzerine üst üste atılan iki güçlendirme kemeri orantısız ve alçaktır. Genel olarak her bir mekanda üçer pencere bulunmaktadır. Farklı olarak doğu cephedeki yönetici odalarında, batı cephedeki memur odasında ve yanındaki bölünen derslikte, son olarak da kazan dairesinde ikişer pencere bulunmaktadır. Mekanların kapı açıklıkları, daha küçük boyutlu arşiv odası, yanındaki bölünen derslik odası ve fotokopi odası hariç 92x207 cm'dir. Standartların dışına çıkan diğer bir örnek de merdiven boşluğunun kuzeyinde kalan ilk dersliğin 115x209 cm ölçülerindeki kapı açıklığıdır. Koridor 393 cm yüksekliğe, 310 cm genişliğe ve 562 cm uzunluğa sahiptir. Bu kattaki dersliklerin dökme mozaik, yönetici odalarının laminant parke, koridorun ise seramik karo ile kaplandığı görülmektedir.

Zemin katın giriş holünün batı aksında üst kata çıkmak için kullanılan dört kollu ara sahanlıklı merdiven kuruluşu bulunmaktadır (Resim 35). Sonraki dönemlerde ilave edilen betonarme merdiven üst kata iki aşamalı bir çıkış sağlamaktadır. Ancak merdiven yüksekliği birinci katın zemin yüksekliğine iyi oranlanamamıştır. Merdiven kuruluşu, merdiven sahanlığını aşarak üst katta koridora taşmıştır (Resim 36). Üst katta koridorun doğu, batı, güney ve kuzey cephelerine dağılmış on bir mekan bulunmaktadır (Resim 37). Farklı büyüklükteki mekanlar doğu-batı yönünde karşılıklı olarak yakın ölçülerdedir. Yapının birinci katında da zemin kattaki şema benzer biçimde uygulanmıştır (Çizim 9). Zemin katındaki giriş holünün bulunduğu alana denk gelen kısımda bir derslik oluşturulmuş, hemen yanındaki yönetici odalarının karşılığı olan oda tek bir derslik olarak düzenlenmiş, alt katta merdiven sahanlığının güneyine bitişik memur odası ve yanındaki küçük mekanlar olarak bölünerek yapılan düzenleme, üst katta tek bir sınıf olarak planlanmıştır. Bu katta da pencere sayıları genel olarak her derslik için üçer olmakla beraber merdiven çıkışının güney yönünde bulunan ilk derslik ve karşısında bulunan mekanda dörder pencere bulunmaktadır. Merdiven sahanlığına 90x211 cm açıklığı bulunan biri hariç, tamamı koridora açılan mekanların kapı açıklıkları 91x208 cm ölçülerindedir. 422 cm yüksekliğindeki koridor, 310 cm en ve 562 cm boyundadır. Katın döşeme malzemesi koridor ve dersliklerin tamamında dökme mozaiktir.

Bodrum katın mekanları yapının kot seviyesinin daha düşük olduğu doğu kanadında toplanmıştır (Resim 38). Giriş ünitesinin kuzey kısmında yer alan en geniş mekan bir kapı ile terasa açılmaktadır. Güney kısımda farklı boyutlarda dört mekan daha bulunmaktadır.

Buradaki üç mekanın dışa açılan kapıları bulunmaktadır. Odaların biri hariç hepsinin dışarı açılan pencere açıklıkları bulunmaktadır. Ancak ön kısımlarına yapılan sonraki dönem eklentileri nedeniyle bu açıklıklar görülememektedir. En güneyden başlamak üzere üç mekanın içeriden de birbiriyle bağlantılı girişleri bulunmaktadır (Çizim 10).

Avlu seviyesine inildiğinde yapı kütesinden bağımsız olan ve avlu seviyesinde girişleri bulunan ikinci bodrum katın penceresiz odaları görülmektedir. Farklı boyutlarda olan bu mekanlar da içeriden bağlantılıdır. Avlu seviyesinin güney bölümündeki tuvalet ünitesi, birbiriyle ilişkili ikişer odadan oluşan toplam dört mekana sahiptir. Yatay dikdörtgen pencereli bu ünitenin kuzey ve güney açılan birer kapısı bulunmaktadır (Çizim 11).

Genel olarak sağlam durumda olan binanın en büyük problemi özensiz bir şekilde yapının beden duvarlarına eklenen yapı topluluklarıdır. Çok yakınında inşa edilen sivil konutlar arasında sıkışan yapı, neredeyse hiçbir cepheden bir bütün olarak seçilememektedir.

Süslemeler

Sade bir görünüme sahip olan okul binasının doğu ve batı cephe pencerelerini ikişerli ve üçerli gruplara ayıran çatıdan zemin kadar uzanan plastrlar hareketlendirir.

Binanın en dikkat çekici süslemeleri giriş bölümünde yer alan ve binanın Neoklasik düzenini vurgulayan sütunlar ve üzerlerindeki kompozit başlıklardır (Resim 39). Yine avlu seviyesinde yer alan ve ana binanın müstemilatını oluşturan çeşme ve ikinci bodrum kat odalarında süslemeler mevcuttur. Bu odaların giriş kapılarının etrafında sütun başlıklı plastrlar, dışa taşkın kemer çerçevesi içinde Ermenice yazılar, üzerinde akantus yaprağı olan kilit taşı görülebilmektedir (Resim 40, 41). Yine çeşme gövdesi üzerinde perde motifi, aynalık kısmında sıvanın dökülmesiyle gözükken Ermenice yazılar, silmelerin bittiği yerden başlamak üzere iki yanda bitkisel motifli süslemeler görülmektedir (Resim 42). İkinci bodrum katın odalarında duvar ve tavanlarda fresk izlerine rastlanmaktadır. Lacivert ve turuncu tonların hakim olduğu süslemeler bitkisel motifleri içermektedir (Resim 43).

3.2.1.3. Namık Kemal İlkokulu (Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım)

Katalog No: 3

Yeri:Ertuğrul mahallesi Hüseyin Pehlivan Caddesi Türkocağı Sokak No:5’de bulunmaktadır.

Bugünkü Kullanımı: İlkokul

İnceleme tarihi: 21.08.2014

Çizim: 12-21

Fotoğraf: 44-61

Tarihçesi

Açıkbaş Yorgi isimli bir Rum tüccar hastalanıp ölen kızının drahomasını metropolithaneye vererek Rum kızları için okulun inşasına başlamıştır. İnşaata başlandıktan sonra tahsis edilen paranın yetişmemesi yüzünden Yorgi’nin ölümünden sonra oğlu Theodoridis tarafından tamamlanarak öğretime başlamıştır (Resim 44)¹⁶⁴. Okulun giriş kapısının üzerindeki üçgen alınlık içinde 1909 tarihi görülebilmektedir¹⁶⁵.

Mübadeleden sonra 1924-25 öğretim yılından itibaren Namık Kemal İlkokulu olarak hizmet vermeye başlamıştır. Okul binası plan ve cephe özelliklerini önemli oranda koruyarak günümüze kadar gelebilmiştir.

Yapı G.E.A.Y.K’nun ilk olarak 13.07.1974 tarih ve 7945 numaralı kararıyla tescil edilmiştir. Yine 09.02.1980 tarihli, 11768 no’lu kararla tescili mevcuttur. Yapı daha sonra Koruma Kurul Kararlarıyla imar uygulamalarının yapıldığı 218 karar sayılı 24.02.1984 tarihli tescil, 52 ve 2961 sayılı 23.01.1987 tarihli tescil, imara dönük olarak 22.09.1993 ve 30.08.1993 tarihli 1431 ve 1520 tescil kararları ve yapıda esaslı onarımların yapıldığı 21.04.1995 tarih ve 2362 sayılı tescil kararları mevcuttur. E.K.T.V.K’nın rölöve ve restorasyon projelerini onayladığı 08.06.1995 tarih ve 2459 sayılı kararlarının¹⁶⁶ ardından yapıda esaslı bir onarım gerçekleştirilmiştir (Çizim 12, 13, 14, Resim 45). 1995 yılındaki restorasyon uygulamasında yapının daha önceden batı cephesine ek bina olarak inşa edilen öğretmenler odası kaldırılarak orijinal görünümüne geri dönmüştür (Resim 46). Binanın iç

¹⁶⁴ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 85.

¹⁶⁵ Hikmet Çevik yapının inşa tarihini herhangi bir kaynak belirtmeden 1876 olarak vermektedir (bkz. Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 85). 1909 yılı daha kabul edilebilir gözükmemektedir.

¹⁶⁶ T.C. Kültür Bakanlığı Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı 08.06.1995/2459. Dosya No: 59.00.184.

kesimi betonarme olarak yeniden inşa edilmiş, merdiven ve merdiven korkulukları yenilenmiştir¹⁶⁷. Bahçedeki tuvaletler yıktırılmış, binanın çatısında bulunan büyük bacalar da kaldırılmıştır. Sonraki yıllarda yapıda kısmi imar uygulamalarının gündeme geldiği 09.09.1998 tarih ve 4858 sayılı ve 09.03.2000 tarihli 5987 sayılı Koruma Kurulu tescil kararları bulunmaktadır¹⁶⁸.

Yapı genel olarak iyi durumdadır. Oda ve sınıf sayısının yetersizliği yüzünden idari hizmetlerin yürütülebilmesi maksadıyla iç kısımda yapılan eklentiler yapı için tehlike oluşturmaktadır.

Mimari Özellikleri

Neoklasik bir üsluba sahip olan kagir yapı bodrum katıyla birlikte üç kat olarak inşa edilmiştir. Güney kuzey yönünde gelişen yapı düzgün olmayan dikdörtgen bir görünüme sahiptir. Yaklaşık olarak 13x22 m ölçülerindedir. Yapının doğu cephesi güney cephesine oranla 55 cm kadar kısadır. Eski fotoğraflarda binaya bitişik sivil konutların bulunduğu görülmektedir. Yapının mimari bir kusurdan ziyade arazi durumuna göre konumlandırıldığı düşünülebilir. Yapının doğu ve batı cephelerinde birer girişi bulunmaktadır. Okul binasının kuzey ve batı kısımlarını avlu çevreler. Kuzey kısımda yer alan tören alanını da kapsayan geniş avlu, zemin katı seviyesinden 30 cm daha aşağıdadır. Merdivenle inilen ve daha alçakta bulunan batı kısımdaki avlu, zemin katı seviyesinden 3,16 m daha alçaktır. Kot seviyesi yamaçta bulunan yapının güney cephesinde 4 m'yi bulmaktadır. Binanın zemin katı seviyesinden çatı saçaklarına kadar yüksekliği 8,23 m'dir. Kıрма çatı Marsilya kiremidi ile kaplıdır.

Binanın orijinal olan kısımlarında taş ve tuğla, restorasyon esnasında yapılan iç kısımlarında betonarme malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Binanın korunan beden duvarları taş ve tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Duvar kalınlıkları bodrum katı doğu cephede 74 cm, güney cephede 80 cm, batı cephede 72 cm, zemin katı doğu cephede 59 cm, güney cephede 64 cm, batı cephede 57 cm, kuzey cephede 60 cm'dir. Birinci katta doğu cephe 53 cm, güney cephede 61 cm, batı cephede 51 cm, kuzey cephede 60 cm'dir. Binanın doğu girişinde dışarıya açılan merdivenlerde ve zemin kata ulaşımı sağlayan giriş holünün merdivenlerinde mermer malzeme kullanılmıştır. Orijinalinde ahşap olan taban ve

¹⁶⁷ E.K.V.K.B.K.Arşivi, Dosya No: 59.00.184.

¹⁶⁸ *Kültür Envanteri 2007*, s. 50

tavan döşemeleri betonarme malzeme ile değiştirilmiştir. Yine iç mekanların duvar inşaatında betonun kullanıldığı görülmektedir. Ahşap pencereler günümüzde PVC doğrama ile yenilenmiştir. İç mekanların kapıları ahşap olmakla beraber restorasyon sonrasına aittirler. Koridorlara sonradan ilave edilen odalar PVC malzeme ile oluşturulmuştur. Merdiven küpeşterleri ahşap, korkulukları metal malzemeden imal edilmiştir. Demir, yapının günümüzde orijinal olmayan dış cephe kapılarında görülmektedir. Yine bodrum katı ve zemin katı pencerelerinin tamamında demir korkuluklar bulunmaktadır. Zeminler karo ve laminant görünümlü PVC ile kaplanmıştır. Bodrum katında ayrıca koridor kapı kolları seviyesine kadar seramik karo ile dekore edilmiştir. Binanın batı cephesinin bodrum katı pencereleri denizlik seviyesine kayrak taşı ile döşenmiştir.

Binanın ana giriş cephesi doğu kısmındadır. Simetrik bir düzene sahip doğu cephesinde giriş kapısı beden duvarının orta aksında yer almaktadır. Üçgen bir alınlık ve iki yanında silme başlıklı ve kare kesitli plastrlar ile ön plana çıkarılan ana giriş kapısı, yapının Neoklasik düzenini de vurgulamaktadır (Çizim 15, Resim 47).

Kot farkı nedeniyle bodrum katının güney kısmı ve buradaki basık kemerli dört penceresi görülebilmektedir. Giriş kapısının sağ yanında kalan bodrum katın kuzey kesiminde sadece tek bir pencere yol seviyesinin üzerindedir. Katları ayıran silme kuşağı binanın üç cephesinde de devam eder. Beş basamakla çıkılan giriş kapısı, üzerindeki camekanlı bölümle beraber 182x414 cm ölçülerinde bir kapı açıklığı oluşturmaktadır. Zemin katta çift kanatlı demir kapının her iki yanında dikdörtgen formlu dörder pencere bulunur. Pencerelerin denizlikleri bir silme şeridi olarak pencereleri birbirine bağlar. Pencere boşluklarının sağır yüzeyleri silme başlık ve kaideli plastrlar olarak düzenlenmiştir. Giriş kapısının kuzeyinde ve güneyinde yer alan pencerelerin ölçüleri 130x264 cm'dir. Birinci katta da zemin katın cephe düzeni eşdeğer pencerelerle benzer biçimde tekrarlanmaktadır. Kapının üst kısmında yer alan bölgede üç dar pencere görülmektedir. Pencereler 89x263 cm ölçülerindedir. Zemin katta plastrların silme başlıkları pencerelerin üst seviyesine ulaşırken, birinci katta biraz daha aşağıda sona ermektedir. Pencere denizlikleri cephede bir silme şeridi olarak devam etmektedir. Silme şeridi ile kat silmesi arasında kalan masif yüzeyler ise dikdörtgen formlu dışa taşkın plakalarla hafifletilmiştir.

Binanın ikinci giriş kapısının bulunduğu batı cephesinin simetrik düzeni doğu cephesine çok yakındır (Çizim 16, Resim 48). Burada kot seviyesinin düşmesinden dolayı bodrum katı pencerelerinin tamamı seçilebilmektedir. 99x131 cm ölçülerindeki basık kemerli bodrum kat pencereleri, yine basık kemerli 146x179 cm boyutlarındaki bahçe kapısının her iki yanında dörder adet sıralanmaktadır. Bodrum katı pencereleri doğu cephede olduğu gibi denizliklere sahiptir. Cephenin merdiven boşluğuna denk gelen orta aksı, zemin kat ve birinci katı kapsayacak şekilde iki plastr ile ayrılmakta, cephenin kat silmeleri ve denizliklerden oluşan silme şeridi bu alanın dış sınırlarında sonlanmaktadır. Zemin kat seviyesinde masif bir yüzey oluşturan alan, zemin katın pencerelerinin üst seviyesinden üst katın pencerelerinin ortasına kadar devam eden 62x263 cm boyutlarında dar ve uzun üç pencere ile hareketlendirilmiştir. Bu cephede doğu cepheden farklı olarak pencereler arasında plastrlar görülmemektedir. Bu cephenin zemin katında pencere boyutları 130x263 cm, birinci katta 128-130x263 cm arasında değişmektedir.

Binanın kuzey cephesi kot seviyesinden dolayı bodrum katın görülmediği tek cephedir (Resim 49). Burada bir kat silmesi iki katı birbirinden ayırmaktadır (Çizim 17). silme başlıklı plastrlar tarafından üçe bölünen cephenin orta aksında 193x359 cm ölçülerinde bir kapı açıklığı, üst katta da 108x263 cm ölçülerinde bir pencere bulunmaktadır. Burada bulunan giriş kapısı günümüzde aktif değildir.

Yapının en gösterişsiz cephesi güney cephesidir (Çizim 18). İnşa tarihinden sonra bitişiğinde bulunan sivil konutlar nedeniyle uzun süre görülemeyen bu cephenin ortasında zemin katta 115x236 cm, birinci katta 108x264 cm ve bodrum katta 114x135 cm ölçülerinde, batı ve doğu cephe pencerelerinden daha küçük pencereleri vardır. Zemin kat ve bodrum katta bulunan pencereler, 1995 yılındaki restorasyon sırasında yapının diğer cephe pencerelerine benzetilerek yapılmıştır (Resim 50).

Yapıya doğu cephede bulunan ana giriş kapısından girilmektedir (Resim 51). Zemin katına dört basamaklı bir hol vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Odalar yapının doğu ve batı cephelerine dağılmaktadır ve birbirine güney kuzey doğrultusunda uzanan bir koridorla bağlanmaktadır (Çizim 19.)

Zemin katında koridorun güneyinde iki, kuzeyinde üç mekan bulunmaktadır. Derslik olarak tasarlanan mekanların ilk yapıldığında simetrik bir düzen içinde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Restorasyon öncesi müdür odası olarak kullanılan ve ana girişi devre dışı bırakan giriş holü tekrar aktif hale getirilmiştir. Restorasyonlar sırasında kuzeybatıda

bulunan derslik iki odaya bölünerek yönetici odaları oluşturulmuştur. Kuzeydoğuda bulunan derslik de öğretmenler odasına dönüştürülmüştür (Resim 52). 1995 restorasyonu öncesi bu oda derslik olarak gözükmektedir. Güneyde bulunan odalar derslik olarak kullanılmaya devam etmektedir (Resim 53). Bu kattaki dersliklerin kapı açıklıkları, üstlerindeki camekanlı bölümlerle beraber 84x256 cm'dir. Koridorun sona erdiği güney ve kuzey kısımlarındaki alanlar PVC doğrama ile kapatılarak memur ve kütüphane odası oluşturulmuştur. Bu esnada restorasyon planının dışına çıkılarak yapının kuzey çıkışı kapatılmıştır (Resim 54). Koridor yüksekliği 373 cm, uzunluğu 1260 cm, genişliği 252 cm'dir. Giriş kısımdaki hol ve karşısında bulunan merdiven boşluğu 340 cm genişliğindedir.

Birinci kata çift kollu ara sahanlıklı mermer merdivenler ile çıkılmaktadır (Resim 55). Yapının restorasyon öncesi fotoğraflarında merdivenlerin dökme mozaik olduğu görülmektedir. Zemin kattaki plan kurgusu benzer biçimde bu katta da devam etmektedir. Güney ve kuzey yönlerinde toplam dört derslik bulunmaktadır (Resim 56). Bir oda da zemin katın holüne denk gelen yerdedir (Çizim 20). Diğer mekanlardan daha küçük boyutlu olan bu mekan restorasyon sonrasında üç pencere ile aydınlanan derslik olarak düzenlenmiştir. Diğer tüm derslikler dörder pencere ile aydınlanmaktadır. Derslik mekanlarının kapı açıklıkları, camekanlı üst bölümleriyle beraber 84x256 cm ölçüleriyle bir standart oluşturmaktadır. Alt katta olduğu gibi bu katta da koridorun güney ve kuzey uçlarına dışa açılan birer pencere ile aydınlanan iki küçük oda ilave edilmiştir (Resim 57). PVC doğrama ile bölümlendirilen bu odaların biri arşiv, diğeri de rehberlik odası olarak kullanılmaktadır. Koridorun yüksekliği 389 cm, uzunluğu 1054 cm, genişliği 250 cm'dir. Kat tavanları diğer katlarda olduğu gibi beton malzeme ile yenilenmiştir (Resim 58).

Bodrum katına giriş holünün karşısındaki merdiven kuruluşu vasıtasıyla inilir. Bu katta bulunan güney cephedeki iki mekanın batıda olanı derslik (Resim 59), doğuda olanı laboratuvar olarak kullanılmaktadır (Çizim 21). Her iki mekan da basık kemerli dörder küçük pencere ile aydınlanmaktadır. Güney kısımda koridorun bitimindeki alan PVC doğrama ile kapatılarak bir oda haline getirilmiştir. Beden Eğitimi Odası olarak kullanılan bu oda sonradan yapılan küçük dikdörtgen formlu bir pencereyle aydınlatılmaktadır. Restorasyon öncesi orta aksın kuzeyinde yer alan iki küçük depo yan mekanlarla birleştirilmiştir. Merdiven boşluğunun kuzeyinde kalan ilk oda kantin olarak kullanılmaktadır. Kantinin dışa açılan iki basık kemerli penceresi bulunmaktadır. Tam

karşısına denk gelen mekan kazan dairesidir ve dışa açılan basık kemerli küçük bir pencereye sahiptir. Kuzeydoğu ve kuzeybatıda iki tuvalet mekanı bulunmaktadır. İlkinin dışa açılan basık kemerli iki penceresi vardır. Yine kuzey kısımda koridorun bittiği yere küçük iki tuvalet mekanı ilave edilmiştir. Bu yapılara ilave edilen öğrenci tuvaletleri restorasyon sonrası dönemlere aittir. Dönem okul yapılarında öğrenci tuvaletleri avluda yer almaktayken sonradan bina içine dahil edilmiştir. Son olarak bodrum katında merdiven boşluğunun karşısında malzeme odası olarak kullanılan penceresiz bir oda daha bulunmaktadır. Bu oda da PVC ile bölümlendirilmiştir. Mekanların hepsinin, koridorun kuzeyindeki iki küçük tuvalet mekanı daha dar olmak üzere, 86x226 cm ölçülerinde koridora açılan girişleri bulunmaktadır (Resim 60). Bodrum katın koridor yüksekliği 253 cm, uzunluğu 1211 cm, genişliği 249 cm'dir.

Her üç katta da koridor ve sadece ikinci kat mekanları karo görünümlü PVC, diğer mekanlar ise laminant görünümlü PVC ile döşenmiştir (Resim 61).

Süslemeler

Neoklasik üslubun sade bir kurgusuyla tasarlanan yapıda süsleme öğelerine fazla yer verilmemiştir. Genel olarak cephe yüzeylerini hareketlendiren düzenlemeler ön plana çıkmaktadır. Üçgen alınlıklı ana giriş kapısı dikkat çekicidir (Resim 51). Doğu cephesinin kapı kenarlarını, pencere dizileri arasındaki açıklıkları ve cephelerin birleştiği köşeleri hareketlendiren silme başlıklı plastrlar, doğu cephesinin pencere altlarında bulunan dikdörtgen formlu yüksek kabartmalar, yapının güney hariç tüm cephelerini kuşatan silme kuşağı ve batı cephesinin bodrum katı seviyesini süsleyen yakın tarihli kayrak taşlı döşemeler binanın dış cephesinin yegane süslemeleridir. Yine doğu ve batı pencerelerinin alt yüzeyinde bir kuşak şeklinde devam eden ve ikinci bir silme kuşağı oluşturan denizlikler yapının yatay hareketliliğini güçlendirmektedir. Yapının iç kısmı betonarme olarak yeniden inşa edildiği için orijinal bir süsleme öğesine rastlanmamaktadır. Katların zeminini kaplayan karo görünümlü PVC kaplamalar yakın dönemlere aittir.

3.2.1.4. Menba-i İrfân Mektebi (Süleymanpaşa Anaokulu)

Katalog No: 4

Yeri: Tekirdağ Süleymanpaşa merkez ilçe Ortacami Mahallesi Ortacami Sokak No:14'te bulunmaktadır.

İnceleme tarihi: 21.07.2014

Bugünkü Kullanımı: Süleymanpaşa Anaokulu

Çizim: 22-29

Fotoğraf: 62-76

Tarihçesi

1908 yılında Cemaat-i İslamiye tarafından temeli atılmıştır¹⁶⁹. Mahalle mektebi olan okul Balkan Harbi sonunda Menba-i İrfân okulu olarak faaliyet göstermiştir (Resim 62). Cumhuriyetin ilanından sonra 1926 yılında Rumeli fatihi Gazi Süleyman Paşa'nın adı verilerek Süleymanpaşa İlkokulu olmuştur. Bu dönemde yıpranmış olan okul binası Hacı Nefise Hanım tarafından onartılmıştır¹⁷⁰. İnşa kitabesi yapının güney cephesinin üst kısmında bulunmaktadır. Kitabede "Tekfurdağı Menba-i İrfân Mektebi 1328" yazmaktadır. Miladi takvime göre bu tarih 1910-11 yıllarına denk gelmektedir (Resim 63). Yapının zaman içerisinde yetersiz gelmesi nedeniyle avlu içerisinde, binanın kuzey-doğu yönüne ek bir yapı daha yapılmış ve mimari unsurları asıl yapıya benzetilerek bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Yapı asli özelliklerini koruyarak 90'lı yıllara kadar gelebilmiştir (Resim 64). Orijinal yapıda 1996 yılında çatı ve pencerelerde onarım yapılmıştır¹⁷¹. Asıl büyük restorasyon 2001 yılında gündeme gelmiştir. T.C. Edirne Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun 24.01.2002 tarih ve 7083 sayılı kararları ile onaylanan rölöve projeleri yine aynı kurulun 03.05.2002 tarih ve 7206 sayılı kararlarıyla uygulamaya geçirilmiştir. Yapının bütünlüğü ve dış cepheleri korunarak özellikle iç cephelerde esaslı bir onarım yapılmıştır (Çizim 22, 23). Binanın zemin katında koridorun güney ucuna sonradan paravanla yapılan oda kaldırılmış, güney kapısı tekrar aktif hale getirilmiştir (Çizim 24, 25, Resim 65). Bu restorasyon sırasında yapının ahşap kaplamaları da elden geçirilmiştir (Resim 66-68)¹⁷². Yine güneydoğuda bulunan derslik ile hemen yanındaki dersliği

¹⁶⁹ Tekirdağ İli Kültür ..., s. 43.

¹⁷⁰ Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 170.

¹⁷¹ Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi (Tekirdağ Valiliği 19.01.1996 tarihli, yazısı)

¹⁷² E.K.V.K.B.K. Arşivi, Dosya No: 59.00.245.

birbirine bağlamak için duvarın orta kısmında yapılan kapı genişliğinde iki açıklık 2011 yılında hafif malzeme ile örülerek kapatılmıştır.

Uzun yıllar Süleymanpaşa İlkokulu olarak hizmet veren yapı, 2011 yılından beri anaokulu olarak kullanılmaktadır¹⁷³. Ahşap merdiven korkuluklarına yapılan ek korkuluklar ve üst kat pencerelerindeki küpeştelikler bu döneme aittir. Yapı ile ilgili 2012 yılında sınırlı bir tadilat için izin alınmış, ancak herhangi bir iyileştirme ve onarım yapılmamıştır¹⁷⁴.

Yapı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23/01/1987 tarih ve 52 sayılı karar tesciliyle koruma altındadır¹⁷⁵.

Mimari Özellikleri

Kagir yapı kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plan üzerine inşa edilmiştir. Uzun kenarı 20 m, kısa kenarı 15 m'dir. Biçim ve mimari programıyla Neoklasik bir yapıdır. Zemin katıyla beraber iki katlıdır. Yapının güney, kuzey ve doğu kısmını saran geniş bir bahçesi vardır. Güney yönünde zemin kotu yol seviyesinin 2,75 m üzerindedir. Bu cephedeki avlu iki aşamalı bir taraça haline getirilmiştir. Giriş kapısından basamaklarla bahçe çıkış kapısına inilmektedir. Binanın kuzey ve güney cephelerine açılmış iki girişi bulunmaktadır. Üzerinde kitabenin de bulunduğu ve daha özenli olarak inşa edilen güney kapısı, ana giriş olarak tasarlanmıştır.

Zemin ve tavan 25 cm'lik ahşap kirişler ile oluşturulmuştur. Bina çatı seviyesine kadar 6,84 m, çatının tepe noktasına kadar 10,35 m yüksekliğindedir. Okulun toplam alanı 304 m² dir. Beşik çatı, Marsilya kiremidi ile kaplıdır.

Yapının temel ve dış beden duvarlarında taş ve tuğla kullanılmıştır. Yapının beden duvarlarının kalınlığı zemin katta güney, doğu ve batı cephelerde 57 cm, kuzey cephede 61 cm, üst katta her cephede 44 cm'dir. Üst katta iç duvarlar bağdadidir. Tuğla, giriş kapısının dekorasyonunda da kullanılmıştır. Kitabelikte, ana girişten taraçaya inen merdiven basamaklarında, pencerelerin denizliklerinde mermer malzeme görülmektedir. Merdiven kuruluşu ve tavanlar ahşap kaplamadır (Resim 69, 70). Ahşap, binanın çatı

¹⁷³ Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi (İl Milli Eğitim Müdürlüğü 24.02.2011 tarihli yazısı).

¹⁷⁴ Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi (T.C. Tekirdağ İl Özel İdaresi İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü KUDEB 15.03.2012 tarihli ve Edirne Kültür varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü 30.03.2012 tarihli yazıları).

¹⁷⁵ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 43

sisteminde de kullanılmıştır (Resim 71). Binanın giriş kapıları ve alt kat pencere parmaklıları metal malzemedir. Yine üst kat pencerelerine yakın zamanda alüminyum küpeştelikler eklenmiştir. Orijinalinde ahşap olan pencereler yakın dönemde PVC doğrama ile yenilenmiştir. Binanın iç kısmında ağırlıklı olarak laminant parke ile zemin kaplaması yapılmıştır. Zemin kat koridorunda renkli mermer ve tuvalet mekanlarında seramik karo ile döşeme yapılmıştır. Binanın cephelerinde sınırlı ölçüde kayrak taşının kaplama malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Kayrak taşı avludaki düzenlemelerde ve bahçe duvarlarında da kullanılmıştır.

Binanın ana girişi güney cephededir (Resim 72). Cephenin orta aksında yer alan giriş kapısı 157x225 cm ölçülerindedir. Kapının her iki yanına oldukça yakın konumlandırılan dikdörtgen formlu pencerelerin boyu kapının üst kesimiyle sınırlandırılmıştır. Bu pencereler oldukça dar tutulmuştur. Zemin katın diğer pencereleri 91-94x151-154 cm aralığında değişirken, üst kat pencereleri 105x202 cm boyutlarındadır. Katları birbirinden ayıran ve diğer cephelerde de devam eden iki silme kuşağı görülmektedir. Pencereler, zemin ve birinci katın cephesinde simetrik bir düzen içinde sıralanmaktadır. Her iki katta da altışar adet olan pencereler plastr dizileriyle ikişerli gruplara ayrılmaktadır. Çatı saçak seviyesinden zemine kadar inen plastrlar ile cephe üç bölümlü bir görüntü oluşturmaktadır. Plastrların pencerelerin üst seviyesiyle aynı yükseklikte silme başlıkları vardır. Yine saçak silmesi bitiminde düzenlenmiş daha küçük bir silme başlığı bulunmaktadır. Pencereler geniş konturlu bir silme ile üç yönden çerçevelendirilmiştir (Çizim 26). Alt kısımlarındaki denizlikler mermer malzeme ile yapılmıştır. Cephenin zemin katı güneybatı köşesinde bulunan iki penceresinde silme uygulanmamıştır. Yapının inşa kitabesi çatı alınlığının ortasında yer almaktadır.

Kuzey cephe, güney cephenin bir tekrarı gibidir (Resim 73). Buradaki giriş kapısının ölçüleri 160x221 cm'dir. Yapı bu cephede de pencere ve plastr düzenlemesiyle üç bölümlüdür (Çizim 27). Pencerelerin üst katta olanları dört yönden, alt kattakiler üç yönden geniş konturlu silmeler ile çerçevelendirilmiştir. Yapının bu cephesinde hepsi dikdörtgen formlu olmak üzere üç farklı boyutta pencere görülmektedir. Giriş kapısının yanlarında diğer pencerelere göre daha dar olarak düzenlenmiş pencereler 52x160 cm ve 55x157 cm ölçülerindedir. Diğer pencereler 96x169-171 cm aralığında değişmektedir. Üst katta bulunan daha geniş tutulmuş pencerelerin boyutları 105x215 cm'dir.

Yapının batı cephesi pencere ve plastr düzenlemesiyle dört bölümlüdür (Resim 74). Pencere ve plastrların boyut ve gruplandırılması güney cephedeki gibi devam etmekle birlikte, cephenin tam ortasına gelen iki pencere boyutu büyüyerek kat silmesini açacak şekilde aşağıya kaydırılmış, alt katın hizasına denk gelen pencereler de küçültülmüştür (Çizim 26). Batı cephe duvarının iç kısmında bulunan merdiven boşluğuna denk gelen bu pencereler, daha fazla ışık almak amacıyla yapılmış olmalıdır. Üst kat pencereleri üç yönden silme çerçevesiz, alt kattakiler ise tamamen çerçevesizdir. Batı cephe pencereleri 105x214 olarak gözükmemektedir. Merdiven boşluğunda bulunan yüksek pencerelerin boyutları 98-99x282-284 cm'dir. Bu pencerelerin tam altında kalan yapının en küçük basık kemerli iki penceresinin ölçüleri ise 60x94 ve 62x94 olarak görülmektedir. Bu cephedeki en üstte bulunan saçak silme, çatı seviyesinin altında kaldığından iyi seçilememektedir.

Yapının doğu cephesi en iddiasız cephedir. Kat silmelerini kesintiye uğratan dışa taşkın, taşıyıcı bir kolon ile iki bölümlüdür (Resim 75). Alt katta sekiz üst katta yedi pencere bulunmaktadır (Çizim 27). Zemin katın pencerelerinin tamamı çerçevesiz, üst kattakiler üç yönden silme çerçevesizdir. Bu cephede de saçak silmesi çatı seviyesiyle birleştiği için iyi seçilememektedir. Kuzey cephede alt kat pencere hizasına kadar yapılan kayrak taşı dekorasyonu bu cephede de devam etmektedir.

Zemin kat ortada bulunan geniş bir koridorun doğu ve batısında yer alan beş mekandan oluşmaktadır (Çizim 28). Derslik olarak inşa edilen ve cephelerin köşelerinde bulunan dört oda birbirine yakın ölçülerdedir. Bu odalardan güneybatıda olanı müdür odasına dönüştürülmüş, kuzeybatıdaki ise kız ve erkek tuvaletleri olarak iki bölüme ayrılmıştır. Koridorun orta aksının doğusundaki küçük oda yönetici odası olarak düzenlenmiştir. Yönetici odasında iki pencere, tuvalet olarak düzenlenen odaların birinde iki, diğerinde üç pencere bulunmaktadır. Diğer mekanlar beşer pencere ile aydınlanmaktadır. Yönetici odasının tam karşısındaki alan, üst kata çıkan üç kollu merdiven kuruluşunun bulunduğu bölümdür (Resim 76). Merdiven boşluğunun altı çay ocağı haline getirilmiştir. Zemin kattaki mekanların batıda bulunan tek kanatlı kapı açıklıkları 84x240 cm, doğu kısımda bulunan çift kanatlı kapıların ise 140x240 cm'dir. Koridorun yüksekliği 300 cm, genişliği 396 cm, uzunluğu 1886 cm'dir. Kuzey kısımda bulunan ilk mekanların bitiminden itibaren koridor bölünerek bir kapı ile ayrılmıştır. Bu uygulama restorasyon planında gözükmemektedir. Zemin kaplaması koridorda laminant parke ve renkli mermer, tuvaletlerde karo seramik, odalarda ise laminant parkedir.

Birinci katta zemin katı şemasının hemen hemen tekrarlandığı görülmektedir. Burada kuzeydoğudaki derslik küçülmüş, bitişiğinde bulunan, alttaki yönetici odasına denk gelen derslik büyümüşür (Çizim 29). Kuzeydoğudaki derslik dört pencere ile, yanındaki oda iki pencere ile aydınlanmaktadır. Diğer derslikler alttakiler gibi beşer pencerelidir. Koridorun güney ve kuzey ucunda ikişer pencere ile aydınlanan orijinal olmayan iki küçük oda daha bulunmaktadır. Biri rehberlik odası, diğeri ise ahşap camekanla bölünmüş olan malzeme odasıdır. Mekanların bazılarının kapı girişleri çift kanatlı, bazıları tek kanatlıdır. Tek kanatlı kapıların açıklıkları 84x240 cm, çift kanatlı olanların 140x240 cm'dir. Koridor yüksekliği 372 cm, genişliği 396 cm, uzunluğu 830 cm'dir. Zemin kaplaması merdivenlerde dahil olmak üzere tüm katta laminant parkedir.

Okulun anaokulu olmasından sonra kullanımdan kaynaklanan yıpratıcı etkiler görece azalmıştır. Ancak okulların sıkça yer değiştirmesi ve yöneticilerin kısa aralıklarla değişmesinden kaynaklanan yerleşim sorunları, düzenlemeler ve malzeme trafiği bu okullarda tadilatı sürekli hale getirmektedir. Son büyük restorasyonda pencere, kapı gibi mimari unsurlarda standart ölçüler önemli oranda kaybedilmiştir.

Süslemeler

Genel olarak yapıda süsleme unsurlarına fazla yer verilmemiştir. Pencerelerin etrafını kuşatan geniş konturlu silmeler, kat silmeleri ve silme başlıklı plastrlar hariç süsleme görülmemektedir. Kuzey giriş kapısını üç yönden kuşatan bir tuğla dizisi dekorasyonu vardır. Binayı alt kat pencere hizasına kadar kuşatan kayrak taşı kaplamalar ve restorasyon sırasında binanın iç kısmında yapılan ahşap tavan kaplamaları ise yakın döneme aittir. Restorasyon öncesine ait olan ahşap merdiven korkulukları, restorasyon sonrası üzerine yapılan ahşap eklentilerin arasından seçilebilmektedir.

3.2.1.5. Tekirdağ Ortaokulu (Namık Kemal İlkokulu 1.Kısım)

Katalog No: 5

Yeri: Ertuğrul mahallesi Kızılay Caddesi No:12'de yer almaktadır.

Bugünkü Kullanımı: İlkokul

İnceleme tarihi: 18.08.2014, 15.10.2014, 21.02.2015

Çizim: 30-39

Fotoğraf: 77-91

Tarihçesi

Yorgiadis isimli bir Rum tüccar tarafından 1912 yılında erkek çocuklar için ilk ve ortaokul olarak yaptırılan bina metropolit tarafından açılarak kurucusundan dolayı "Yorgiatum" adı verilmiştir¹⁷⁶.

Yapı 1920 yılına kadar Rum ilk ve Ortaokulu olarak kullanılmıştır. Bu tarihten sonra 1926 yılına kadar Adliye Binası olarak hizmet vermiştir. 1926 yılında Milli Eğitim Müdürlüğüne tahsis edilmiştir. Kısa bir süre Milli Eğitim Müdürlüğüne kullanılan bina 1927 yılında tekrar Ortaokula dönüştürülmüştür¹⁷⁷. 1955 yılında yeni açılan Tekirdağ Lisesi de aynı binayı Ortaokul ile ortaklaşa kullanmaya başlamıştır. Bu kullanım lisenin 1964 yılında Namık Kemal Lisesi olarak yeni binasına taşınmaya kadar devam etmiştir¹⁷⁸. 1966-1968 yılları arasında Ticaret Lisesi aynı binada eğitim ve öğretime başlamıştır. Bu dönemde de yapı lise ve ilköğretim kurumlarınca ortak kullanılmıştır. İlkokul ve Ticaret Lisesinin kendi binalarına geçmeleriyle 1976 yılında Meslek Yüksek okuluna devredilmiştir¹⁷⁹. 1998 yılından beri Namık Kemal İlkokulu olarak hizmet vermektedir.

Okul binası G.E.A.Y.K'nın 13.07.1974 tarih ve 7945 sayılı kararlarıyla tescil edilmiştir. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararıyla tescil edilen yapı, Koruma Kurulu'nun 05.05.1994 tarihli tescil ve imar

¹⁷⁶ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 86; Mehmet Serez, *a.g.e.*, s.173. Rum okullarının finansmanında, kilise vakıflarından güç alan Ermeni cemaatinin aksine zengin cemaat mensuplarının bağışları dikkat çekicidir. Özellikle Edirne başta olmak üzere Trakya'da bulunan okullara Patrikhane ve dini kurumlar yeterli ilgiyi göstermemiştir (bkz. Evangelia Balta, "Edirne Rum Cemaati (XIX. yüzyıl ortası-1922)", *Edirne Serhattaki Payitaht*, (çev. Işık Ergüden), YKY, İstanbul 1998, s. 236-237).

¹⁷⁷ Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 173.

¹⁷⁸ Öksel Demir, *a.g.e.*, s. 98.

¹⁷⁹ Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 173.

uygulamasına konu olmuştur¹⁸⁰. Restorasyon sırasında binanın çatısı, ahşap tavan ve zemin kaplamaları tamamen sökülmüş, iç bölme duvarlarının tamamına yakını bodrum katı zeminine kadar yıkılmıştır (Resim 77)¹⁸¹. Yapı asli özellikleri gözetilerek beden duvarlarına dokunulmadan iç kısımları beton malzeme kullanılarak restore edilmiştir. Panayot isimli bir usta tarafından yapılan ahşap süslemeleri günümüze ulaşamamıştır¹⁸².

Yapı eski fotoğraflardaki görünümünü korusa da çevresindeki çarpık şehirleşmenin etkisiyle neredeyse hiçbir cephesinden algılanamamaktadır. Diğer yandan binanın çok yakınındaki metruk sivil konutların tehdidi altındadır.

Mimari Özellikleri

Kuzey-güney doğrultusunda gelişen yapı kabaca dikdörtgen bir plana sahiptir. Bina bodrum katı üzerine iki katlıdır. Yaklaşık olarak 16x23 m boyutlarındadır. Yapı doğu cephesinin orta aksında, merdiven boşluğunu da içine alacak şekilde çıkma yapar. Batı ve doğu cephelerinde birer giriş bulunur. Ana giriş batı cephesinde olup, doğuda bulunan giriş yakın döneme aittir. İç kısımdaki mekanlar kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir koridorun etrafına dağılan eş büyüklükte olmayan odalardan oluşur (Çizim 37). Katlardaki plan kurgusu birbirine benzer. Güneye doğru meyilli bir arazi üzerine inşa edilen yapının avlusu üç farklı yükseklikteki taraçalardan oluşur. Binanın güney ucu kuzeyine göre 180 cm kot farkına sahiptir. Yapının Neoklasik gösterişli batı cephesine nazaran diğer cepheler oldukça sadedir. Bir eğitim binası olarak tasarlanan yapıda her mekanın yeterince gün ışığı alması amaçlanmıştır. Sınıfların yerleşimi ve pencere düzeninde bu durum görülebilmektedir. Yapıda mimari unsurların asimetrik kurgusunu bu beklentide aramak uygun olacaktır. Marsilya kiremidi ile kaplı kırma çatı, bodrum katı zemininden birinci kat saçak seviyesinin bitimine kadar 12,65 m yüksekliktedir.

Dönemin diğer yapılarında olduğu gibi bu yapıda da ağırlıklı olarak taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Okul binasının beden duvarlarında orijinal malzeme olan tuğla ve taş korunmaktadır. Beden duvarı kalınlıkları bodrum katta 76 cm, zemin katta kuzey ve güney cephede 54 cm, batı cephede 55cm, doğu cephede 56 cm, 1.katta kuzey ve doğu cephede 44 cm, batı cephede 42 cm, güney cephede 41 cm'dir. Yapının orijinal ahşap tavan ve zemin döşemeleri günümüze ulaşamamıştır. Yine restorasyonlar sırasında orijinal

¹⁸⁰ *Kültür Envanteri 2007*, s. 49; *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 40.

¹⁸¹ E.K.V.K.B.K.Arşivi, Dosya No: 59.00.337.

¹⁸² Öksel Demir, *a.g.e.*, s. 98.

ahşap merdivenler kaldırılarak dökme mozaikle yeniden yapılmış, korkuluklar demir malzeme ile değiştirilmiştir. Ahşap pencereler PVC doğrama ile yenilenmiştir. Restorasyon sonrasında çatı sistemindeki ahşap tamamen kaldırılmıştır. Yapının içinde ahşap ile imal edilmiş tek unsur olan oda kapıları ise yakın döneme aittir. 1994 yılındaki onarım esnasında yapının iç bölme duvarları, çatı ve zemin kısımlarında yoğun olarak beton malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Yapının bazı kısımlarında orijinal mermer malzeme halen korunmaktadır. Bunlardan ilki ana giriş kapısının alınlık, kasa ve merdivenleridir. Mermer malzeme giriş kapısını zemin kata ulaştıran merdivenlerde ve sonradan açılan batı kapısının çift yönlü merdivenlerinde de görülmektedir. Koridor zeminleri karo mozaik görünümlü PVC ile kaplanmıştır. Mekanlar ise yine aynı malzemedен laminant ile döşenmiştir. Zemin katın duvarları da kapı kolları seviyesine kadar karo seramik malzeme ile dekore edilmiştir. Doğu ve batıda bulunan giriş kapılarının ikisi de demirden yapılmıştır. Merdiven ve zemin kat pencerelerinin korkuluklarında demir şebeke görülmektedir.

Yapının ana girişi batı cephesindedir. Her ne kadar dar ve meyilli bir sokağa bakıyor olsa da yapının en dikkat çekici düzenlemeleri bu cephede bulunmaktadır (Resim 78). Cephenin orta aksında üçgen bir alınlıkla taçlandırılan üç basmakla çıkılan 148x300 cm ölçülerinde çift kanatlı yüksek giriş kapısı yer alır (Resim 79). Üzerinde basık bir kemerle sınırlandırılan aydınlatma pencereleri kapının her iki yanına kadar iner. Bu düzenlemenin etrafını kalın şeritler halindeki rustik kaplama silmeler çerçeveselendirir. Yüksek kabartma yöntemiyle uygulanan bu düzenleme kat seviyesini belirleyen dışa taşkın bir saçığın ardından ortadaki pencereyi iki yönden sınırlayan plastrlar ile çatıya kadar devam eder. Saçak seviyesinin üzerinde ikinci bir üçgen alınlıkla son bulur (Resim 80). Batı cephesinde kapıdan başlayıp çatıya kadar devam eden ve bir çıkma hissi veren Neoklasik düzenleme batı cephesini üç parçaya ayırır (Çizim 30).

Kot farkı nedeniyle batı cephede bodrum katın güneybatısında 126x157 cm ölçülerinde üç kare pencere görülebilmektedir. Bu pencereler eşdeğer büyüklükte ve simetrik olarak düzenlenmiştir. Giriş kapısının solunda kalan kuzeybatıdaki tek pencere daha küçük boyuttadır. Bodrum katı zemin katından ayıran silme kuşağı yapının her cephesini dolaşır. Zemin katın pencere düzenlemesi giriş kapısının sağında ve solunda üçer adet olmak üzere simetrik bir düzen içinde dağıtılmıştır. Günümüzde bu pencereler PVC doğrama ile yenilenmiştir. Yapının diğer kısımlarında da tekrarlanan basık kemerli ve

denizlikli bu pencereler 145x265 cm ölçüleriyle bir standart oluşturmaktadır. Kalın konturlu silmelerle taçlandırılan pencere düzeni üst katta da aynı şekilde devam eder. Düzenleme olarak alt katı tekrarlayan üst katın pencerelerinin silmeleri üzengi noktalarının biraz altında birleşerek bir silme kuşağı olarak yapıyı sarar. Yine üst katın pencerelerinin üst kesimlerinde birer kilit taşı bulunmaktadır.

Yapının ikinci girişinin bulunduğu doğu cephede (Resim 81) 120x210 ölçülerinde daha küçük bir kapı bulunmaktadır. Çift yönlü merdivenle avluya açılan kapının sağında küçük boyutlu kare bir pencere yer almaktadır. İç mekandaki merdiven boşluğunu da içine alacak şekilde güneye doğru 120 cm çıkma yapan bu cephe iki parçalı bir görünüm oluşturur. Ne var ki batı cephenin simetrik düzeni bu cephede görülmez. Kuzeydoğu kesimde bodrum katın iki basık kemerli penceresi seçilebilmektedir. Yine giriş kapısının güneyinde kare pencere bir bodrum kat penceresi merdiven basamaklarının arasından görülebilmektedir. Zemin katı seviyesinde kapının sağ kısmındaki kare pencere, iki yanında 117x265 cm ölçüleriyle daha dar tutulan iki pencere, köşelerde 145x265 cm ölçülerinde iki pencereyle birlikte toplam beş pencere bulunmaktadır. Bu kattaki pencerelerin tamamı demir korkuluklar ile tanzim edilmiştir. Daha yukarıda merdiven boşluğunu aydınlatmak için iki kat seviyesinin arasında konumlandırılan 112x265 cm ölçülerinde düzenlenen iki pencere, bunların üzerinde de çatı seviyesinde sonlanan iki küçük pencere bulunmaktadır. Birinci katın pencere düzeni de orta kısımdakileri daha dar, köşe kısımdakiler daha geniş olmak üzere alt katın pencere düzenini tekrarlar. Diğer cephelerde olduğu gibi bu cephede de üst katın pencerelerinin üzerindeki kalın konturlu silmeler bir kuşak halinde birbirine bağlanır (Çizim 31).

Güney cephede, yüksek kot farkından dolayı bodrum katta büyük pencerelere yer verilmiştir (Çizim 32, Resim 82). Restorasyon planında olmamasına rağmen bodrum katı avluya bağlayan kapı pencereye dönüştürülmüştür. Bu cephedeki 126-127x157-159 cm aralığında değişen pencerelere göre 134x163 cm ölçüleriyle farklılık gösteren bu pencerenin orijinal olmadığı tahmin edilebilmektedir. Zemin katta ve birinci katta bulunan 145x265 cm ölçülerindeki eşdeğer dörder pencere simetrik bir düzen içerisinde cepheye dağıtılmıştır.

Kuzey cephede bodrum kat pencereleri iyice küçülmüştür (Çizim 33, Resim 83). Bu cephedeki bodrum kat pencereleri doğu cephede olduğu gibi basık kemerlidir. Zemin kat

ve 1.kattaki 145x265 cm ölçülerindeki eşdeğer büyüklükteki pencereler içerideki mekanların dağılımına göre düzenlenmiş, bu yüzden simetrik bir düzen kaygısı duyulmamıştır.

Yapının zemin kata girişi sağlayan batı ve doğu cephelerinde birer kapısı vardır (Çizim 34, 37). Her ikisi de orta aks üzerinde bulunan bu kapılar merdiven sahanlığını da oluşturan birer açıklıkla koridora bağlanır. Batıdaki kot farkından dolayı giriş kapısı zemin katı seviyesinin altındadır ve on bir basamaklı bir merdiven vasıtasıyla koridora ulaşılır (Resim 84). Açıklığın sağında zemin katı seviyesinde idareci odası olarak kullanılan bir oda bulunmaktadır. Doğu cephede bulunan açıklık, bodrum kata ve birinci kata ulaşımı sağlayan merdiven sahanlığıdır. Açıklığın iki yanında farklı boyutlarda tuvalet olarak kullanılan iki küçük mekan vardır. Zemin katta derslik olarak kullanılan eşdeğer ölçülerde olmayan dört mekanın olduğu görülmektedir. Kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerde bulunan mekanlar üçer, kuzeybatı ve güneybatı köşelerde bulunan mekanlar ise dörder yüksek pencere ile aydınlanmaktadır (Resim 85). Derslik olan mekanların hepsi 150x337 cm ile eşdeğer ölçülere sahip, ahşap ve üzeri camekanlı girişlerle koridora bağlanmaktadır. Daha küçük boyutlardaki idareci odası ve tuvalet mekânları 100x337 cm ölçülerinde daha dar, ancak aynı yükseklikte girişlere sahiptir. Zemin katın koridor yüksekliği 455 cm, uzunluğu 982 cm, eni 441 cm'dir (Resim 86).

Zemin kattan birinci kata çift kollu ara sahanlıklı bir merdiven kuruluşu vasıtasıyla ulaşılmaktadır (Resim 87). Zemin katı planı birinci katta da tekrarlanmaktadır. Farklı olarak, alt katta batı kısımdaki girişin bulunduğu holün karşılığı üst katta tek pencereli bir derslik olarak değerlendirilmiştir. Restorasyon öncesi tek bir mekan olan bu oda restorasyon sonrasında zemin kattakine eşdeğer ölçülerde bir idareci odası oluşturmak amacıyla bölünmüştür (Çizim 35,38). Zemin katın doğu kısmında bulunan tuvalet olarak kullanılan mekanların karşılığı bu katta idare odaları olarak düzenlenmiştir. Derslik olan mekanların pencere sayıları zemin kattaki mekanlarla eşittir (Resim 88). Derslik ve daha küçük idareci odalarının kapı ölçüleri zemin kattakilerle eşdeğerdir. Bölünen derslik mekanına idareci odalarıyla aynı boyutlarda bir giriş yeri yapılmıştır. Birinci katın koridor yüksekliği 440 cm, uzunluğu 1007 cm, genişliği 441 cm'dir (Resim 89).

Bodrum katın planı ana hatlarıyla zemin katın planına benzemekle birlikte bazı farklılıklar mevcuttur. Restorasyon öncesi batı cephedeki ana giriş kapısının holünden giriş kapıları bulunan kuzey ve güney bitişikteki iki küçük mekanın kapıları restorasyon

sonrası örülerek kapatılmış, güneyde bulunan mekana bodrum kat koridoruna açılan bir kapı yeri açılmış, kuzeydeki mekanın bodrum kattaki mevcut koridor kapısı korunmuştur (Çizim 36, 39). Kuzeydeki mekan bodrum kat zemininden biraz yüksekte bulunmaktadır. Güneydeki mekan mutfak, kuzeydeki mekan hizmetli odası olarak kullanılmaktadır. Üst kattaki holün altında kalan kısım ise depo olarak değerlendirilmiştir. Bu kata inişi sağlayan doğudaki merdiven boşluğunun altında hafif malzeme ile bir kantin odası oluşturulmuştur. Bu katta da yine üst kattakilerle aynı konumda iki tuvalet bulunmaktadır. Güneybatıda olan en geniş mekan, dört pencere ile aydınlatılan ana sınıftır. Restorasyon öncesi tek bir mekan olarak doğuya kadar uzanan bu mekan bölünerek güneydoğuda kalan kısım ayrı bir odaya dönüştürülmüştür. Bu mekan günümüzde yemekhane olarak kullanılmaktadır. Kuzeybatı köşedeki mekan doğu yönünde genişlemiş, kuzeydoğudaki mekan da küçülerek kare bir mekana dönüşmüştür. Kuzeybatıda kalan oda kalorifer dairesidir. Hemen yanında bulunan kuzeydoğudaki mekan ise bilgisayar laboratuvarı olarak değerlendirilmiştir. Bu katta yer alan pencere boşluklarının daha fazla ışık alabilmek için içbükey olarak düzenlendiği görülmektedir. Yemekhane, kalorifer dairesi ve bilgisayar laboratuvarı binanın kot seviyesinden dolayı farklı boyutlarda ikişer pencereye sahiptir. Güneyde bulunan iki mekanın 220x144 cm ölçülerindeki kapıları hariç, diğer tüm mekanların girişleri farklı boyutlardadır. Tuvaletler, hizmetli odası, mutfak ve depo birer pencere ile aydınlatılmaktadır. Bodrum katın koridor yüksekliği 278 cm, uzunluğu 962 cm, genişliği 425 cm'dir (Resim 90).

Süslemeler

Yapıda ağırlıklı olarak taş ve tuğla malzeme ile oluşturulan süsleme unsurları görülmektedir. Taş süslemeler özellikle ana giriş kapısının olduğu batı cephede öne çıkmaktadır (Resim 79). Üçgen mermer bir alınlıkla taçlandırılan ve yine aynı malzemeyle çerçeveslendirilen ana giriş kapısı yapının Neoklasik temasını da ortaya koyar. Kapının üzerinde başlayarak üç yönde devam eden camekanlı bölümü kalın şeritler halinde rustik süslemeyle çerçeveslendirir. Bunun üzerinde kare ve dikdörtgen kartuşlardan oluşan bir geçiş unsuru üst köşelerinde ikiz konsollarla, silmelerden oluşan geniş bir saçağa bağlanır. Zemin katı cephesinde giriş kısmını sınırlandıran bu düzenleme, üst katta ortada bir pencereyi merkez alarak her iki yanında plastrlar ile devam eder. Plastrların silmelerden oluşan sütun başlıkları alt kısımlarına yakın bir konumdadır. Sütun başlıklarının altında plastrlar üzerinde kare formlu birer kartuş yer alır. Plastrların üst kesiminde ise yüksek

kabartma tekniğiyle işlenmiş çelenkler, üçgen formlu süslemelerle taçlandırılır. Ana giriş kapısından başlayarak cephenin saçaklarına kadar devam eden bu düzenleme, çatı seviyesini aşan bir silme sırası ve üzerinde bitkisel yapraklarla süslenen konsollar tarafından taşınan sade bir üçgen alınlıkla nihayetlenir (Resim 91).

Cephenin diğer kesimlerinde yer alan taş süslemeler, zemin katın pencere üstlerinde bulunan kalın konturlu silmeler ve üst katta bu silmeleri birbirine bağlayan silme kuşağıdır. Üst katta ayrıca pencerelerin üst kesimleri birer kilit taşı ile dekore edilmiştir. Bodrum katı zemin kattan ayıran ince bir silme kuşağı da yapıyı çepeçevre dolaşır. Yine cephelerin çatıyla birleştiği noktada kat kat silmelerden oluşan geniş bir saçak yapının taş süslemeleri olarak ön plana çıkar.

Yapının diğer cepheleri süsleme açısından oldukça sadedir. Batı cephenin pencerelerinde görülen süsleme programı diğer cephelerde de tekrarlanır. Restorasyon esnasında yapının çatı ve iç kesimleri tamamen yenilendiği için bu kısımlarda orijinal bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır. Ahşap ve maden malzeme ile imal edilen merdiven korkulukları, zemin katın koridor duvarlarına döşenen seramikler, zemine döşenen ve PVC malzemeyle imal edilen karolar, doğu kapısının çevresine yarı mat taş malzemeyle yapılan çerçeve ve kuşak sıradan ve özelliksizdir. Yapının iç kesiminde, orijinal olanlarına yakın olabilecek tek unsur, tek ve çift kanatlı, üzerleri camekanlı ahşap kapılardır.

3.2.2. İdari Yapılar

3.2.2.1. Eski Belediye Binası (Süleymanpaşa Belediye Binası)

Katalog No: 6

Yeri: Ortacami Mahallesi Namık Kemal Caddesi No:4'te bulunmaktadır.

Bugünkü Kullanımı: Süleymanpaşa Belediye Binası

İnceleme tarihi: 11.08.2014

Çizim: 40-53

Fotoğraf: 92-120

Tarihçesi

Dönemin Belediye Başkanı Adil Bey tarafından 1900 yılında kamulaştırılan bir arazi üzerinde inşa edilmiştir (Resim 92)¹⁸³. Mimarı Ermeni kalfa Boğos'tur¹⁸⁴.

Osmanlı arşiv belgelerinde, Tekirdağ Belediye Dairesi'nin ülkenin gelişmesine büyük katkıları bulunan padişah himayesinde gerçekleştirildiği, yapının hizmete açıldığını müjdelemek üzere binanın resminin padişaha takdim edilmesini konu alan 1903 tarihli bir yazıya rastlamaktayız (Resim 93)¹⁸⁵.

Yapının 1947 yılında onarım gördüğü bilinmektedir¹⁸⁶. Uzun yıllar Belediye binası olarak kullanılan yapı yeni belediye binasının yapılmasının ardından ek hizmet binası olarak hizmet vermeye devam etmiştir. 2008 yılında Namık Kemal Üniversitesinin Rektörlük Binası olarak tahsis edilmiştir. Yeni rektörlük binasının inşa edilmesiyle 2011 yılında bina yeniden Belediye Başkanlığı'na devredilmiştir (Resim 94). 2011 yılında Bölge Anıtlar Kurulu tarafından restorasyon projesi onaylanmış ve 2012-2013 yıllarında yapılan rölöve ve restorasyon çalışmalarıyla bina, içinde farklı dönemlerde yapılan eklentilerden kurtarılarak eski görünümüne tekrar kavuşturulmuştur (Çizim 40-46)¹⁸⁷. Yapı, 2014 yılından itibaren Süleymanpaşa merkez ilçe belediyesine ev sahipliği yapmaktadır.

¹⁸³ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 32; Münir Satkın, *Osmanlı Dönemi ...*, s.291.

¹⁸⁴ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 76.

¹⁸⁵ DH. MKT. (Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi) 767/58 29 Cemâziyelâhir 1321 (22 Eylül 1903) 'den naklen M.Taner Koltuk- S.Atilla Sağlamçubukçu, *a.g.e.*, s. 100.

¹⁸⁶ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 76.

¹⁸⁷ E.K.V.K.B.K. Arşivi, Dosya No: 59.00.455.

Belediye Binası G.E.A.Y.K'nın 13.07.1974 tarih ve 7945 sayılı, 09.02.1980 tarihli 11766 sayılı ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23.01.1987 tarih ve 52 sayılı kararı ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır¹⁸⁸.

2012-2013 yıllarını kapsayan son restorasyon sırasında, orijinal olmayan iki büyük baca kaldırılmış, çatı aktarılmış, iç ve dış cephelerde boya yapılmış, dış cephedeki mermerler temizlenmiştir. Avlu kısmında bulunan kilit taşlar sökülerek mermer ve bazalt kaplama yapılmış, bahçe duvarları eski fotoğraflarda görülen asli özelliklerine uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Bodrum katta merdiven altında ahşap levhalar ile bölünen çay ocağı ve PVC doğramalar kaldırılmıştır. Yine bodrum kat holünün güneyinde bulunan PVC doğrama ile bölünmüş çalışma alanı kaldırılmıştır. Ödevini yitiren ve büyük bir yer kaplayan kazan dairesi odalara bölünmüştür. Ahşap panellerle kapatılan tavan, binanın diğer katlarında olduğu gibi aslına uygun olarak yeniden kaplanmıştır.

Zemin katta ise ana girişin hemen gerisinde yakın zamanda konulan ve tavana kadar yükselen ahşap bölmeler kaldırılarak mermer sütunlar ortaya çıkarılmıştır. Sütun başlıklarında yağlı boya ile yapılan özensiz boyama temizlenmiştir (Resim 95, 96). Hole doğru açılan pencereler kapatılmış, ahşap levhalarla kısmen kapatılan tavan eski haline getirilmiştir. Üst kata çıkan ahşap merdivenlerin ahşap basamakları yenilenmiş, iyi durumdaki korkuluklarına bakım yapılarak üzerindeki fazla boya katmanları temizlenmiştir (Resim 97-100).

Birinci katta merdiven bitiminde holü tavana kadar kapatan kapılı ahşap camekan kaldırılmıştır (Resim 101, 102). Belediye Başkanı'nın yanındaki sekreter odası ile arasındaki duvar kaldırılarak tek oda haline getirilmiştir. Döşemelerde kullanılan muşambalar kaldırılmıştır. Ahşap zemin döşemeleri sökülerek bir kısmı yenilenmiştir. Tuvaletler yeniden düzenlenmiş, balkonlarda bulunan zemin karoları elden geçirilmiştir. Ahşap tavan kaplamaları yeniden boyanmıştır (Resim 103, 104). Binanın iyi durumda olan ahşap giriş kapılarına ise dokunulmamış, temizlenerek boyası yapılmıştır¹⁸⁹.

¹⁸⁸ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 32.

¹⁸⁹ Tekirdağ Belediyesi 2012 tarihli Restorasyon Raporu.

Mimari Özellikleri

Kabaca dikdörtgen prizmal bir kütle oluşturan yapı, bodrum üzerine iki katlıdır. Kıırma çatılı yapıda katlar silmelerle belirtilmiştir. Kuzey-güney yönünde gelişen yapı yaklaşık 15,5 m'ye 20 metre ölçülerindedir. Kuzey cephe ortasında çıkma yapan yapının güney ve batı cephelerinde kolonadlı birer giriş bulunur. İçeride katlar orta sofalı plan şemasına göre düzenlenmiştir. Binanın güney ve batı cephelerinde dışa taşkın olarak düzenlenen girişler, yapının temelinde de devam eden planın parçasıdır. Güney cephedeki sütunlu giriş, 6 metre uzunluk ve 1,83 m enle anıtsal bir görünüm oluşturur. Batı cephedeki bölüm, 3,90 m boyunda ve 2 m eninde sütunlu bir giriş şeklindedir. Her iki cephedeki kolonadlı girişlerin üzeri birer balkon olarak düzenlenmiştir. Doğuya doğru meyilli bir arazi üzerine inşa edilen yapının doğu kısmında zemin kotunun düşmesiyle bodrum katı bütün olarak görülebilmektedir. Bu cephenin önündeki avlu tesviye edilmiştir. Yapı plan olarak "Sofalı konut tipi" özellikleri gösterir. Bununla birlikte sütunlu girişler ve pencere düzenlemeleriyle güçlü bir Neoklasik etki bırakır¹⁹⁰.

Yapının inşasında tuğla, ahşap ve mermer kullanılmıştır. Tuğla; beden duvarlarında örgü şeklinde, iç bölme duvarlarında ahşap karkas sistemiyle birlikte kullanılmıştır. Yapının beden duvarları bodrum katında 71 cm, zemin katta 49 cm, birinci katta ise 43 cm civarındadır. Ahşaba, bölme duvarları dışında merdiven korkulukları, pencere ve kapılar, üst kat sütunları, döşeme ve tavanlar ile çatı sisteminde yer verilmiştir. Mermer, giriş ünitelerinde sütun ve merdivenlerde sınırlı olarak görülmektedir.

Bunlardan farklı olarak balkonlarda zemin karosu kullanılmıştır. Bodrum katın merdivenleri de dökme mozaiktir. Balkon korkulukları ve bodrum kat pencereleri demir şebeke ile düzenlenmiştir.

Neoklasik bir üslubu yansıtan yapının cepheleri geniş bir saçakla son bulur. Girişlerin bulunduğu güney ve batı cepheler benzer bir düzenlemeye sahipken doğu ve kuzey cepheler farklılıklar gösterir. Binanın ana giriş cephesi güney yönündedir (Çizim 47, Resim 105). Yol seviyesinin yükselmesi nedeniyle basık kemerli bodrum kat pencereleri zorlukla seçilmektedir. Yine ana giriş kapısına çıkışı sağlayan yedi basamaklı mermer merdivenlerin bir kısmı kaldırım seviyesinin altında kalmıştır. Dışa taşkın olarak inşa

¹⁹⁰ Yapının Paris Belediye binası model alınarak yapıldığı görüşü birçok kaynakta tekrarlanarak günümüze kadar gelmiştir. Ancak bina plan, üslup ve mimari unsurlar açısından Paris Belediye binası ile bir benzerlik göstermemektedir.

edilen giriş bölümü kompozit başlıklı dört mermer sütunla vurgulanır. Sütunların gerisindeki ana giriş kapısı 143x315 cm ölçülerindedir. Çift kanatlı ahşap giriş kapı kanatlarının üst kesimleri dikine uzun dikdörtgen şeklinde kafes pencere olarak düzenlenmiştir. Orta kısımları kare, alt kısımları dikine dikdörtgen çerçeveler şeklindedir. Kapının iki yanında 93x227 cm ölçülerinde dikdörtgen formlu iki pencere, cephenin diğer yanlarında da 118x228 cm ölçülerinde daha geniş formlu iki dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Zemin kattaki cephe düzenlemesi simetrik olarak üst katta da devam etmektedir. Girişteki sütunlu giriş, üst katta ahşap sütunlarla dekore edilen bir balkon olarak düzenlenmiştir. Üst katta balkona açılan kapı, giriştekine oranla daha dar tutulmuştur. Dikdörtgen formlu kapı ve pencereler iç içe geçen düz silmelerle çerçevelendirilmiştir. Pencerelerin üstlerinde birer kilit taşı, alt kenarlarında ise dekoratif konsollara yer verilmiştir. Giriş kapısı yanındaki pencere sövelerinin üzerinde kilit taşlarında ay yıldız motifi bulunur. Üst katın kompozit başlıklı sütunları alt kattaki mermer sütunlara benzemekle birlikte detaylarda farklıdır. Üst katın ahşap dekorasyonu da alt kat giriş kapısından daha değişiktir. Balkonu çepeçevre saran metal korkuluklar detaylı işlemleriyle dikkat çekmektedir.

Kuzey cephe, orta aksta katlar boyunca yükselen kütleli bir çıkma yapar (Resim 106). İçteki merdiven kovaşına tekabül eden bu kısımda bodrum katı sınırlayan silme burayı dolanırken, diğer iki katı ayıran silmeler ise kesintiye uğrar. Bodrum katından sonra kesintisiz olarak devam eden çıkmanın ön yüzeyinde ikişerden üç sıra pencereye yer verilmiştir. Kat silmelerini kesen ortadakiler daha uzundur. Daha küçük olan alttakiler kare, en üsttekiler daire biçimlidir. Bu pencere düzenlemesi çıkmanın yan yüzeylerinde de birer kez tekrarlanmıştır. Çıkmanın gerisinde kalan kısımlarda birer pencereye yer verilmiştir. Pencereler diğer cephelerde olduğu gibi profillerle çerçevelenmiş olup, kilit taşı ve konsollarla dekore edilmiştir. Bodrum katının girişi bu cephenin orta sağ kısmındadır. Kapının sol kısmında kareye yakın basık kemerli bir pencere bulunur (Çizim 48). Bodrum katın batı yüzeyinde de aynı kurgu bir pencere ile tekrarlanmıştır. Tek fark doğu yüzünde basık kemerli pencerenin olmamasıdır. Ayrıca çıkmanın bu yan yüzeylerinde pencere enleri biraz daralmaktadır. Kuzey cephenin beden duvarında doğu ve batı kısımlarında bodrum katı seviyesinde aynı boyutlarda birer basık kemerli kare pencere, zemin katı ve üst katta da binanın diğer cephelerindekilerle eşdeğer ölçülerde düz atkılı dikdörtgen ikişer pencere yer almaktadır.

İki basamaklı merdivenle çıkılan ve hafif eğimli bir bahçe düzenlemesiyle ulaşılan ikinci girişin bulunduğu batı cephe de hemen hemen güney cephenin düzenini tekrarlar (Çizim 49, Resim 107). Farklı olarak kolonadlı giriş daha dar tutulmuştur. Sütunlar birbirine daha yaklaşmış, alt ve üst katlardaki kapıların yanlarındaki pencereler daralmıştır. Cephenin sağ ve sol yanında kalan diğer pencereler arasındaki mesafe artmıştır. Aynı düzenleme cephenin üst katında da tekrarlanmıştır.

Herhangi bir çıkmanın bulunmadığı doğu cephe yalın bir düzenlemeye sahiptir (Resim 108). Cephedeki kat silmeleri ve pencere dizileri yatay bir etki yaratır. İç mekan kurgusuna göre fonksiyonel olarak düzenlenen pencereler asimetriktir. Binanın bodrum katında biri oldukça dar olmak üzere basık kemerli beş pencere, zemin katta ve birinci katta yapının diğer cephelerindekilerle eşdeğer düz atkılı beşer pencere vardır. Her katta kuzey yönüne yakın üçer pencere birbirine çok yaklaşmış, kalan diğer iki pencere de cephenin kalan yüzeyine dağıtılmıştır (Çizim 50). Yapının bodrum katındaki pencerelerin tamamı demir korkuluklar ile kaplanmıştır.

Yapıya giriş güney ve batı cephelerdeki kapılardan sağlanır. Güneydeki ana giriş kapısı salona açılırken; batı kapısı iki serbest mermer sütunla salona bağlanan bir giriş holüne açılır (Çizim 51). Güney girişinde de ana kapının gerisinde iki sütuna yer verilmiştir. Orta aks boyunca uzanan salonun kuzey ucunda katlar arası bağlantıyı sağlayan merdiven kuruluşu yer alır. Salonun köşelerinde birer oda bulunur. Bu odalar birer kapı ile salona açılırlar. Batıda yer alan giriş holü bu kattaki odaları birbirinden ayırır. Farklı boyutlardaki doğu odalarının da bir mekanla ayrıldığı, ancak restorasyondan sonra ara mekanın güneydeki köşe odasıyla birleştirildiği anlaşılmaktadır. Ofis olarak kullanılan dört oda da 136x288 cm genişlikleriyle eşdeğer kapı ölçülerine sahiptir. Kuzeybatı ve güneybatı mekanlar ikişer pencereye, kuzeydoğu oda dört, güneydoğudaki mekan da üç pencereyle aydınlatılmaktadır. Giriş kapısının iki yanındaki pencerelerin dıştan düz atkılı, içeriden basık kemerli olduğu görülmektedir. Zemin ve tavan ahşap ile kaplıdır. 5,79x16,86 m ölçülerinde, 3,87 m yükseklikteki salonun kuzey ucunda yer alan merdiven üç kolludur. Zemin katı üst kata bağlayan barok tarzı ahşap merdiven orijinal özelliklerini korumaktadır.

Birinci katta zemin katın planı tekrarlanmıştır (Çizim 52). Farklı olarak, batıdaki giriş holü burada güneybatı köşe mekanına eklenen bir odaya dönüştürülmüş (Resim 109), doğu kanadındaki odalar arasında da bir tuvalet mekanına yer verilmiştir. Tamamı ofis olarak

kullanılan bu odaları salona bağlayan kapılar 136x288 cm ile eşit ölçülere sahiptir. Kuzeybatıda kalan oda iki pencere ile güneybatıda kalan oda, balkon kapısının yanındaki daha küçük pencerelerle birlikte toplam dört, kuzeydoğudaki oda üç, güneydoğudaki oda iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu kattaki salonun 5,79 m en, 16,86 m boy ve 3,55 m yükseklikte olduğu görülmektedir. Zemin kattaki sütunlu giriş bölümlerinin üst kattaki karşılığı olan alanlar balkon olarak düzenlenmiştir. Alt kattaki mermer sütunlar yerini burada ahşap sütunlara bırakmıştır. Zemin kısmı karo, tavanları ahşap malzeme kullanılarak kaplanmıştır. Yine balkonlar üç yönden sütun aralarındaki boşlukları kapatacak şekilde dökme demir korkuluklar ile tanzim edilmiştir.

Yapının bodrum katı girişi kuzey cephededir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan hol, 5,60 m genişliğe, 14,78 m uzunluğa sahiptir. Yüksekliği 2,26 metredir. Hepsi de salona açılan doğu, batı ve güney yönünde eşdeğer büyüklükte olmayan mekanlar bodrum katın planını belirler (Çizim 53, Resim 110). Güney kısımda tıpkı üst kat planlarında olduğu gibi dışa taşkın olan bölüm arşiv odası olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde batı cephesinde orta kısımdaki oda da üst kat planını tekrarlar. Mekanlar günümüzde Sağlık Müdürlüğü ofisleri, çay ocağı, sistem odası ve revir olarak kullanılmaktadır. Odalar dışa açılan pencerelerle aydınlatılmaktadır. Batı yönündeki kapı boylarında bir standart görülürken doğu ve güney yönündeki kapılarının her birinin farklı ölçülerde olduğu dikkati çekmektedir. Tavan ahşap plakalarla, zemin karo ile kaplanmıştır. Üst kata çıkış, salonun kuzeydoğu köşesindeki on altı basamaklı merdivenle sağlanır.

2012 yılında gerçekleştirilen restorasyon sonucu yapı asli niteliklerine önemli oranda kavuşmuştur. Geleneksel plan şemasının batılı mimari unsurlarla özgün bir yorumu olarak ortaya çıkan yapı Tekirdağ kent merkezindeki Son Dönem Osmanlı kamu yapıları arasında özel bir yere sahiptir. Ancak binanın ilçe belediyesinin ana binası olarak kullanılmaya başlanmasıyla yoğun bir insan ve malzeme trafiğine sahne olduğu görülmektedir. Bu da binanın geleceği açısından risk oluşturmaktadır.

Süslemeler

Yapının kimliğini de ortaya koyan en ilginç süslemeleri, güney ve batı cephelerinde yer alan mermer sütunlar ve sütun başlıklarıdır (Resim 111-113). Dairesel kaideler üzerine oturan düzgün yüzeyli sütunlar, bitkisel yaprak, volütler ve ortalarında istiridye desenli kompozit başlıklarıyla dikkati çeker. İç mekanda yer alan mermer sütunlar dış

cephedekilere benzemektedir. Sadece volütler arasında istiridye kabuğu yerine yaprak motifi işlenmiştir. Üst katın balkonlarında yer alan ahşap malzeme ile imal edilen sütunlar benzer kompozit başlıklara sahiptir. Sütun başlıklarında bitkisel bezemeler halkalar şeklinde volütlere kadar uzanmaktadır. Volütlerin ortasında yine yaprak düzenlemesi vardır. Sütunların tamamı mermer dairesel kaidelere sahiptir.

İç içe geçen silmelerle çerçevelenen pencereler üstlerinde işlemeli kilit taşı ve alt köşelerinde akantus yapraklı konsollarıyla yapıdaki taş malzeme süslemesinin sade örneklerini oluşturur (Resim 114). Güney giriş kapısının her iki yanındaki pencere ve üst kat balkon kapısının yanlarındaki iki pencerede kilit taşlarında ay yıldız motifi görülmektedir (Resim 115).

Ay yıldız motifinin görüldüğü bir diğer yer güney ve batı girişlerinin ahşap kapı kanatlarının orta kısımlarıdır. Motifler kare bir çerçevenin içine yerleştirilmiştir. Kapıların dikdörtgen çerçeveye sınırlandırılan alt kısımlarında bitkisel süslemeler ve kıvrık dallar, diğerleri gibi yüksek kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Güney cephedeki ana giriş kapısının alt tablasında da sadece bu kapıya mahsus olmak üzere vazo içinde gül kabartmaları görülür. Bu aynı zamanda dönemin çok sevilen barok uygulamalarından biridir (Resim 116).

İç mekanda üst kata çıkışı sağlayan ahşap merdiven korkulukları da Barok üslubunu yansıtır. Ahşap tavan süslemelerinde ağırlıklı desen, uçları birbirine bağlanan ve geometrik bir düzen içinde devam eden farklı boyutlarda dikdörtgenlerdir. Bu bodrum kat ve zemin katın tavanlarında sade bir düzenleme olarak devam eder. En gösterişli tavan süslemesi üst kat salonunda, bir elips çerçeve içindeki farklı çiçek ve meyve tasvirlerinden oluşan iki kabartmadır. İç içe geçen dörtgenler, merkezde avizelerin asıldığı bu çelengi sarar (Resim 117). Diğer odalarda daha sade tasarımlar vardır. Güneybatıda bulunan Belediye başkanının odası olarak kullanılan odanın tavanı, tepe noktaları birbirine bakan dört adet üçgen ile bir dekore edilmiştir (Resim 118). Üst kat kuzeydoğu kısmındaki odada merkezinde elips bulunan süslemeyi etrafında uçlarına çiçekler iliştirilmiş bir dörtgen ve uçları birbiriyle bağlanan dikdörtgenler sarar (Resim 119). Yine üst kat hol ve odalarda tavanların duvarlarla birleştiği yerlerde ikişerli gruplar halinde dekore edilen konsollar duvarların masif görüntüsünü hafifletir. Tüm bu düzenleme dış sırası bir frizle tavanları dolaşır. Dörtgen, dikdörtgen, çiçek motifleri, elips ve konsollardan oluşan tüm bu süslemeler altın yaldız ile boyanmıştır.

Bunların dışında demir balkon korkuluklarında da süslemelere rastlanmaktadır. Korkulukların üst ve alt sıraları zincir şeklinde birer baklava desenine sahiptir. Metal çubuklar sivri kemerlerle birbirine bağlanır ve iki kemer bir üst seviyede bir kemer daha oluşturur. En üst kemerlerin birleştiği noktalar çiçek motifleriyle, diğer kısımlar ise asma yapraklarıyla hareketli bir görünüm sunar (Resim 120).

3.2.2.2. Hükümet Konağı (Valilik Binası)

Katalog No: 7

Yeri: Eskiçami (Ortacami) Mah Hükümet Caddesi üzerinde bulunmaktadır

Bugünkü Kullanımı: Valilik Binası

İnceleme tarihi: 27.08.2014, 05.03.2015

Çizim: 54-60

Fotoğraf: 121-151

Tarihçesi

Osmanlı Devleti'nin 20.yüzyılda devlet otoritesini ve gücünü temsil etmek üzere inşa ettiği hükümet konaklarından biri de Tekirdağ Hükümet Konağı'dır (Resim 121)¹⁹¹. Hicri 1328 tarihli 103 kayıt numaralı Tapu Zabıt defterine göre Selanikli Mutasarrıf Hüsnü Bey tarafından 1910-11 yılında inşa edilmiştir. 1934 yılında Vali Haşim İşçan yapının kuzey cephesindeki ek binayı ve güney kısımdaki bahçe düzenlemesini yaptırmıştır. Yine binanın arka ve yan bahçesi 1946 yılında Vali Ferit Nomer'in talimatlarıyla düzenlenmiştir¹⁹². Binanın yeni kısmındaki üçüncü kat ilavesi de bu döneme aittir¹⁹³. Yapı konum olarak 30 pafta, 100 ada ve 6 parselde bulunmaktadır¹⁹⁴.

Yapı G.E.A.Y.K'nın 13.07.1974 tarihli 7945 sayılı kararıyla tescil edilmiştir¹⁹⁵. 10.04.1981 tarihli K.K. ile tescil ve imar uygulaması yapılmıştır. Yine K.K.'nun 09.10.1982 tarihli 14050 sayılı ve 07.03.1997 tarihli 3782 sayılı kararları ile imar uygulaması yapılmıştır¹⁹⁶.

İnşa edildiği tarihten bu yana aynı amaçla kullanılan yapı asli özelliklerini önemli oranda koruyarak günümüze ulaşabilmiştir. Yapıyla ilgili olarak 2014 yılında restorasyon projesi gündeme gelmiştir. Öncelikle yapıda oluşan hasarların ve özgün olmayan uygulamaların ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu projeye göre bodrum katta nemden dolayı sıva ve boya dökülmelerinin giderilmesi, demir parmaklıkların boyanması, zemin döşemesinde kullanılan beyaz fayansların sökülerek dökme mozaik döşeme

¹⁹¹ Hükümet binaları için "konak" kavramının kullanılması henüz büyük boyutlu ve fonksiyonel yapılara geçilmeden önce kamu hizmetlerinin yürütüldüğü geçici konutları hatırlatıyor olmalıdır (bkz. İnci Aslanoglu ve diğerleri, "Osmanlı'dan Bugüne Hükümet Konakları", *Mimarlık Dergisi*, Mayıs 1984, Sayı: 203, s. 10).

¹⁹² Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 89; *Kültür Envanteri 2007*, s.44; Mehmet Serez, *a.g.e.*, s. 196.

¹⁹³ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s. 112.

¹⁹⁴ *Kültür Envanteri 2007*, s. 44.

¹⁹⁵ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 31.

¹⁹⁶ *Kültür Envanteri 2007*, s. 44.

yapılması, PVC bölmelerin kaldırılması zemin katta ve birinci katta ahşap tavanlarda görülen bozulmaların giderilmesi, ahşap kapıların elden geçirilip boyalarını yapılması, laminant kaplı oda zeminlerinin ahşap malzeme ile değiştirilmesi, PVC doğrama pencerelerin orijinaline uygun ahşap doğrama pencerelerle yenilenmesi, yine 2. katta bulunan PVC bölmelerin kaldırılması ve ahşap zemin ve tavanların elden geçirilmesi, cephede ise klima ünitelerinin sökülmesi, batı cephede bulunan ve kullanılmayan beton merdivenin kaldırılması, çatıda olukların ve kiremitlerin yenilenmesi amacıyla hazırlanan çalışma onaya sunulmuştur¹⁹⁷.

Mimari Özellikleri

Dönemin anıtsal mimari özelliklerinin ön plana çıktığı yapı, I. Ulusal Mimarlık dönemi üslubundadır. Bu dönemde birçok kent merkezinde ardı ardına inşa edilen hükümet konaklarının kütsel anlamda hala batılı örneklerini takip ettiği, bununla birlikte Selçuklu ve Osmanlı mimari unsurlarının sıkça kullanıldığı görülür.

İlk yapıldığında “U” plana göre inşa edilen sonraki yıllarda kuzey cephesine eklenen bölümlerle dikdörtgen plana dönüşen yapı (Çizim 58,59) yüksek bir subasman üzerinde bodrum, zemin, birinci ve sonradan eklenen kuzey kısımdaki ikinci kattır oluşmaktadır. İkinci kat yapının kuzeybatı kısmında yer alıp “L” planına sahiptir (Çizim 60). Orijinal kısımları göz önüne alındığında binanın simetrik bir düzen içinde ele alındığı görülür. Yapının eni 32,60 m, boyu 50,90 m ölçülerindedir. Binanın girişleri güneyde ve kuzeyde olmak üzere iki tanedir. Batı cephede bulunan sonraki dönemlere ait giriş kapatılmıştır. Ana giriş güney cephenin orta aksında yer almaktadır. Güney cephenin orta bölümü dışa taşırılarak inşa edilmiştir. Bu çıkmanın üzerindeki giriş yine dışa taşkın olarak tasarlanmış, girişin üst kısmı balkon olarak düzenlenmiştir.

Yapının cephe düzenlenişinde de kat planlarında da simetrik bir düzen hakimdir. Yapıya sonradan eklenen kuzey bölümünün mimari unsurlar açısından orijinal kısmın özelliklerini taşıdığı, yine de biçim açısından tam bir simetri sağlamadığı görülmektedir. Bu en çok batı ve doğu cephelerde belirgindir. En son eklenen 3. katın ise ne kütle ne de mimari unsurlar açısından herhangi bir düzen kaygısı taşımadığı açıktır. Zemin ve birinci katta kuzey-güney ve doğu-batı yönlerinde yapının tamamını dolaşan koridorlar

¹⁹⁷ E.K.V.K.B.K.Arşivi (2014 yılı Restorasyon Raporu). Dosya No: 59.00.132.

bulunmaktadır. Cephe duvarları boyunca koridorlara açılan mekanlar, sonradan yapılan birkaç bölümlendirme hariç giriş holünün her iki yanında simetrik bir düzen içinde dağılmıştır. Yapının bir iç avlusu ve güney cephesinde yer alan geniş bir bahçesi vardır. Yine kuzey cephede park yeri olarak kullanılan beton bir avluya sahiptir. Yapı, Marsilya kiremidi ile kaplı ve kırma çatılıdır. Eski fotoğraflardaki orijinalinde olmasa da çatı günümüzde geniş bir saçaklığa sahiptir.

Yapının inşasında taş, tuğla, ahşap, mermer ve demirin kullanıldığı görülmektedir. Subasman katına kadar moloz taş kullanılarak oluşturulan ana kütle, üst katlarda tuğla dolgu tekniğiyle devam eder. Yapının orijinal olan güney bölümünün cephelerinde 60 cm'yi bulan duvar kalınlıkları kuzey cephede 40 cm civarındadır. Mermer, yapının ana giriş cephesinin merdivenlerinde ve kolonadlı girişi oluşturan sütunlarında kullanılmıştır. Yine giriş holünden üst kata bağlanan merdivenlerde mermer malzemenin kullanıldığı görülür.

Ahşap, binada ağırlıklı kullanılan malzemelerden biridir. Koridor ve oda tavanları, mekanlara girişi sağlayan kapılar ahşap malzeme ile oluşturulmuştur. Binanın çatı sisteminde ve üst kata çıkışı sağlayan merdivenlerin küpeştelere de ahşap bulunmaktadır. Birinci katta giriş holünün üzerine denk gelen vali odasında zemin kaplaması ve duvar süslemeleri ahşaptır. Bu katta bulunan tadilat gören birkaç odanın da zemini ahşap ile yenilenmiştir. Sonradan ilave edilen üçüncü katın tavan ve zemin malzemesinin de ahşap olduğu görülmektedir..

Zemin kat hol ve koridorları karo ile kaplanmıştır. Bu katın koridorlarının tavanı beton sıva ile yenilenmiştir. Odaların zemini laminant ile kaplıdır. Yapının kuzey kısmında kalan merdiven kuruluşu dökme mozaik ile oluşturulmuştur. Birinci katın koridorlarının zemini tamamen dökme mozaik ile yapılmıştır. Bu katta tadilata girmeyen mekanların laminant kaplı zeminlere sahip olduğu görülmektedir.

Demir yapıda sınırlı ölçüde kullanılmıştır. Merdiven kuruluşlarının korkulukları, kolonadlı girişin üzerinde bulunan balkonun korkuluk şebekeleri ve zemin katın doğu, batı ve kuzey cephe pencere korkulukları demir malzemenin kullanıldığı yerlerdir. Bundan başka bodrum katın tavan sisteminde de demir bulunmaktadır. Bodrum katın pencereleri de demir kafes korkuluklar ile tanzim edilmiştir.

Önceki yıllara ait tadilatlar esnasında pencereler PVC malzeme ile yenilenmiştir. PVC yine bazı kısımlarda bölümlendirme amacıyla kullanılmıştır. Az sayıdaki kapı da

yine bu malzeme ile oluşturulmuştur. Beton, yapının batı cephesine ilave edilen ancak kullanılmayan merdivenleri gibi tadilat yapılan kısımlarda yapı malzemesi kullanılmıştır. Binanın bodrum katında, koridor ve bu koridora bağlanan mekanların zemini açık renkli karo seramik ile kaplanmıştır.

Yapının ana girişi güney cephesi üzerindedir (Çizim 54). Güney cephenin orta bölümü beden duvarından 3 m dışarı taşırılarak cepheye hareketlilik kazandırılmıştır (Resim 122). Bu çıkmanın üzerindeki giriş, kolonadlı ve dışa taşkın olarak tasarlanmış, girişin üst kısmı balkon olarak düzenlenmiştir (Resim 123). 2,17 m derinlik ve 10,81 m uzunluğundaki kolonadlı giriş, balkon zeminine kadar 5,25 m yüksekliğe sahiptir. Çıkmanın üzerinde bulunan bu dışa taşkın bölüm, güney cephenin saçak seviyesini de aşarak abidevi bir görünüm oluşturur. Yapının zemin katında pencere boyutlarının 124x245 cm olan ortalama ölçüleri üst katta biraz büyümektedir. Bu katta ağırlıklı pencere boyutları 124x250 cm civarındadır. Balkona açılan pencerelerin boyları bu katta 310 cm'ye ulaşır. Üçüncü katın ağırlıklı pencere boyutları 130x210 cm'dir. Önemli bir kısmı sonradan eklenen kuzey bölümünde olmak üzere katlardaki pencere ölçülerinde 5 cm'ye kadar sapmalar görülmektedir.

On basamaklı mermer merdivenlerle ulaşılan giriş bölümü, dört sütunla oluşturulan bir açıklıktan oluşmaktadır. Giriş kapısı çift kanatlı ahşap olup iç içe geçen silmelerden oluşan mermer bir çerçeve içine alınmıştır. Ahşap kapı, üzerindeki camekanlı bölümle birlikte 176x317 cm ölçülere sahiptir. Kapının üzerinde dikdörtgen bir tabela bulunmaktadır. Giriş kapısının her iki yanında, çıkmanın diğer pencerelerine oranla daha dar tutulmuş birer pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin de yanlarında yapının ağırlıklı pencere boyutlarında birer pencere yer almaktadır. Birinci katta alt katta bulunan sütunların taşıdığı bir balkon bulunmaktadır. Balkonun orta aksında bulunan kapının her iki yanında bulunan ikiz pencerelerin üzerindeki Neogotik tarzı kemerler, üst kesimlerinde yarım daire bir kemer içinde birleşir. Benzer düzenleme balkona açılan kapının üzerindeki kemerde de uygulanmıştır. Çıkmanın devamında alt ve üst katlarda eşdeğer ölçülerde ikişer pencere, yan yüzeylerde de birer pencere vardır. Kesme taş görünümü verilen plastrlar ile ayrılan bu pencereler cephede hareketli bir görünüm sunar. Güney cephede çıkmanın gerisinde kalan beden duvarında zemin ve birinci katta dörder pencere daha bulunmaktadır. Plastrlar ile ikişerli gruplara ayrılan bu pencereler simetrik bir düzen içinde cepheye dağılmıştır. Zemin katta bulunan pencerelerin tamamı dikdörtgen formludur. Birinci kattaki pencereler ise

basık kemerlere sahiptir. Çıkma, pencere grupları ve plastrlarla sağlanan düşey hareketlilik, yatay bir etki yaratan kat arası silmelerle ve geniş bir saçaklıkla dengeli bir görünüm sağlar. Plastrlar cephelerin birleştiği yerlerde köşe profili olarak devam eder. Bodrum katın aydınlatması için kullanılan kare formlu pencereler, cephe boyunca zemin katın pencereleriyle eşdeğer sayıda dağılmıştır.

1934 yılında binaya eklenen kuzey bölümü, yapının hacmini ikiye katlamış, orijinal yapının mimari unsurları ve düzenini önemli ölçüde kütleyle uydurulmuştur (Resim 124). Yapının ikinci giriş kapısının bulunduğu kuzey cephe sade bir görünüme sahiptir. Cephenin simetrik düzenini bozan tek unsur orta kısımdan başlayarak doğu köşede son bulan 1946 yılında ilave edilen üçün katın konumudur (Çizim 55). Cephenin orta aksında bulunan 195x311 cm ölçülerindeki demir giriş kapısı bodrum katına bağlanmaktadır. Kapının her iki yanında cephe boyunca sıralanan altışar adet pencere bulunmaktadır. Üst katta da devam eden bu düzenleme simetrik bir görünüme sahiptir. Yine de pencereler arası mesafeler düzenli olmayıp, pencere dizilerini birer, üçer ve ikişerli gruplara ayırmaktadır. Giriş kapısının üzerinde birbirine çok yakın olarak konumlandırılmış, yapının genelinde tekrarlanan pencere ölçülerinin oldukça dışında iki dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Yapının sonradan ilave edilen üçün katının pencereleri daha da küçüktür. Bu katta giriş kapısının üzerinde bulunan ikiz pencerelerin üzerinden başlayan pencereler daha küçük boyutlu olarak cephenin batı ucuna kadar alttaki pencere sırasını takip ederek devam eder. Zemin kat pencerelerinin tamamı demir korkuluklara sahiptir. Bodrum kat pencereleri güney cephede olduğu gibi kare formlu ve kafes pencerelidir. Katları birbirinde ayıran silme kuşağı bu cephede sadece bodrum katla zemin katın arasındadır. Buna rağmen plastr düzenlemesi bu cephede de görülür. Plastrlar bu cephede zemin kotundan çatının saçak seviyesine kadar kesintisiz devam eder. Doğu ve batı köşelerden başlayarak önce iki pencerede bir konumlandırılan plastr dizisi, her bir pencereye bir tane gelecek şekilde kapının her iki yanına kadar ulaşır.

Hiçbir girişin bulunmadığı doğu cephesinde pencerelerin ikişerli gruplar halinde sıralandığı görülmektedir (Resim 125). Pencereler birbirine oldukça yakın konumda, bazen de bitişik olarak düzenlenmiştir (Çizim 56). Orta kısımda yer alan ve içerideki tuvalet mekanlarına açılan pencereler daha küçük formludur. Binanın tüm cephelerinde olduğu gibi bu cephede de zemin katın pencereleri dikdörtgen formlu, üst kattakiler basık kemerlidir. Bodrum kat pencereleri kare formlu ve üst kattaki pencere sıralarını izleyen bir

konum içinde düzenlenmiştir. Kuzey cephede olduğu gibi bu cephede de zemin kat pencereleri demir korkuluklarla donatılmıştır. Katları birbirinden ayıran silmeler güney cepheye bağlanır. Cephede sadece güney ve kuzey köşedeki ikili pencere gruplarını çerçevlendiren ikişer plastr dizisi bulunmaktadır. Pencerelerin etrafına gelişigüzel yerleştirilen klima üniteleri yapının estetiğine uygun düşmemektedir.

Yapının belirgin bir şekilde mimari düzeninin dışına çıkan cephesi, batı cephesidir (Resim 126). Doğu cephesinin kurgusunu taşımakla beraber cephenin ortasına kadar gelen üçüncü katın yerleşimi genel görünümü bozmaktadır (Çizim 57). Zemin kata ulaşmak için sonradan ilave edilen beton merdiven düzenlemesi özensiz ve estetik kaygıdan uzaktır. Yakın bir zaman önce buradaki giriş kapatılarak pencereye dönüştürülmüştür. Zemin kattaki tuvalet mekanlarına açılan iki dar dikdörtgen formlu pencere hariç diğer pencereler yapının kalan cephelerindeki pencere ölçülerini tekrarlar. Üçüncü katın pencereleri kuzey cephede olduğu gibi daha kısa tutulmuştur. Zemin kat pencerelerinin bazılarının demir korkuluklara sahip olmadığı görülmektedir. Ancak doğu cephedeki klima ünitelerinin işgali altındaki olumsuz görüntü bu cephede de tekrarlanmaktadır.

Ana giriş kapısının ardından ulaşılan zemin katta oldukça geniş tutulan bir giriş holü bulunmaktadır (Çizim 58). Yan duvarların masif görüntüsü sol ve sağ tarafa açılan içleri çinilerle süslenen nişlerle hafifletilmiştir. Holün koridorla birleştiği yerde iki ahşap sütunla hem bu geniş açıklık dengelenmiş hem de bir geçiş unsuru oluşturulmuştur. Farklı büyüklükteki mekanlar, yapının kuzey, güney, doğu ve batı cephelerine dağılmaktadır. Giriş holünü merkez aldığımızda koridor boyunca sıralanan mekanların genel olarak simetrik bir düzen içinde tasarlandığı görülebilir. Simetrik düzeni bozan tek unsur, batı cephede bulunan birkaç mekanın kendi içinde bölünerek daha küçük mekanlar oluşturulmasıdır. Doğuda bulunan tuvaletlerin kuzeyinde kalan kareye yakın oda hariç mekanların dikdörtgen planlı olduğu görülmektedir. Girişin solundaki güvenlik mekanı ve kuzeybatı köşedeki bölümlendirilmiş büronun üç odası hariç mekanların hepsinin koridorlara açılan girişleri bulunmaktadır.

Katın orta aksın sağında kalan mekanlar İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün büroları olarak kullanılmaktadır. Orta aksın solunda kalan mekanların ilki, ikiye bölünerek güneyde kalan güvenlik noktası, diğeri kontrol ve geçiş noktası olarak belirlenmiş, güney ve batı cephede kalan diğer mekanlar İl Nüfus Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. Günümüzde Nüfus Müdürlüğü'nün yer değiştirmesi nedeniyle bu servisler boşaltılmıştır. Kalan diğer odalar

Valiliğe bağlı bürolar olarak kullanılmaktadır. Zemin katın ayrıca doğu ve batı cephelerinin ortasına yakın bir noktasında oldukça dar tutulmuş ikişer tuvalet mekanı bulunmaktadır. Kuzey bölümde bulunan merdiven kuruluşunun batısına sonradan küçük bir çay ocağı mekanı ilave edilmiştir. Yine batı cephede sonradan açılan ancak günümüzde kullanılmayan girişe bağlanan mekanın, simetrik olmayan düzeni ve iki mekanı birbirinden ayıran standart dışı duvar kalınlıkları göz önüne alınarak ikiye bölündüğü anlaşılmaktadır. Bu haliyle katın toplam mekan sayısı otuz beşe ulaşmıştır. Kuzey kütlesi üzerindeki mekanların çift kanatlı ahşap kapıları, yapının orijinal güney kütlesi mekanlarına göre ağırlıklı olarak 9-10 cm daha geniştir. Güney ve kuzey kütlelerindeki bu fark koridorların iç avluya bakan pencere boylarında da izlenebilmektedir: İlk yapının koridor pencereleri ortalama 115x245 cm ölçülerindeyken, sonradan eklenen kuzey bölümünde pencere enleri 10-12 cm daha geniştir. Mekanların hepsi dışa açılan pencerelerle aydınlatılmaktadır. Katın güneydoğu, güneybatı, kuzeydoğu ve bölümlendirilmiş kuzeybatı köşelerindeki odaları dışa açılan dörder pencereye sahiptir. Güney cephe üzerindeki çıkmanın iki köşesinde yer alan ve kattaki en geniş alanı kaplayan odalar üçer, batı ve doğu cephede bulunan bürolar ikişer, kalan diğer odalar birer pencereyle aydınlatılmaktadır. Beton sıva ile yenilenen koridor tavanının yüksekliği 435 cm'dir. Koridor genişlikleri güneyde 310 cm, batı ve kuzeyde 330 cm, doğuda 327 cm'dir. Mekanların tavanları ahşap, zeminleri ise laminanttır. Koridor zemin karosu ile döşenmiştir (Resim 127) .

Üst kata çıkış, giriş holünün tam karşısında bulunan üç kollu, ara sahanlıklı mermer basamaklı bir merdiven vasıtasıyla sağlanmaktadır (Resim 128). Ahşap küpeşteli ve demir korkuluklara sahip merdivenler yapının dikkat çekici bölümlerinden biridir. İç avluya doğru dışa taşkın bir cephe olarak düzenlenen merdiven boşluğu kareye yakın bir planla genişçe bir alan oluşturmaktadır. Cephe üzerinde ön yüzde iki, yan cephelerde birer pencere ile üç kademeli bir düzenleme yapılmıştır. Zemin katta küçük dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Üst kısmında ise yapının diğer pencerelerine göre oldukça büyük tutulan dikdörtgen formlu pencereler yer almaktadır. Düzenleme, en yukarıda sivri kemerli vitray süslemelere sahip küçük boyutlu pencerelerle son bulmaktadır. İkinci kata diğer bir çıkış, aynı aks üzerinde ve kuzey kısımdaki koridora bağlanan iki kollu ara sahanlıklı dökme mozaik merdivenledir.

Birinci katın planı zemin katın planına çok yakındır (Çizim 59). Tuvalet mekanlarıyla birlikte toplam yirmi dokuz odanın bu katta bulunduğu görülmektedir. Alt kattaki holün

üzerine denk gelen ve oldukça geniş tutulan Vali Odası, birinci katın odak noktasını oluşturmaktadır (Resim 129). 193x270 cm ölçülerinde bir girişe sahip olan bu mekan, her iki yanında bulunan ikişer odayla da içeriden bağlantılıdır. Vali Odası'yla ilişkili bu odaların koridora açılan bağımsız girişleri de mevcuttur. Batıda kalan odalar sırasıyla Valilik Özel Kalemi ve sekreterlik, doğuda kalan mekanlar özel oda ve valilik bürosu olarak kullanılmaktadır. Güneybatı köşedeki mekan toplantı odası, güneydoğuda bulunan mekan ise Yazı İşleri Müdürlüğüdür. Kuzey-güney ve doğu-batı yönünde uzanan ve yapıyı çepeçevre dolaşan koridorların yüksekliği 465 cm'dir. Koridor genişlikleri güneyde 305 cm, kuzeyde 323 cm batı ve doğu kısımlarda 320 cm'dir. Farklı boyutlardaki mekanlar simetrik bir düzen içerisinde konumlandırılmıştır. Tuvaletlerin kuzeyinde kalan ve kareye yakın iki oda hariç mekanların hepsi dikdörtgen plana sahiptir. Bu kattaki odaların, Vali yardımcıları, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Valilik bürolarına tahsis edildiği görülmektedir. Mekanlar 135x245 cm ölçülerinde çift kanatlı ahşap kapılara sahiptir. Katın batı ve doğu koridorlarının orta kısmına yakın daha dar girişleriyle ikişer tuvalet ve çay ocağı mekanı bulunmaktadır. Yapının en geniş mekanını oluşturan Vali Odası oldukça yüksek tutulan dört pencere sahiptir. İkiz gruplar oluşturan bu pencerelerin ve balkon kapısının üzerinde birer kemer oluşturan camekanlı bölüm de dahil edildiğinde mekanın yeterli düzeyde aydınlatılabildiği görülmektedir. Birinci katın kuzeybatı, kuzeydoğu, güneybatı ve güneydoğu köşelerinde kalan odaları da dörder pencere sahiptir. Vali odasının her iki yanında kalan odalar, doğu ve batı cephede sıralanan bürolar ikişer pencereyle, kalan tüm mekanlar birer pencere ile aydınlatılmaktadır. Mekanların az bir kısmının zemin kaplaması ahşap ile yenilenmiştir. Kalanları ise laminant ile kaplıdır. Koridor zemini dökme mozaik, tavanları ise kattaki mekanlar gibi ahşap döşemedir (Resim 130).

Kuzey koridora bağlanan orta aks üzerindeki çift kollu ara sahanlıklı merdiven kuruluşu ikinci kata çıkışı sağlamaktadır (Resim 131). İkinci kat L planıyla, yapının kuzeybatı köşesine konumlandırılmıştır (Çizim 60). Merdiven çıkışının batısından başlayan koridorun uzun kolu, batı cephesinin ortalarına kadar gelen kısa bir koridorla birleşir (Resim 132, 133). Koridor ve mekanların yerleşimi alt katın planına benzemektedir. Uzun koridorun merdiven çıkışının hemen soluna PVC malzeme ile bir oda oluşturulmuştur. Aynı uygulama batıdaki kısa koridor üzerinde de görülür. Koridor üzerinde konumlandırılan ve geçişi oldukça daraltan iki mekan ilave edilmiştir. Kısa koridorun bitiminde batı cepheye bakan iki tuvalet mekanı vardır. Hafif malzemeler ile oluşturulan odalar ve tuvaletler de dahil edildiğinde bu katta on iki mekan bulunmaktadır.

Bu katta bulunan büroların hepsi İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır. Merdiven girişindeki PVC ile oluşturulan ve tuvalet mekanlarının kuzeyinde kalan kareye yakın iki mekan hariç odaların hepsi dikdörtgen plana sahiptir. Bu katta da alt kattaki pencere düzeni tekrarlanır; Kuzeybatıda bulunan geniş mekan dört pencere ile, batı cephedeki bürolar ikişer pencere ile, diğer tüm mekanlar birer pencere ile aydınlatılmaktadır. Diğer katlardan daha alçak olan ikinci katın tavan yüksekliği 360 cm'dir. Koridor genişliği batı kısımda 323 cm, kuzeyde 326 cm'dir. Mekanların dışa açılan ve koridorun iç avluya bakan pencere boyları küçülmüş, buna rağmen odaların koridora açılan giriş kapılarının boyları alt kattaki ölçüleri korumuştur. Tavan kısımları ahşap ile kaplı olan bu katın zemini ise koridorlarda üzeri muşamba ile kaplı ahşap, mekanlarda ise laminant parkedir.

Bodrum kata iniş zemin katın güney ve kuzeydeki merdiven kuruluşlarından sağlanmaktadır. Doğu-batı yönünde uzanan birbirinden bağımsız iki koridor boyunca sıralanan farklı büyüklüklerdeki dikdörtgen planlı mekanlar günümüzde Valiliğe bağlı kurumlarının arşivleri olarak kullanılmaktadır. Güney kısımdaki koridorda, bazıları oldukça küçük boyutlu olmak üzere on yedi oda bulunmaktadır (Resim 134). Bu odaların on dördü koridora açılan kapılara sahiptir Mekanların hepsi demir kapılara sahiptir. Koridorda bulunan pencereler de demir parmaklıklar ile tanzim edilmiştir. Bu uygulama, bir zamanlar bu katın hapisane olarak kullanılmış olmasıyla ilişkili olabilir. İçeriden basık kemerli olan koridor pencereleri dışarıdan kare formludur. Kare formlu bu pencerelerin üstleri oldukça kalın, yan kısımları daha dar olmak üzere bir silmeyle çerçeveslendirilmiştir. Kuzeyde bulunan koridor da benzer bir şekilde kurgulanmıştır (Resim 135). Burada bulunan on altı mekanın on üçünün koridora açılan girişleri bulunur. Diğerleri yanlarında bulunan odalar vasıtasıyla koridorla bağlantılıdır. Güney ve kuzeyde bulunan koridorlar arasındaki tek bağlantı, iç avluya açılan karşılıklı çıkışlar yoluyla sağlanmaktadır (Resim 136). Kuzeyde bulunan koridor 201 cm yüksekliğe ve 279 cm genişliğe, güneyde bulunan koridor 207 cm yüksekliğe ve 246 cm genişliğe sahiptir. Bodrum katının koridor ve mekan zeminleri açık renkli yer karolarıyla kaplıdır.

Süslemeler

Yapıda ağırlıklı olarak taş ve ahşap süslemeler dikkat çekmektedir. Süslemeler daha çok yapının dışa taşkın cephesinde ve iç mekanlarında yoğunlaşmaktadır. Mermer merdivenlerle ulaşılan kolonadlı giriş, kompozit başlıklara sahip mermer sütunlardan

oluşur (Resim 137). Sütunlar kare formlu kaidelere oturur. Giriş kapısı ve her iki yanındaki pencereler iç içe geçen silmelerle mermer çerçeve içine alınmıştır. İki pencerenin de çerçevelerinin üst kesiminde birbirine bakacak şekilde işlenmiş ay yıldız motifi görülebilmektedir. Bu iki pencerede oluşturulan silmeler yapının diğer cephe pencerelerinde taş malzeme ile uygulanmıştır.

Cepheleri anıtsal giriş bölümünün dışında hareketlendiren diğer bir unsur da katları birbirinden ayıran silmeler ve kesme taş görünümü verilen plastr dizileridir. Dönemin yapılarında sıkça karşımıza çıkan düz atkılı ve basık kemerli pencerelerin beraber kullanımı Tekirdağ Hükümet Konağı'nda da görülür. Zemin katın düz atkılı pencereleri, üst katlarda devam eden basık kemerli pencerelerle uyum içerisinde gözükmektedir.

Yapının birinci katındaki balkonlu bölüm, zemin katın kolonadlı girişiyle oluşturduğu güçlü cephe etkisini üst katta da devam ettirir. Balkonun dökme demir korkulukları alçak tutulmuş, küresel başlıklara sahip mermer ayaklarla birbirine bağlanmıştır. Vali odası olarak kullanılan bu mekanın cephesinde yapının diğer cephelerinde görülmeyen yüksek sivri kemerli Neogotik pencereler ön plana çıkar. İkiz pencereler bir yarım daire kemer içine alınmış, daha küçük boyutlarda bir örneği de balkona açılan kapı üzerinde uygulanmıştır. Yarım daire kemerler üzerine birer kilit taşı konulmuş, kapının her iki yanındaki pencerelerin sivri kemerlerinin üzengi noktalarına birer silme sütun başlığı eklenerek cephenin hareketliliği arttırılmıştır.

Giriş holünün her iki duvarında nişler içinde çini panolar yer almaktadır. Bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı sıraltı tekniğindeki çini panolar Osmanlı ve Selçuklu çini örneklerinin izlerini taşır (Resim 138-144). Zemin katın yer döşemesi olarak kullanılan karolarda yine bitkisel ve geometrik düzenlemeler ön plana çıkar. Giriş holünün zemininde yer alan karolar bir halı kompozisyonu biçiminde düzenlenmiştir (Resim 145). Sadece geometrik düzenlemelerin olduğu karolar zemin katın koridorları boyunca devam eder. Zemin katı üst kata bağlayan ahşap küpeşteli, demir korkuluklu, mermer basamaklı barok merdivenler dikkat çekicidir.

Ahşap süslemeler yapının iç bölümlerinde yer almaktadır. Giriş holünün tavanında geometrik şekillerle oluşturulan bezemeler bunların ilkidir. Dikdörtgen, kare ve çokgenler şeklinde tasarlanan düzenlemede bordo ve krem renk hakimdir (Resim 146). Geometrik şekillerin hatlarını keskinleştirmek için yaldız boya kullanılmıştır. Tavanın merkez noktasında eşkenar olmayan uzunlamasına bir sekizgen içerisinde "S" ve "C" kıvrımlı

bitkisel motifleriyle bir tavan göbeği bulunmaktadır. Yine bu düzenlemenin her iki yanında eşkenar sekizgenler içerisinde yaprak motifleriyle oluşturulan daha küçük tavan göbekleri yer almaktadır. Tavan göbekleri yaldızlı boya ile vurgulanmıştır. Tüm bu düzenleme yaldızla boyanan ve köşelerde birer sarkıtla belirlenen şerit kuşağıyla sınırlandırılır. Tavandan hol duvarlarına kademeli bir görüntü oluşturan silmelerle geçilir. Dış frizleri ve ikili konsol gruplarıyla hareketlendirilen bu kısım holün tavanını çepeçevre dolaşır. Holün bitiminde bir geçiş ögesi olarak vurgulanan iki ahşap sütun yaldız boyalı silme başlıklarıyla ön plana çıkar. Kare formlu sütunların keskin kenarları ortalarından pahlanmış ve açık renk boya ile boyanmıştır (Resim 147). Yapıda ahşap süslemelerin görüldüğü diğer bir yer, birinci katın merdiven boşluğu üzerinde kalan ve Vali Odası'nın karşısında bulunan bölümdür. Bu kısımda da birbirine bağlanan geometrik şekiller, ortadaki eşkenar olmayan sekizgen düzenleme içindeki yaldızlı tavan göbeğine kadar ulaşır. Yine bir şerit kuşağı ve köşelerde küçük sarkıtlarla sınırlandırılır. Düzenlemede pembe ve mavi tonlar tercih edilmiştir. Tavanın duvarlarla birleştiği yerde yine dış frizlerinden ve ikili konsollardan bir düzenleme yapılmış, yaldızlı boya ile boyanmıştır.

Ahşap süslemenin yapıda ön plana çıktığı bölüm, giriş holünün üzerinde bulunan birinci kattaki Valilik Odası'dır. Mekanın duvarları farklı büyüklüklerde büyük dikdörtgen ahşap panolar şeklinde tanzim edilmiştir. Oldukça sade tutulan panoların iç köşelerine kare formlu yaldızlı çiçek motifleri konulmuştur. Kapı kolu hizasında bir bordürle sınırlanan bu düzenlemenin alt kısmında daha küçük boyutlu yatay dikdörtgen panolar yer almaktadır. Tavan süslemesi iç içe geçen silmelerle derinlik kazanan dikdörtgen kartuşlar şeklindedir. Sade bir düzenlemeye sahip olan çerçeveler dışa taşkın yüzeylerinin orta kısmında birer dış sırası friziyle vurgulanmıştır. Kartuşların ortalarında yaldız boyalı "S" ve "C" kıvrımlı bitkisel motifleriyle barok tarzı tavan göbekleri bulunur (Resim 148). En büyüğü, tavan ortasındaki büyük kartuş içinde yer alan dairesel bir çevreyle belirginleştirilen tavan göbeğidir (Resim 149). Dikdörtgen kartuşların birleşim yerlerine köşe noktalarını kesecek şekilde 45 derecelik açıyla birer kare kartuş yerleştirilmiştir. Kare kartuşların ortalarında küçük bir sarkıt bulunmaktadır. Mekanın ahşap dekorunda açık mavi ve beyaz renklerin kullanıldığı görülmektedir.

Yapıdaki bir diğer süslemeyi de, Valilik Odası'nın pencere camlarında kırmızı ve turkuaz renklerin hakim olduğu vitray süslemeleri teşkil eder. İkiz pencerelerin ve balkon kapısı üzerindeki yarım yuvarlak kemerlerin üzengi seviyesine kadar olan bölümlerine lale

ve karanfil motifleri işlenmiştir. Benzer bir vitray düzenlemesi aynı mekanın karşısında bulunan merdiven boşluğunun iç avluya bakan sivri kemerli pencereleri içinde de görülür (Resim 150). Bu kısımda sivri kemerler ve altındaki pencereler üzerinde lale, kır çiçekleri ve palmet benzeri küçük motiflere yer verilmiştir. Kırmızı ve turkuaz renklerle yapılan bu vitray uygulaması da incelikli ve kaliteli bir işçiliğin ürünü gibi gözükmemektedir (Resim 151).

3.2.3.Askeri Yapılar

3.2.3.1. 19. Tümen Binaları (Namık Kemal Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Binaları

Katalog No: 8

Yeri: 100. Yıl Mahallesi Tunca Caddesinde bulunmaktadır.

Bugünkü Kullanımı: Namık Kemal Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi

İnceleme tarihi: 01.10.2014

Çizim:

Fotoğraf: 152-156

Tarihçesi

19. yüzyılda inşa edilmiştir. E.K.V.K.K.'nın 03.12.1999 tarih ve 5810 sayılı kararlarıyla tescil edilmiştir¹⁹⁸. Denize hakim küçük bir tepe üzerindedir. 1461 ada 163 parselde bulunmaktadır. Atatürk'ün Çanakkale savaşlarına giderken 19.fırkayı oluşturduğu binalardır (Resim 152).

Askeri kullanım amacıyla inşa edilen binalar bir süre boş kaldıktan sonra 1952 yılında Sağlık bakanlığınca restore edilerek hastane haline getirilmiştir. 1960 yılına kadar Devlet Hastanesi olarak kullanılan yapılar, daha sonra bağımsız bir kuruluş olarak tüberküloz hastalarının tedavi edildiği Göğüs Hastalıkları Hastanesi olarak hizmet vermeye devam etmiştir. 2008 yılında Namık Kemal Üniversitesine devredilerek Araştırma ve Uygulama Hastanesi adını almıştır¹⁹⁹.

Mimari Özellikleri

Yapı, dikdörtgen planlı beş adet müstakil binadan oluşmaktadır. Aynı mimari üslup ve planla yapılan binaların üç adedi güneyde ikisi kuzeydedir. Giriş üzeri tek katlı olup taş ve tuğla kullanılarak yapılmıştır. Kışla yapılarının çatıları kırma olup üzeri alaturka kiremit ile kaplıdır.

¹⁹⁸ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 37

¹⁹⁹ Sezai Kurt, *a.g.e.*, s.172.

Güneyde bulunan üç yapı birbirine paralel bir şekilde inşa edilmiştir (Resim 153-156). Yapıları dikine kesen bir koridor vasıtasıyla birbirine bağlanmışlardır. Eşdeğer büyüklükte yapılar 7 m genişliğe 66 m uzunluğa sahiptir. Güney ve batı cephelerinde girişleri bulunmaktadır. Günümüzde yapıya giriş için koridor üzerinde açılan kapı kullanılmaktadır. Yapıların güney cepheleri üç yönden dışa taşırılarak tasarlanmıştır. Bu yüzden buradaki genişlik 10 m'yi bulmaktadır. Yine yapıların doğuya bakan cephelerinin orta kısımlarında daha küçük boyutlu ikişer çıkma bulunmaktadır. Oldukça büyük boyutlara sahip olan yapıların masif yüzeylerini hafifletmek amacıyla kat silmeleri uygulanmıştır. Pencerelerde 90x218 cm ölçüleriyle bir standart görülmektedir. Yapının her cephesine açılan pencereler kalın bir silmeyle çerçeveslendirilmiş, üst kesimlerine birer kilit taşı konulmuştur. Alt kısımlarında yine kalın bir denizlik bulunmaktadır. Pencerelerin silmesi düz olmayıp, geniş aralıklı bir dış sırası şeklindedir. Yapıların eski fotoğraflarında gördüğümüz yüksek beşik çatı, günümüzde düşük eğimli bir kırma çatı görünümündedir. Doğu uçta olan yapı kullanım dışı olup, kapalıdır.

Kuzeyde bulunan diğer iki yapı da birbirine paralel ve güneydekilerle aynı ölçü ve düzenlemeye sahiptir. İki yapı arasındaki açıklığa yakın dönemde yapılan bir hastane tesisi bulunmaktadır. Doğuda bulunan harabe haline gelmiş olup, batıda bulunan da bakımsız durumdadır. Batıda bulunan binanın batı yönünde iki girişi yer almaktadır. Kot farkından dolayı bu girişlerin önünde çift yönlü birer merdiven kuruluşu tanzim edilmiştir. Güneyde bulunan yapıların güney cephesindeki dışa taşkın kısım, bu yapının kuzey ucundadır.

Halen kullanımda olan iki yapının planını orta kısımda güney-kuzey doğrultusunda uzanan bir koridor ve her iki yanına dağılan eşdeğer büyüklükte olmayan mekanlar belirler. Üst kata çıkmak için güney ve kuzey köşelerde merdiven kuruluşu bulunmaktadır. Tadilatların ardından betonarme malzeme ile yenilenen iç kısım, hastaneye bağlı idari ve poliklinik birimlerine tahsis edilmiştir. Kullanılmayan üç bina bakımsız durumda olup tamamen kapalı durumdadır.

Süslemeler

Katları birbirinden ayıran silmeler ve pencerelerin etrafını kuşatan kalın silmeler pencere üstlerinde bulunan kilit taşları hariç herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır.

3.2.4. Diğer Yapılar

3.2.4.1. İttihat ve Terakki Kulübü (Süleymanpaşa İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

Katalog No: 9

Yeri: Ortacami Mahallesi Hükümet Cad. Abdülatifpaşa Sok. No:12'de bulunmaktadır.

Bugünkü Kullanımı: Süleymanpaşa İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

İnceleme tarihi: 22.09.2014

Çizim:

Fotoğraf: 157-164

Tarihçesi

Belediye Başkanı Adil bey tarafından Belediye Binası ile birlikte 1901 yılında kulüp olarak eski Belediye Binası'nın alt kısmında yaptırılmıştır (Resim 157). İlk halinde locaları bulunan yapı Cumhuriyet Dönemi'nde bölünerek borsa, banka ve sinema olarak kullanılmıştır. İhtiyacı karşılamadığından 1948 yılında Vali Burhanettin Teker tarafından genişletilmiştir²⁰⁰. İttihat ve Terakki Kulübü olarak yaptırılan yapı birçok evreler geçirmiştir. Esas kapısı güney yönünde cadde üzerindeki mermer merdivenlerin olduğu kapıdandır. Binanın dört odası, bir salonu ve bir sahnesi vardır. Sonraki tadilatlarda bahçeye doğru olan iki oda kaldırılmıştır. Belediye bahçesine doğru da dokuz metre ilave yapılarak genişletilmiştir. Yunanlıların işgali sırasında Yunan Bankası olmuştur. Bina şehir lokantası ve Türkocağı, olarak ta kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde esaslı bir tamirattan sonra Milli Eğitim Teşkilatınca Halk Eğitim salonuna dönüştürülmüştür²⁰¹. Uzun yıllar Halk Eğitim Merkezi ve Salonu olarak kullanılan yapı bir dönem üniversiteye tahsis edilmiştir. Yakın zamana kadar Valilik Kültür Merkezi olarak hizmet veren bina günümüzde İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve Süleymanpaşa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Yapı kullanım amaçlarına göre defalarca elden geçirilmiş ve asli

²⁰⁰ Hikmet Çevik, *a.g.e.*, s. 88, Sümer yapının 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanının ardından inşa edildiği bilgisini vermektedir (bkz. Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 76).

²⁰¹ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 76-77.

özelliklerini kaybetmiştir. E.K.V.K.K'nın 12.05.2006 tarih ve 867 sayılı kararıyla tescil edilmiştir²⁰².

Mimari Özellikleri

Dikdörtgen bir plana sahip olan yapı, doğu batı yönünde gelişmektedir. Bodrum katı üzerine tek katlıdır. Binanın güney cephesinde iki, doğu cephesinde bir girişi bulunmaktadır (Resim 158). Kot farkından dolayı yapının bodrum katı batı cephesinde görülemez (Resim 159). Güney cephenin ortasına yakın olarak inşa edilen dışa taşkın giriş aktif değildir. Buradaki giriş bölümüne sekiz basamakla çıkılmaktadır. Yine cephenin batı ucunda dışa taşkın bir giriş bölümü vardır. Giriş kapısının ardında kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir koridor bulunmaktadır (Resim 160). Koridorun sonunda tuvalet mekanları bulunmaktadır. Ortasına yakın bir bölümde de üst kat localara ulaşılan bir merdiven kuruluşu bulunmaktadır. Gösteri ve toplantı salonuna giriş koridoru tam ortasında bulunan tek kapıyla sağlanmaktadır (Resim 161).

Bodrum katının doğu cephedeki girişi daha küçük tutulmuştur (Resim 162). Bodrum katı yapının günümüzde en çok kullanılan bölümüdür. Bu kat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ofisleri olarak kullanılmaktadır. Girişe yakın bir hol ve doğu-batı doğrultusunda uzanan koridorun her iki yanında dokuz mekan bulunmaktadır. Eşdeğer ölçülerde olmayan bu odaların tavan kaplaması ahşap, zemin kaplaması laminant ile yapılmıştır (Resim 163).

Simetrik bir düzen içinde sıralanan ve bodrum katı seviyesinde sonlanan plastrlar cepheleri dikine büyük dikdörtgen bölümlere ayırmakta, üst kesimlerinde bir silme kuşağı ile birleşerek binayı çepeçevre dolaşmaktadır. Başlıklara sahip olmayan plastrlar düz silmelerden oluşan kaidelerinden geçen bir silme ile ikinci bir kuşak olarak yapıyı kuşatmaktadır. Yine katları birbirinden ayıran ve cepheleri dolaşan bir silme kuşağı bulunmaktadır. Batı cephede plastrların arasında içerideki koridoru aydınlatan büyük dikdörtgen formlu pencereler yer alır. Üstlerinde yine aynı sayıda bir silme kuşağıyla alttaki pencerelerden ayrılan kareye yakın daha küçük ölçülerde dikdörtgen formlu pencereler sıralanmaktadır. Güney, kuzey ve doğu cephede pencere sayısı, içerideki kapalı salonun konumu gözetilerek sınırlı sayıda tutulmuştur (Resim 164). Burada orta kısımda yer alan pencereler batı cephedekilerin yarısı kadar, üstlerinde bulunanlar batı cephedekiler

²⁰² *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 38.

ile aynı boyutlardadır. Pencerelelerin koridora yakın bölümde yoğunlaştığı görülmektedir. Bodrum kat pencereleri ise basık kemerli ve demir donatılı olarak düzenlenmiştir. Yapının kuzey duvarının güney ve doğu cephelerine sonraki dönemlerde yapılan eklentiler mevcuttur. Kuzey kısmında geniş bir avlusu bulunmaktadır. Yapı, tuğla ve taş malzemeyle inşa edilmiştir. Ancak zaman içerisinde beton malzeme ile birçok onarım yenilemeler yapılmıştır. Bina kırma çatıyla kaplıdır.

Süslemeler

Beden duvarlarında yapının Neoklasik düzenini hatırlatan silme başlıklı plastrlar ve cepheleri hareketlendiren silme kuşakları dışında yapıda orijinal bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır.

BÖLÜM IV

DEĞERLENDİRME

4.1. Mimari

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte başlayan ve 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanan kamu idaresindeki yenileşme döneminde Tekirdağ kent merkezinde yoğun bir mimari etkinlik dikkati çeker. Toplumsal ihtiyaçların gelişmesiyle daha işlevsel yapı türlerine ihtiyaç duyulur. Öncesinde, çekirdeğini dini yapı ve kurumların oluşturduğu ve geleneksel yöntem ve malzemelerle inşa edilen konutlardan oluşan şehrin dokusu, yepyeni bir görünüme kavuşur.

Araştırma kapsamımız içinde günümüze ulaşabilen dokuz eser bulunmaktadır. İncelenen yapılar eğitim, idari, askeri ve diğerleri olmak üzere gruplandırılmıştır. Hepsinin de sağlam ve çoğunun ilk yapılış amaçlarına benzer şekilde kullanılıyor olmaları umut vericidir. Bununla beraber içlerinde Rüşdiye, eski Hükümet Konağı, Gümrük Dairesi ve Saat Kulesi gibi dönemin mimarisi hakkında önemli fikirler verebilecek yapılar başta olmak üzere, kaynaklarda ismi geçen on yedi yapı günümüze ulaşmamıştır. Tekirdağ kent merkezinde inşa edilen yapıların basit ama işlevsel özelliklere sahip planlara sahip olduğunu görülmektedir. İncelediğimiz yapılar ağırlıklı olarak dikdörtgen olmak üzere, orta sofalı, U biçimli plan tipleriyle öne çıkmaktadır.

Yahya Kemal Beyatlı, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, Namık Kemal İlkokulu 1. ve 2. Kısım, Süleymanpaşa Anaokulu, Araştırma ve Uygulama Hastanesi binaları, İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü binaları dikdörtgen planın uygulandığı yapılardır. Bunların içinde Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu ana giriş cephesi, Valilik Binası iç avlu cephe duvarları boyunca ilerleyen koridorlara sahipken, diğer yapıların orta koridorlara sahip olduğu görülmektedir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Binası zemin katında yapının kısa kenarı doğrultusunda uzanan koridoruyla bir istisnadır.

Araştırma ve Uygulama Hastanesi binaları dönemin kışla yapılarının plan tipini tekrarlamaktadır. Uzun bir koridorla birbirine bağlanan odaların kurgusu ve simetrik

düzeni, yakın örnekleri Edirne ve Kırklareli kent merkezlerinde olmak üzere ülkenin birçok köşesinde uygulama alanı bulmuştur²⁰³.

Türk konut tipolojisi içinde sayabileceğimiz orta sofalı plan tipi²⁰⁴ eski Belediye Binası'nda yeniden yorumlanmıştır. Bu yapıda cephe ve iç mekanda sütunların kullanılmasıyla Neoklasik üsluba gönderme yapılırken Türk mimarisinde çok daha köklü bir geleneğe sahip olan geleneksel sofalı şema vurgulanmaktadır. Orta sofalı plan tipinin uygulandığı yakın coğrafyadaki dönemin diğer kamu yapıları, Edirne Belediye Binası (Resim 165, 166) ve Kırklareli eski Belediye Binası'dır (Resim 167, 168). Her iki bina da Neoklasik cephe düzenlemeleriyle ön plana çıkmaktadır. Belediye binalarında görülen bu planın ülkenin birçok yerinde uygulama alanı bulunduğunu gösteren örneklerinden biri de Amasya eski Belediye Binası'dır²⁰⁵.

Dönemin belediye binaları, diğer kamu yapılarına göre daha küçük ölçekli yapılar olarak tasarlanmıştır. Hizmet alanının ve kadroların sınırlılığı bunda etken olmalıdır. Sivil mimarlık ve konut örnekleriyle daha yakın benzer özellikler taşımaktadırlar. Belediye binalarının ön cephelerinde topluluklara hitap etmek üzere balkonların inşa edildiği görülmektedir²⁰⁶.

Valilik Binası orijinalinde dönemin idari binalarında sıkça kullanılan "U" şeklinde bir plana sahiptir. Sonradan yapılan eklentilerle orta avlulu dikdörtgen plana dönüştürülmüştür. Koridorlar iç avlu duvarının çevresi boyunca yapının tüm köşelerini dolaşmaktadır. Tanzimat'ın ilanıyla ülkenin hemen her yerinde başlayan modern kent düzenlemelerinin çekirdeğini Hükümet Konakları oluşturmuştur. Çoğunlukla yatay olarak gelişen dikdörtgen forma sahip Hükümet Konağı binaları iki ya da üç kat olarak inşa edilmiş, ana giriş dışarı taşınarak meydanı görecektir şekilde düzenlenmiştir. İlk dönemlerde

²⁰³ Edirne'de dönemin kışla binalarında dikdörtgen plan ve bu yapıların birbirine eklenmesiyle oluşturulan "L" ve "U" planlar görülmektedir. (bkz. Servet Ünkazan, Edirne ve Çevresinde Osmanlı Dönemi Askeri Mimari, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne 2006, s.106-107. Kırklareli merkez ilçe Pınarhisar yolunda bulunan ve 19. yüzyıl sonunda inşa edilen Mahmut Şevket Paşa Kışlası içindeki 186, 189, 200 ve 201 no'lu yapılar topluluğu da plan tipi, yerleşim kurgusu ve cephe düzeniyle Araştırma ve Uygulama Hastanesi binalarına çok yakındır (bkz. Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri Taşınmaz Kültür Varlıkları 1, Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gökçe Ofset, Ankara 2014, s. 376-379)

²⁰⁴ Türk konut mimarisinde orta sofalı plan tipinin gelişimi için bkz. Sedat H. Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul 1955, s. 127-148; S. Gülçin Bozkurt, "19. yy'da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 62, Sayı: 2, İstanbul 2012, s. 41-43.

²⁰⁵ Emre Kolay, a.g.t., s.45.

²⁰⁶ Nurcan Yazıcı, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Belediye Binaları ve İnegöl Belediye Binası", *İnegöl Çınarlarıaltı' İnegöl Belediyesi Kültür Sanat Tarih Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, İnegöl Belediyesi, Bursa 2010, s. 23.

dönemin özellikle Ampir ve Eklektik üslubunu yansıtan örnekler 20. yüzyıl başından itibaren I. Ulusal Mimari üslubunun özelliklerini taşımaya başlamıştır. Hükümet Konağı binaları, ülkenin en uzak idari merkezlerine kadar uzanmıştır. Daha büyük ölçekli idari merkezlerdeki Hükümet konaklarının daha büyük boyutlu ve gösterişli, diğerlerinin daha sade ve mütevazı ölçülerde olduğu görülmektedir. Devletin gücünün imparatorluğunun her noktasına ulaştığını göstermek amacıyla inşa edilen hükümet konaklarının bir kısmı, Tekirdağ örneğinde olduğu gibi aynı amaçlarla kullanılmaktadır²⁰⁷. Uzunlamasına dikdörtgen bir plan üzerinde gelişen ve koridor boyunca mekanların sıralandığı bu plan tipinin ülke coğrafyasında birçok idari merkezde tip proje olarak tasarlanıp uygulandığı görülür. Basit olmasına rağmen birçok idari hizmetin yürütüldüğü ana idari kurum için işlevsel bir model oluşturmaktadır. Planlar küçük farklılıklarla değişiklik gösterse de ana şemaya bağlı olarak cephenin orta kısmında sağlanan giriş ve tam karşısında merdiven kovasıyla kurgu tamamlanır. Aynı plan tipinin Anadolu'daki örnekleri arasında Amasya Hükümet Konağı (Çizim 61)²⁰⁸, Sivas Hükümet Konağı²⁰⁹, Malatya Battalgazi Askerlik Şubesi²¹⁰, Kastamonu Hükümet Konağı (Çizim 62), Bolu Hükümet Konağı (Çizim 63), Çankırı Hükümet Konağı sayılabilir²¹¹.

Dönem mimarisinde eğitim yapılarında genel şema, dikdörtgen bir plan üzerinde uzunca bir koridorla birbirine bağlanan odaların simetrik yerleşimi üzerinedir. Taşra kentlerinde yapılan okul binaları başkentteki gibi büyük ve gösterişli olmasa da benzer tasarımların egemen olduğu görülür²¹². Tekirdağ kent merkezindeki eğitim yapıları da şehrin ölçeğine uygun mütevazı ölçüleri ve sade üsluplarıyla Edirne ve Kırklareli'ndeki okul yapılarının benzerleri şeklindedir. Tanzimat sonrası ülkenin her yerinde Batılı eğitim modeline göre şekillenen eğitim yapılarının egemen üslubu Neoklasik mimaridir²¹³.

²⁰⁷ Nurcan Yazıcı, "Amasya'daki Hükümet Konağı Binaları/ Government Office Building in Amasya", *'Sanat' Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi/Journal of Fine Arts Faculty*, Sayı: 18, Erzurum 2010, s. 93.

²⁰⁸ Emre Kolay, *a.g.t.*, s. 24.

²⁰⁹ Mustafa Bulut, *a.g.t.*, s. 96.

²¹⁰ *Malatya Kültür Envanteri 2014*, Malatya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ofis Matbaacılık, Malatya 2014, s.84.

²¹¹ Mine Topçubaşı, *a.g.t.*, s. 163, 229, 236.

²¹² Gökhan Baydaş, *a.g.t.*, s. 184.

²¹³ Avrupa'da özellikle resmi yapıların inşasında tercih edilen Neoklasik üslup, Osmanlı ülkesinde kendini en çok kışla, askeri okul ve eğitim yapılarının mimarisinde gösterir. Tanzimat Üslubu olarak ta adlandırılan Neoklasik üslubun unsurlarına dönemin kamu yapılarında sıklıkla yer verilmiştir. Selimiye Kışlası, Taşkışla, günümüze ulaşmayan Darülfünun Binası, Arkeoloji Müzesi Binası, başkent İstanbul'daki en görkemli Neoklasik mimari örnekleridir (bkz. Semavi Eyice, "XVIII. Yüzyılda ...", s. 172-174).

Akımın Trakya'daki örnekleri arasında Kırklareli il merkezindeki Kocahıdır İlköğretim Okulu²¹⁴ (Resim 169), Vali Faik Üstün İlkokulu²¹⁵ (Resim 170), Edirne'de Atatürk İlköğretim Okulu²¹⁶, I. Murat Lisesi²¹⁷ İnönü İlköğretim Okulu²¹⁸, Endüstri Meslek Lisesi²¹⁹, Yusuf Hoca İlköğretim Okulu²²⁰ Neoklasik üslup özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Dönemin hemen tüm yapılarında görüldüğü gibi araştırma kapsamında ele alınan yapıların ana malzemesini taş, tuğla, ahşap, beton ve kısmen de metal oluşturmaktadır. Betonarme malzemenin restorasyonlar sonrası ağırlık kazandığı görülmektedir.

Temel seviyesinde kabaca yontulmuş taş ve moloz taşlarla başlayan inşaat uygulamaları beden duvarlarında tuğla örgü, iç kısımlarda ise tuğla ve ahşabın beraber kullanıldığı karkas sistemi geleneksel bir uygulama olarak ön plana çıkmaktadır. Kagir yapıların oldukça kalın beden duvarlarına sahip olduğu dikkat çekmektedir. 60-80 cm arasında değişen bodrum kat beden duvar kalınlıkları üst katlarda kademeli olarak azalmaktadır. Buna rağmen beden duvar kalınlıkları hiçbir yapıda 40 cm'nin altına düşmemektedir. Süleymanpaşa Anaokulu bağdadi iç duvarlarıyla²²¹ özel bir örnek teşkil etmektedir. Bu yapıda görülen bağdadi teknik diğer yapılarda görülmemektedir. Türk konut mimarisinde sıkça karşımıza çıkan bu yöntem, Süleymanpaşa Anaokulu'nun Müslüman okulu olarak inşa edilmesi, geleneksel yöntemlerin daha kolay uygulanabilmesiyle ilgili olmalıdır. Eğitim yapılarının tamamı ve Süleymanpaşa Belediye Binası'nın orijinal halinde ahşap döşeme, tavan ve merdivenlere sahip olduğu bilinmektedir. Günümüze sadece Yahya Kemal Beyatlı ve Süleymanpaşa Belediye binalarının ahşap uygulamaları ulaşabilmiştir. Yine Süleymanpaşa Anaokulunun kısmen yenilenen ahşap tavan kaplamaları özgün görünümünü korumaktadır. Hiçbir yapının orijinal ahşap pencereleri günümüze ulaşamamıştır. Eski Belediye Binası'nın pencereleri

²¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Kırklareli Kültür Varlıkları...*, s. 317.

²¹⁵ A.e., s. 272.

²¹⁶ *Edirne Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri I*. Edirne Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kristal Reklam, Edirne 2013, s. 432.

²¹⁷ A.e., s. 424.

²¹⁸ A.e., s. 434.

²¹⁹ A.e., s. 435.

²²⁰ A.e., s. 430.

²²¹ Bağdadi teknik, ahşap iskeletli yapıların duvar yüzeylerinin kaplanabilmesi için çita ya da kamışların dikme ve kirişlere kısa aralıklarla çakılması sonucu sıva tabanı elde edilmesine dayanan bir yapım tekniği olarak tanımlanabilir. Uygulamanın örneklerine hem Avrupa'da hem de Türkiye'de sıkça rastlanmaktadır. Eski İstanbul evlerinin iç duvar yüzeyleri çoğunlukla bağdadi teknikle sıvanmıştır. İklim şartlarına ve darbelere dayanıklı olmadığı için dış yüzeylerde uygulanmaz (bkz. "Bağdadi", *AnaBritannica*, Ana Yayıncılık, Cilt:4, İstanbul 1994, s. 131).

restorasyon uygulamaları esnasında aslına benzetilerek yeniden imal edilmiştir. Diğer tüm yapıların pencereleri PVC doğrama ile yenilenmiştir.

Metal malzemenin çoğunlukla süsleme amacıyla balkon ve pencere korkuluklarında kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte restorasyonlar esnasında güçlendirme amaçlı olarak yapıların iç kısımlarındaki duvar, zemin ve çatı sistemlerinde demir filizinin beton malzemeyle birlikte kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Namık Kemal İlkokulu 1. ve 2. Kısım, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, Araştırma ve Uygulama Hastanesinin restore edilen binaları, İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü binalarının iç duvarları, zemin ve tavan bölümleri beton malzemeyle takviye edilmiştir.

İncelenen kamu yapılarının birbirinden farklı özelliklere sahip cephe düzenlerinin olduğu görülmektedir. Her bir yapı ayrı bir karakter taşımaktadır. Buna rağmen aynı dönemde inşa edilen yapıların benzer nitelikleri zaman zaman karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde cephe düzeninde önemli bir özellik, simetrisinin vurgulanmasıdır. Giriş kısımları bu nedenle cephede simetri sağlayacak şekilde orta aksa yerleştirilmiştir. Ancak zaman zaman bunun dışına çıkan uygulamalara da rastlanmaktadır²²². Kat silmeleri hemen tüm kamu yapılarında uygulama alanı bulmaktadır. Dönemsel bir özellik olan ana girişin dışa taşkın bir cephe ile vurgulanması Valilik ve Eski Belediye binalarında görülmektedir. Yine Valilik Binası üstü balkon olarak düzenlenen kolonadlı dışa taşkın giriş bölümüyle Osmanlı ülkesinin idari merkezlerinde birbiri ardına inşa edilen hükümet konakları kurgusunun bir tekrarıdır. Valilik Binası'nın silmeler ve plastrlarla güçlendirilen simetrik düzeni, kararlı bir bütünlük ve sadelik hissi verir. Eski Belediye Binası'nın güney ve batı cephesindeki kurgu kuzey ve doğu cephede farklılaşsa da ritmini kaybetmez. Dönem yapılarının hemen tamamında ana cepheler gösterişli tutulurken diğer cepheler oldukça iddiasızdır. Kamu yapılarının tüm gücü, meydana, avluya ve en kolay görülebildiği alana odaklanmıştır.

Eğitim yapılarının hemen hiç birinin dışa taşkın girişleri olmadığı dikkat çekmektedir. Oysa Kırklareli'nde Vali Faik Üstün İlkokulu²²³, Kocahıdır İlköğretim Okulu²²⁴, Edirne'de Endüstri Meslek Lisesi²²⁵, Edirne Lisesi²²⁶, Atatürk İlköğretim

²²² Fatma Arslantaş, *a.g.t.*, s. 153.

²²³ *Kırklareli Kültür Varlıkları...*, s. 272.

²²⁴ *A.e.*, s. 317.

²²⁵ *Edirne Taşınmaz Kültür...*, s. 435

Okulu²²⁷, Yusuf Hoca İlköğretim Okulu²²⁸ gibi dönemin birçok okul yapısı, tıpkı idari yapılar gibi gösterişli dışa taşkın cephelere sahiptir. Ancak Tekirdağ'da okul yapıları şehrin tam merkezinde sivil konutların arasında inşa edilmiştir. Ayrıca yapıların tamamı yüksek kot farkına sahip alanlar üzerindedir. Arazinin kısıtlı ve meyilli oluşu, yapısal işlevlerin dışına çıkan mimari unsurların inşasına olanak sağlamamış olabilir.

Yapıların çok sayıda giriş kapılarına sahip olduğu görülmektedir. Oldukça büyük ve gösterişli tutulan çift kanatlı ana giriş kapılarının yapının ön cephesinin orta aksına yerleştirildiği görülmektedir. Buradaki tek istisna, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nin asimetric ana giriş kapısıdır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım ve 2. Kısım binalarının ana cephelerinde oldukça yüksek tutulan Neoklasik giriş düzenlemelerine dönemin Rum cemaatine ait yapılarda sıkça rastlanır²²⁹. Yüksek girişlere sahip ana giriş kapılarına mermer merdivenlerle ulaşılır ve bu cephenin etkisini artırır. Yapıların diğer cephelerinde yer alan kapılar daha küçük ölçekli ve sade görünümündedir. Orijinalinde ahşap olduğunu düşündüğümüz kapı kanatlarının tamamı günümüzde demirden imal edilmiş kapılarla değiştirilmiştir. Eski Belediye Binası'nın ahşap kapısı, asli özelliklerini koruyarak günümüze ulaşabilmiştir. İç mekan kapıları yüksek tutularak ağırlıklı olarak çift kanatlı olarak düzenlenmiştir. Araştırma kapsamımızın içinde önemli bir yer tutan eğitim yapılarının ise mekan ve koridor aydınlatmasına katkı sağlamak amacıyla iç mekan kapılarının üst kısımları camekanlı olarak düzenlenmiştir.

Bu dönemde pencereler önceki dönemlerdeki yapılara oranla daha çok ön plana çıkmaktadır. Hem sayılarının çokluğu hem de işlevsel özellikleriyle dışa açık bir tutumu da temsil etmektedir. Bütün cephelere dağılan pencereler düzenlemeleri ve yenilikçi formlarıyla yapıların dış görünümüne hareketlilik katmıştır. Pencere formları Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde yarım daire kemerlidir. Yarım daire kemer uygulaması neredeyse bu yapıyla sınırlı kalmıştır. Basık kemerli pencere formu ise çok yaygındır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu'nun tüm katlarında, Eski Belediye Binası, Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, İlçe Milli Eğitim Binası bodrum kat

²²⁶ *Edirne Taşınmaz Kültür...*, s. 433.

²²⁷ *A.e.*, s. 432.

²²⁸ *A.e.*, s. 430.

²²⁹ Başkentte Balat semtindeki Marasleion'da (Özel Maraşlı Rum İlkokulu) Neoklasik girişi yapının çatı seviyesini de aşarak anıtsal ölçülere ulaşır. Klasik mimari formlar, Osmanlı ülkesinde özellikle Rum cemaatine sadakatle uygulanmıştır. İstanbul'da dönemin Rum okul yapılarının tamamına yakının Neoklasik üslup tercih edilerek inşa edildiği görülmektedir. Bunlar içinde Zographeion (1890), Loakimelon (1884), Zappelon (1885), Marasleion (1901) sayılabilir (bkz. Vasilis S.Colonas, *a.g.m.*, s. 374-375).

pencerelerinde, Valilik Binası'nın birinci ve ikinci kat pencerelerinde basık kemerli pencere formu görülmektedir. Düz atkılı pencere formu Araştırma ve Uygulama Hastanesi'nde, Süleymanpaşa Anaokulu'nda, Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım ve Eski Belediye Binası'nın zemin ve birinci katlarında, Valilik Binası'nın zemin kat pencerelerinde ön plana çıkar. Sınırlı sayıda olmak üzere Eski Belediye Binası'nda elips, Valilik Binası'nda ise sivri kemerli pencere uygulamasına rastlanır. Çoğunlukla iki ya da üç katlı olarak inşa edilen dönemin idari yapılarında her katta farklı bir pencere formunun uygulanmasıyla yaratılan cephe düzeni, dönem mimarisinin en yaygın uygulamalarından biridir.

Yapıların tümünde pencereler üst kısımları sabit camlı, alt kısımları yatay çift kanatlıdır. Tek istisna, Araştırma ve Uygulama Hastanesi ile Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu pencerelerinin alt kısımlarının bir tarafı sabit diğer tarafı tek kanatlı düzenlemesidir. Ayrıca Yahya Kemal Beyatlı Anaokulunun güneybatı çıkmasındaki uzun pencerelerin üst kısımları sabit, alt kısımları dikey açılır pencere şeklindedir. Daha küçük boyutlu olarak düzenlenmiş bodrum kat pencereleri yapıların hemen tamamında dikey açılır pencere şeklindedir. Daha geniş mekanların bulunduğu Namık Kemal 2. Kısım ve Eski Belediye Binası'nın bodrum kat pencereleri yatay çift kanatlıdır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım'da çift dikey açılır pencere uygulaması vardır. Valilik Binası'nın bodrum katındaki pencereler ise yatay tek kanatlıdır.

Çok katlı yapıların artmasıyla merdivenlerin önemi artmıştır. İncelenen yapıların yol ve avlu seviyesinden yüksek girişleri bulunduğu düşünülürse, merdivenler ana giriş kapılarının düzenlenmesinde ön plana çıkmıştır. Bu özellikle Valilik Binası, ve Eski Belediye Binası'nda anıtsal girişlerin önemli bir parçası haline gelmiştir. Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi ve Süleymanpaşa Anaokulu'nun ana girişlerinin dış cephe merdivenleri kademeli bir görünüm oluşturmaktadır. Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu ana girişi ve Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım doğu girişinde ise çift yönlü bir merdiven düzenlemesi vardır. Diğer yapıların daha sade merdivenlere sahip olduğu görülmektedir. İç mekanlarda ise üç kollu ara sahanlıklı merdiven kuruluşlarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Namık Kemal 1. ve 2. Kısım ile Valilik Binası'nın kuzey kısmında çift kollu ara sahanlıklı merdivenler bulunmaktadır. Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu'nun orijinal kısmındaki dönel ahşap merdiven ise tek istisnai örnektir. İç mekanların merdiven düzenlemelerinde zaman zaman Barok tesirler kendini gösterir. Valilik Binası ve eski Belediye Binası'nın merdiven

kuruluşlarının barok karakteri, Edirne Devlet Türk Müziği Topluluğu Binası²³⁰ ve Edirne Belediye Binası'nda da görülmektedir²³¹.

Değerlendirmeye alınan yapıların tamamının Süleymanpaşa Anaokulu'nun beşik çatısı hariç, kırma çatılı olduğu görülmektedir. Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nin beşik çatılı örtüsü onarımların ardından daha düşük eğimli kırma çatıya dönüştürülmüştür. Bu uygulama Namık Kemal Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi için de geçerlidir. Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu özgün çatı sistemini korumaktadır. Süleymanpaşa Belediye Binası'nın özgün geniş saçakları günümüze ulaşmıştır Valilik Binası'nda görülen benzer düzenleme ise orijinal olmayıp sonraki dönemlere aittir. Valilik Binası'nın eski fotoğraflarında görülebilen çatı parapeti onarımlar esnasında kaldırılmıştır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım Binası da aynı akıbeti paylaşmıştır. Tekirdağ kent merkezinde bu dönemden günümüze ulaşan çatı parapeti uygulaması neredeyse yoktur. Tek istisna sivil bir yapı olarak inşa edilen Sarı Köşk'tür. Çatı parapetinin dönem içerisinde yaygın bir uygulama olduğu eski fotoğraflara bakılarak, günümüze ulaşamayan Gümrük Dairesi Binası'nda, Orduevi'nin yerinde bulunan Siregos Kulübü'nde, yerinde Öğretmenevi Binası'nın inşa edildiği Aslan Petraki mağaza binasında ve eski İstanbul Caddesi boyunca sıralanan ticaret yapılarında görülebilir. Sonradan bu uygulama, değişen yapı alışkanlıkları nedeniyle terk edilmiş olmalıdır. Uygulamanın tek takipçisi Cumhuriyet döneminde Vali Konağı olarak inşa edilen, ancak orijinal çatı sistemi günümüze ulaşmayan şimdiki Müze Müdürlüğü Binası'dır.

Yapıların tamamı günümüzde Marsilya kiremidi ile kaplıdır. Çatıların özgün halinde dönemin yaygın ve geleneksel malzemesi alaturka kiremit ile kaplı olması muhtemeldir.

Avrupa'daki gelişmeleri takip eden ve benzer bir süreç izleyen Osmanlı ülkesinde, 19. yüzyıldan başlayarak kent dokusunun artık dinsel yapılar değil kamu yapılarıyla belirlenip, geliştiği bir dönemdir. 18. yüzyıldan itibaren sivil konutlarda kendini süsleme elemanlarıyla göstermeye başlayan Batılılaşma süreci, dayanıklı yapı malzemelerinin kullanımı, batılı plan ve kütle biçimlerinin kabulüyle konut mimarisinde de yepyeni bir çağın başlamasına neden olmuştur. Bu Osmanlı kentlerine yepyeni bir çehre kazanmıştır. Bu dönem, bürokrasinin kurumsallaştığı, resmi binaların devamlılık, kişilik ve anıtsallık

²³⁰ *Edirne Taşınmaz Kültür...*, s. 453.

²³¹ Buradaki merdiven kuruluşu çok kollu ve karmaşık kurgusuyla holün neredeyse tamamını kaplamaktadır.

kazandığı ve Türk mimarisinde kamu yapıları vasıtasıyla yepyeni bir mimarinin geliştiği dönemdir.

Bunun Trakya bölgesinde en belirgin örneğini, Kırklareli Yayla Mahallesi'nde kamu yapılarıyla birlikte gelişen ve 19. yüzyıl sonundan itibaren inşa edilmeye başlayan sivil konutlarda görmek mümkündür²³². Sivil bir yapı olarak inşa edilen ve günümüzde Yayla Ayçiçeği Anaokulu olarak kullanılan Kırklareli eski Vali Konağı Binası, orta sofalı plan şeması ve Neoklasik cephe düzeniyle dikkat çekicidir (Resim 171). Bu dönemde Edirne'de ahşap malzeme ile inşa edilen geleneksel konut mimarlığı halen ağırlığını korumaktadır. Tekirdağ kent merkezinde günümüze sınırlı miktarda ulaşan ve kamu yapılarından bağımsız gelişen ahşap konut mimari örnekleri Peştemalcı Caddesi'nde ve Çiftlikönü semtinde izlenebilmektedir. Bununla birlikte dayanıklı malzemelerle, batılı kütle biçimleri ve süsleme özellikleriyle inşa edilen ve kamu yapılarını takip eden sivil mimari denemeleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri, günümüzde Kültür Müdürlüğü olarak kullanılan ve Sarı Köşk olarak adlandırılan yapıdır²³³.

4.2. Süsleme

Batılı üslupların egemenliği sürdürdüğü 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Tekirdağ kent merkezinde inşa edilen kamu yapılarında da dönemin süsleme özelliklerine rastlanmaktadır. İdari yapılar daha gösterişli, eğitim ve askeri yapılar daha sade düzenlemelere sahiptir. Yeniliklere açık bir süsleme repertuarının egemen olduğu dönem mimarisinde birbirinden farklı uygulamalar görülmektedir. Bununla birlikte dönemin modası olarak sıkça tekrarlanan süsleme elemanları da karşımıza çıkar. Bunların en başında plastrlar gelir. Sade görünlü eğitim binalarının masif yüzeyleri bu uygulama ile hareketlendirilmiştir. Güzel Sanatlar Lisesi, Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, Süleymanpaşa İlkokulu, Valilik Binası ve İl Milli Eğitim Toplantı Salonu plastr uygulanan yapılardır. Plastrlar düz silmelerle oluşturulan başlık ve kaidelere sahiptir. Cephelere hareket katan diğer bir unsur da kat silmeleridir. Güzel Sanatlar Lisesi ve kat silmesi bodrum katından ibaret olan Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım Binası bu uygulamadan istisnadır. Cephelede plastrlar ile oluşturulan ve pencere açıklıkları arasında düşey bir hareketlilik yaratan cephe düzenlemeleri komşu il merkezi Edirne'de bu dönemde yoğunlukla uygulanmaktadır. Bu yapılar içinde akla ilk gelenler arasında 1. Murat

²³² *Kırklareli Kültür Varlıkları...*, s. 268, 271, 282, 291, 294, 345.

²³³ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 35.

Lisesi²³⁴, Atatürk İlköğretim Okulu²³⁵, Sosyal Yardımlaşma Derneği (Eski Askerlik Şubesi) sayılabilir²³⁶.

Eski Belediye Binası'nın güney ve batı girişlerini süsleyen karma başlıklı sütunlar, Edirne ve Kırklareli eski Belediye binalarındaki ile karşılaştırıldığında daha gösterişli ve inceliklidir. Yine Tekirdağ eski Belediye Binası'nın balkonu, Edirne'deki çağdaşına göre daha işlevsel görünmektedir. Klasik ve sade bir düzenlemeye sahip olan Tekirdağ eski Belediye Binası, daha kolay algılanabilir bir cephe kurgusuyla öne çıkar.

İnceleme kapsamında ele alınan yapılarda süslemelerin daha çok ana girişin bulunduğu cephede ağırlık kazandığı görülmektedir. Taş, mermer ve tuğla malzeme ile oluşturulan uygulamalarda Namık Kemal 1. ve 2. Kısım binalarının üçgen alınlıklı giriş kapılarıyla Neoklasik düzeni ön plana çıkarılmıştır. Namık Kemal İlkokulu 1.Kısım batı cephesinin üst katında devam eden madalyon ve konsollardan oluşan düzenleme, bu yapının dışında uygulanmamıştır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım Binası'nın ana giriş kapısı üzerinde taş malzeme ile bir çerçeve oluşturan rustik düzenleme aynı döneme ait bir diğer eğitim yapısı olan Kırklareli Vali Faik Üstün İlkokulu Binası'nda da görülmektedir (Çizim 64, Resim 172).

Pencere kenarlarına uygulanan geniş konturlu silmeler cephelerin masif yüzeylerini hafifletirken pencerelere de estetik bir görünüm kazandırmıştır. Güzel Sanatlar Lisesi, Namık Kemal 2. Kısım, İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve Süleymanpaşa Anaokulunun bazı kısımları pencere kenarlarına silme uygulanmayan yapılardır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım Binası'nın birinci kat pencerelerinin üst kesimlerde kuşak halinde silme konturu görülmektedir. Pencere üstlerindeki silmelerin birbirine bağlanarak bir kuşak halinde cepheleri dolaşması kent merkezinde sadece bu yapıyla sınırlı kalırken Muratlı Meslek Yüksek Okulu Binası (Eski Hükümet Konağı)²³⁷, İncecik Köyü Muhtarlık Binası ve 1927 tarihli Tekirdağ Eski Cezaevi Binası'nda yeniden uygulama alanı bulmuştur. Silme konturlarının tepe kısımlarında çoğu zaman kilit taşları ile dekorasyon unsuruna rastlanmaktadır. Valilik Binası ve Eski Belediye Binası'nda görülen ay yıldızlı kilit taşları ise dönem mimarisinde sıkça karşımıza çıkmaktadır²³⁸. Sınırlı da olsa tuğla malzeme ile

²³⁴ *Edirne Taşınmaz Kültür...*, s. 424-425.

²³⁵ A.e., s. 432.

²³⁶ A.e., s. 448.

²³⁷ *Tekirdağ İli Kültür ...*, s. 238.

²³⁸ Ay yıldız motifinin binalarda bağımsız bir unsur olarak yer alması II. Mahmut Dönemi'ne denk gelir. Ancak yaygın bir hükümdar sembolü haline gelmesi II. Abdülhamit dönemindedir. Milas Hükümet Konağı, Daday Askerlik Şubesi, Ezine Hükümet Konağı, Erdek Hükümet Konağı, Karadeniz Ereğli Hükümet Konağı,

yapılan dekorasyona da rastlanmaktadır. Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu pencere üstlerine ve kapı kenarlarına, Süleymanpaşa Anaokulu kuzey cephe girişi kapı etrafına uygulanan çerçeveler bu uygulamaya birer örnektir.

Taş süslemeyle birlikte ahşap süslemelerin ön plana çıktığını bildiğimiz dönem yapılarının ne var ki bu özelliklerinin çoğu günümüze ulaşmamıştır. Namık Kemal İlkokulu 1. Kısımının orijinal ahşap tavan süslemeleri hakkında sadece kaynaklardan bilgi sahibi olabiliyoruz. Bununla birlikte özellikle süsleme programının oldukça zengin olduğu eski Belediye ve Valilik binalarının merdiven korkulukları ve tavan süslemeleri öncelikli olmak üzere ahşap süslemelerinin korunabildiği görülmektedir. Kronolojik olarak daha geç bir dönemde inşa edilen Valilik Binası'nda Birinci Ulusal Mimari döneminin süsleme eğilimleri de net bir şekilde görülmektedir²³⁹. Bu yapıda sivri kemer uygulaması tekrar ortaya çıkmış, çini panolar iç mekan süslemelerinde kullanılmış ve Barok sanatın meyve ve çiçek demetlerinin yerini Klasik Dönem'in önemli bir süsleme elemanı olan lale almıştır. Yine de pencere vitraylarındaki klasik motifler, tavan ve duvarlardaki ahşap dekora egemen olan Barok süslemelerin gerisinde kalmıştır. "S" ve "C" kıvrımlarından oluşturulan Barok motiflere gösterilen özen, vitrayların nostaljik kompozisyonunda görülememektedir. Güney cephe balkonundaki sivri kemerler ise Selçuklu kemer formundan oldukça uzaklaşmış, Gotik kemerlere dönüşmüştür. Günümüze ulaşan bu örnekler, dönemin zevk ve alışkanlıkları hakkında fikir vermesi açısından önem taşımaktadır.

İncelenen yapılar içerisinde duvar ya da ahşap malzeme üzerine uygulanan kalemişi süslemeye rastlanmamıştır. Valilik Binası giriş holünün duvarlarında nişler içinde yer alan çini süslemelerde ise Klasik Osmanlı ve Selçuklu motifleri egemendir. Girişteki holün zemin yer döşemesini oluşturan karolar, bitkisel ve geometrik motifleriyle bir halıyı andırmaktadır. Benzer bir kompozisyon, yine bir dönem yapısı olan Edirne Yusuf Hoca İlköğretim Okulu zemin katı koridorunda da görülebilmektedir. Sarmaşık motifinden

Kütahya Hükümet Konağı, ay yıldız motifinin kimi zaman kapı ve pencerelerin kilit taşlarında, kimi zamanda sadece saçak ve cephe süslemelerinde kullanıldığı birkaç örnektir. Daha geniş bilgi için bkz. Önder Aydın, "Sultan II. Abdülhamit Dönemi Yapılarında İmparatoru / İmparatorluğu Temsil Eden Semboller", *Mimarlık Dergisi*, TMMOB Yayınları, Sayı: 364, Ankara 2012, s. 77. Ay yıldız motifine Anadolu'nun daha uzak coğrafyalarında da rastlamak mümkündür. Diyarbakır Gureba Hastanesi (Devlet Hastanesi) plastroları üzerinde, Mardin İdadi Mektebi ve Kız Meslek Lisesi avlu kapısının üzerinde ay yıldız motifli, taş süsleme öğeleri olarak yer almaktadır (bkz. Gökhan Baydaş *a.g.t.*, s.226,227).

²³⁹ Bu dönemde Batılı üsluplara tepki olarak gelişen bu üslup, eskiye hayranlığın salt biçimsel olmasıyla sonuçlanmış, Batı mimarlığının gelişiminden öz olarak ayrılmıştır. Milli unsurlar aranırken çoğu zaman klasik Osmanlı mimari formlarından da geriye gidilmiştir. Mimarlık sanatı dekoratif bir düzenlemenin ötesine geçememiştir (bkz. Metin Sözen, Mete Tapan, *a.g.e.*, s. 106).

oluşan siyah renkli bordür ve geometrik öğelerle oluşturulan gri ve siyah tonlardaki yıldız desenli düzenleme, Valilik Binası'ndaki zemin karolarıyla aynıdır (Resim 173). Eşdeğer özelliklere sahip süsleme öğeleri Tekirdağ Eski Belediye Binası'nın bodrum kat ve balkon zemini döşemelerinde de mevcuttur.

Madeni malzemeyle yapılan süslemeler Eski Belediye Binası ve Valilik Binası'nın balkon korkuluklarında bulunmaktadır. Bitkisel ve geometrik süslemelerin ön plana çıktığı düzenlemeler günümüze ulaşabilen sınırlı sayıdaki madeni süsleme unsurlarıdır. Valilik Güney cephe balkonun korkuluklarında birbirine teğet, farklı büyüklükteki dairesel karakterli motiflerin birleşiminden bir kompozisyon oluşturulurken, eski Belediye Binası'nın balkon korkuluklarında kıvrık dal, yaprak ve çiçek motiflerinin iç içe geçtiği Barok bir düzenleme tercih edilmiştir.

SONUÇ

Tekirdağ kent merkezinde bulunan son dönem Osmanlı kamu yapılarını kapsayan tez çalışmasında günümüze ulaşabilen dokuz kamu yapısı katalog bölümünde incelenmiştir. Araştırma kapsamında dönemin imar faaliyetleri ve üslup tercihleri ortaya konulduktan sonra yapıların tarihçeleri, mimari özellikleri, plan tipleri, malzeme analizleri, yapım teknikleri, cephe düzenlemeleri ve süsleme özellikleri değerlendirilmiştir.

19. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden bu dönemde Osmanlı başkentinden başlayan yoğun imar faaliyetleri taşra kentlerinde de devam etmiştir. Osmanlı ülkesi bu sıkıntılı dönemde küçülürken şehirler büyümekte ve oluşan yeni ihtiyaçlara çare aranmaktadır. Günümüzde kurumsallaşan kamu hizmetleri ve değişimin kökleri o yıllarda atılmıştır²⁴⁰.

Değişen ve gelişen yönetim anlayışı, tüm Osmanlı ülkesinde olduğu gibi Tekirdağ kent merkezinde de kamu kurumlarına ev sahipliği yapan yeni bina türleriyle karşılık bulmuştur. Yakın civardaki kentlerin mimari envanteriyle karşılaştırıldığında Tekirdağ kent merkezindeki yapı etkinliklerinin, belirleyici olmaktan ziyade Osmanlı ülkesinde benimsenen modellerin takipçisi olduğunu söylemek mümkündür.

Bu dönemde görülen dayanıksız malzemelerle inşa edilen yapılar tüm ülkede olduğu gibi Tekirdağ'da da şehrin dokusunu oluşturmaktadır. Batılılaşma etkisiyle kent merkezinde birbiri ardına yükselen kamu yapıları, modern malzemelerin kullanıldığı yapım teknikleri ve fonksiyonel zenginlikleriyle ardından gelen yapı alışkanlıklarını etkilemiştir. Bu dönemin yapılarını gerek malzeme, gerekse mimari unsurlar açısından örnek alan yeni yapılar şehir merkezlerine yepyeni bir görünüm kazandırmıştır²⁴¹. Planlı şehirleşme yolunda atılan bu adımların etkileri günümüze kadar ulaşır²⁴². Tanzimat'ın ilanıyla

²⁴⁰ Nurcan Yazıcı, *Osmanlılar'da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2007, s. 335-336.

²⁴¹ Batılılaşma döneminde modern inşaat malzemeleriyle inşa edilen kamu yapılarında kagir yapım teknikleri kullanılmaya başlanmıştır. Çok geçmeden saray çevresinin, devlet büyüklerinin yaptırdığı saray, köşk ve konaklarda görülmeye başlayan bu değişim, sivil mimarının her alanına yayılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Uzay Yergün, *Batılılaşma Dönemi Mimarisinde, Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2002, s.77-81.

²⁴² Bu dönemde Osmanlı ülkesinde Balkanlardan Ortadoğu'ya kadar sayısız kent merkezi birbirine benzer bir görünüm kazanmıştır. Günümüzdeki birçok kentin modern altyapısı da bu zaman diliminde oluşmuştur. Döneme ait çok sayıda kamu yapısı bugün de benzer amaçlarla kullanılmaya devam etmektedir (bkz. Çağrı Güntan, *II. Abdülhamit Döneminde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı İle Osmanlı Kentine Yansıtılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2007, s. 199).

başlayan değişim, çoğu zaman anonim ve vakıflar yoluyla yürütülen birçok kamu hizmetinin kurumsallaşarak örgütlenmesi adına devrimsel bir süreçtir.

Çalışma kapsamına giren kamu yapıları, eğitim yapıları, idari yapılar, askeri yapılar ve bunların dışında kalan yapılar olarak dört ana grupta incelenmiştir. Fotoğraflarından tespit edebildiğimiz ve günümüze ulaşamayan kamu yapılarının analizi ise dönemin mimari gelişiminin tespiti açısından önemli bilgiler taşımaktadır. Deprem, yangın ve imar değişiklikleri nedeniyle ortadan kalkan bu yapıların önemli bir kısmının mütevazı ölçeklerde ve dayanıksız malzemelerle inşa edildiği bilinmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen ve günümüze ulaşan yapılar şehrin idari merkezinin belirlendiği 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında inşa edilmiştir²⁴³. Büyük ve kalıcı yapılar önceki dönemlerle kıyaslanmayacak bir sürede şehrin envanterine dahil olmuştur. Kamu yapıları arasında gayrimüslimlere ait eğitim yapıları önemli bir yer kaplamaktadır²⁴⁴. Çağdaş olmalarına rağmen bu yapılar arasında temel planlara bağlı kalınmakla beraber, cephe ve süsleme elemanları açısından farklılıklar görülmektedir. Batılı yapı kütleleri takip edilmekle beraber her yapıda farklılaşan mimari formlara rastlanmaktadır. Bunun nedenini biraz da Geç Dönem Osmanlı Mimarlığı'nın geleneklerden çok yeniliklere ve denemelere açık tutumunda aramak uygundur. Bununla birlikte arazi şekillerinin, ekonomik olanakların ve usta-bani tercihlerinin de etkisini göz ardı etmemek gerekir.

²⁴³ Ördeklidere merkez alındığında, şehrin Bizans idaresinde doğu yakada kale içinde olan idari merkezi, Osmanlı döneminde Müslüman mahallelerinin kurulmasıyla batı yakaya kaymıştır. Kadı ve yönetim organizasyonu içinde yer alan kişilerin çoğunlukla bu bölgede yer aldığı görülmektedir. Rüstem Paşa tarafından 16. yüzyılın ikici yarısında kurulan külliye ve taş iskele ise bölgeyi ekonomik ve ticari anlamda geliştirirken kalıcı bir yerleşim alanına da dönüştürmüştür. Hacer Ateş, *a.g.t.*, s. 66, 90, 91, 138, 139. 19. yüzyıla gelindiğinde günümüze ulaşmayan Hükümet Binası ve Postane gibi yapıların bulunduğu Çiftlikönü semti tekrar ön plana çıkmış, 20. yüzyılın başından itibaren idari merkez bugünkü çarşı merkezine taşınmıştır.

²⁴⁴ Tanzimat'ın ilanının ardından Osmanlı ülkesinde hızla yaygınlaşan ve gelişen okullar gayrimüslim ve yabancılara ait okullar olmuştur. Batı'daki örneklerini izleyen bu kurumlar oldukça gelişmiş bir eğitim ve organizasyon sistemine sahiptiler. Buna karşılık devletin açtığı yeni okulların sayısı oldukça sınırlı kalmıştır (bkz. Songül Keçeci Kurt, "Osmanlı Devletinde Özel Müslüman ve Gayrimüslim Okulların Karşılaştırılması", *Iğdır Üniversitesi I.Uluslararası Iğdır Sempozyumu Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı*, 19-21 Nisan 2012 Iğdır, Iğdır 2013, s. 627); Selçuk Uygun, "Türkiye'de Dünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2003, Cilt: 36, Sayı: 1-2, s. 110. Medrese ve dini eğitim veren kurumlar varlıklarını devam ettirirken Batılı standartlarda eğitim veren yeni okullar gelişimini eski eğitim kurumlarından bağımsız sürdürmüştür. 1869 Maarif Nizamnamesine göre köy ve mahalle gibi küçük yerlerde ibtidailer, beş yüz evden oluşan yerleşim merkezlerinde rüşdiyeler, bin haneli kentlerde idadiler, vilayetlerde ise sultanilerin kurulması amaçlanmıştır (bkz. Alidost Ertuğrul, "XIX. yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 13, Elma Basım, İstanbul 2009, s. 298.

Günümüze ulaşan kamu yapılarının tamamı işlevini devam ettirmektedir. Okul yapıları yine eğitim kurumları olarak hizmet vermektedir. Eski Belediye Binası merkez ilçe Belediye Binası olarak kullanılmaktadır. Hükümet Binası, Valilik ve Valiliğe bağlı kurumlara ev sahipliği yapmaktadır. 19. Tümen Binaları, Namık Kemal Üniversitesine bağlı Araştırma ve Uygulama Hastanesine tahsis edilmiştir. İttihat ve Terakki Kulübü günümüzde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ofis ve toplantı salonu olarak kullanılmaktadır. Bu yapıların aradan yüz yıldan daha uzun bir zaman geçmesine rağmen hala ilk günkü amaçlarına uygun bir şekilde ihtiyaçları karşılayabiliyor olmaları bu dönemde inşa edilen kamu binalarının hem teknik hem de fonksiyonel açıdan başarılı olduğunu göstermektedir.

İncelenen kamu yapılarına Cumhuriyet döneminde yeni bölüm ve ünitelerin eklendiği görülmektedir. Yapıların tamamına yakını restorasyon geçirmiştir. Bu çalışmaların 90'lı yıllarda yoğunlaştığı görülür. Olumlu yanı, bu yıllardaki restorasyonlar sırasında daha önceki dönemlerde aslına uygun olmayarak yapılan bölüm ve eklentilerin ortadan kaldırılarak yapıların orijinal görünümüne kavuşturulması olmuştur. Ne var ki bu yapıların önemli bir kısmının ahşap tavan ve zemin gibi birçok asli unsuru, hem bu restorasyonlarda hem de daha erken dönemlerde yapılan onarımlarda kaybedilmiştir.

Son olarak Osmanlı coğrafyasının en ücra noktalarına kadar yayılan kamu yapılarının, ortak bir program gereğince, belirli modeller benimsenerek ve sanatsal kaygılar duyularak inşa edildiğini söylemek mümkündür. İdari merkezlerin ölçeği arttıkça yapıların büyüklüğü artmakta, ancak temel mimari kurgu değişmemektedir. Başkent İstanbul'daki örnekleri takip eden Tekirdağ kent merkezindeki kamu yapıları, Edirne ve Kırklareli kent merkezlerinde aynı dönemde inşa edilen kamu yapılarıyla benzer özellikler taşımaktadır. Tekirdağ kentinin idari konumu göz önüne alındığında ise yapıların daha mütevazı tasarım ve düzenlemelere sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Tekirdağ kent merkezinde 19. yüzyıl sonundan başlayarak Cumhuriyetin ilanına kadar olan süre içinde inşa edilen kamu yapılarında, Son Dönem Osmanlı Mimarisinin genel özellikleri kolaylıkla izlenebilmektedir. Günümüze ulaşabilen kamu yapılarının ilk durumlarından günümüze gelene kadar geçirdiği aşamaların tespiti ve mimari unsurlarının analizi ise hem bu dönemin hem de Türk Mimarisi'nin gelişimini değerlendirme açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ACUN, Hakkı. “Anadolu Saat Kuleleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 382-387.
- AKPOLAT, Mustafa S.. “Tanzimat Sonrası Osmanlı Mimarlığı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 350-359.
- ARSLANTAŞ, Fatma. 20.Yüzyıl’ın İlk Yarısında Kayseri’de Kamu Yapıları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul 2009.
- ASLANAPA, Oktay. *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011.
- ASLANOĞLU, İnci; Baran İDİL; Umut İNAN; Metin KARAASLAN; İlber ORTAYLI; Naci ÖZBEK; Affan YATMAN. “Osmanlı’dan Bugüne Hükümet Konakları”, *Mimarlık Dergisi*, Mayıs 1984, Sayı: 203, s. 3-15.
- ATEŞ, Hacer. “Tekirdağ”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, T.D.V.Yayın Matbaacılık, Cilt: 40, İstanbul 2011, s. 359-362.
- ATEŞ, Hacer. *Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard alanında Şehirleşmenin Süreci: XVI.-XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2009.
- ATİK, Neşe. “Heraion Teikhos Antik Kenti 2000-2010 Yılı Kazı Çalışmaları”, *T.C. Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu*, 18 Eylül-21 Ekim 2010 Tekirdağ, Cilt: 1, İstanbul 2010, s. 1-7.
- AYDIN, Önder Aydın. “Sultan II. Abdülhamit Dönemi Yapılarında İmparatoru / İmparatorluğu Temsil Eden Semboller”, *Mimarlık Dergisi*, TMMOB Yayınları, Sayı: 364, Ankara 2012, s.74-78.
- AYGÜN, Necmettin. “XIX. Yüzyıl Başlarında İstanbul Merkezli Osmanlı Deniz Taşımacılığı”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı: 23, Ankara 2010, s. 53-84.

- AYHAN, Serap. *Tekirdağ ve İlçelerindeki Türk Devri Yapıları (XIV-XVI.Yüzyıl)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2011.
- “Bağdadi”. *AnaBritannica*, Ana Yayıncılık, Cilt:4, İstanbul 1994, s.131.
- BAKIR, Betül. *Mimaride Rönesans ve Barok ‘Osmanlı Başkenti İstanbul’da Etkileri’*, Nobel Yayın, Ankara 2003.
- BAKIR, Betül. “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Sivil Mimarinin Etkinliği”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 320-333.
- BALTA, Evangelia. “Edirne Rum Cemaati (XIX. yüzyıl ortası-1922)”, *Edirne Serhattaki Payitaht*, (çev. Işık Ergüden), YKY, İstanbul 1998, s. 236-253.
- BARKAN, Ömer Lütfi. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk Dervişleri, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 133-153.
- BATUR, Afife. “Art Nouveau”, *D.B.İ.A.*, Cilt: 1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 327-333.
- BATUR, Afife. “Balyan Ailesi”, *D.B.İ.A.*, Cilt: 2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 35-41.
- BATUR, Afife. “Jasmund, A., *D.B.İ.A.*, Cilt: 4, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 317-318.
- BATUR, Afife. “Oryantalist Mimari”, *D.B.İ.A.*, Cilt: 6, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s. 148-149.
- BAYDAŞ, Gökhan OZDEN. *Diyarbakır ve Mardin’deki Tarihi Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 2007.
- BOZKURT, S. Gülçin. ”19.yy’da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 62, Sayı: 2, İstanbul 2012, s. 37-70.

BULUT, Mustafa. *Sivas'taki Geç Donem Osmanlı Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2006.

COLONAS, Vasilis S.. "Osmanlı İmparatorluğu Kent Merkezlerinde Gayrimüslimler Tarafından Kamusal ve Özel Mekanların Oluşturulması: 19.Yüzyıl Sonlarında İstanbul'da Rum Mimar Ve Misyonerler", *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslararası Bir Miras" Kongresi*, Kasım 1999, YEM Yayın, İstanbul 2000, s. 372-378.

Cumhuriyetin 50.yılında Tekirdağ 1973 İl Yıllığı. Tem Ofset, İstanbul 1973.

CURATOLA, Giovanni. *Türkiye: Selçuklulardan Osmanlılara Sanat (Turchia: l'arte dai selgiuchidi agli ottomani)*, (çev. Kemal Atakay), YKY, İstanbul 2010.

ÇEVİK, Hikmet. *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul 1949.

ÇOLAK, Ahmet. *Tekirdağ Gezi Rehberi*, Trakya Kalkınma Ajansı, Tablet İletişim, İstanbul 2013.

DARKOT, Besim. "Tekirdağ", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 12/1, M.E.B. Devlet Kitapları, Eskişehir 2001, s. 134.

DEMİR, Öksel. *Tekirdağ Mavi Gözlü Kent*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2009.

DİRER, A.Alev. "Bir Mimar Sinan Emaneti: Rüstem Paşa Külliyesi", *T.C. Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu*, 18 Eylül-21 Ekim 2010 Tekirdağ, Cilt: 1, İstanbul 2010, s. 171-175.

Edirne Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri 1. Edirne Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kristal Reklam, Edirne 2013.

ELDEM, Sedad H. *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul 1955.

EMECEN, Feridun. "Gelibolu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayın Matbaacılık, Cilt: 14, İstanbul 2006, s. 1.

EROL, Gülçin Canca. "İstanbul'da III. Ahmed Dönemi Mimarisi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 334-343.

- ERTUĞRUL, Alidost. “XIX. yüzyılda Osmanlı’da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 13, Elma Basım, İstanbul 2009, s. 293-312.
- EYİCE, Semavi. “Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Türk Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 284-309.
- EYİCE, Semavi. “XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: IX- X, İstanbul 1981, s. 163-175.
- GENÇÖZ, Sezai. *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ve 19.Fırka’nın İzinden Tekirdağ’dan Conkbayırı’na*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, Tekirdağ 2013.
- GİRARDELLİ, Miyuki Aoki. “Modernity And Representation: The Architecture Of Ottoman Railway Stations”, *Afife Batur’a Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 143-150.
- GOODWIN, Godfrey. *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, (çev. Müfit Günay), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2012.
- GÜNDOĞDU, Nadire Tuba. *Batılılaşma Dönemi Kars’ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2005.
- GÜNTAN, Çağrı. II. Abdülhamit Döneminde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı ile Osmanlı Kentine Yansıtılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2007.
- HERMANN, Róbert; András JOO; Meszaros KALMAN; Seres ISTVAN. *Török menedékjogot kapott magyar emigránsok rövid életrajzi összefoglalója / Türkiye’de Kendilerine Sığınma Hakkı Tanınan Macar Mültecilerinin Özyaşamlarından Özetler*, Macar- Türk Dostluk Derneği, Budapeşte 2010.
- HOLLINGSWORTH, Mary. *Dünya Sanat Tarihi*, (çev. Rengin Küçükertoğan), İnkılap Yayınevi, İstanbul 2009.

- İNALCIK, Halil. *Rönesans Avrupası 'Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci'*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.
- İNBAŞI, Mehmet. "Balkanlardaki Osmanlı Hakimiyeti ve İskan Siyaseti", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 154-164.
- İNCE, Kasım. "Osmanlı Sanatının 1789-1839 Dönemine Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 310-319.
- İNÇİ, Nurcan. "18. Yüzyılda İstanbul Camilerine Batı Etkisiyle Gelen Yenilikler", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 19, Ankara 1985, s. 223-230.
- İNÇİCİYAN, L.; H. D. ANDREASYAN. "Osmanlı Rumelisi'nin Tarihi ve Coğrafyası", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4-5, İstanbul 1976, s. 101-152.
- KELEMEN, Mikes. *Türkiye Mektupları (Törökorszagi Levelek)*, (çev. Sadrettin Karatay), Tekirdağ Valiliği, Toprak Matbaası, Tekirdağ 2006.
- KEVORKİAN, Raymond H.; Paul B. PABOUDJIAN. *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*, (çev. Mayda SARİS), Aras Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri Taşınmaz Kültür Varlıkları I. Kırklareli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, Gökçe Ofset, Ankara 2014.
- KOLAY, Emre. *Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2013.
- KOLTUK, Nuran (ed.), *Belgelerle Osmanlı Döneminde Tekirdağ*. Devler Arşivleri Genel Müdürlüğü ve Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortak Yayını, , Seçil Ofset, 2014.
- KOLTUK, M.Taner; S.Atilla Sağlamçubukçu. *Osmanlı Belgelerinde Tekirdağ*, Kaptan Şirketler Grubu, İstanbul 2012.
- KSENOFON, *Anabasis*. (çev. Hayrullah Örs), İnkılap ve Aka Yayınevi, İstanbul 1975.
- KUBAN, Doğan. *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayın, İstanbul 2007.

KUBAN, Doğan. *Türk ve İslam Sanatı üzerine denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1995.

Kunst 'Architektur, Malerei, Skulptur'. Parragon, Düsseldorf 2010.

KURT, Sezai. *Yaşayan Tekirdağ*, T.C. Tekirdağ Valiliği, Sistem Multimedia, İstanbul 2003.

KURT, Songül Keçeci. "Osmanlı Devletinde Özel Müslüman ve Gayrimüslim Okulların Karşılaştırılması", *Iğdır Üniversitesi I.Uluslararası Iğdır Sempozyumu Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı*, 19-21 Nisan 2012 Iğdır, Iğdır 2013, s. 625-636.

Kültür Envanteri 2007. Tekirdağ Belediyesi Kültür Yayınları 7, Toprak Matbaası, Tekirdağ 2007.

Malatya Kültür Envanteri 2014. Malatya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ofis Matbaacılık, Malatya 2014.

MUTLU, Belkıs. *Mimarlık Tarihi Ders Notları I*, Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları, İzmir 1996.

OY, Aydın. *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği, İstanbul 1995.

ÖNTUĞ, Mustafa Murat. "Osmanlı Devleti'nin Ermeni Mektepleri Üzerindeki Denetimi", *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt: 3, Erciyes Üniversitesi Yayını-153, Kayseri 2007, s. 311-328.

ÖZGÜN, Selda. *Denizli'deki Kamu Yapıları (1876-1940)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2000.

PAÇACIYAN, Sarkis K.. *ՅՈՒՇԱՄԱՍԵՄԸ ԸՆԴՈՒՄՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ 1606-1922* (*Houshamadian Rodostoyi Hayots 'Memorial Book of Armenians of Rodosto'*), Donikian, Beirut 1971.

RENDA, Günsel. "Yenileşme Döneminde Kültür ve Sanat", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 265-281.

- SATKIN, Münir. *Tekirdağ'da Macar Mülteci Evleri (Magyar Bujdosók Házai Rodostóban)*, Tekirdağ Macar Dostluk Derneği, Ankara 2013.
- SATKIN, Münir. *Osmanlı Dönemi Tekirdağ Evleri*, T.C. Tekirdağ Valiliği, Tekirdağ 2012.
- SAYAR, Mustafa Hamdi. “Perinthos-Herakleia-Marmara Ereğlisi, Eskiçağda Trakya Eyaletinin ve Geç Antik Devirde Avrupa Eyaletinin ilk Başkenti”, *T.C. Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ İli Değerleri Sempozyumu*, 18 Eylül-21 Ekim 2010 Tekirdağ, Cilt: 2, İstanbul 2010, s. 1-15.
- SAYAR, Mustafa Hamdi. “Doğu Trakya’da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları”, *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 25-29 Mayıs 1992, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, s. 153-172.
- SEREZ, Mehmet. *Tekirdağ Tarihi ve Coğrafyası Araştırmaları*, Dönmez Ofset, Ankara 2007.
- SEVİN, Necla Arslan. “Batılılaşma Dönemi Osmanlı Sarayları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s. 374-381.
- SEVİN, Necla Arslan. “XIX. Yüzyıl Osmanlı Başkentinde Polis Teşkilatı ve Karakol Binaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s. 395-399.
- SÖZEN, Metin; Osman Nuri DÜLGERLER. “Mimar Muzaffer’in Konya Öğretmen Lisesi”, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, Ankara 1978, s. 117-134.
- SÖZEN, Metin; Mete TAPAN. *50 Yılın Türk Mimarisi*, İş Bankası Kültür Yayınları 122, Kırıl Matbaası, İstanbul 1973.
- SÜMER, Mahmut. *Tekirdağ'ın Eski Günleri*, Tekirdağ Halk Eğitim Yayınları:1, Yeni Hamle Matbaası, İstanbul 1970.
- “Tekirdağ”. *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: 9, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982-83, s. 6981-7000.

“Tekirdağ”. *Yeni Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Cilt: 9, Arkin Kitabevi, İstanbul 1983, s. 1535-1536.

“Tekirdağ”. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 3, İstanbul 1997, s. 1755-1756.

“Tekirdağ”. *AnaBritannica*, Cilt: 29, Ana Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 319-321.

Tekirdağ İli Kültür Envanteri. T.C. Tekirdağ Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Makro 360 Sanal Tanıtım, Tekirdağ 2014.

TOPÇUBAŞI, Mine. 19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti’nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul 2009.

TUĞLACI, Pars. *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1985.

TUNCEL, Metin. “Tekirdağ (Bugünkü Tekirdağ)”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayın Matbaacılık, Cilt: 40, İstanbul 2011, s. 362-364.

YAZICI, Nurcan. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Belediye Binaları ve İnegöl Belediye Binası”, *İnegöl Çınarlaraltı’ İnegöl Belediyesi Kültür Sanat Tarih Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, İnegöl Belediyesi, Bursa 2010, s. 20-23.

YAZICI, Nurcan. “Amasya’daki Hükümet Konağı Binaları/Government Office Building in Amasya”, ‘Sanat’ Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi/Journal of Fine Arts Faculty, Sayı:18, Erzurum 2010, s. 91-105.

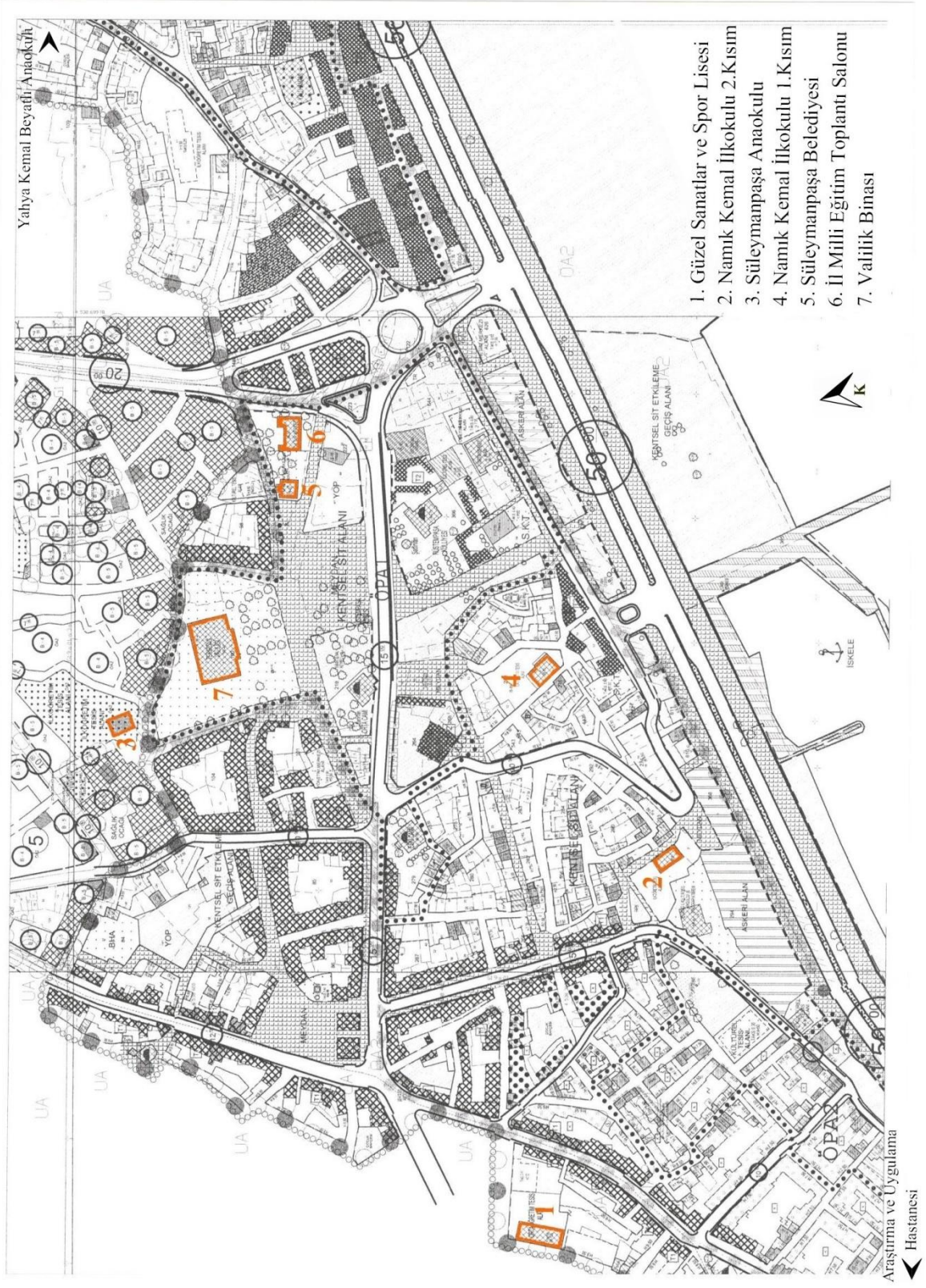
YAZICI, Nurcan. *Osmanlılar’da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2007.

YAVUZ, Mehmet. “Osmanlı’da Alman Mimarlar ve Eserleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 400-411.

YAVUZ, Yıldırım. *Mimar A.Kemalettin İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e*, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını, Fayton Tanıtım, Ankara 2009.

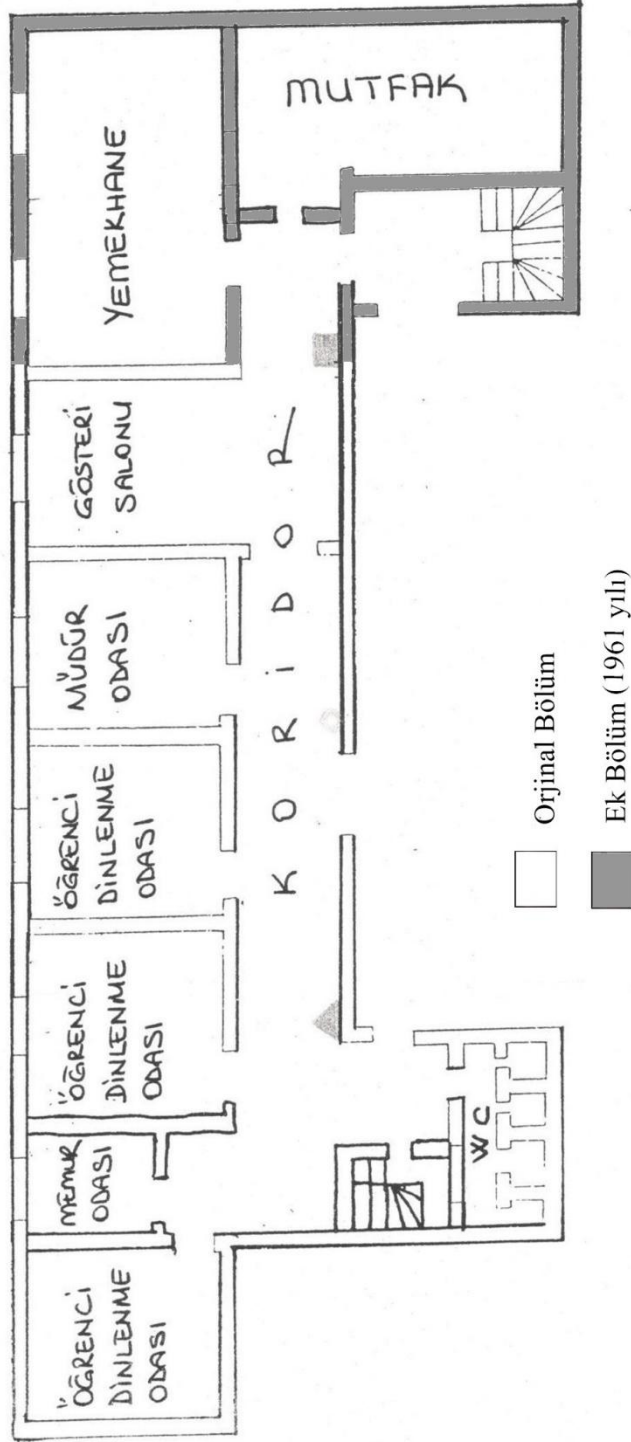
- YERGÜN, Uzey. *Batılılaşma Dönemi Mimarisinde, Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2002.
- YILDIRAN, Neşe. “II. Abdülhamid Dönemi Mimarlığı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 367-373.
- URFALIOĞLU, Nur. “XIX. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Aydınlanma Döneminin Yansımaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 344-349.
- UYGUN; Selçuk. “Türkiye’de Dünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl:2003, Cilt: 36, Sayı: 1-2, s.107-120.
- ÜNKAZAN, Servet. Edirne ve Çevresinde Osmanlı Dönemi Askeri Mimari, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne 2006.

ÇİZİMLER

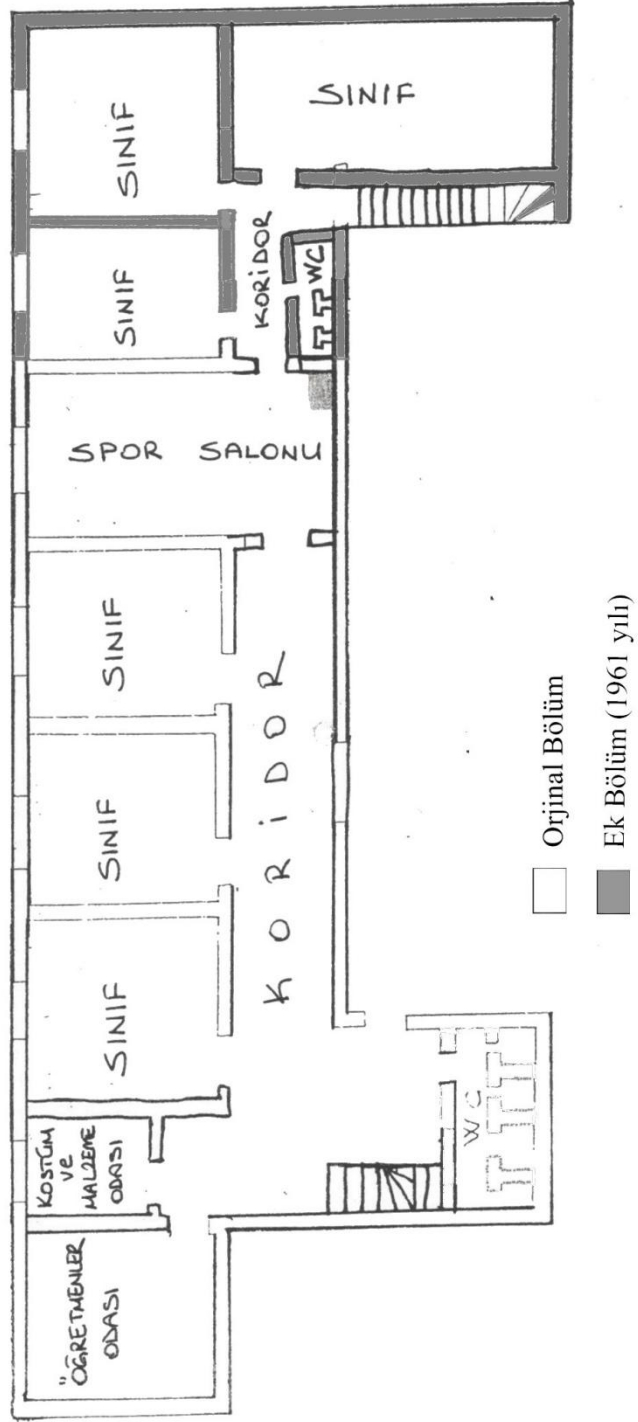
Tekirdağ Kamu Yapılarını Gösteren İmar Haritası (Süleymanpaşa Belediyesinden)

YAHYA KEMAL BEYATLI ANAOKULU YERLEŞİM PLANI

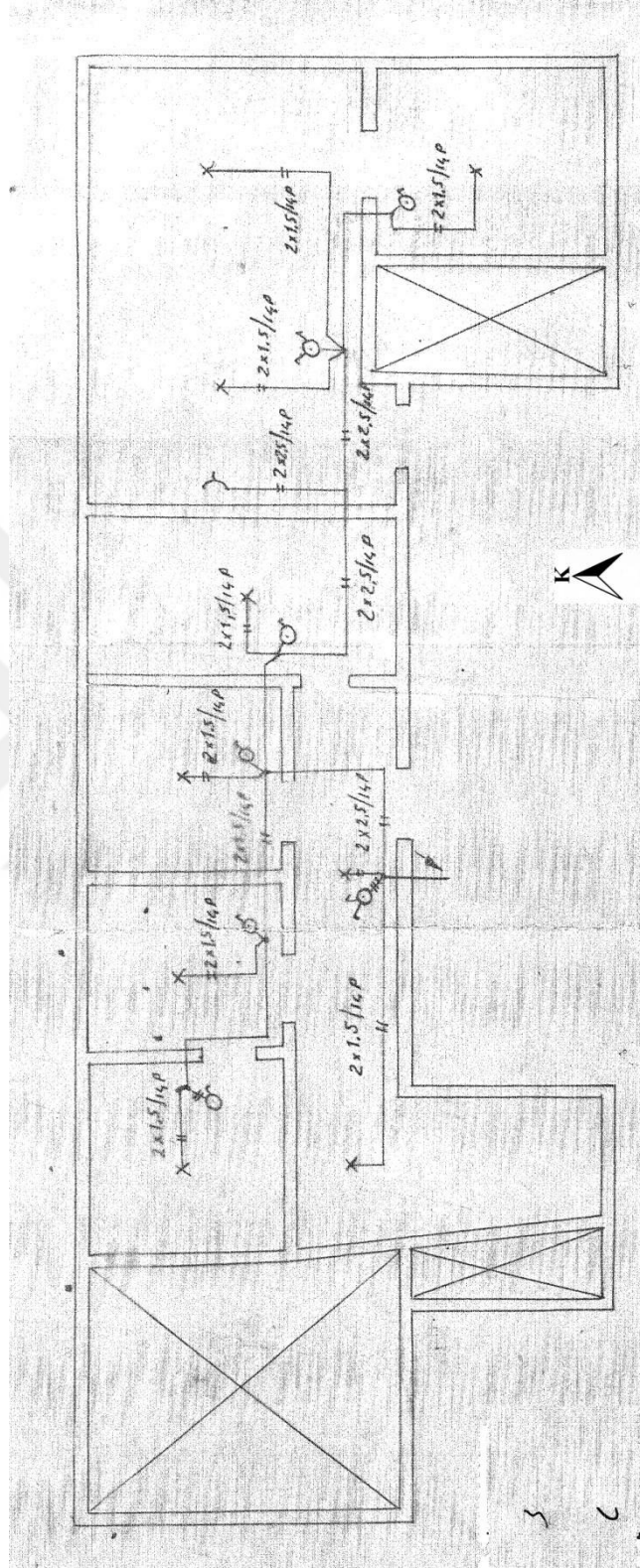

Çizim 1: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Zemin Kat Yerleşim Krokisi (Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi).

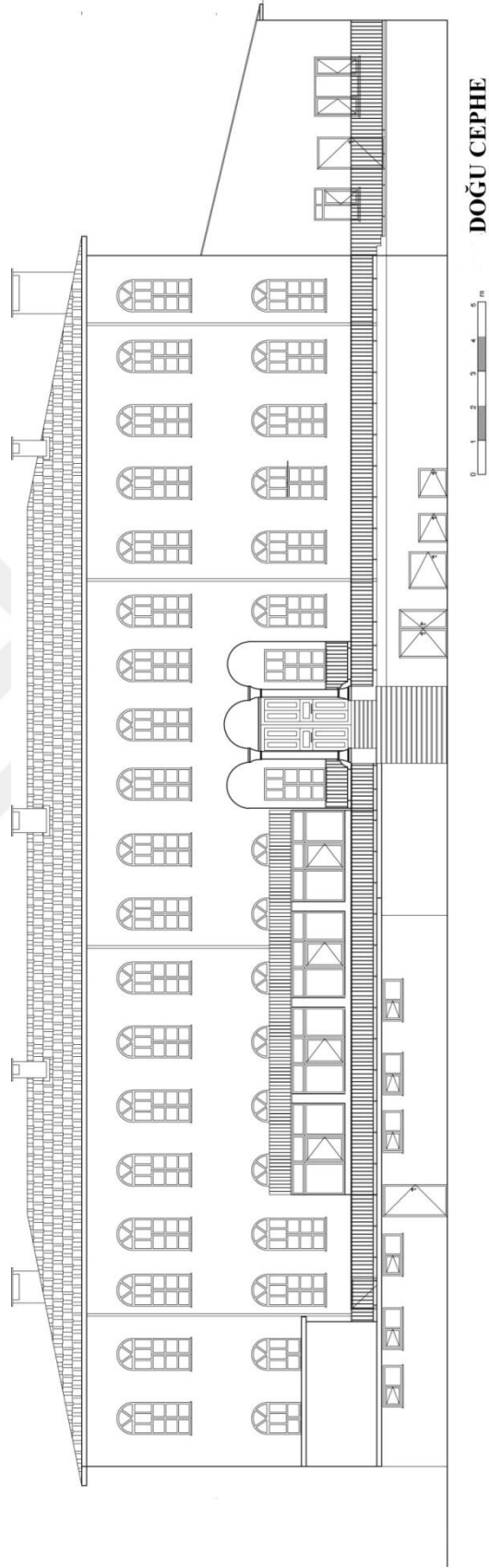
YAHYA KEMAL BEYATLI ANAOKULU YERLEŞİM PLANI

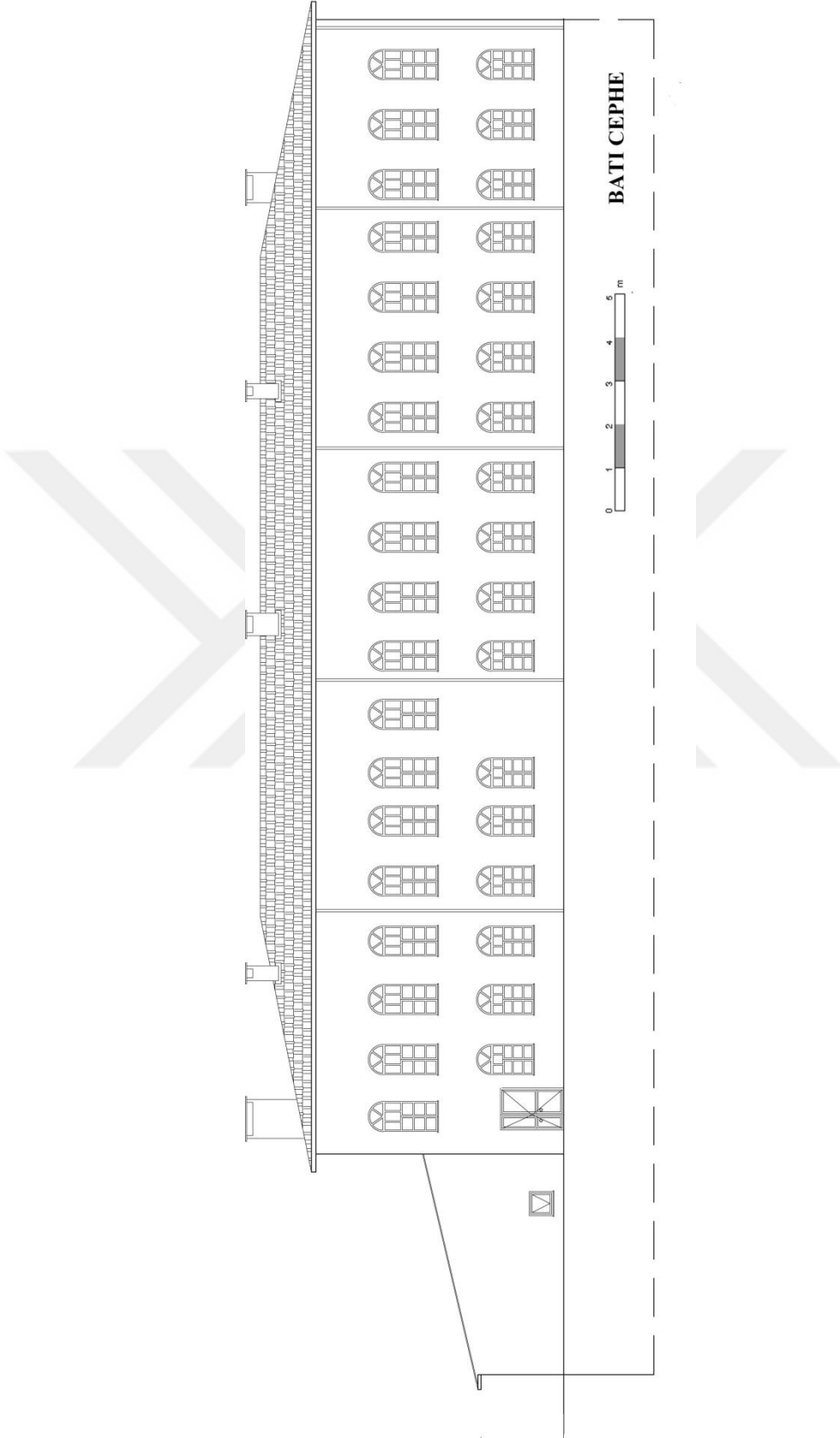
Çizim 2: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Birinci Kat Yerleşim Krokisi (Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Arşivi).

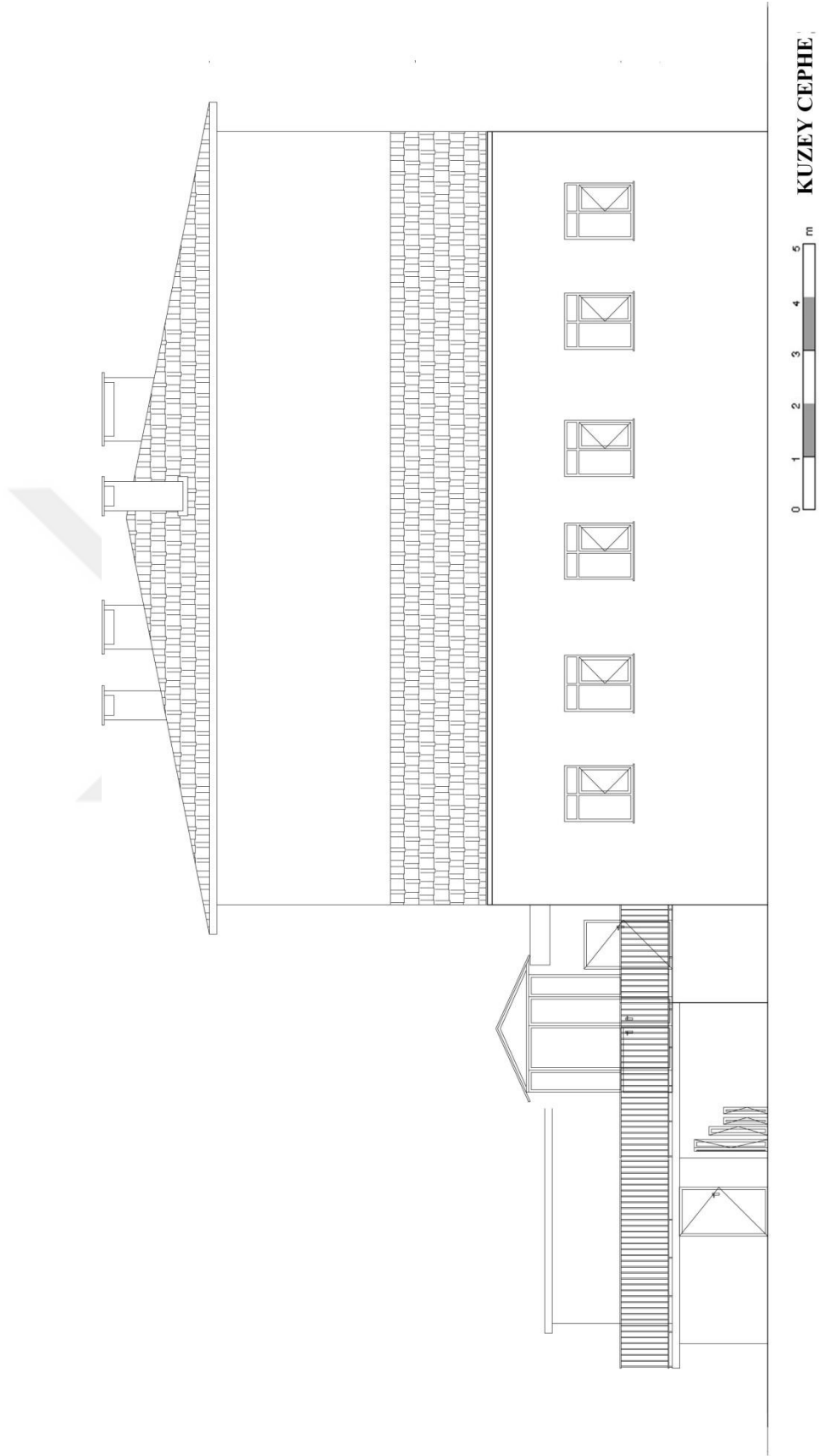
Çizim 3: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu Bodrum Kat Yerleşim Krokisi (Yahya Kemal Beyatlı Ana Okulu Arşivi, Çizen Ahmet Bucak, 1962).

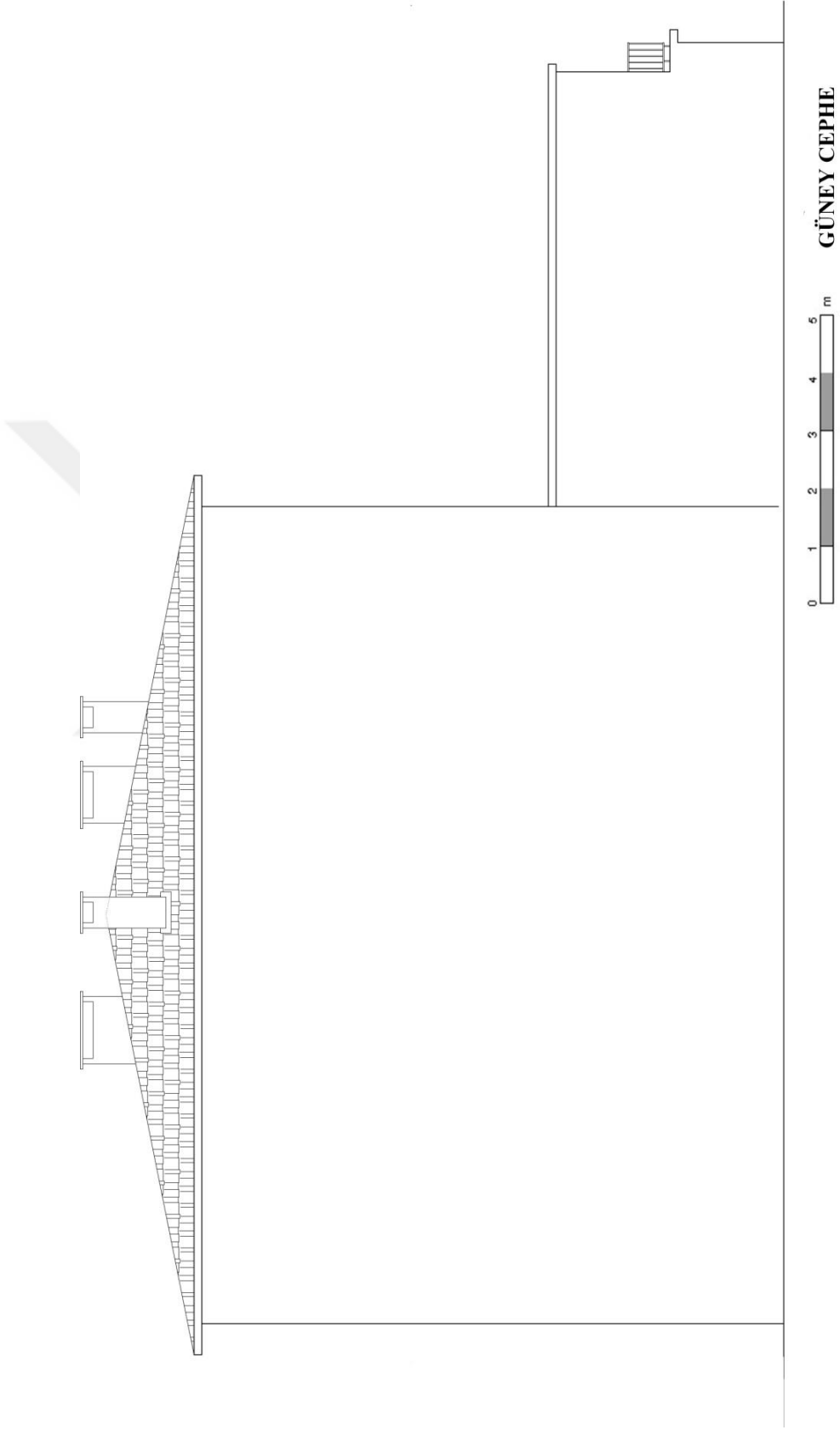
Çizim 4: Güzel Sanatlar Lisesi Doğu Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

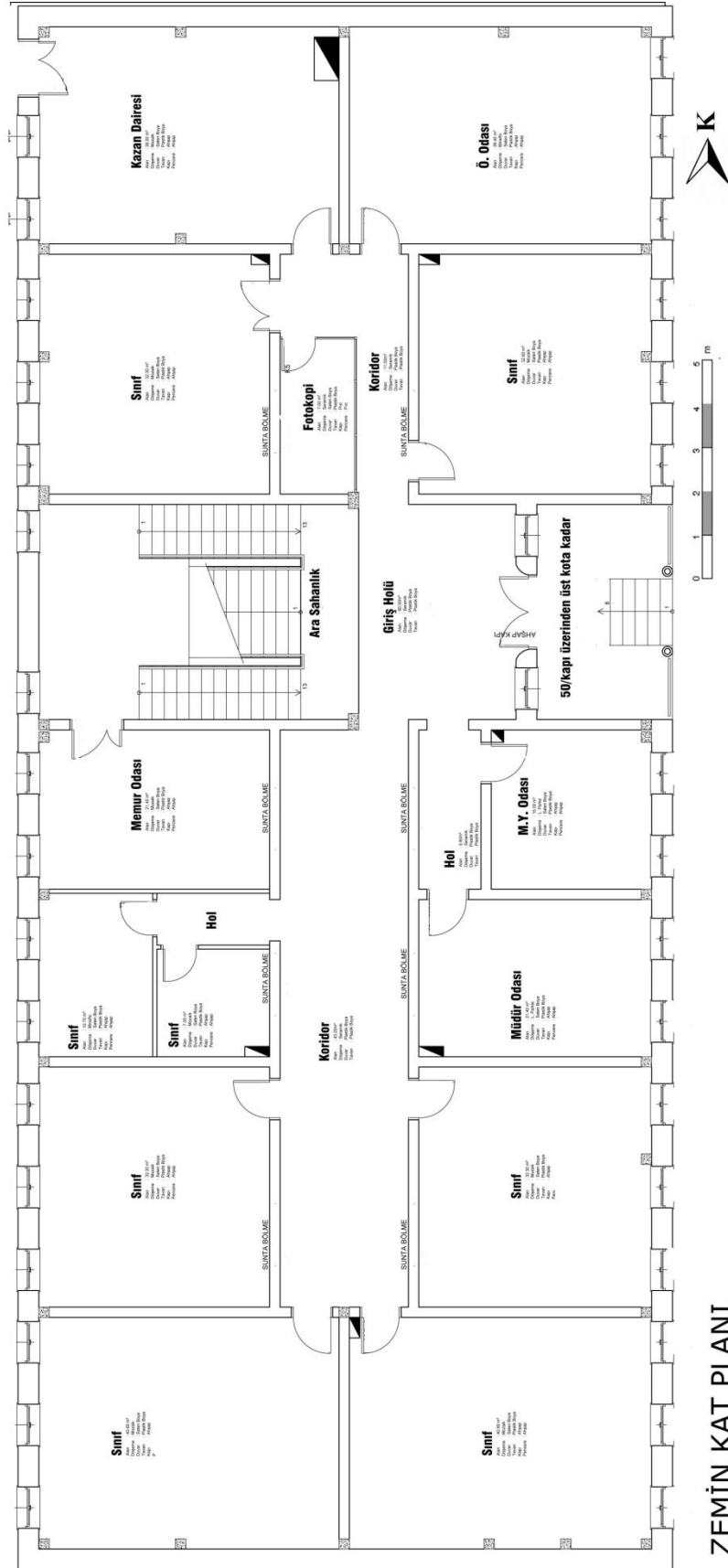
Çizim 5: Güzel Sanatlar Lisesi Batı Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

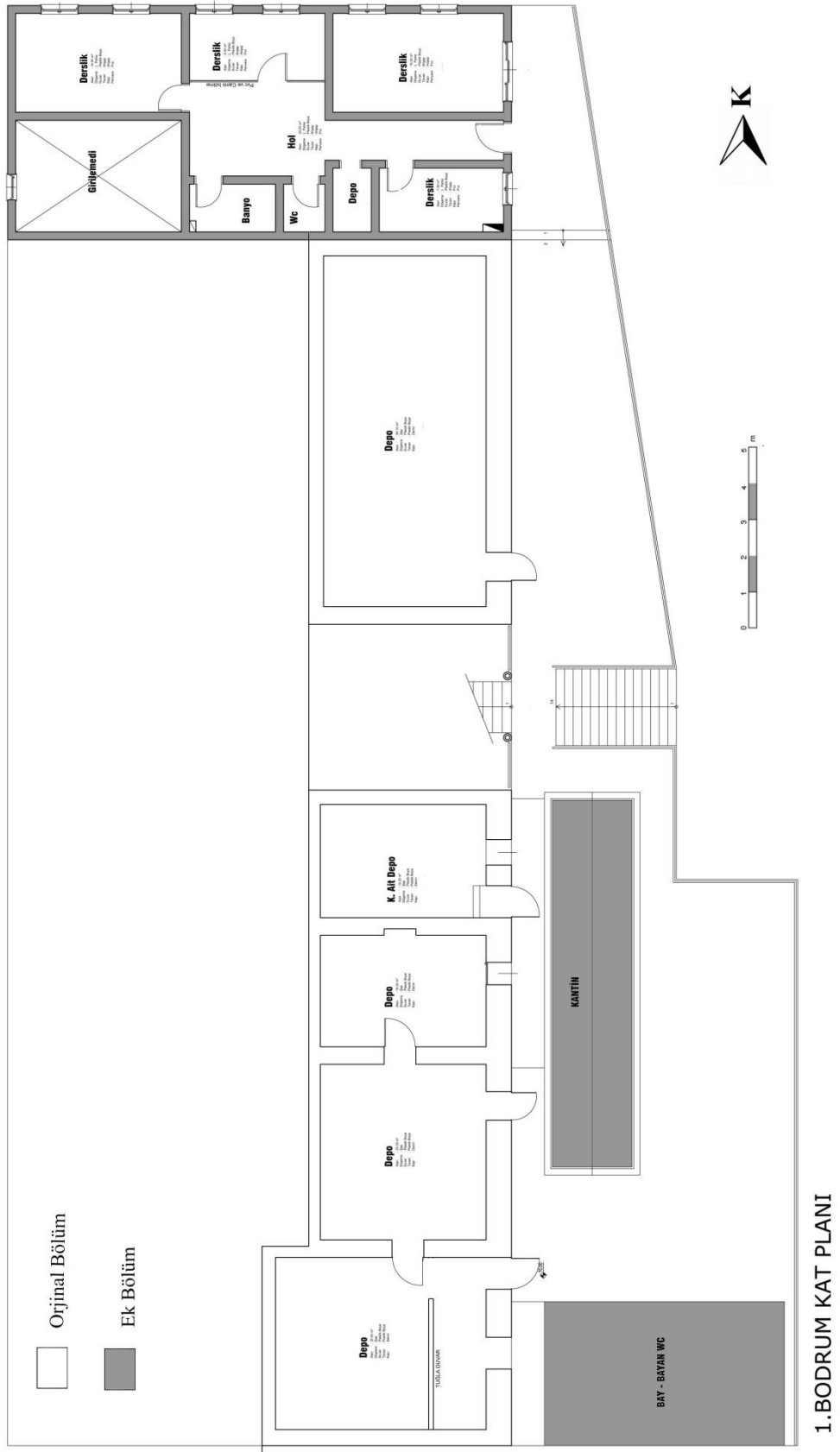
Çizim 6: Güzel Sanatlar Lisesi Kuzey Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

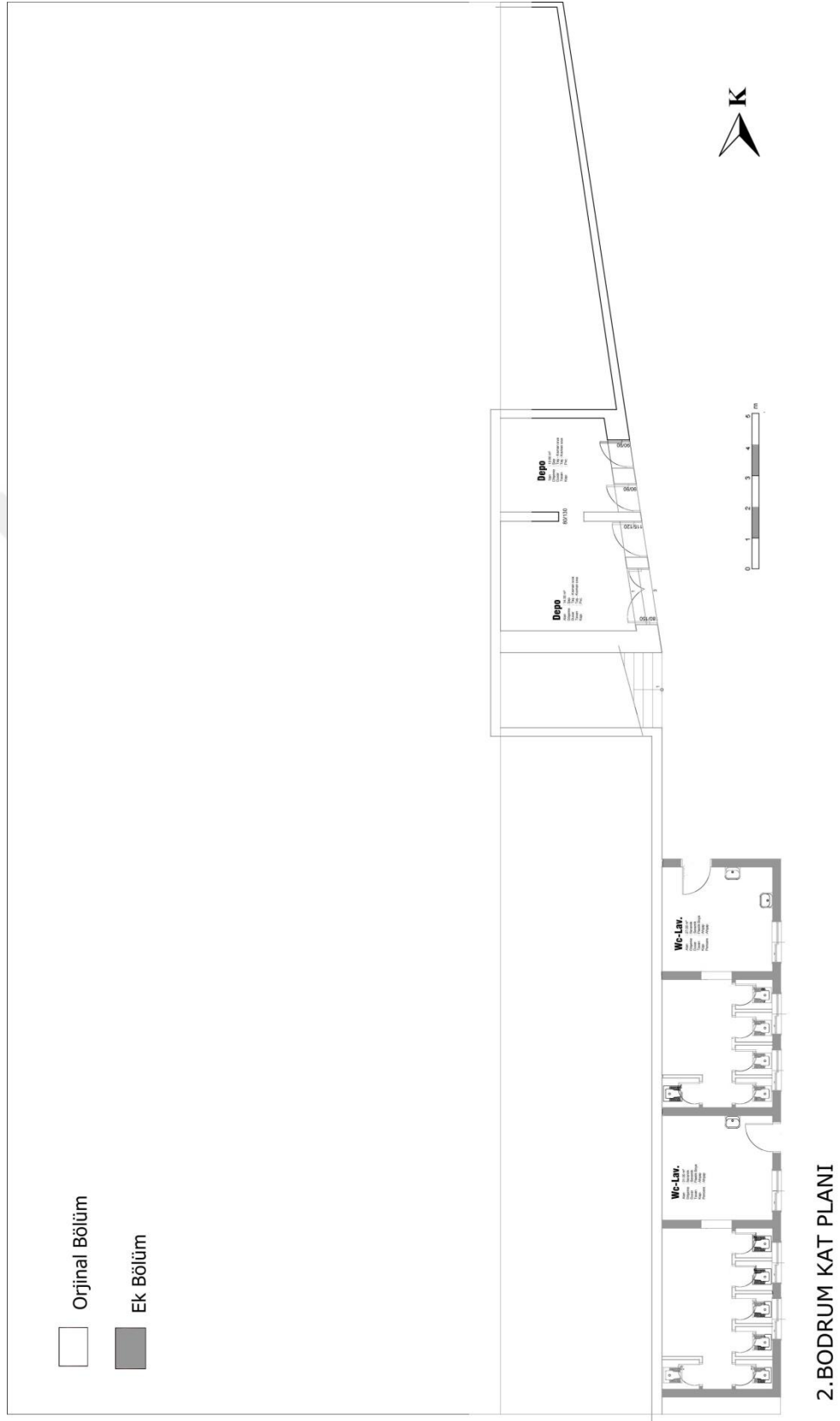
Çizim 7: Güzel Sanatlar Lisesi Güney Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

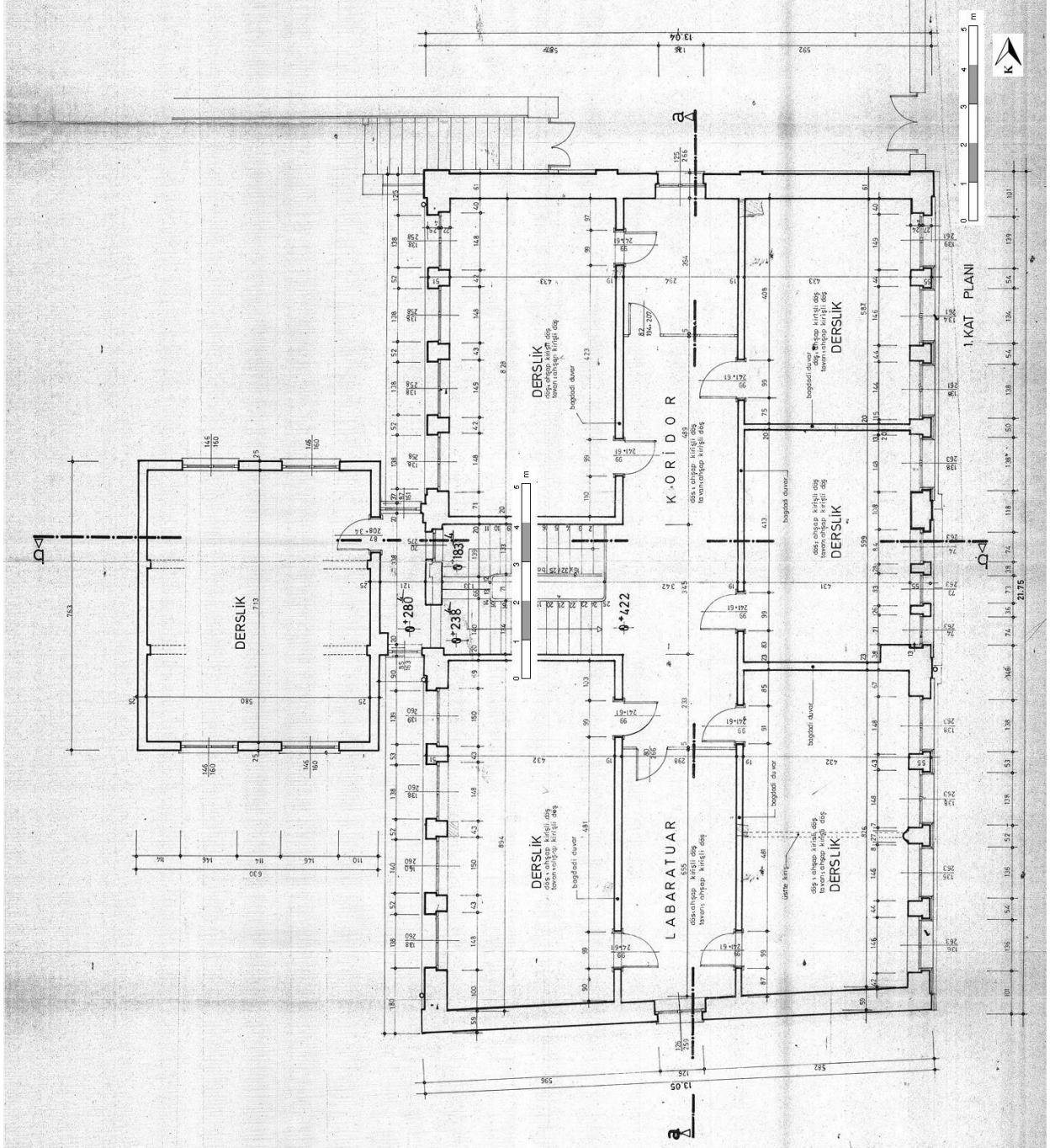
Çizim 8: Güzel Sanatlar Lisesi Zemin Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

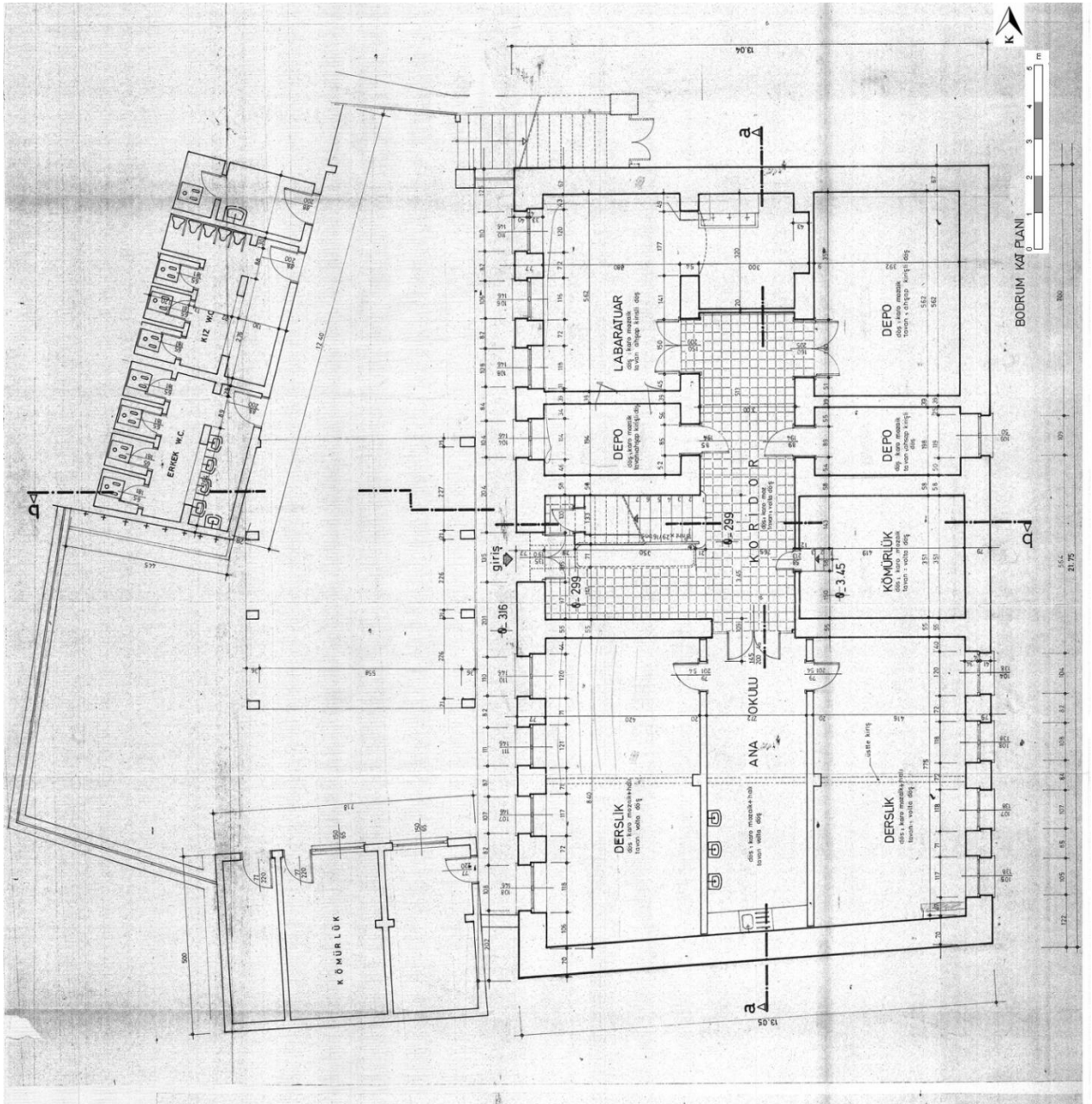
Çizim 10: Güzel Sanatlar Lisesi 1. Bodrum Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

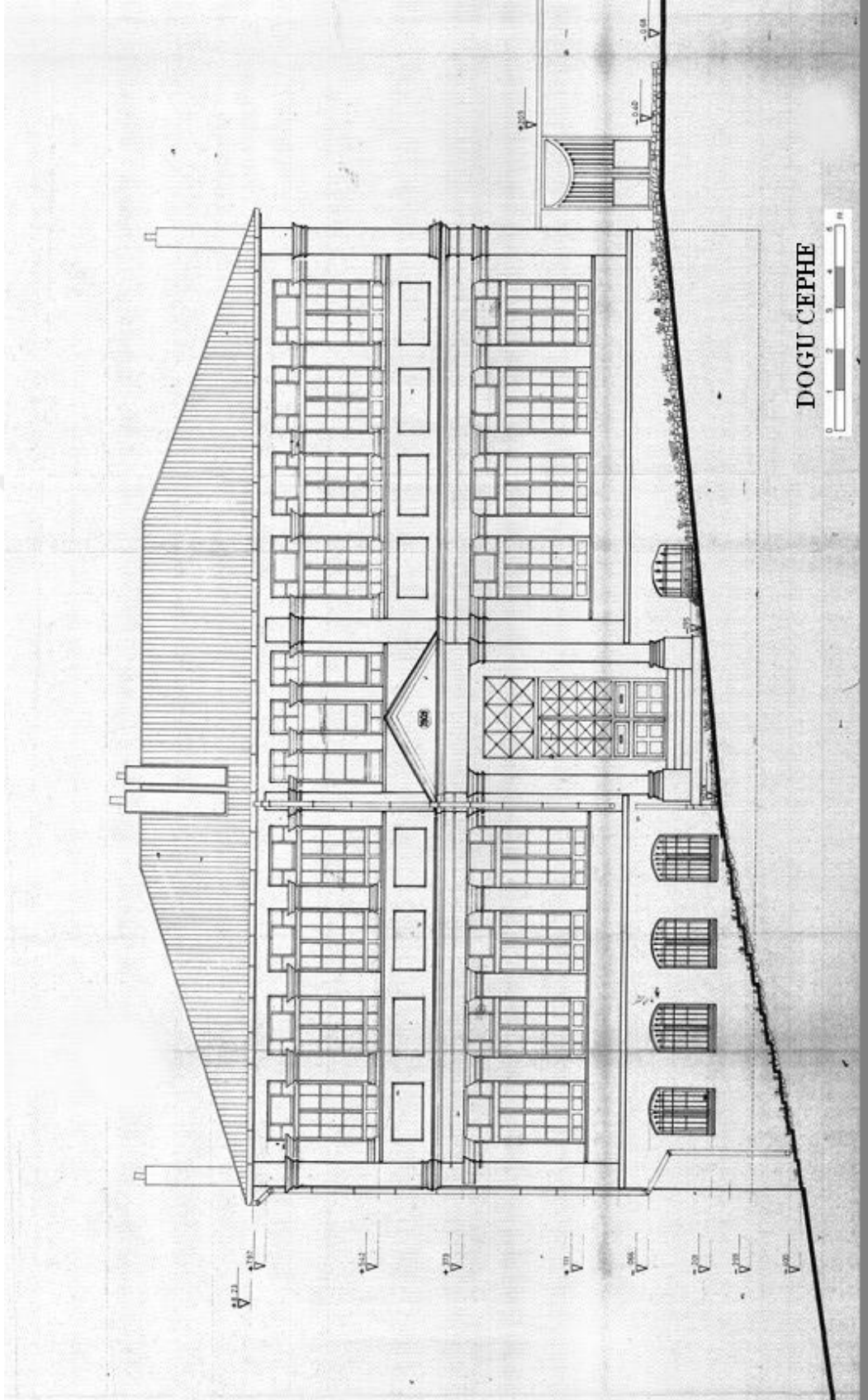
Çizim 11: Güzel Sanatlar Lisesi 2. Bodrum Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

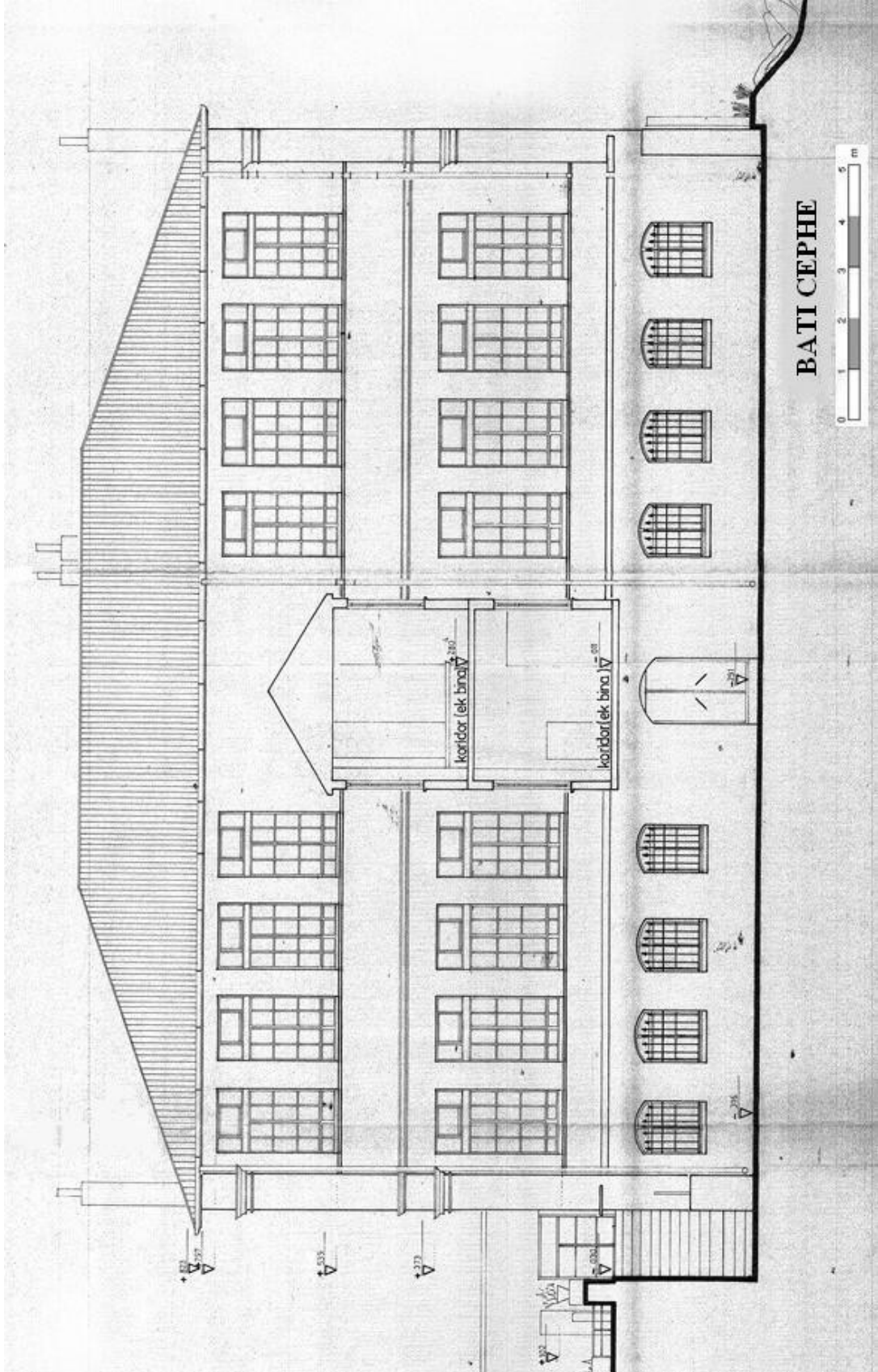
Çizim 13: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım 1. Kat Planı (Namık Kemal İlkokulu Arşivi).

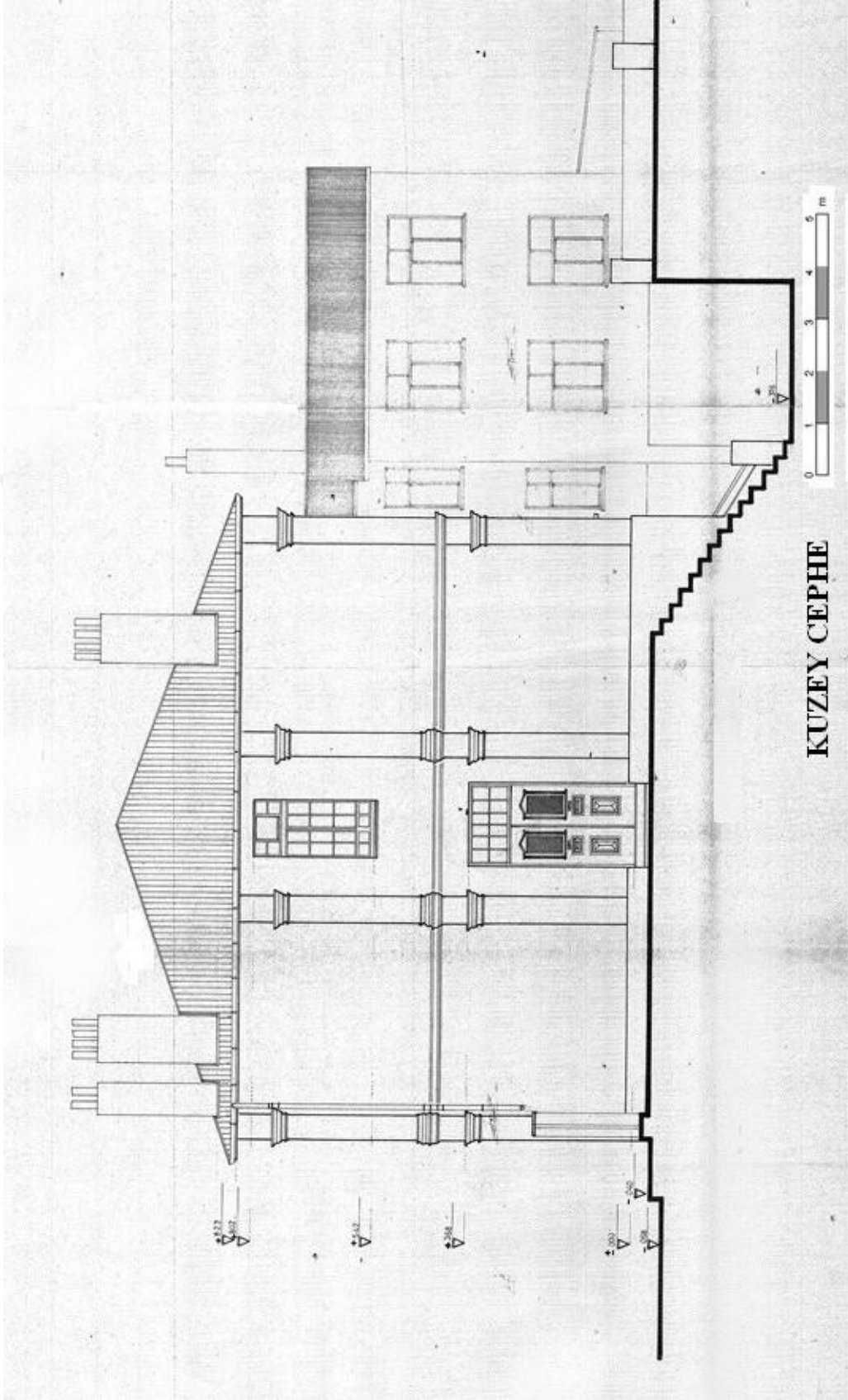
Çizim 14: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Bodrum Kat Planı (Namık Kemal İlkokul Arşivi).

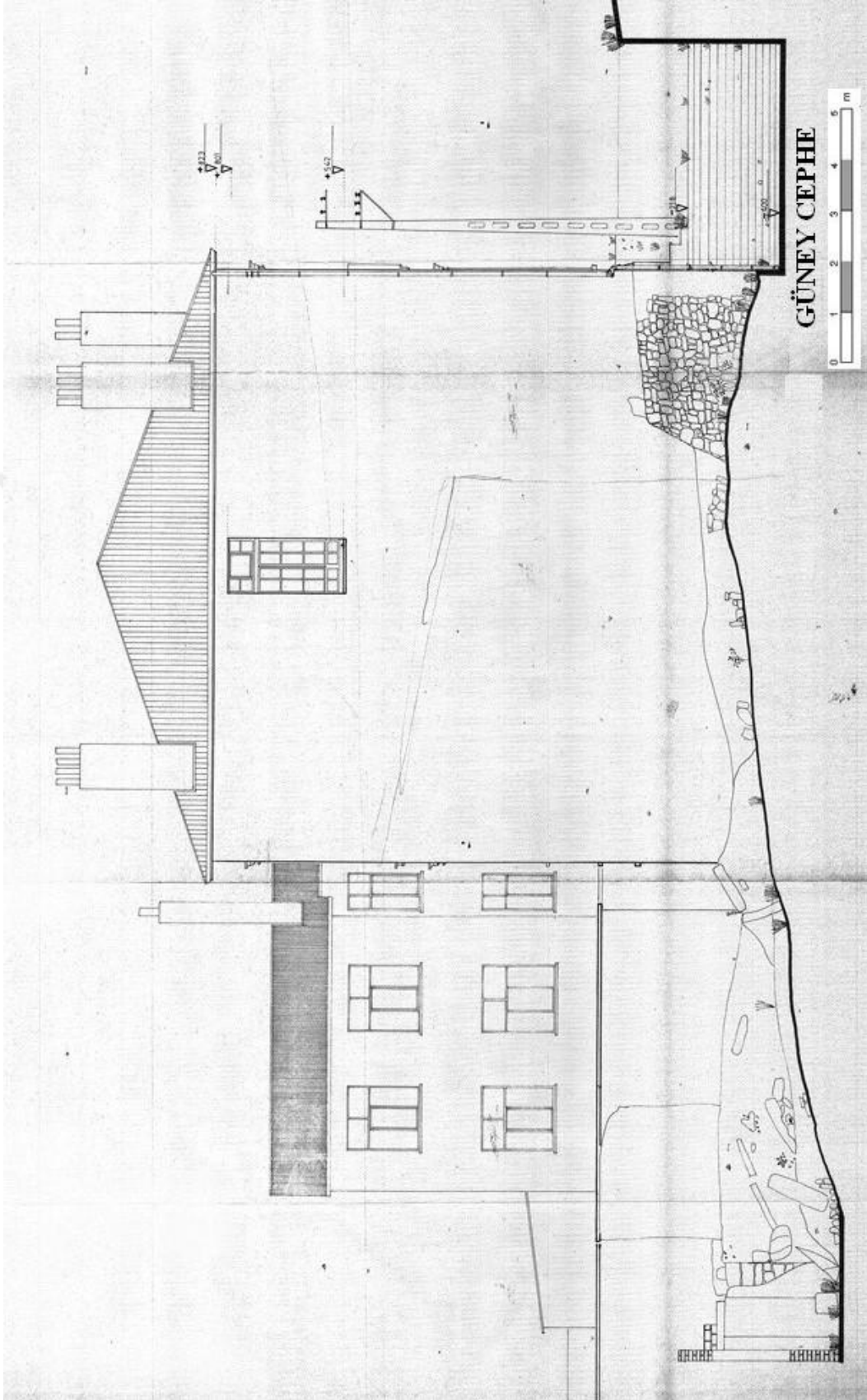
Çizim 15: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Doğu Cephe (Namık Kemal İlkokulu Arşivi).

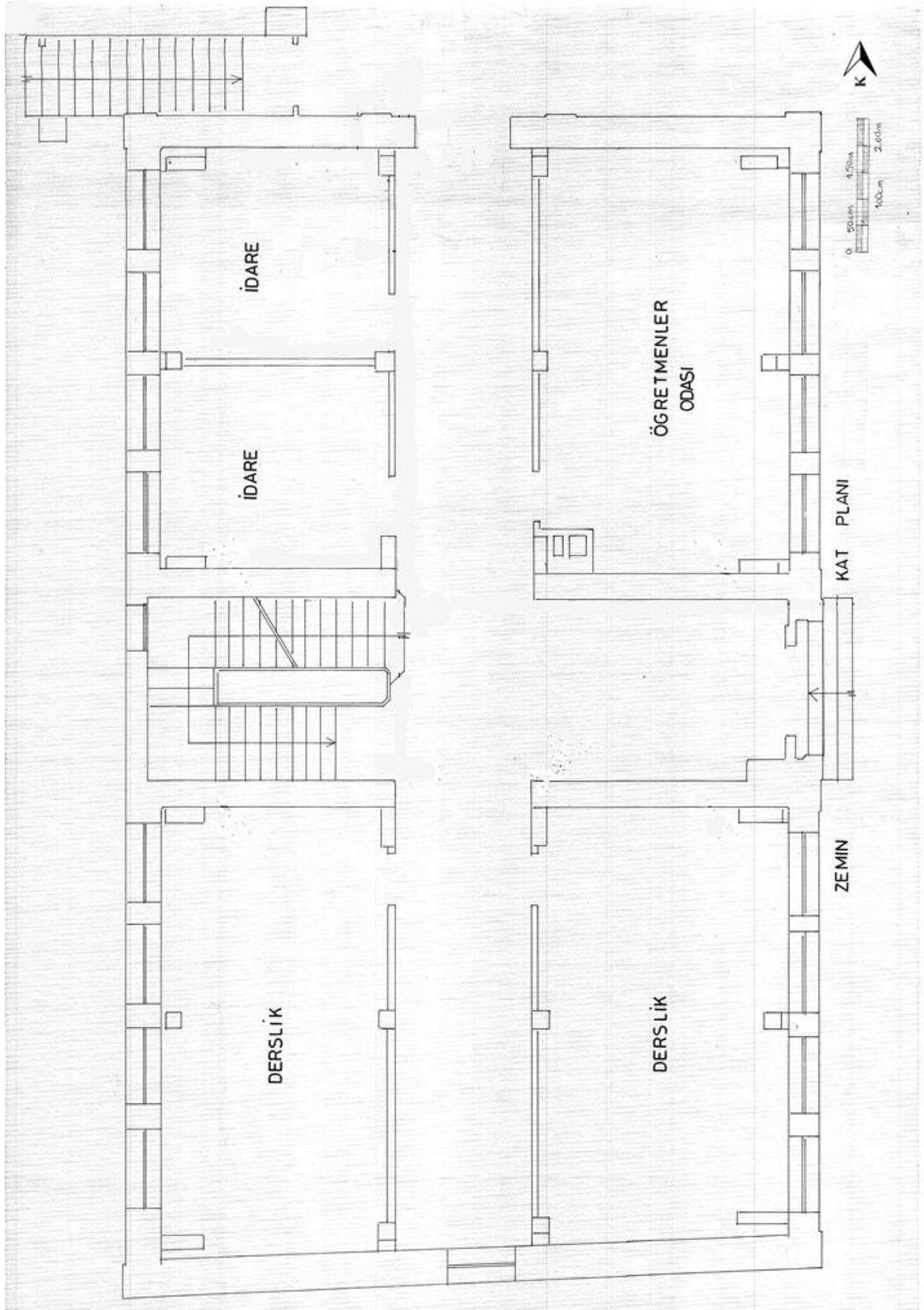
Çizim 16: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Batı Cephe (Namık Kemal İlkokulu Arşivi).

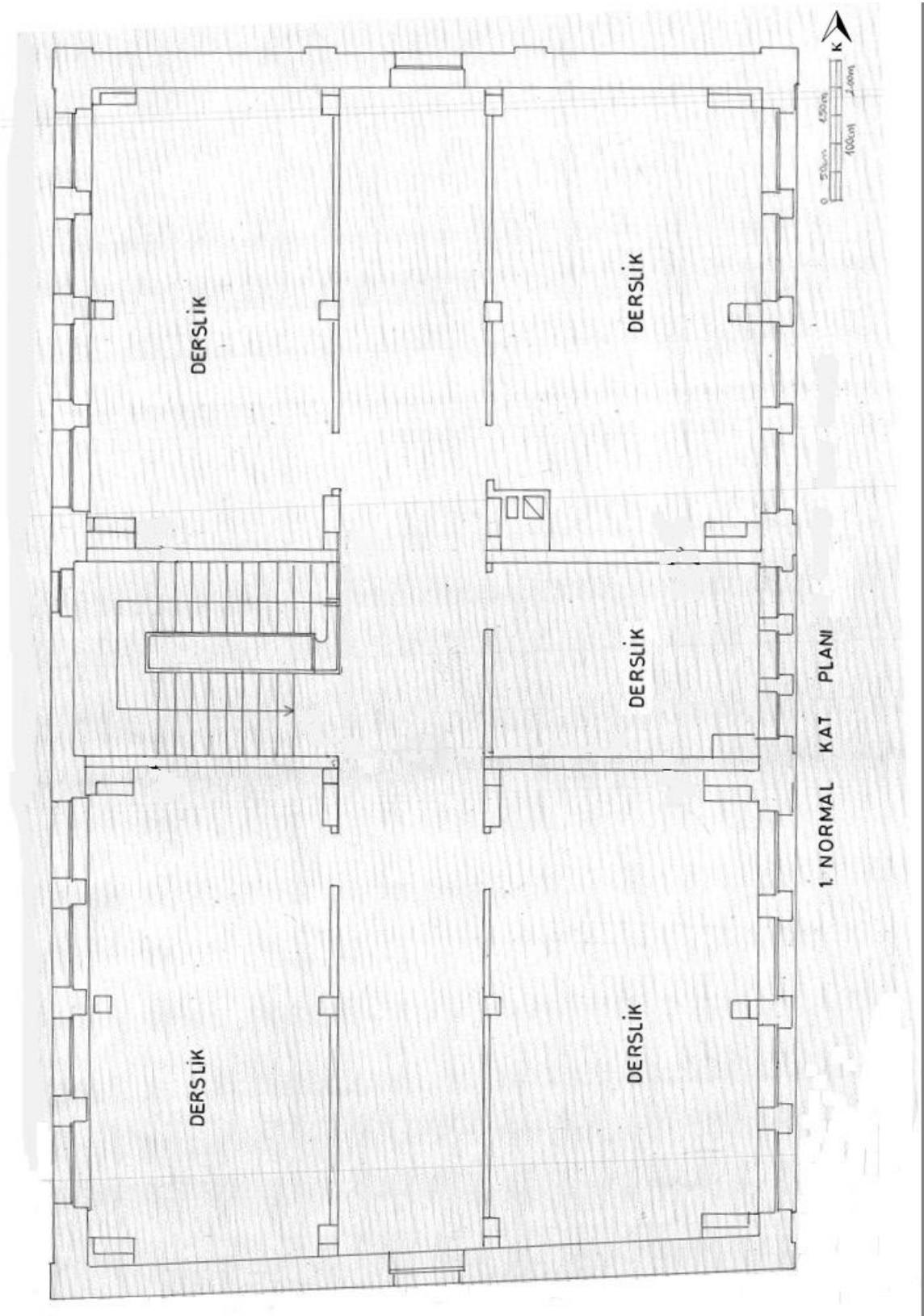
Çizim 17: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Kuzey Cephe (Namık Kemal İlkokulu Arşivi).

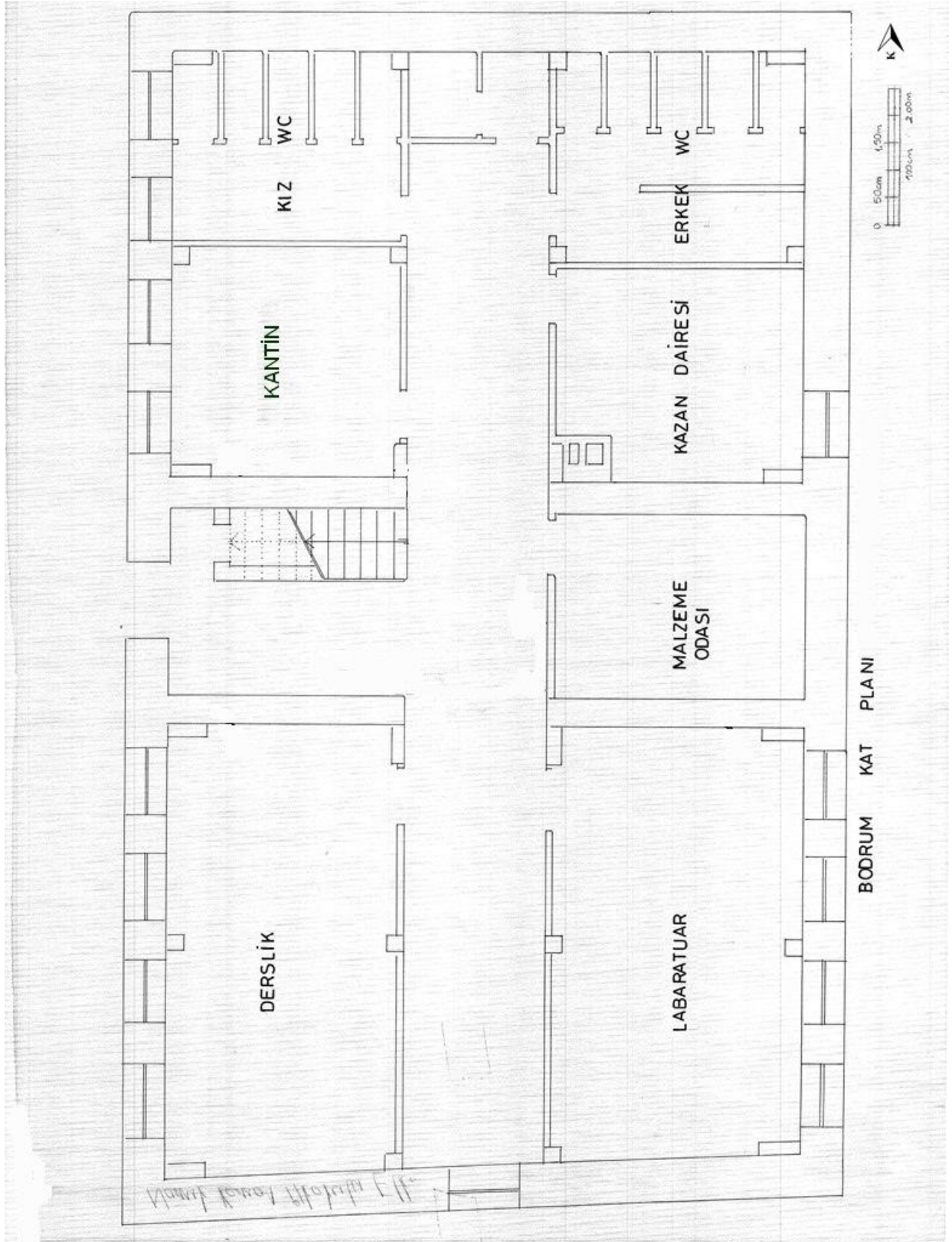
Çizim 18: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Güney Cephe (Namık Kemal İlkokulu Arşivi).

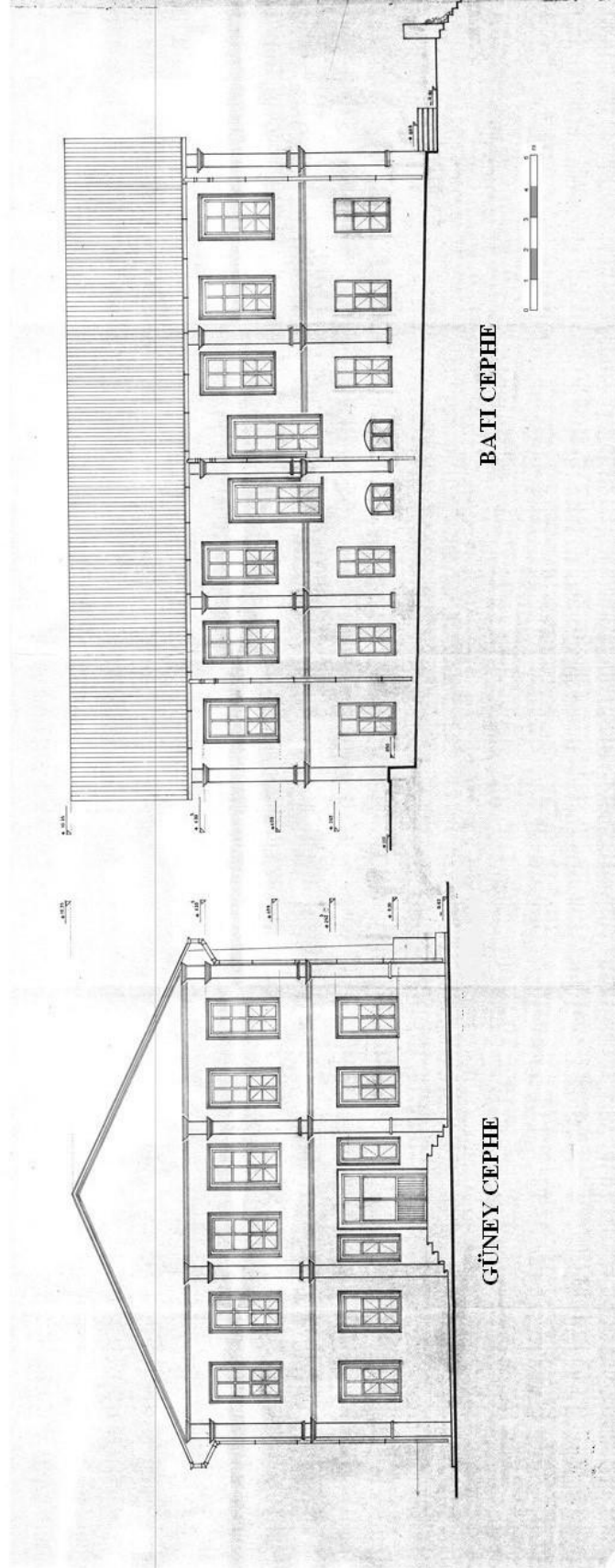
Çizim 19: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ.O. Arşivi).

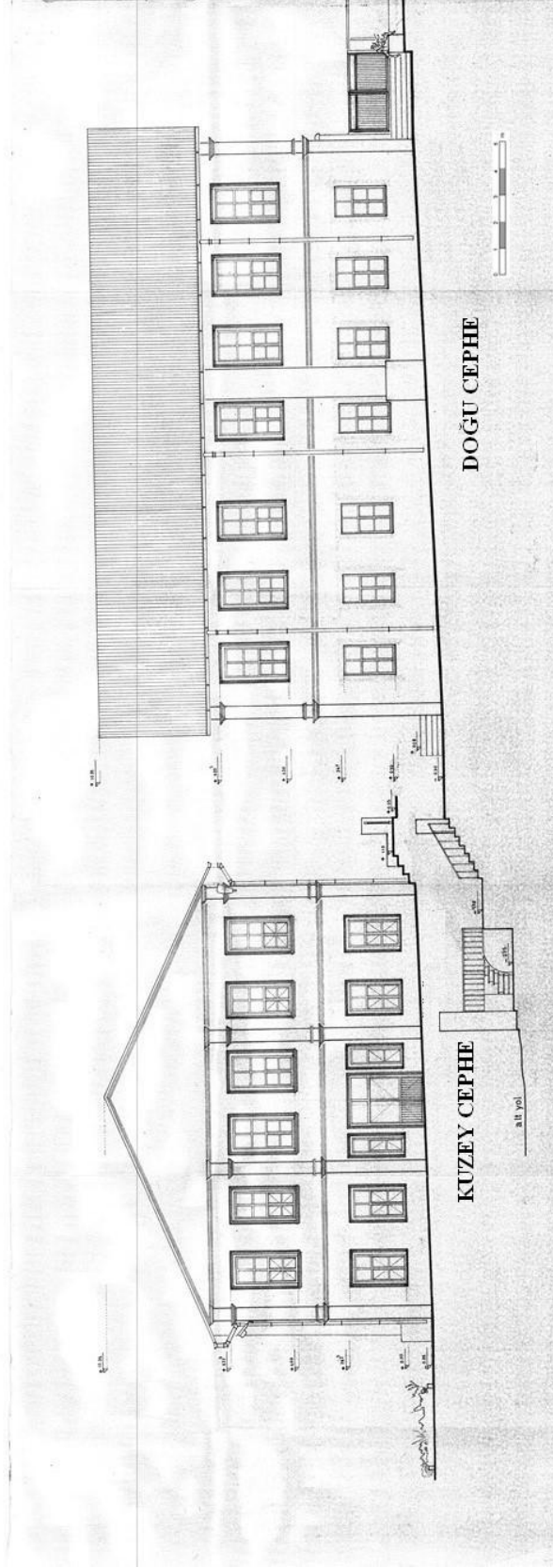
Çizim 20: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Birinci Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ.O. Arşivi).

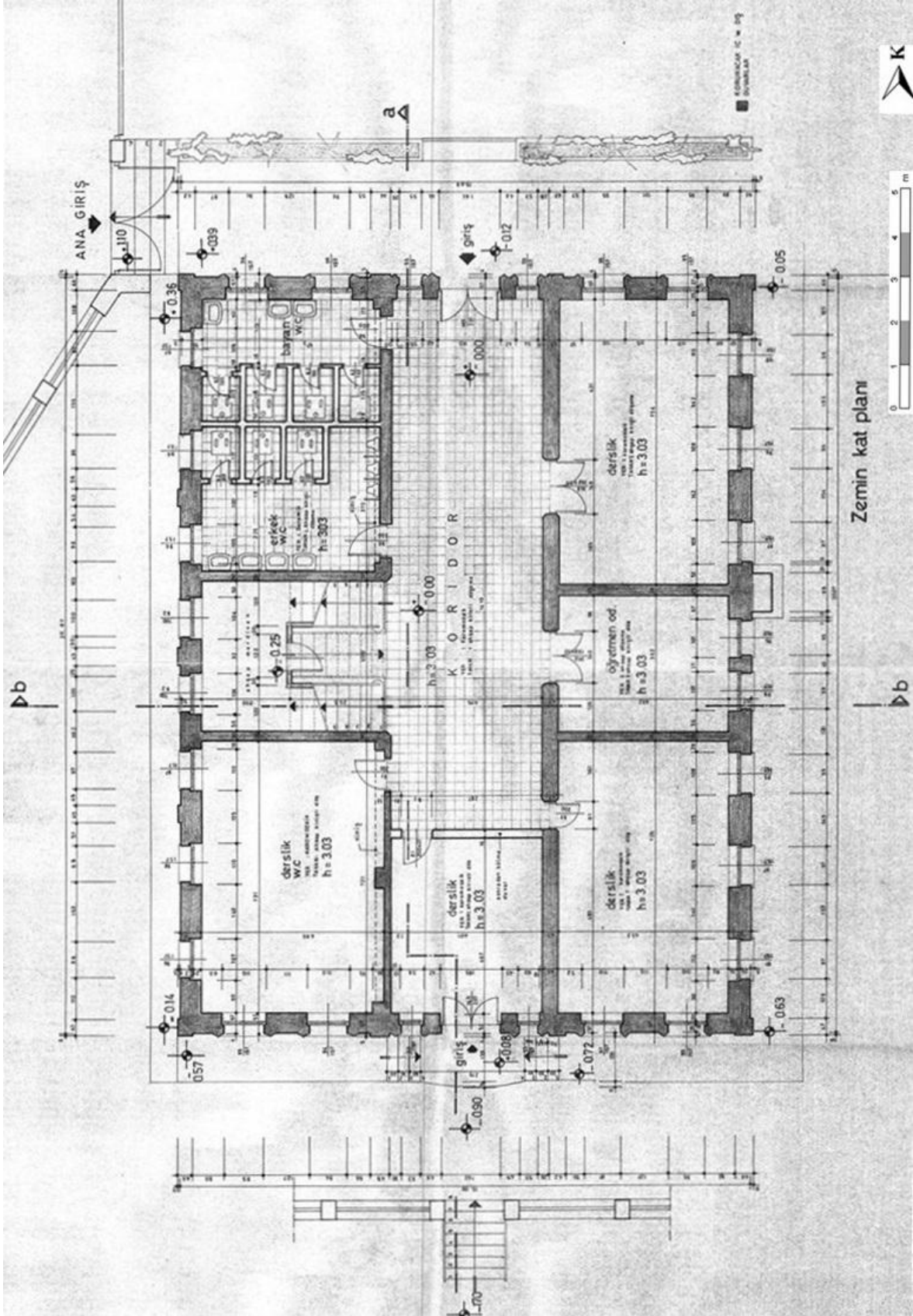
Çizim 21: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım Bodrum Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ.O. Arşivi).

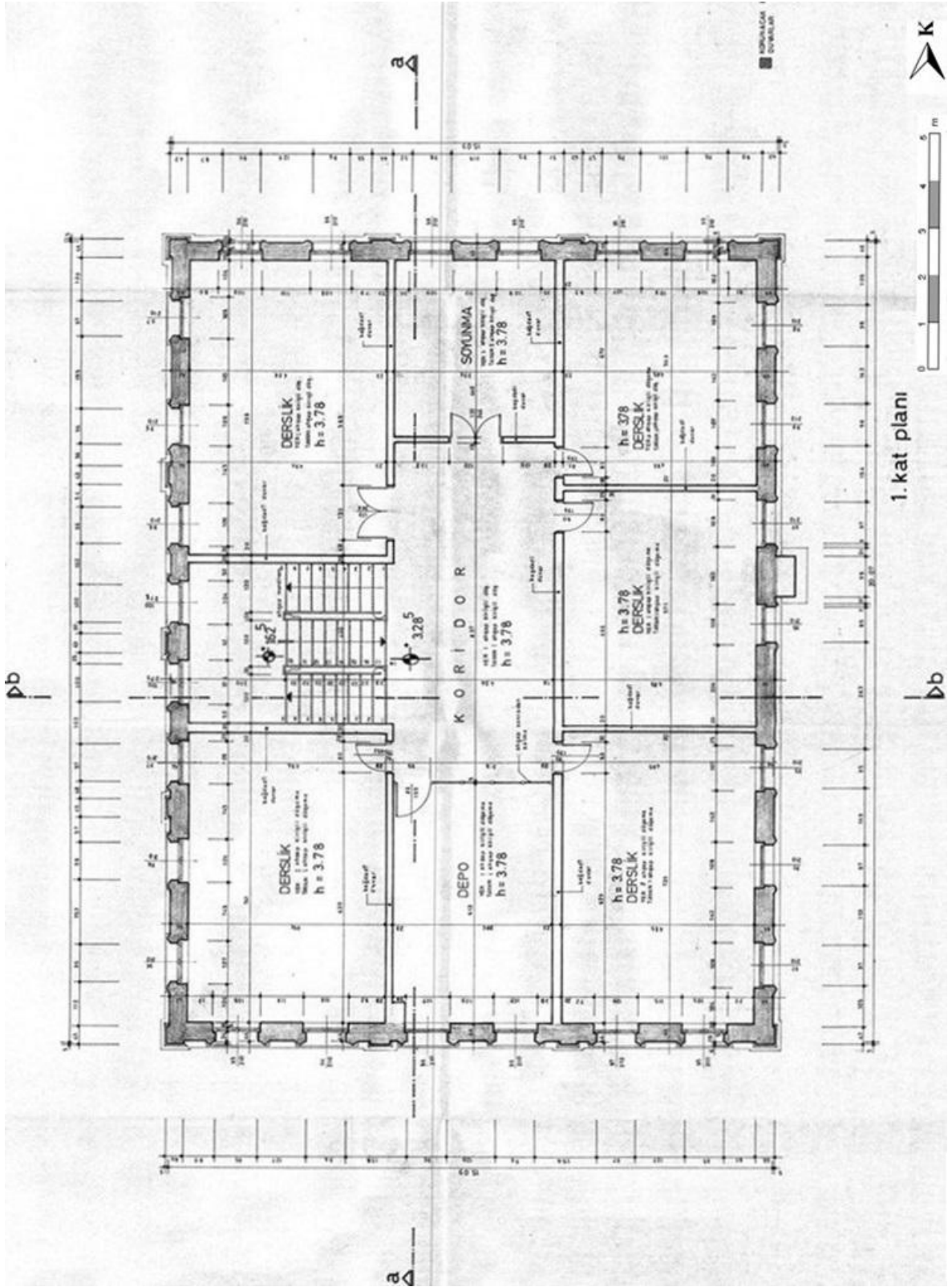
Çizim 22: Süleymanpaşa Anaokulu Güney ve Batı Cephe (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

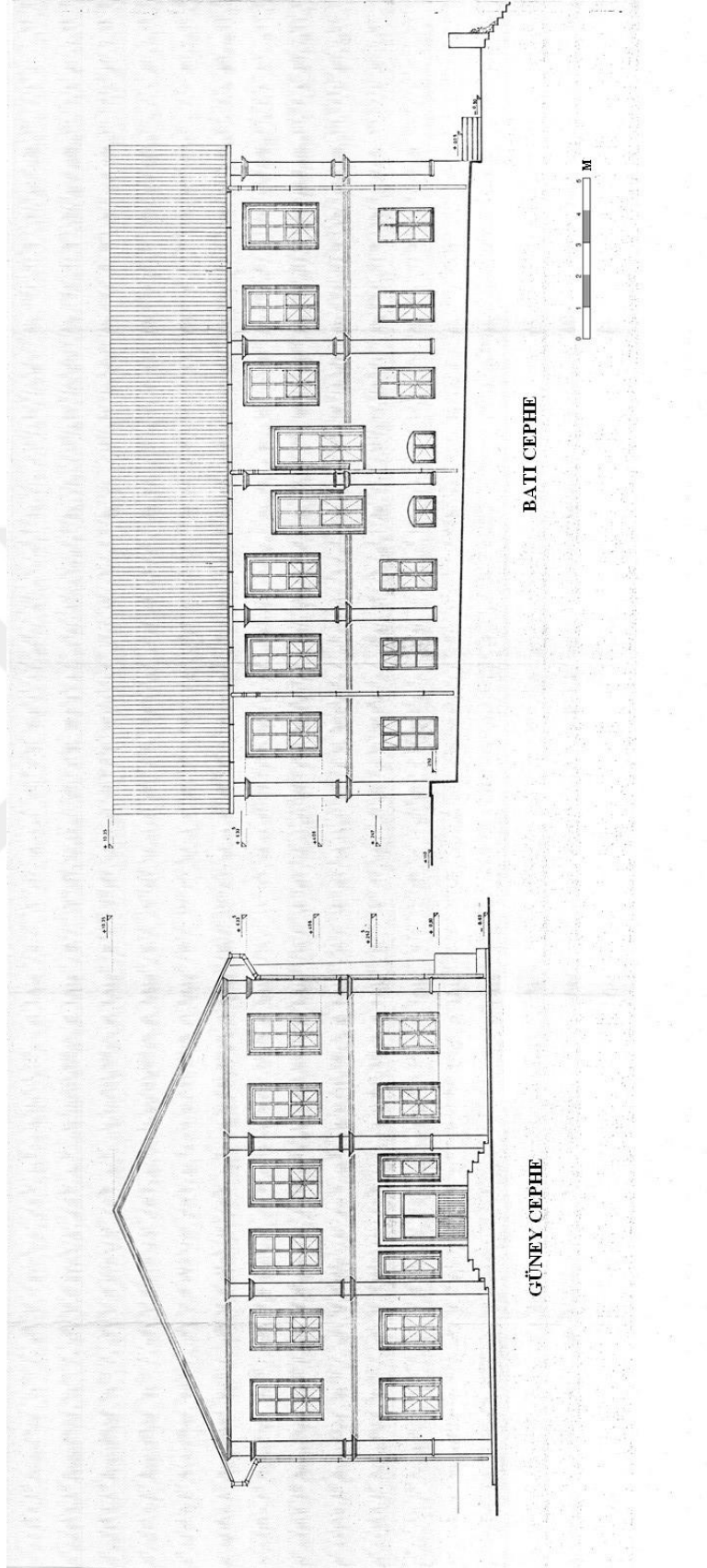
Çizim 23: Süleymanpaşa Anaokulu Kuzey ve Doğu Cephe (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

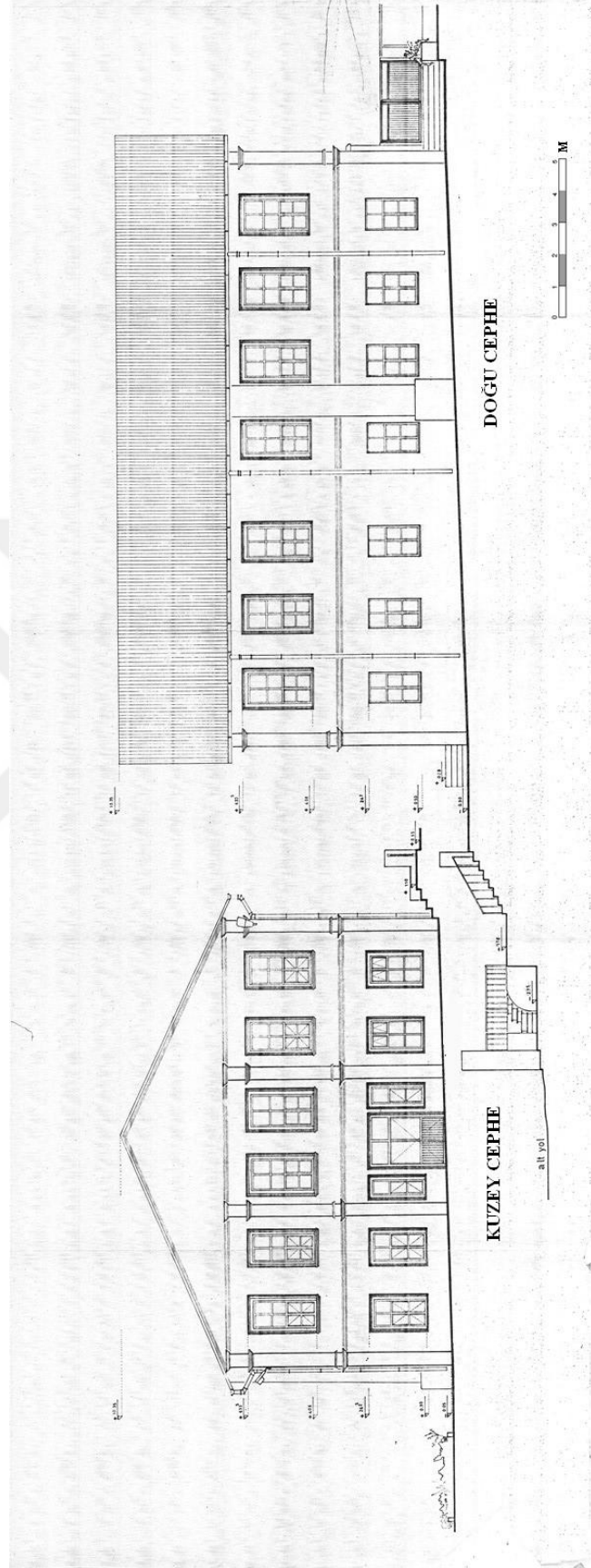
Çizim 24: Süleymanpaşa Anaokulu Zemin Kat Planı (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

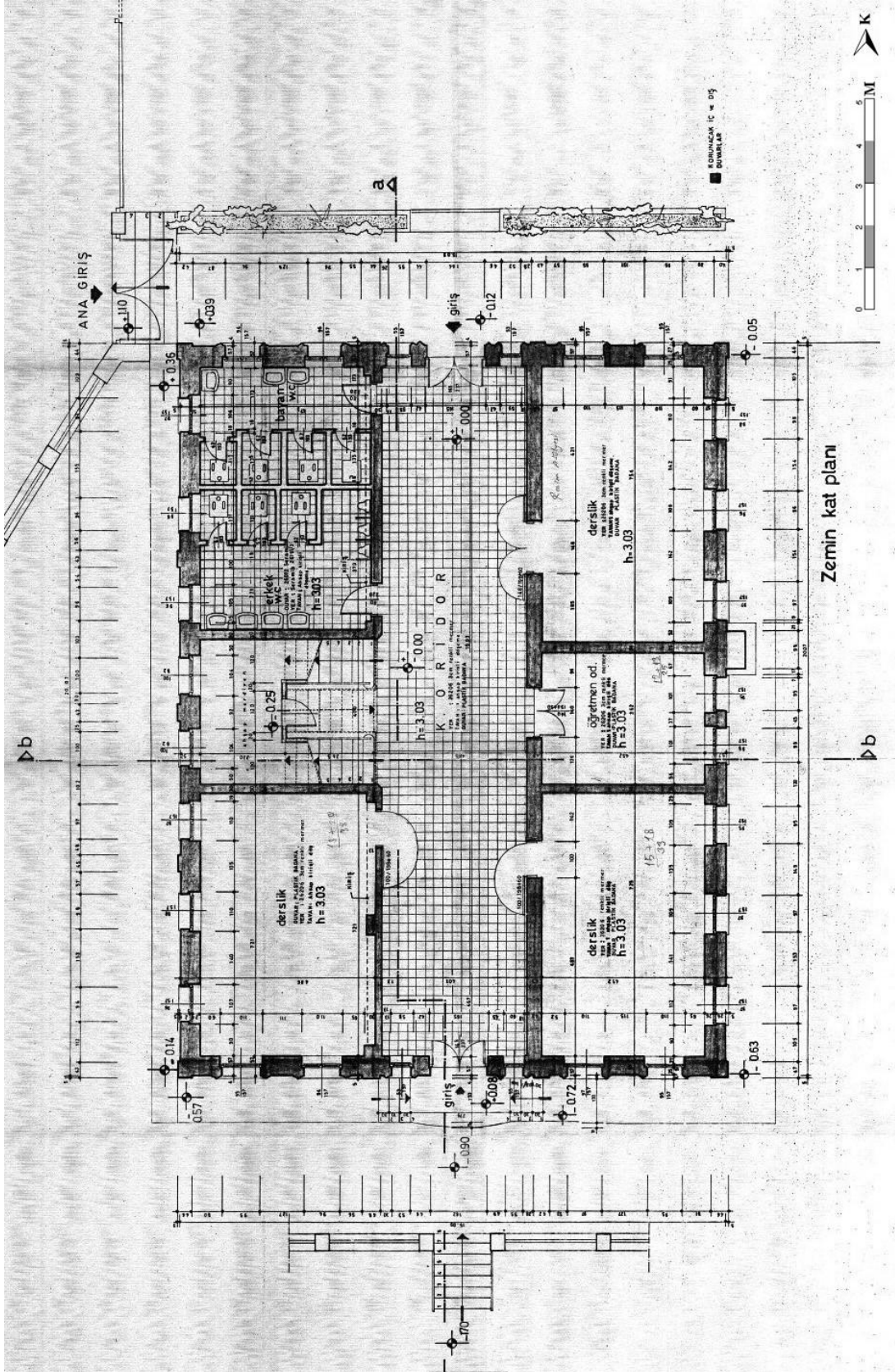
Çizim 25: Süleymanpaşa Anaokulu Birinci Kat Planı (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

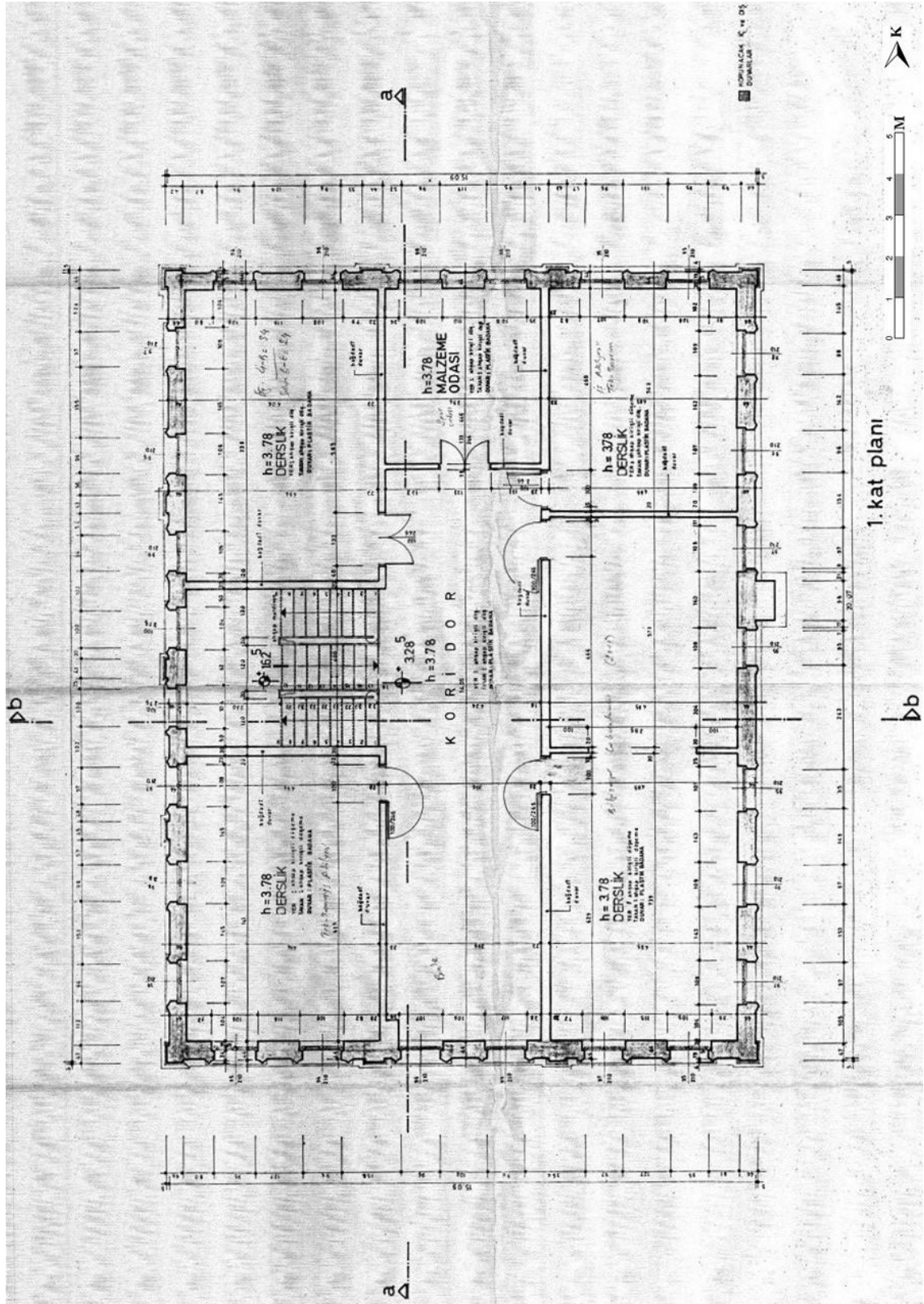
Çizim 26: Süleymanpaşa Anaokulu Güney ve Batı Cephe Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

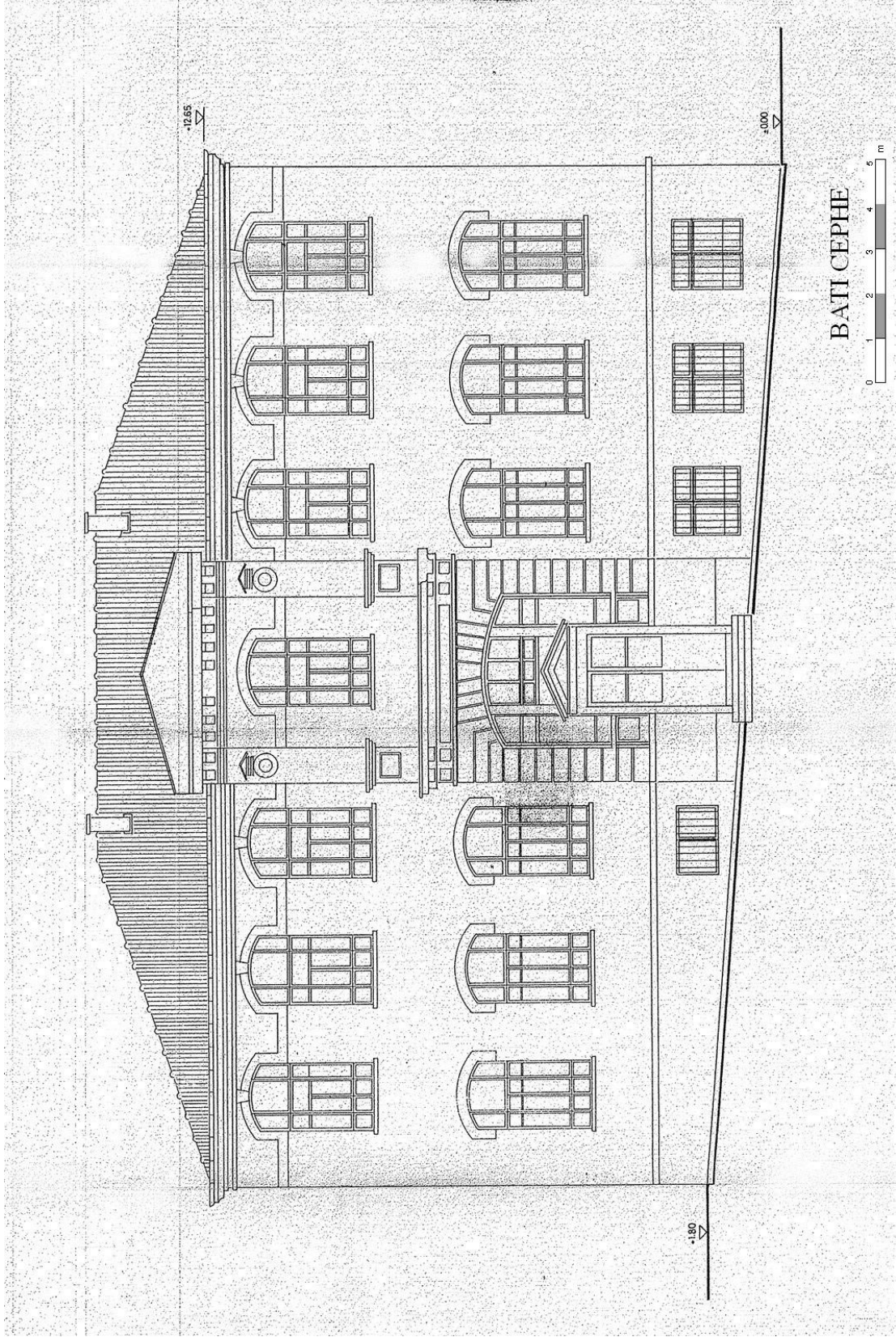
Çizim 27: Süleymanpaşa Anaokulu Kuzey ve Doğu Cephe Restorasyon Projesi
(Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

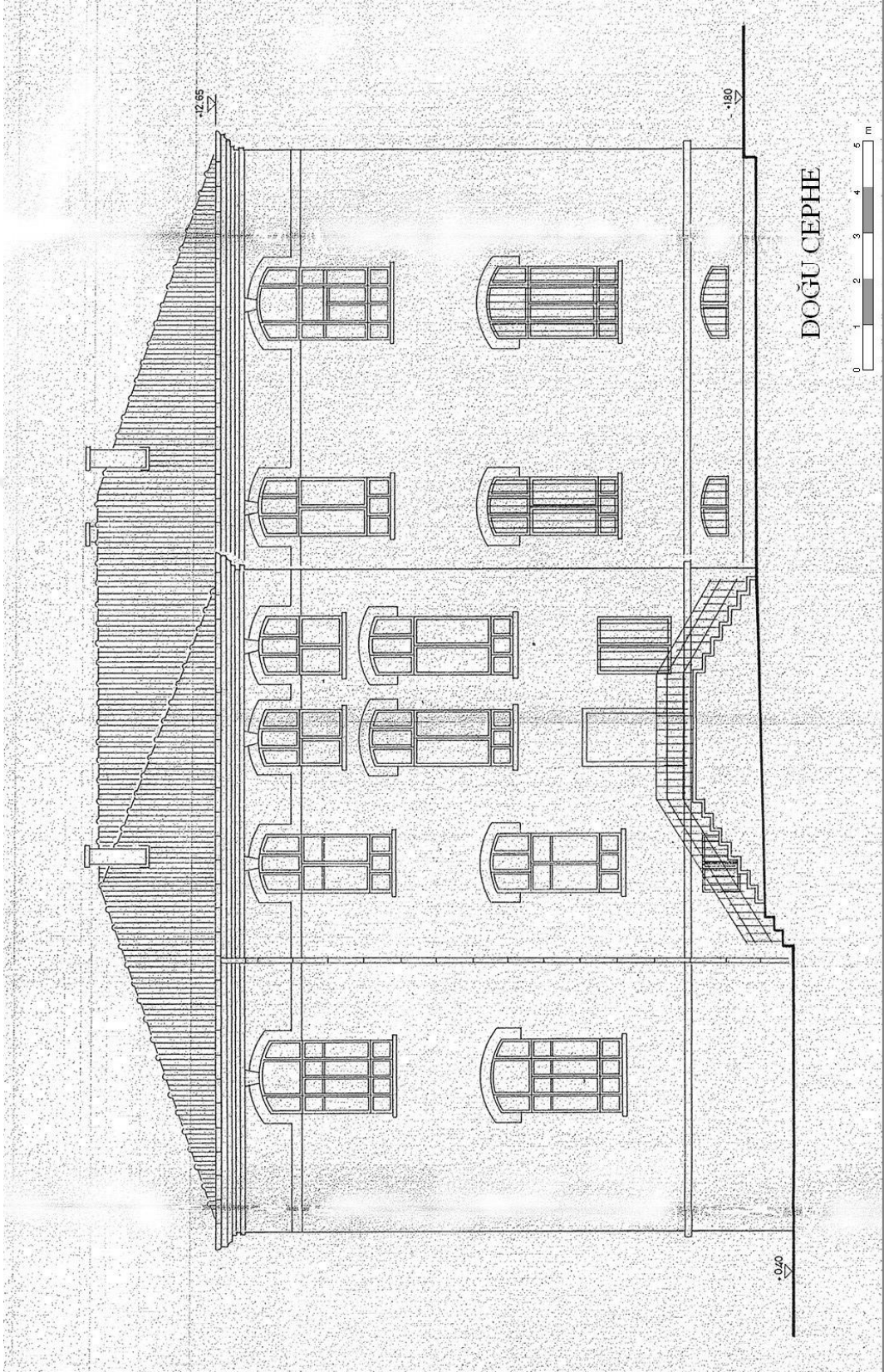
Çizim 28: Süleymanpaşa Anaokulu Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

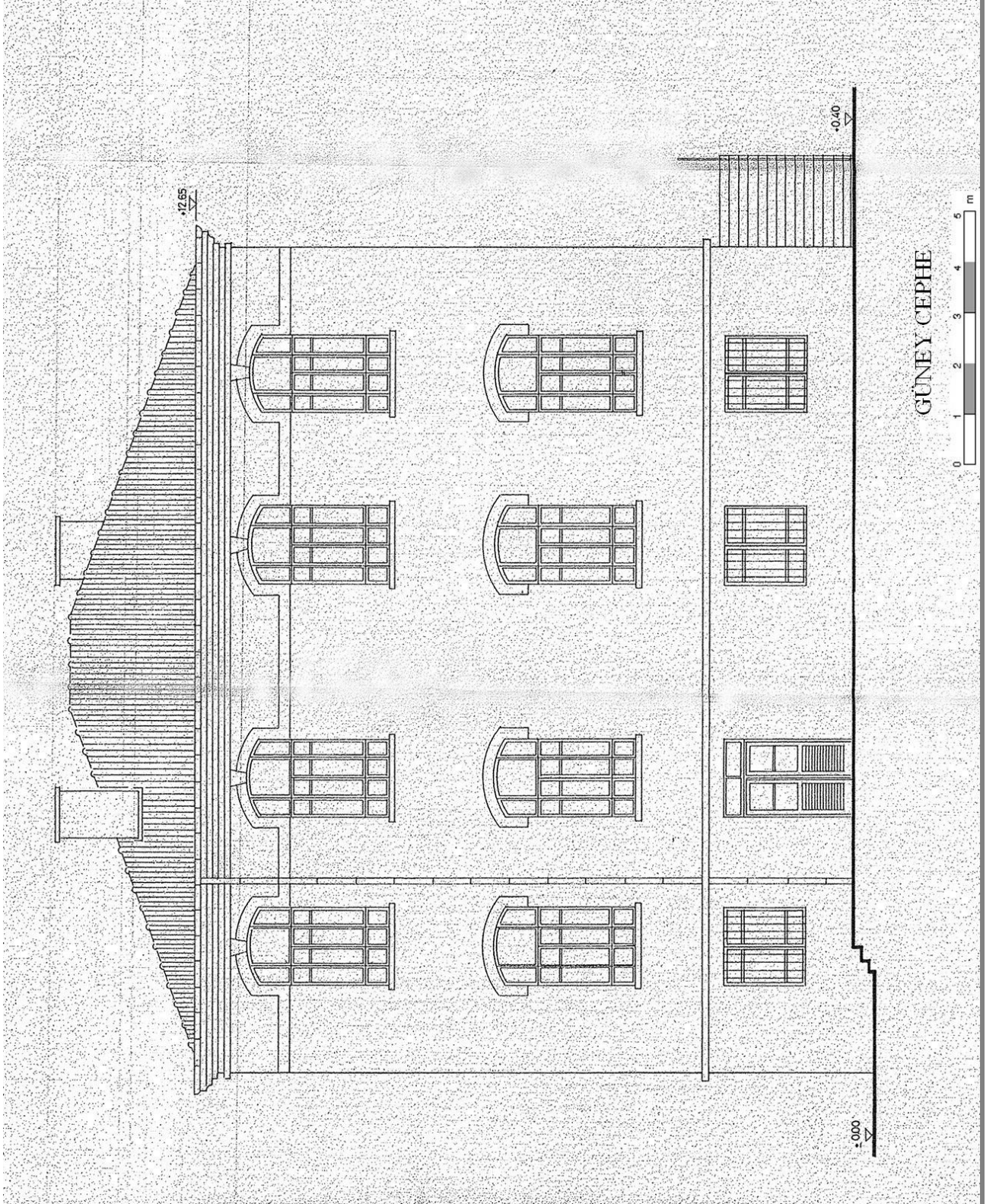
Çizim 29: Süleymanpaşa Anaokulu Birinci Kat Planı Restorasyon Projesi (Süleymanpaşa Anaokulu Arşivi).

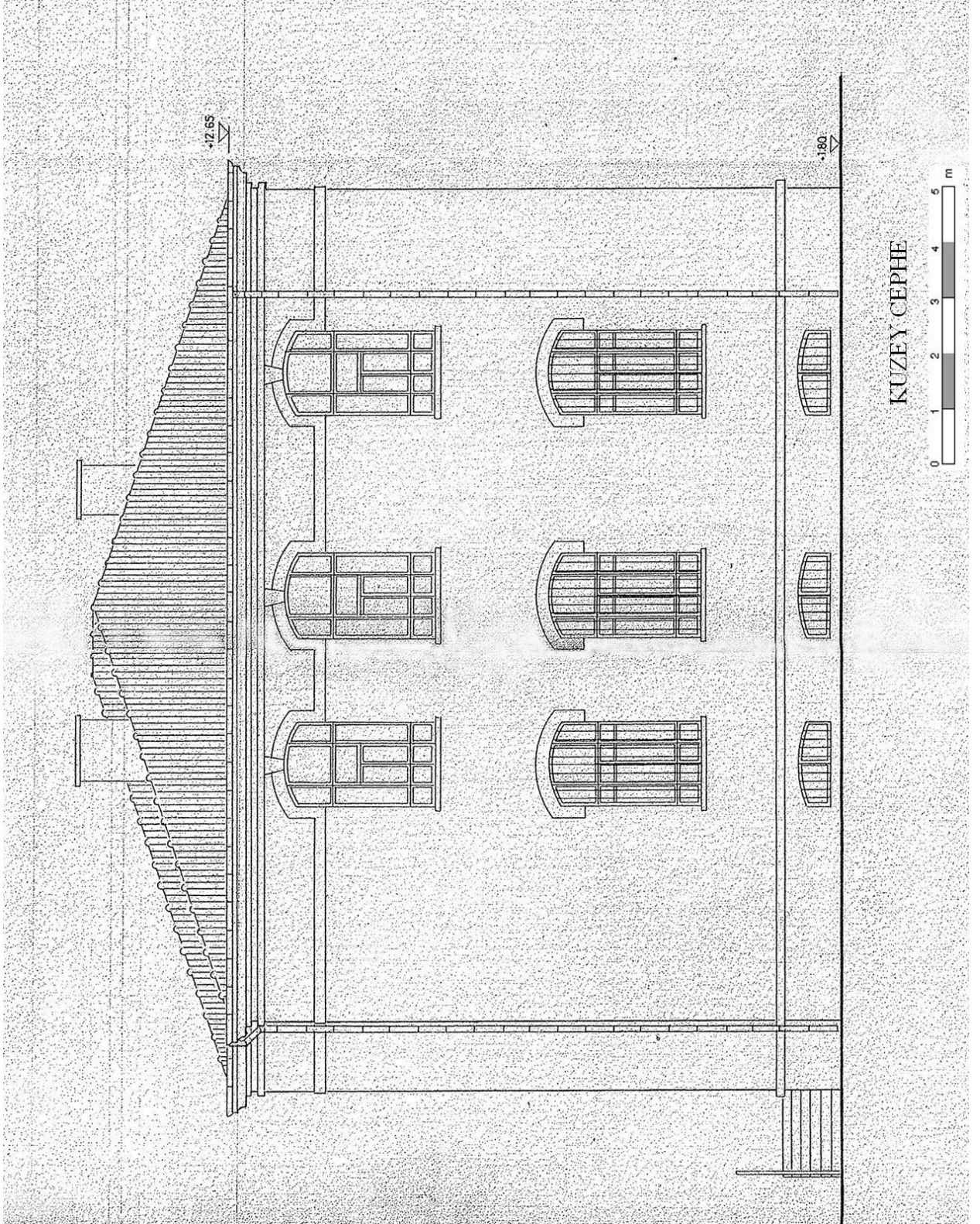
Çizim 30: N. Kemal İlkokulu 1.Kısım Batı Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi).

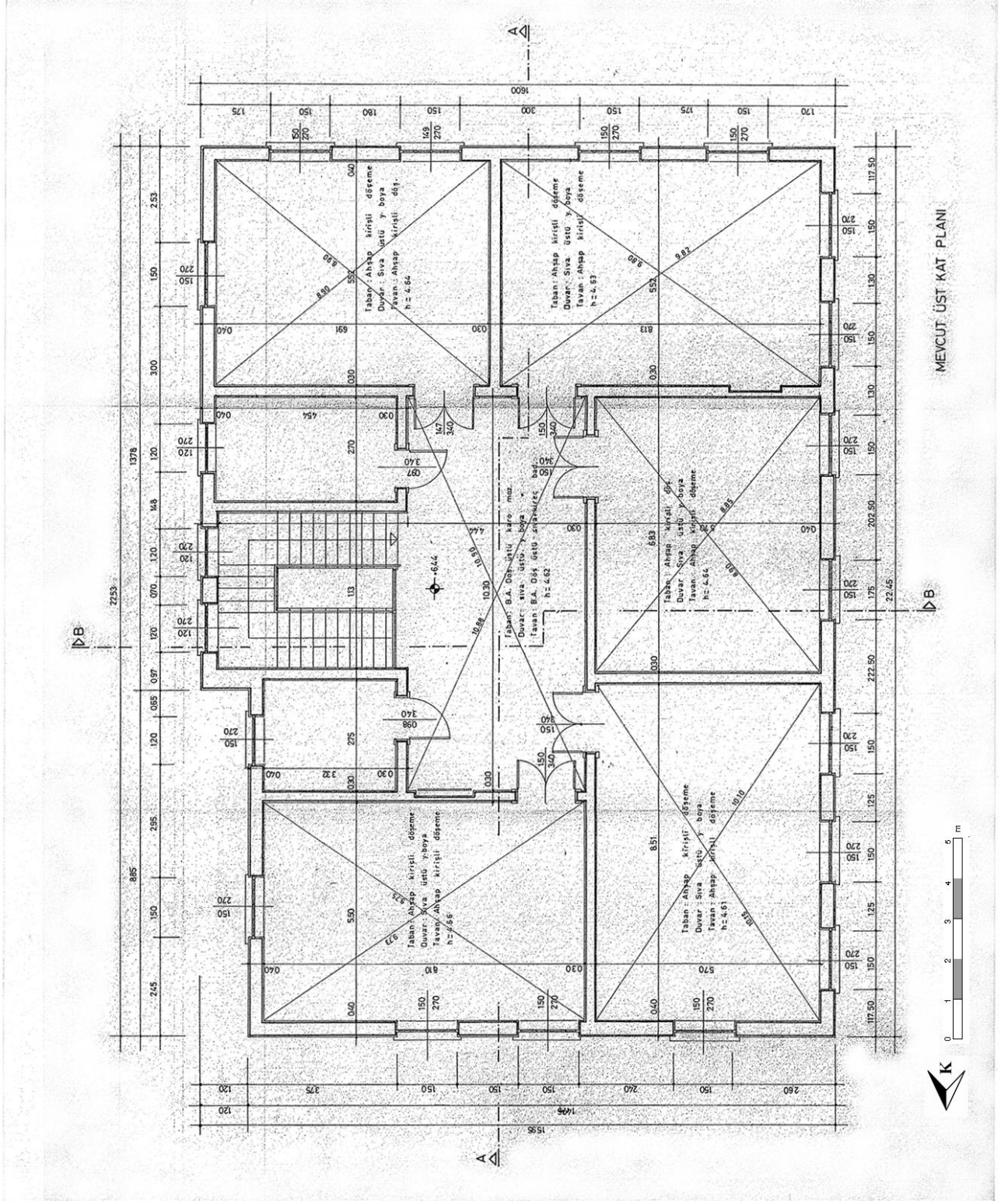
Çizim 31: N. Kemal İlkokulu 1.Kısım Doğu Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi).

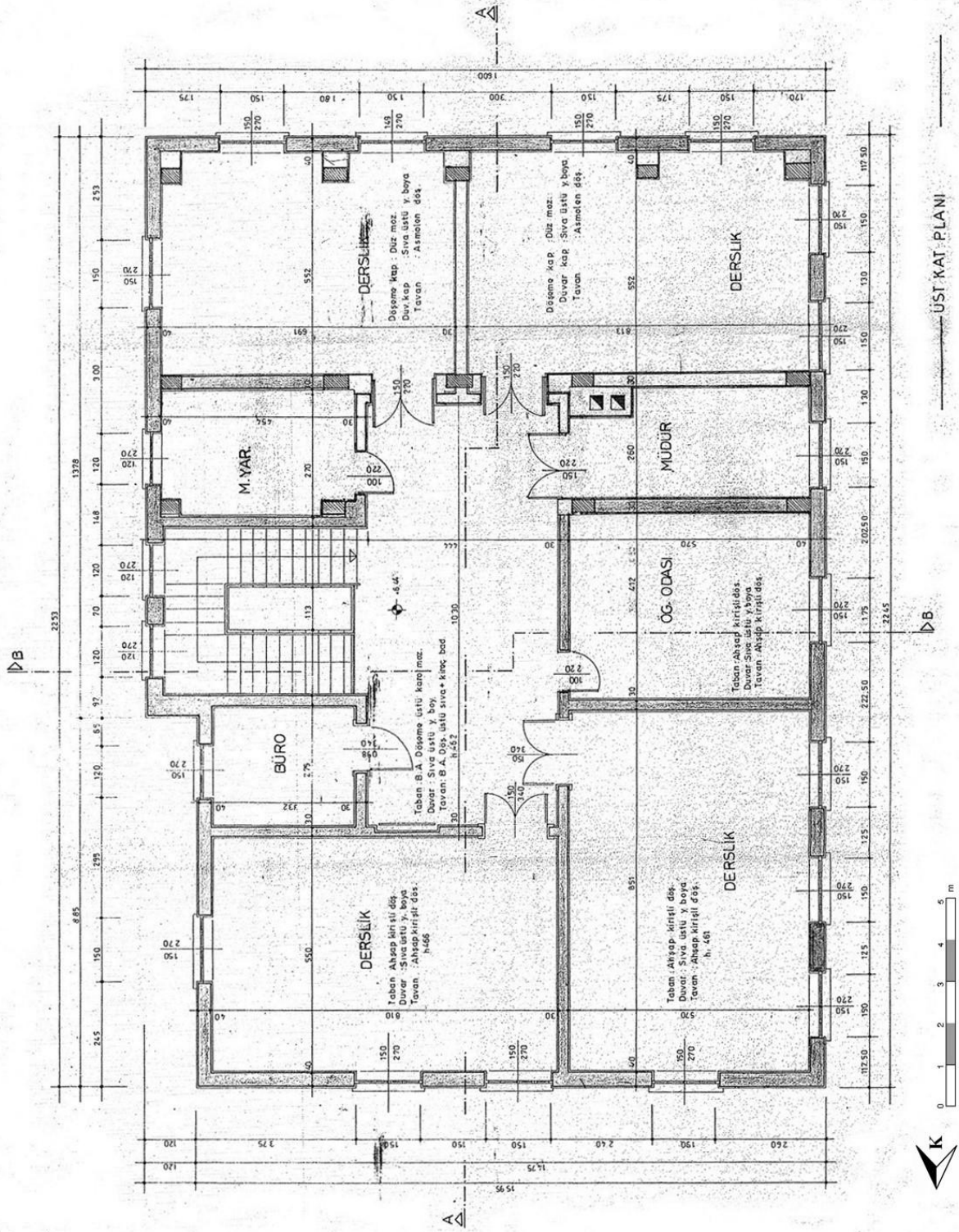

Çizim 32: N. Kemal İlkokulu 1.Kısım Güney Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi).

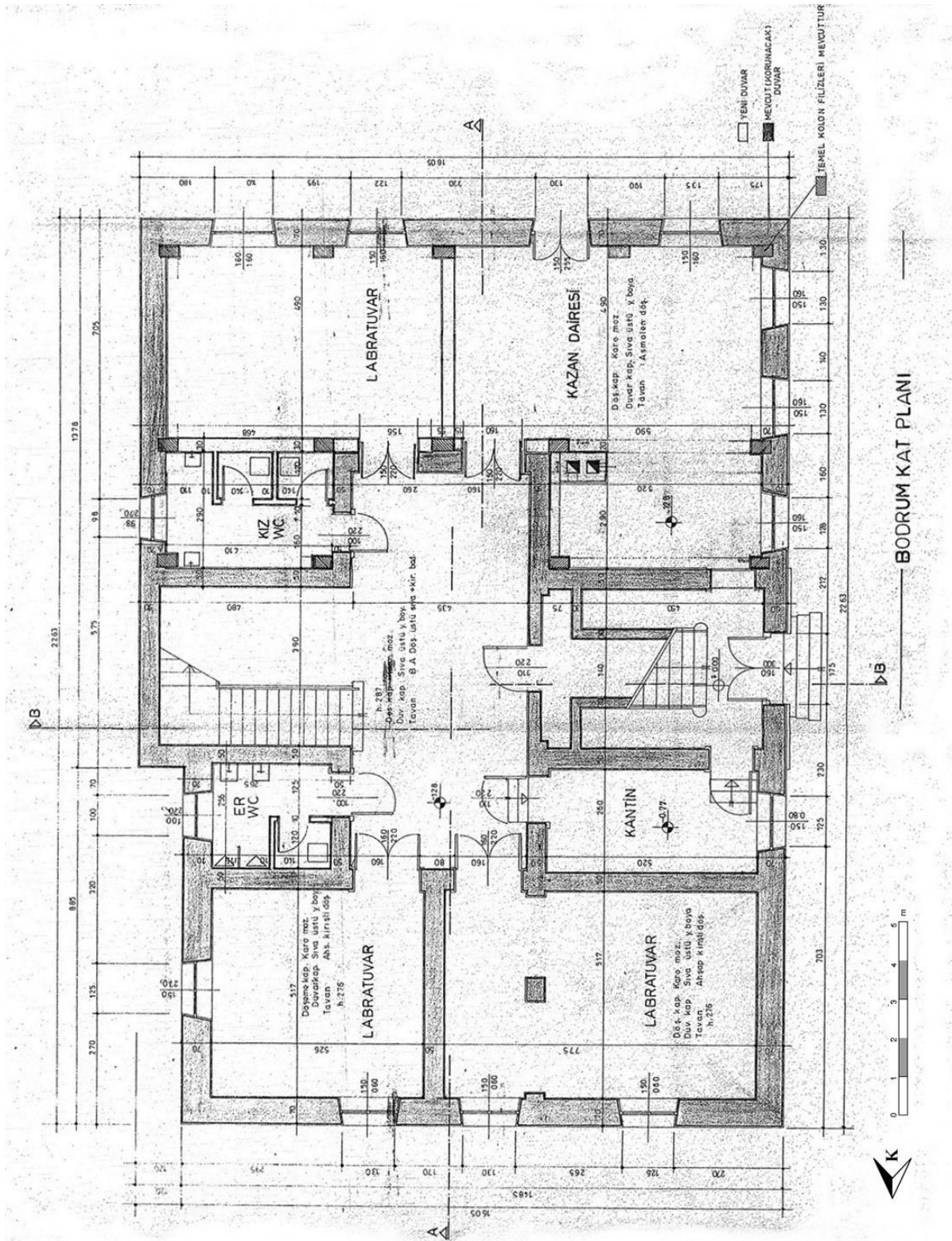

Çizim 33: N. Kemal İlkokulu 1.Kısım Kuzey Cephe Rölöve Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi).

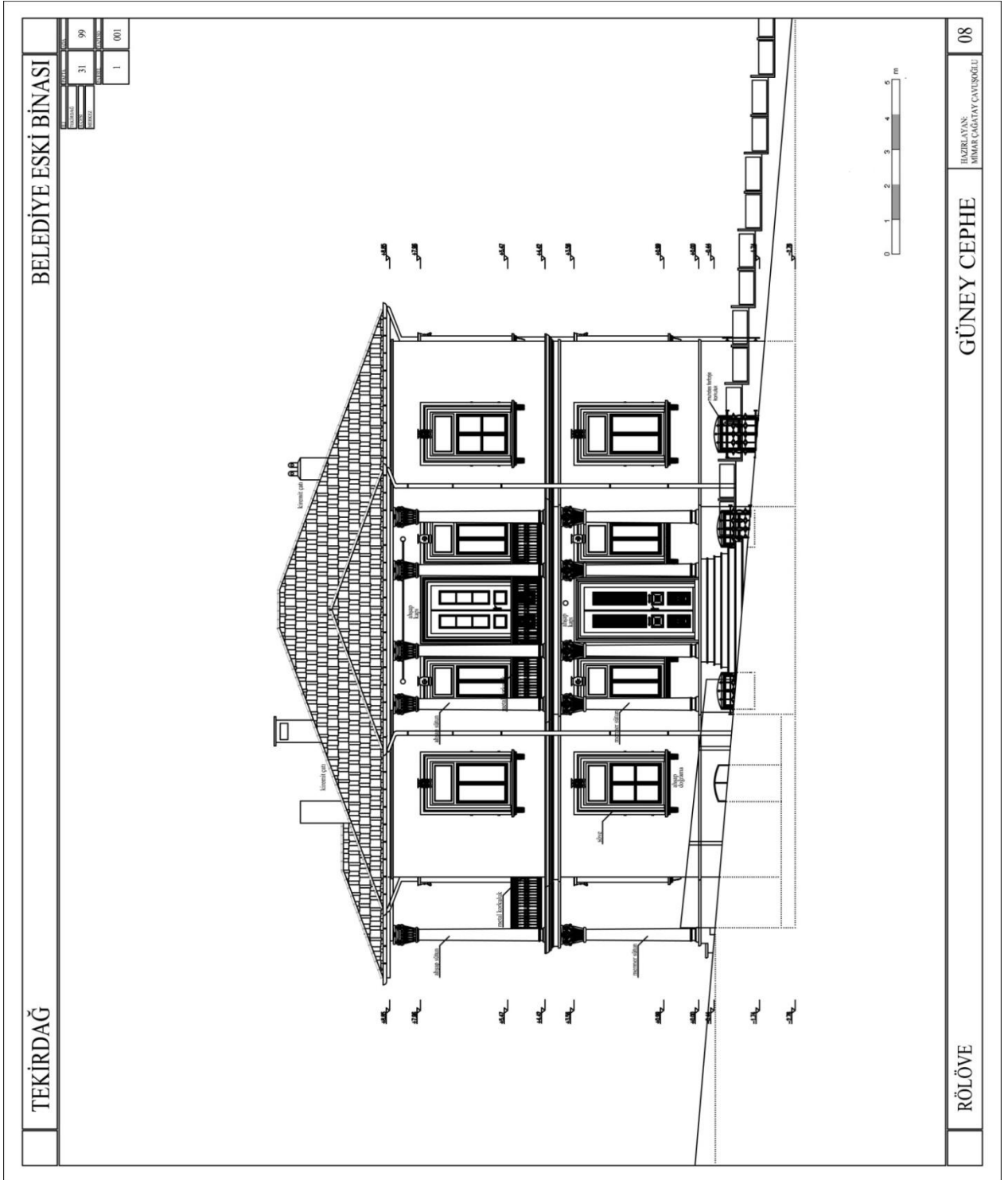

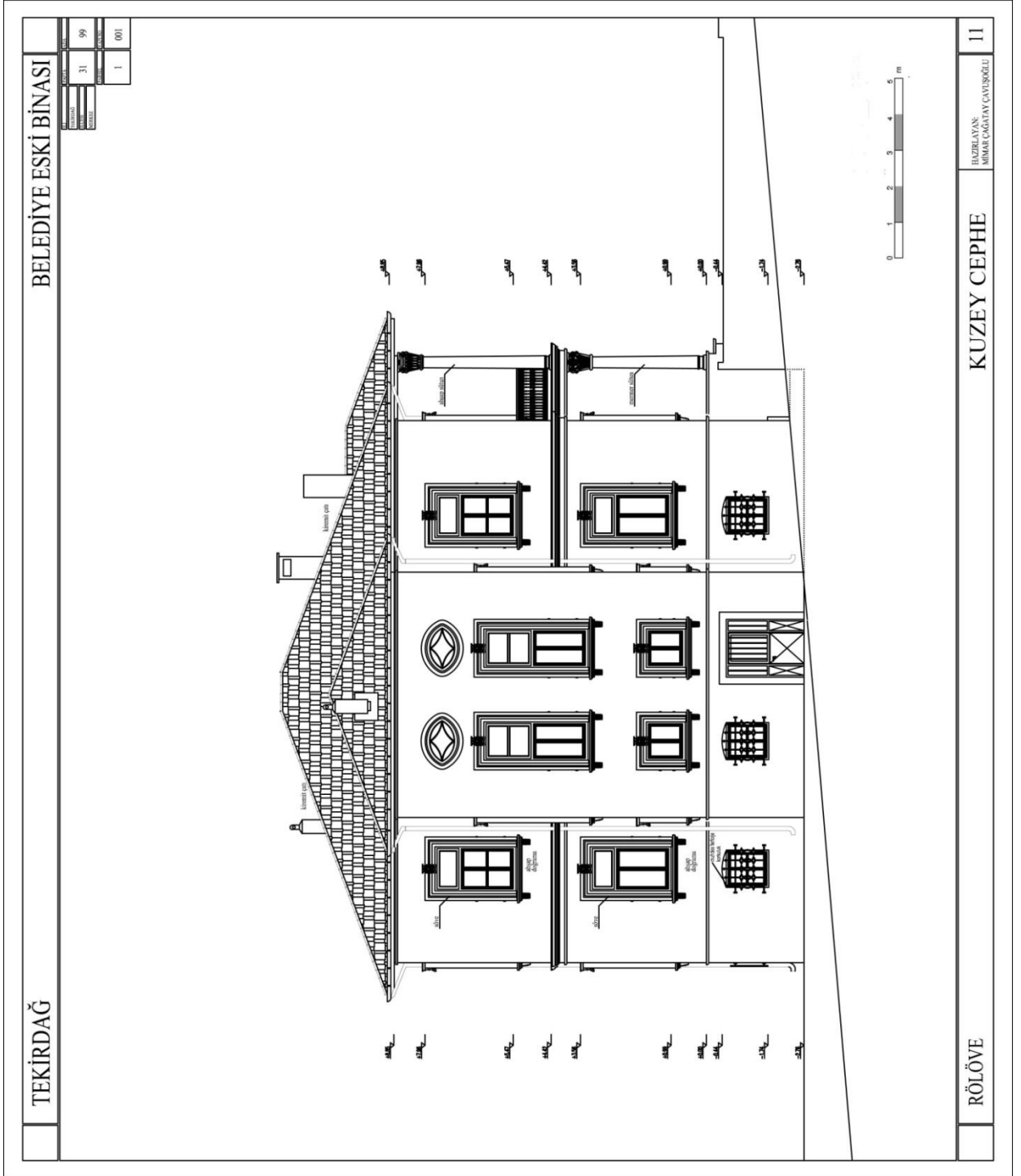
Çizim 38: N. Kemal İlkokulu 1. Kısım 1. Kat Planı Restorasyon Projesi (N. Kemal İ. O. Arşivi).

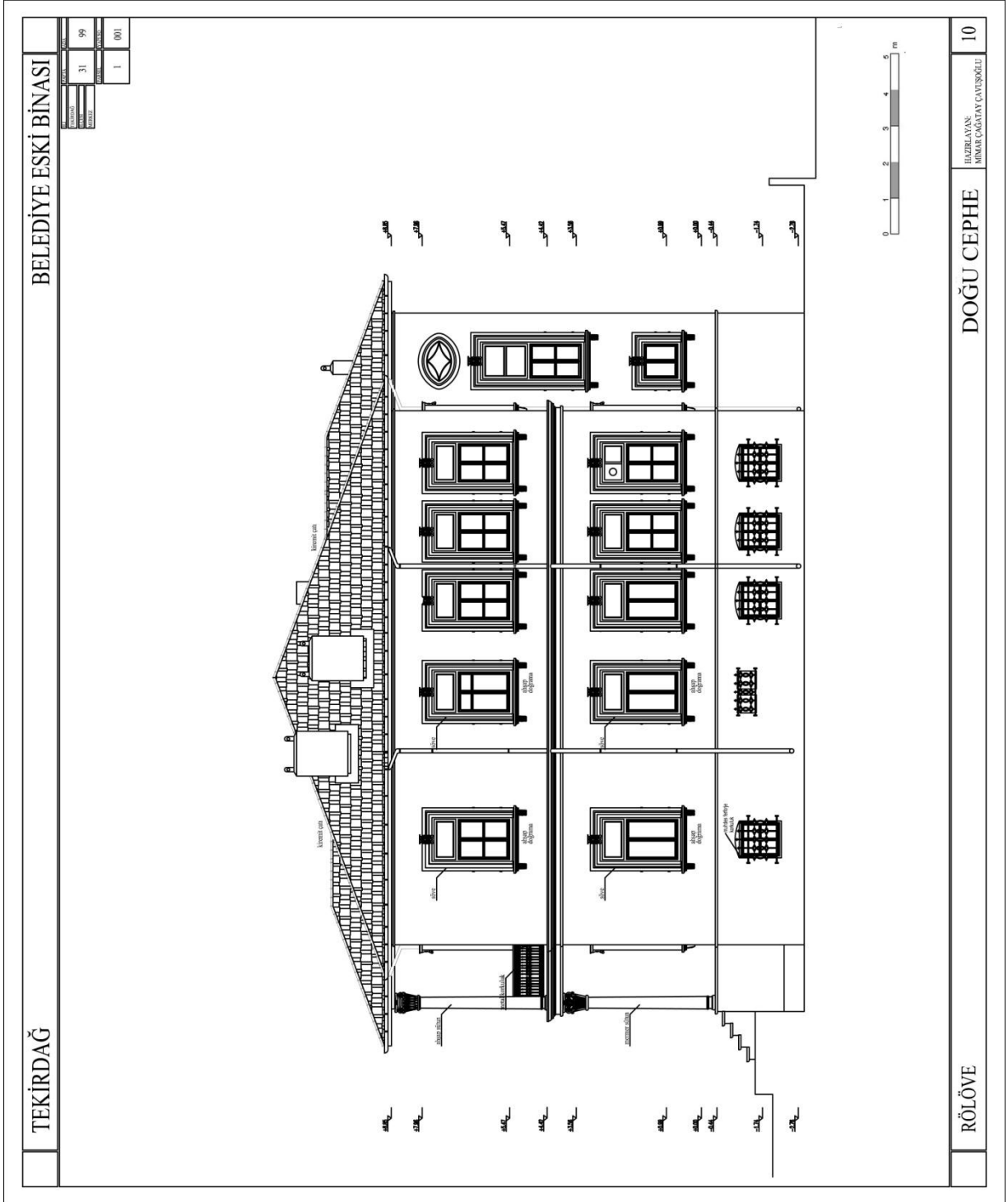
Çizim 39: N. Kemal İlkokulu 1.Kısım Bodrum Kat Planı Restorasyon Projesi (N.Kemal İ.O. Arşivi).

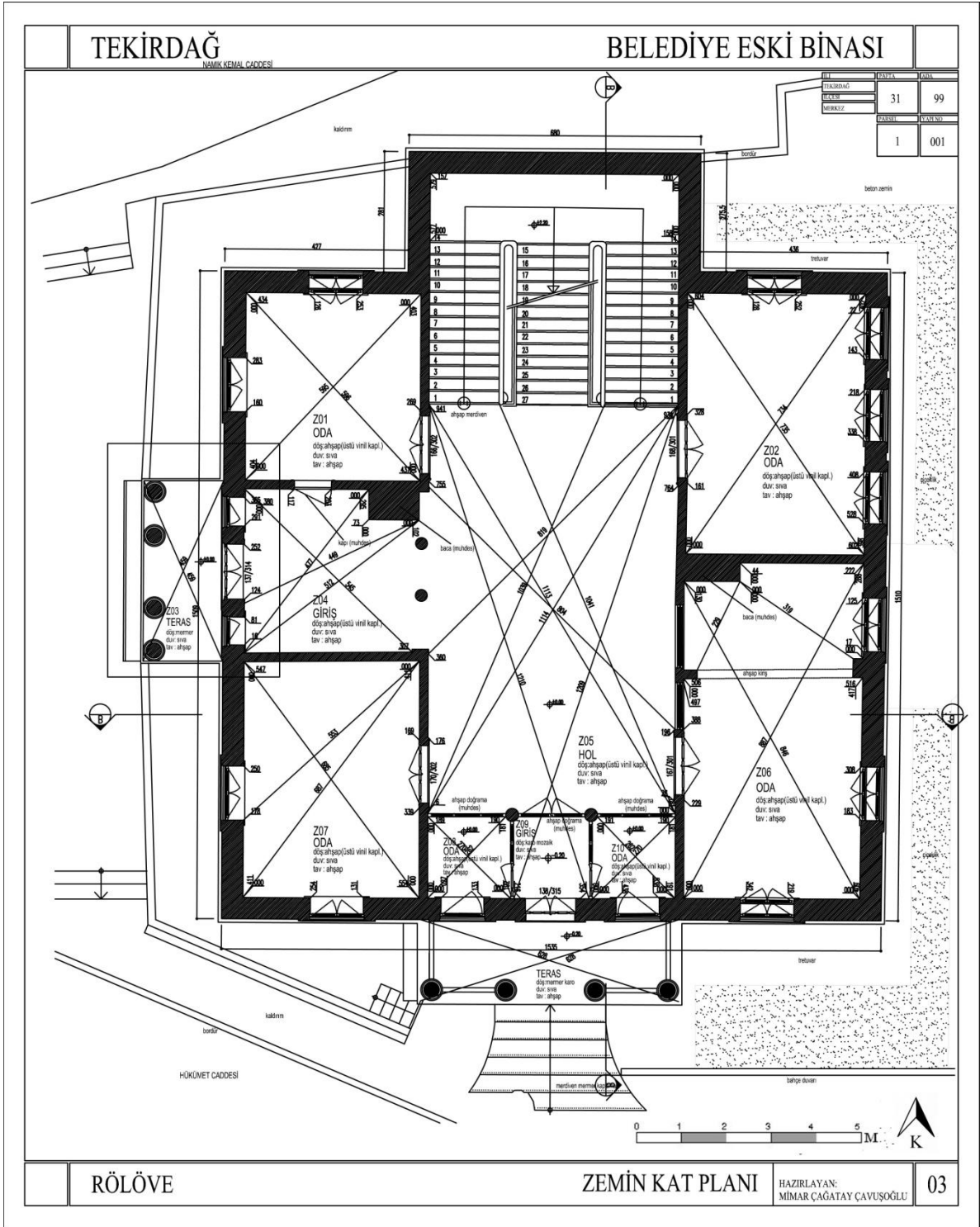
Çizim 40: Süleymanpaşa Belediye Binası Güney Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

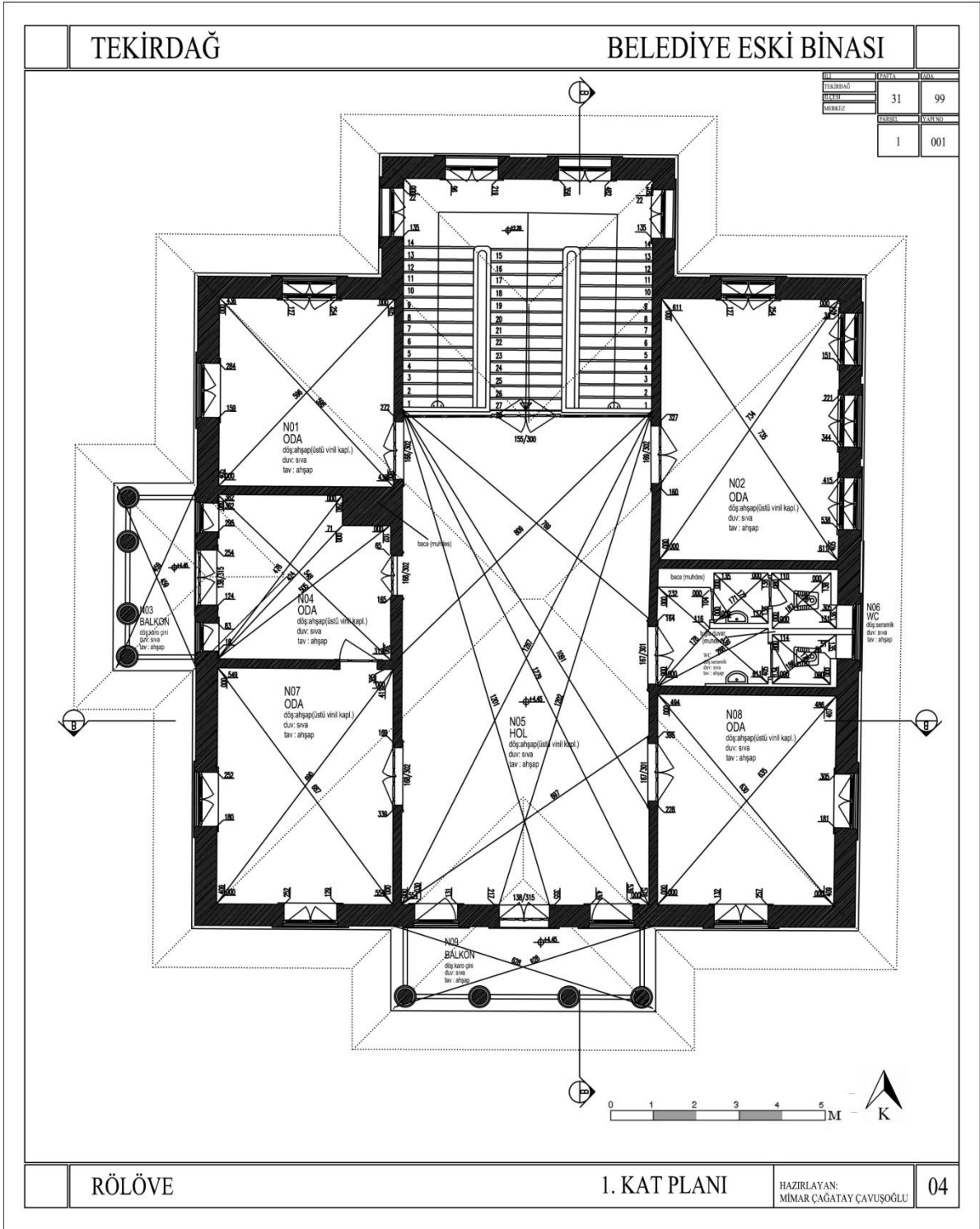
Çizim 41: Süleymanpaşa Belediye Binası Kuzey Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

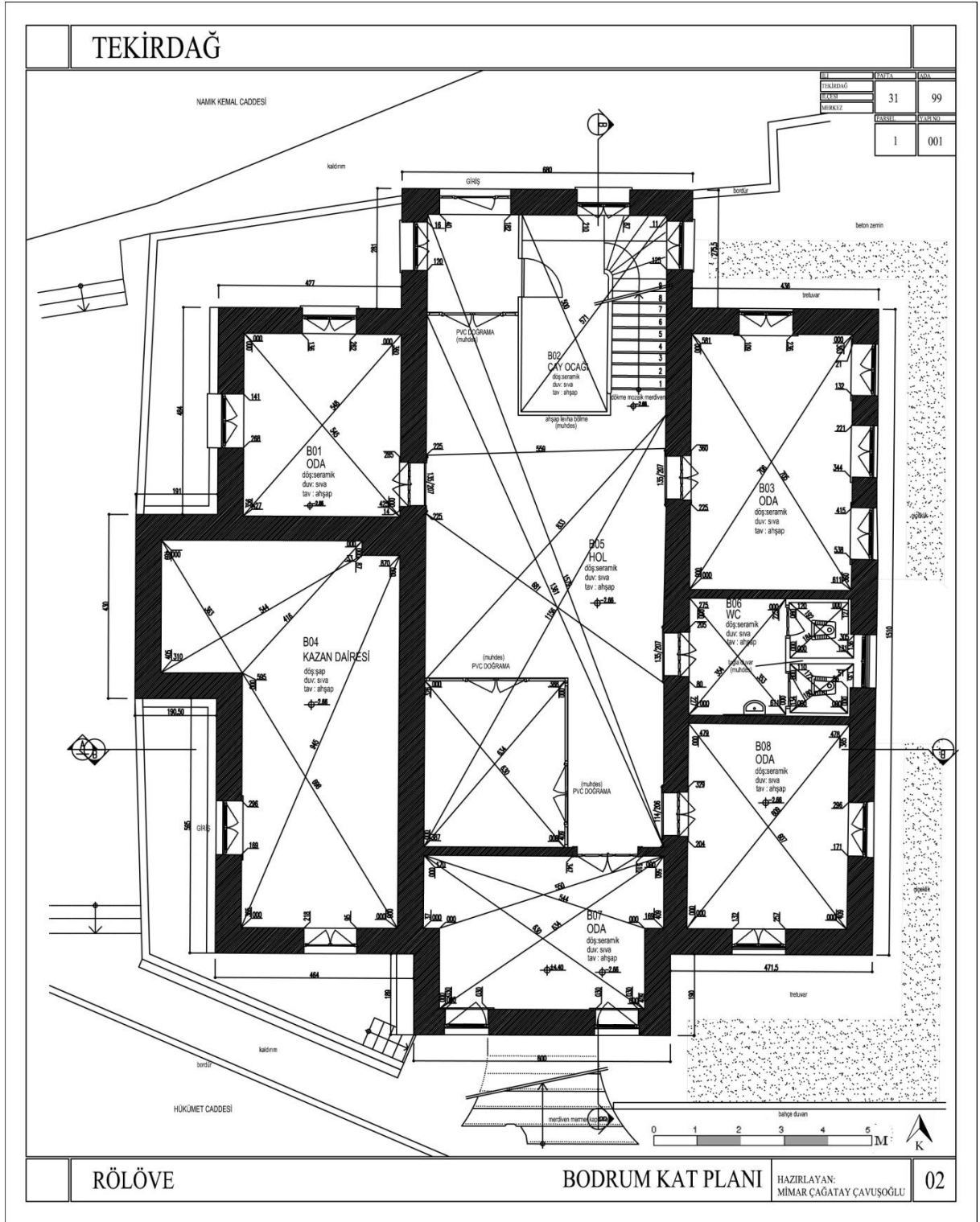
Çizim 43: Süleymanpaşa Belediye Binası Doğu Cephe (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

Çizim 44: Süleymanpaşa Belediye Binası Zemin Kat Planı (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

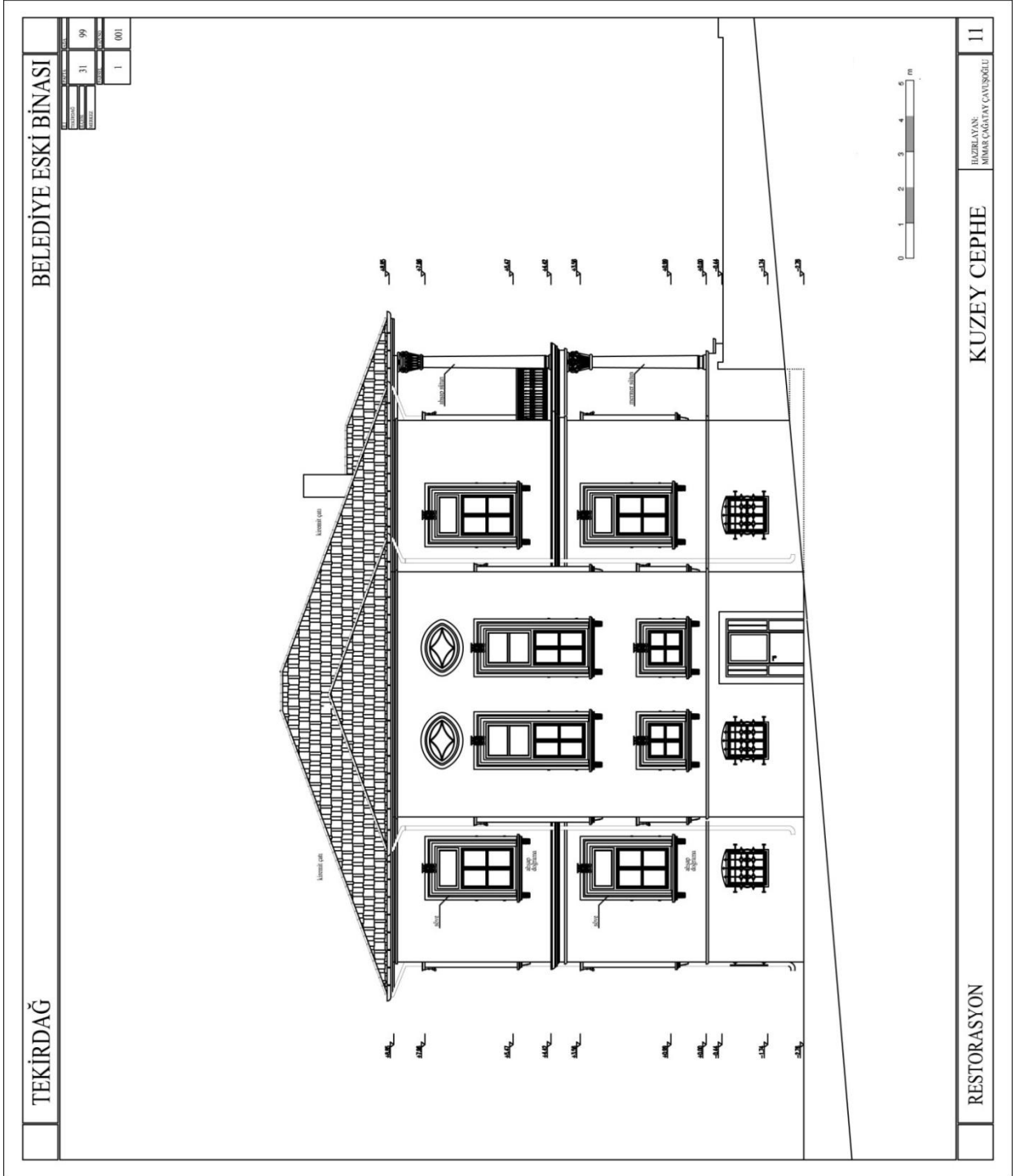
Çizim 45: Süleymanpaşa Belediye Binası 1.Kat Planı (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

Çizim 46: Süleymanpaşa Belediye Binası Bodrum Kat Planı (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

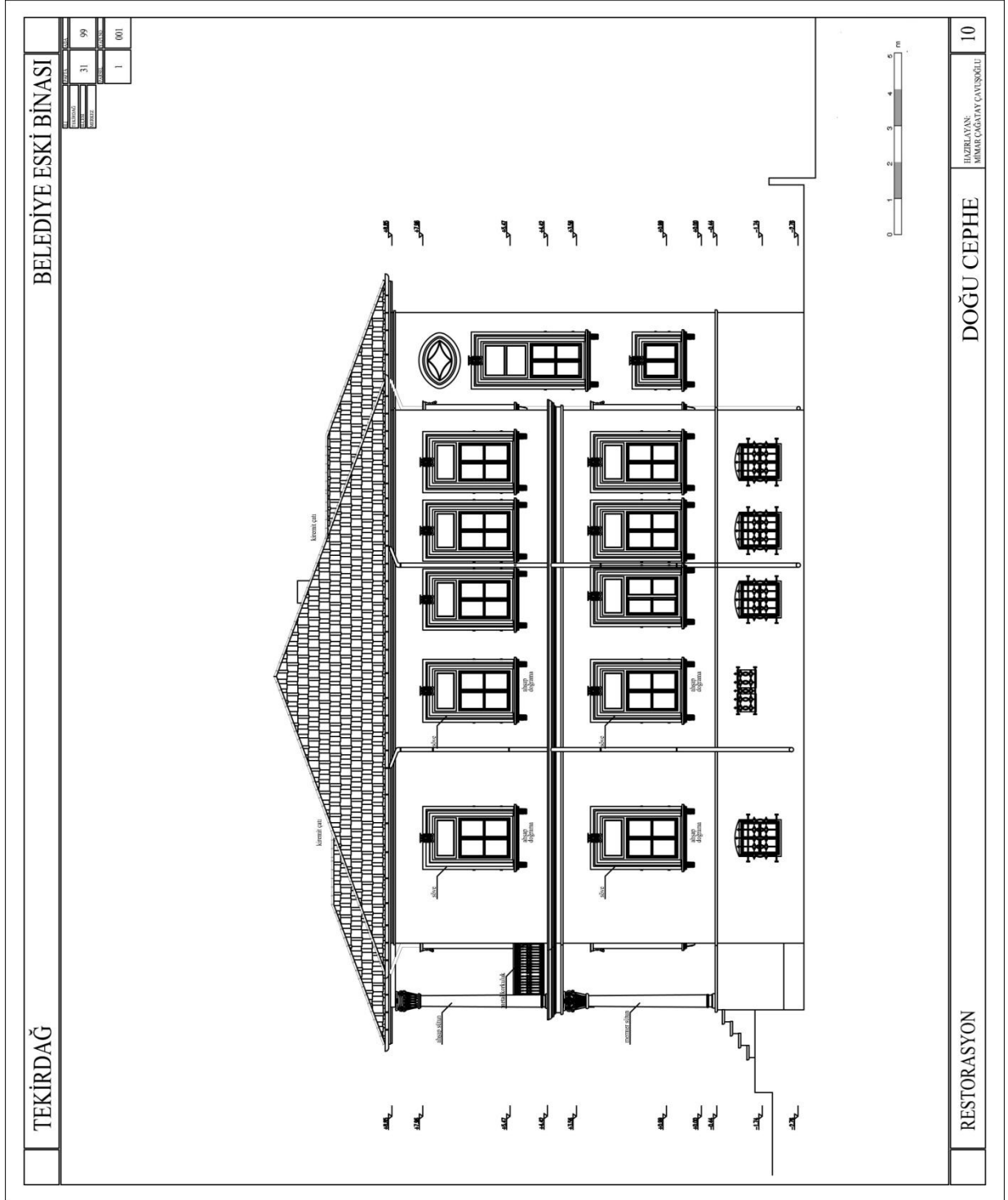
Çizim 47: Süleymanpaşa Belediye Binası Güney Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

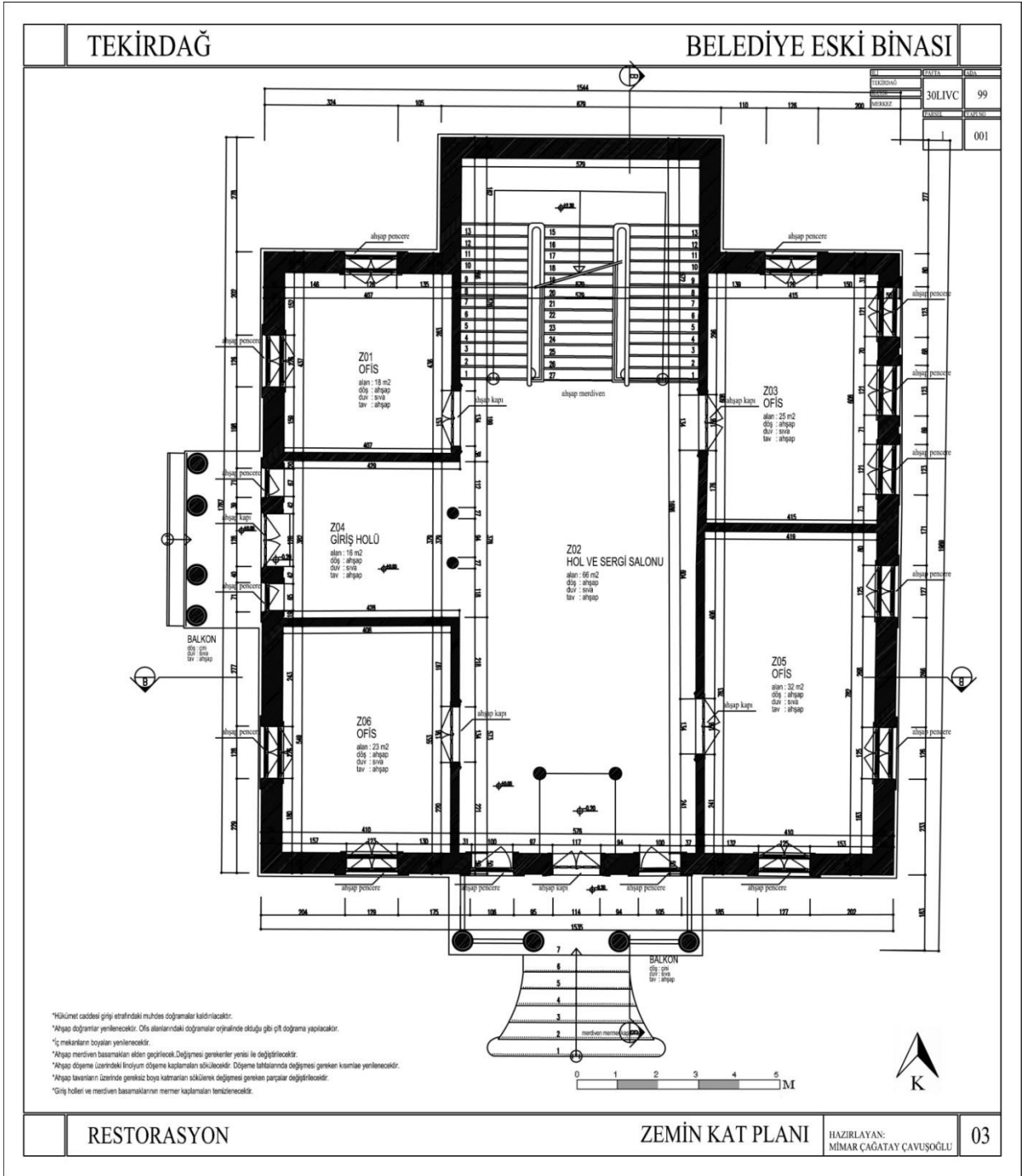
Çizim 48: Süleymanpaşa Belediye Binası Kuzey Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

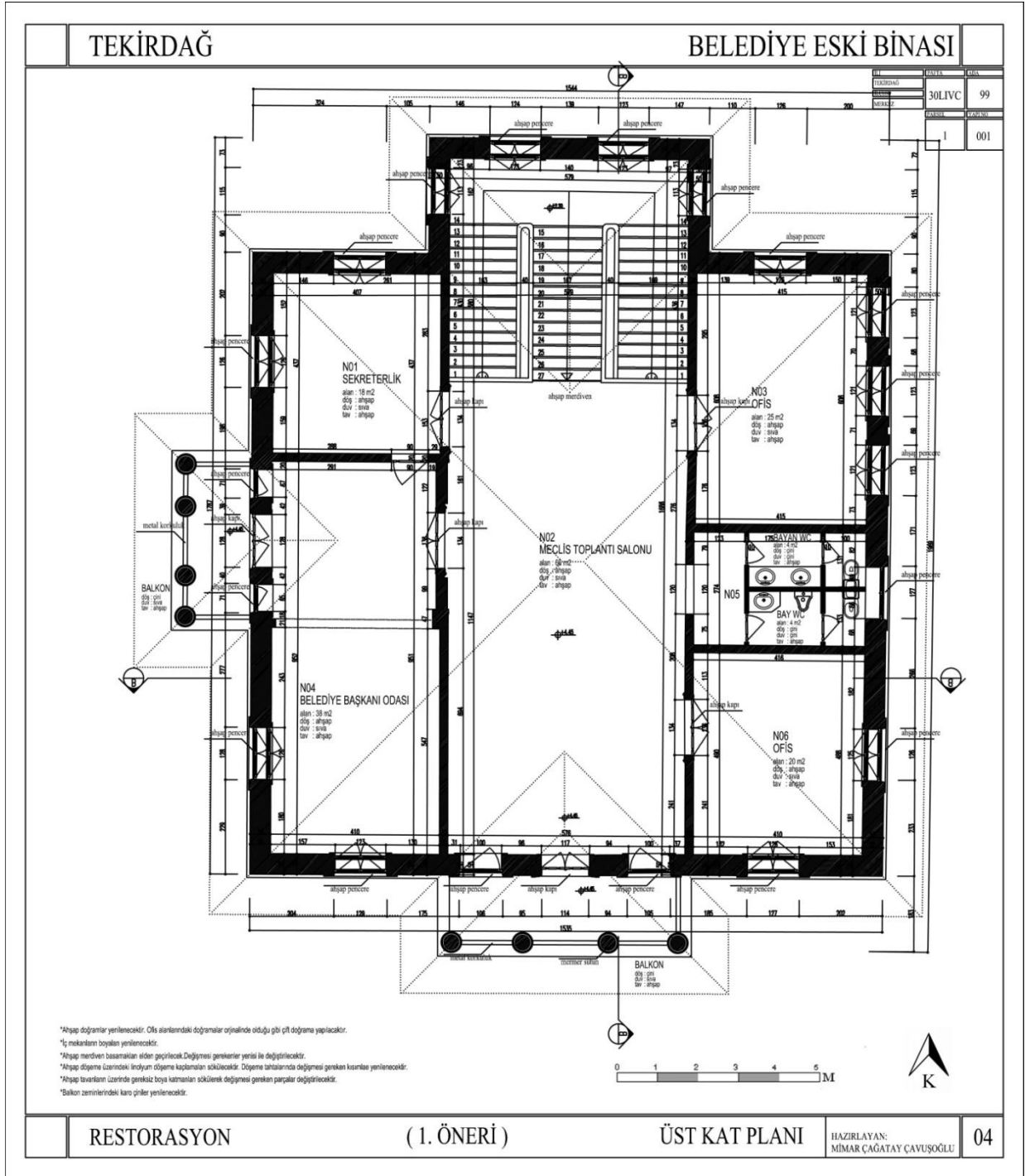
Çizim 49: Süleymanpaşa Belediye Binası Batı Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

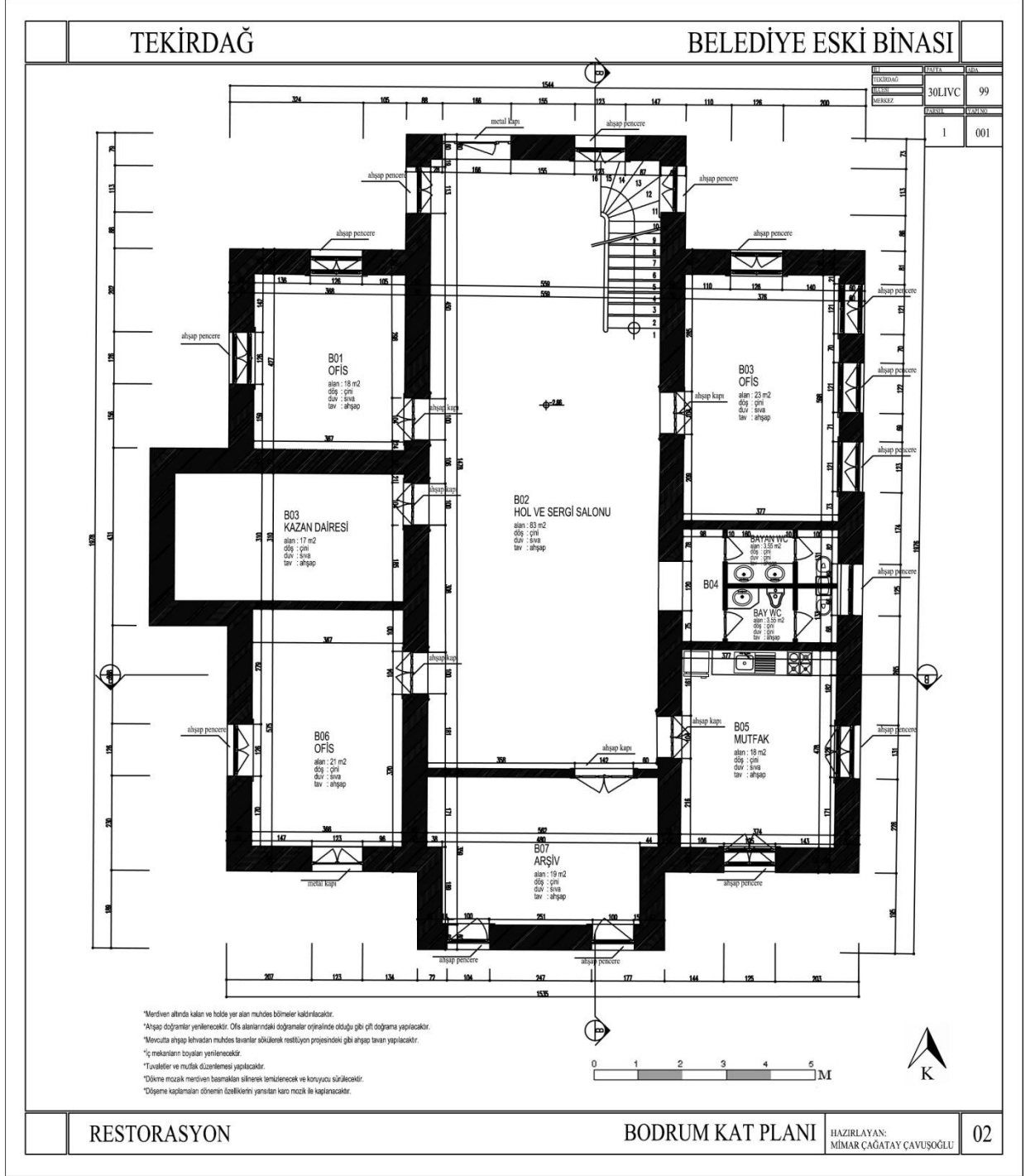
Çizim 50: Süleymanpaşa Belediye Binası Doğu Cephe Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

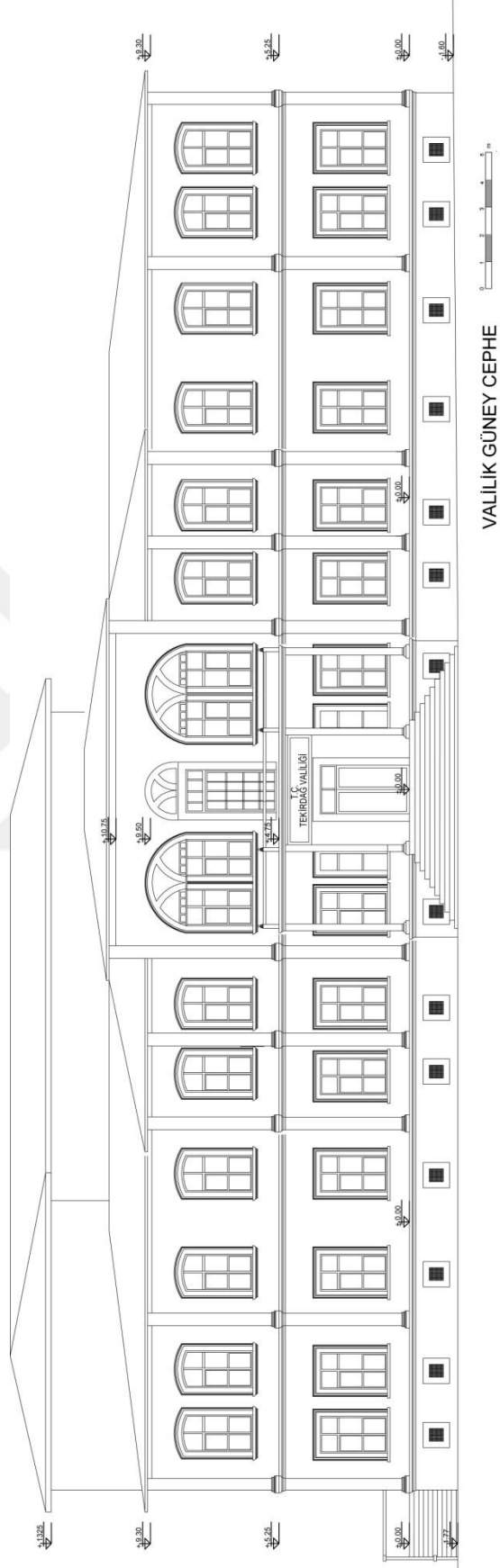
Çizim 51: Süleymanpaşa Belediye Binası Zemin Kat Planı Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

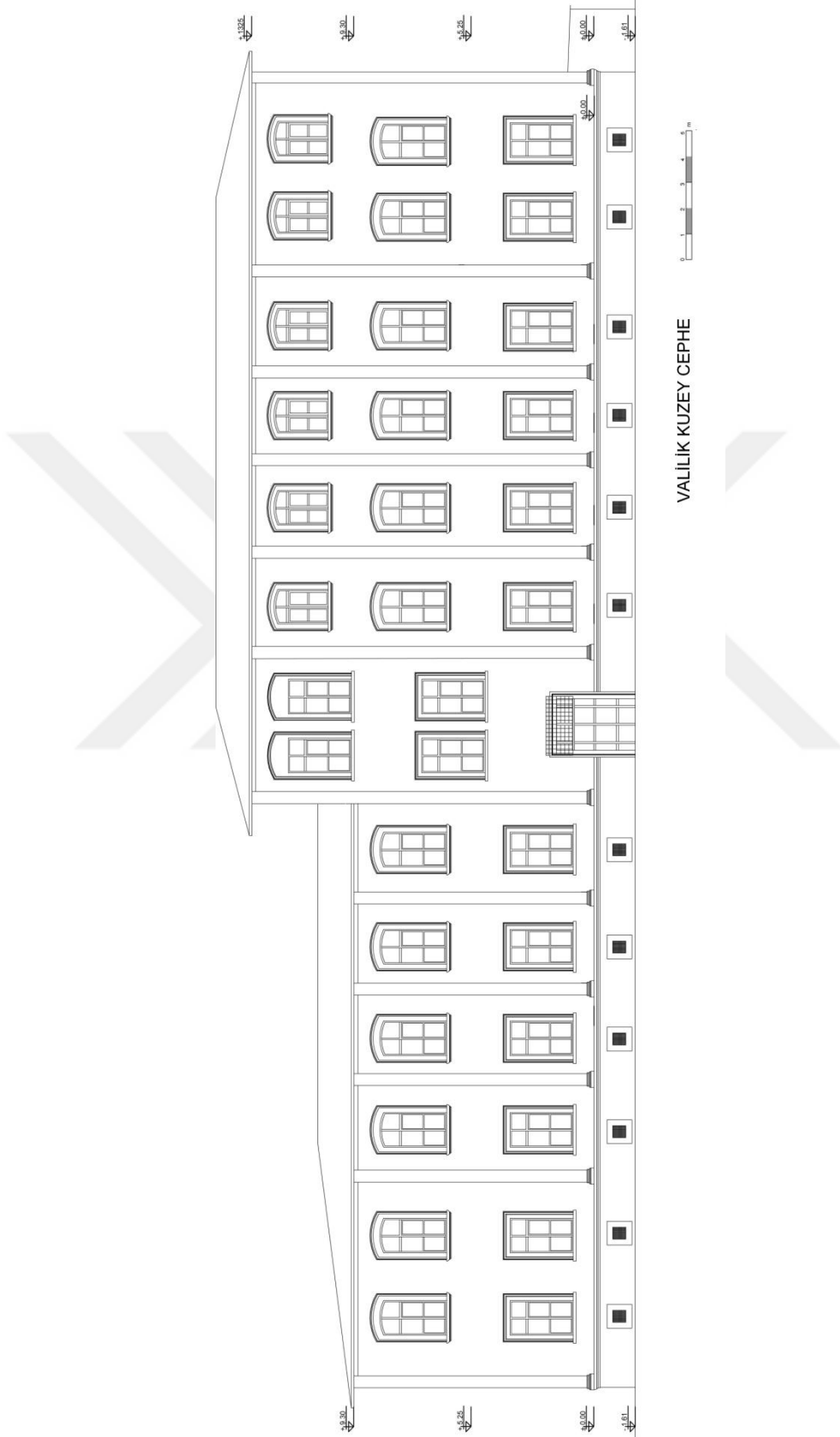
Çizim 52: Süleymanpaşa Belediye Binası 1.Kat Planı Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

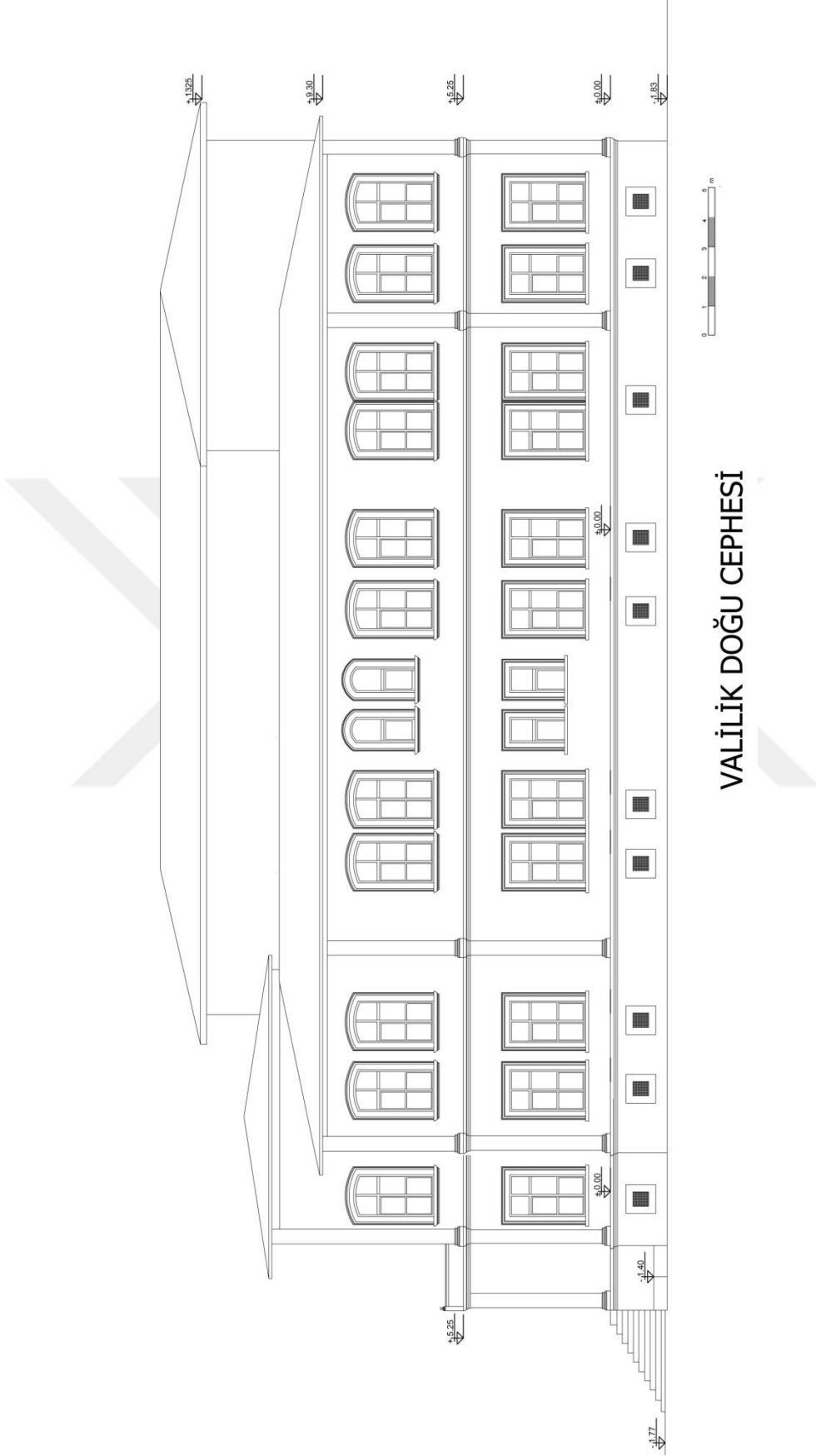
Çizim 53: Süleymanpaşa Belediye Binası Bodrum Kat Planı Restorasyon Projesi (Mimar Çağatay Çavuşoğlu).

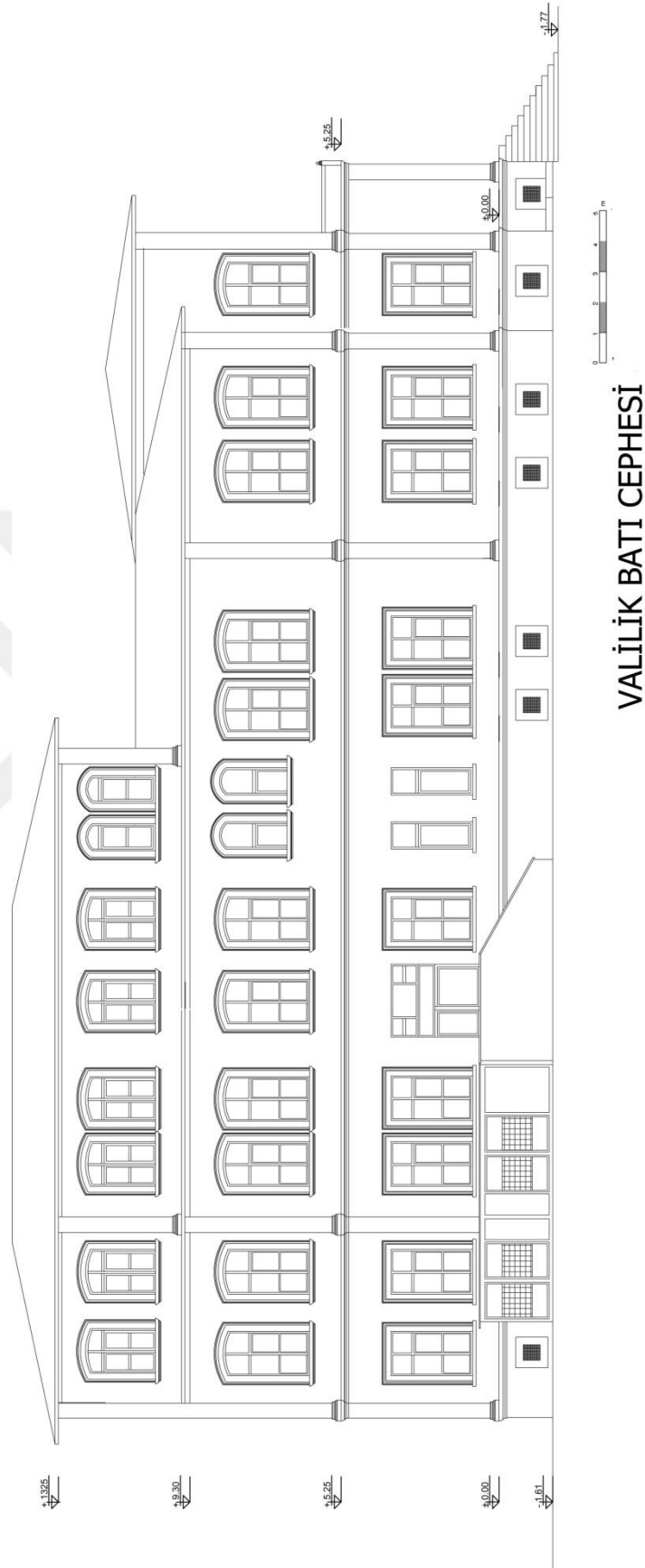
Çizim 54: Valilik Binası Güney Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

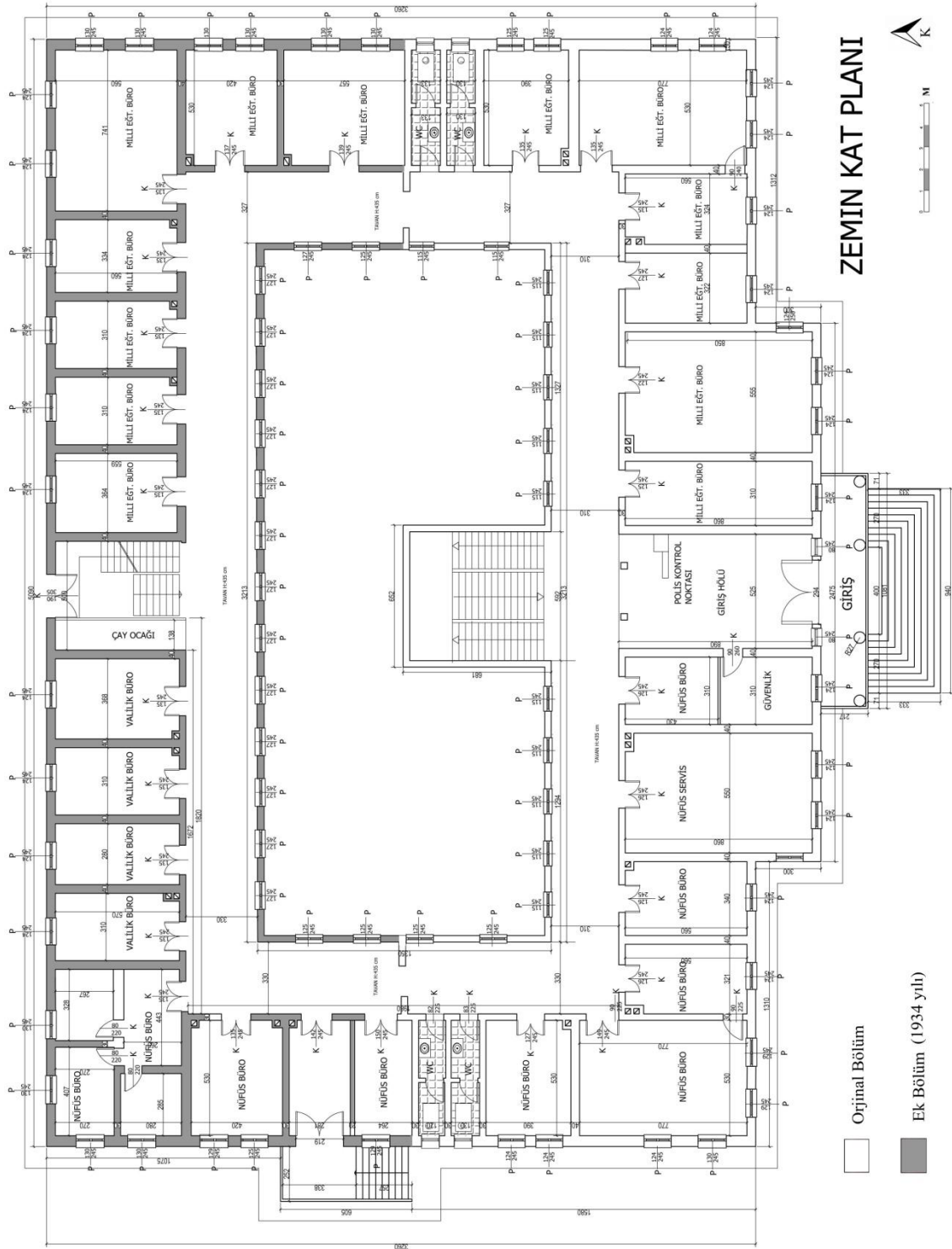
Çizim 55: Valilik Binası Kuzey Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

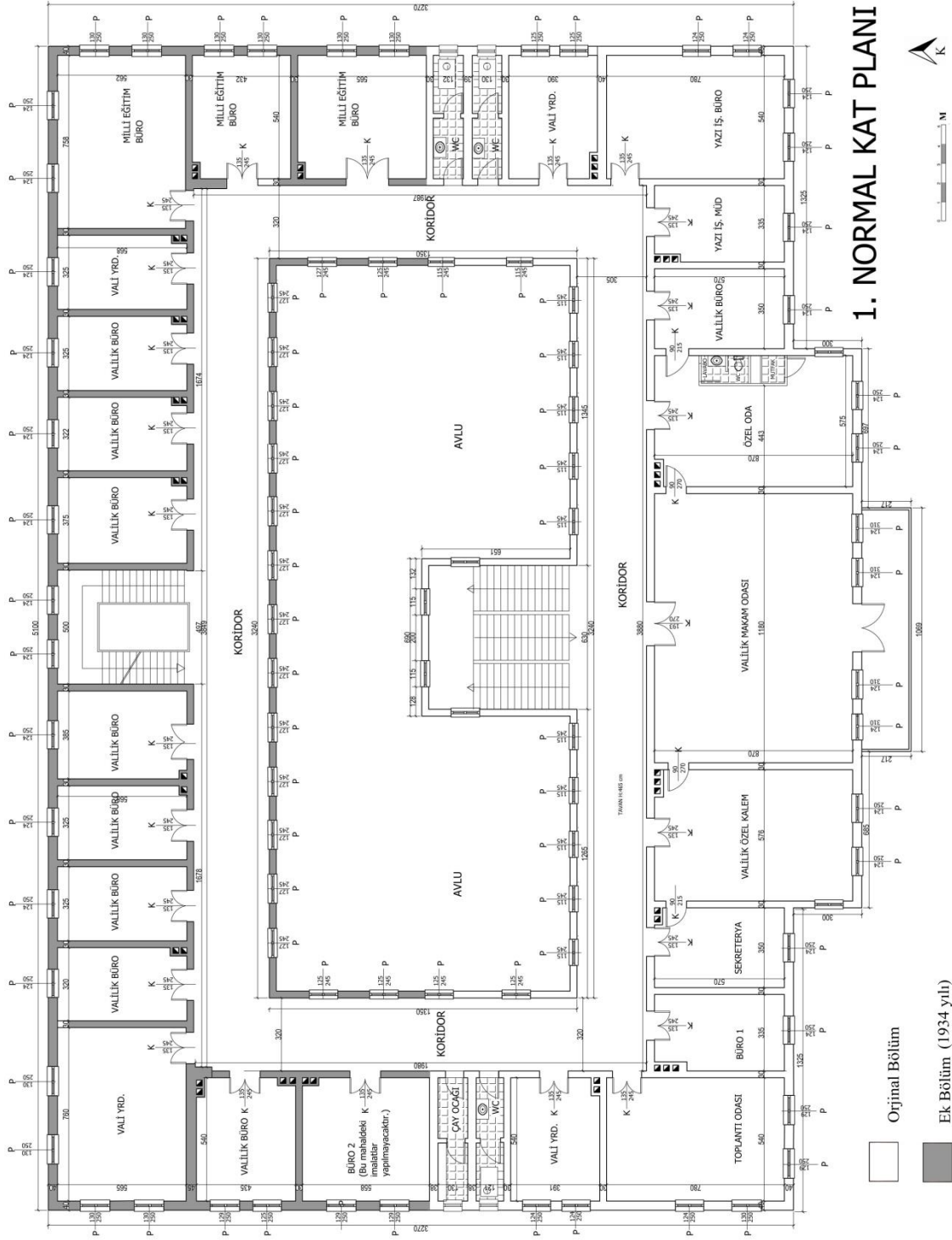

Çizim 56: Valilik Binası Doğu Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

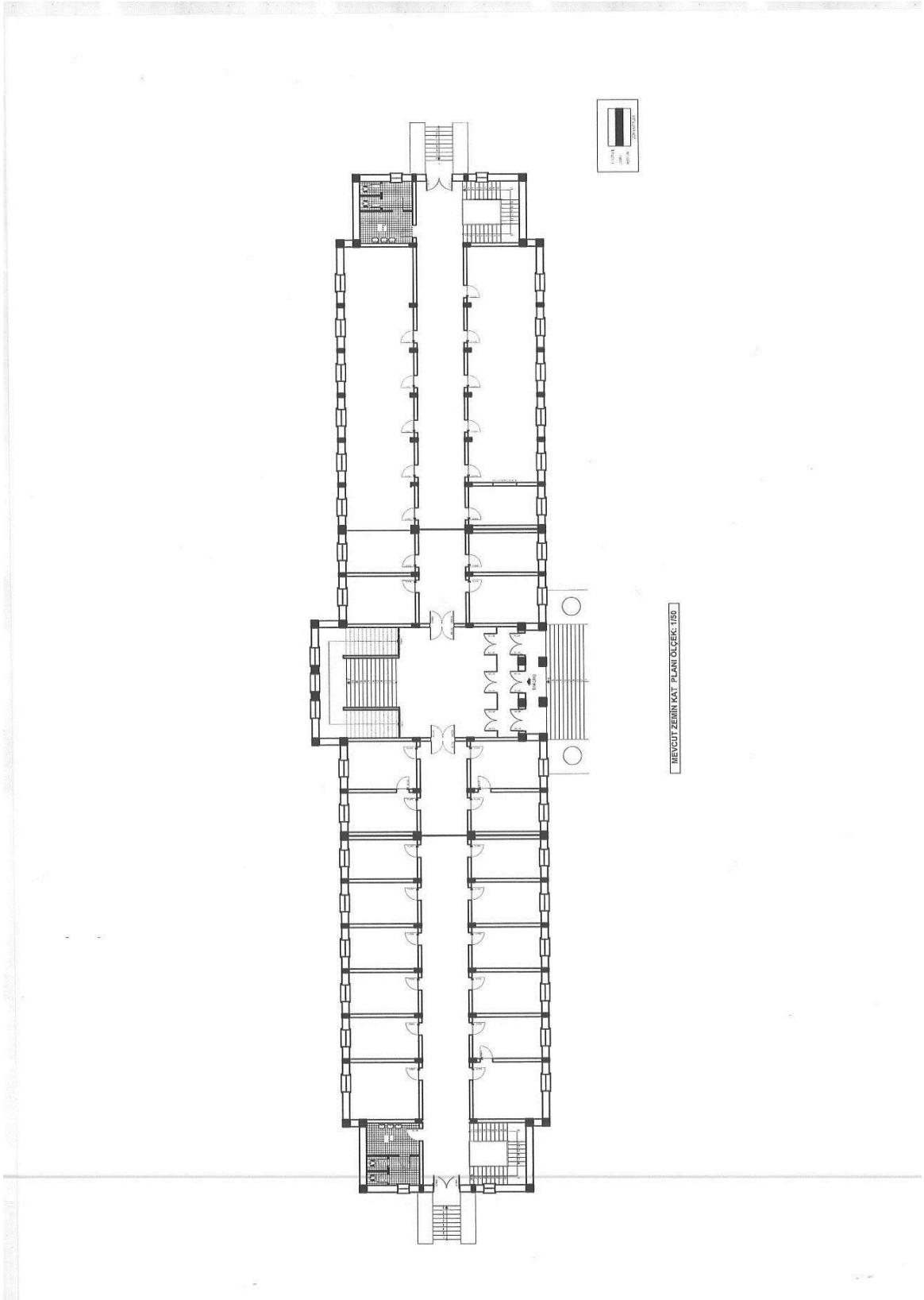

Çizim 57: Valilik Binası Bat Cephe (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

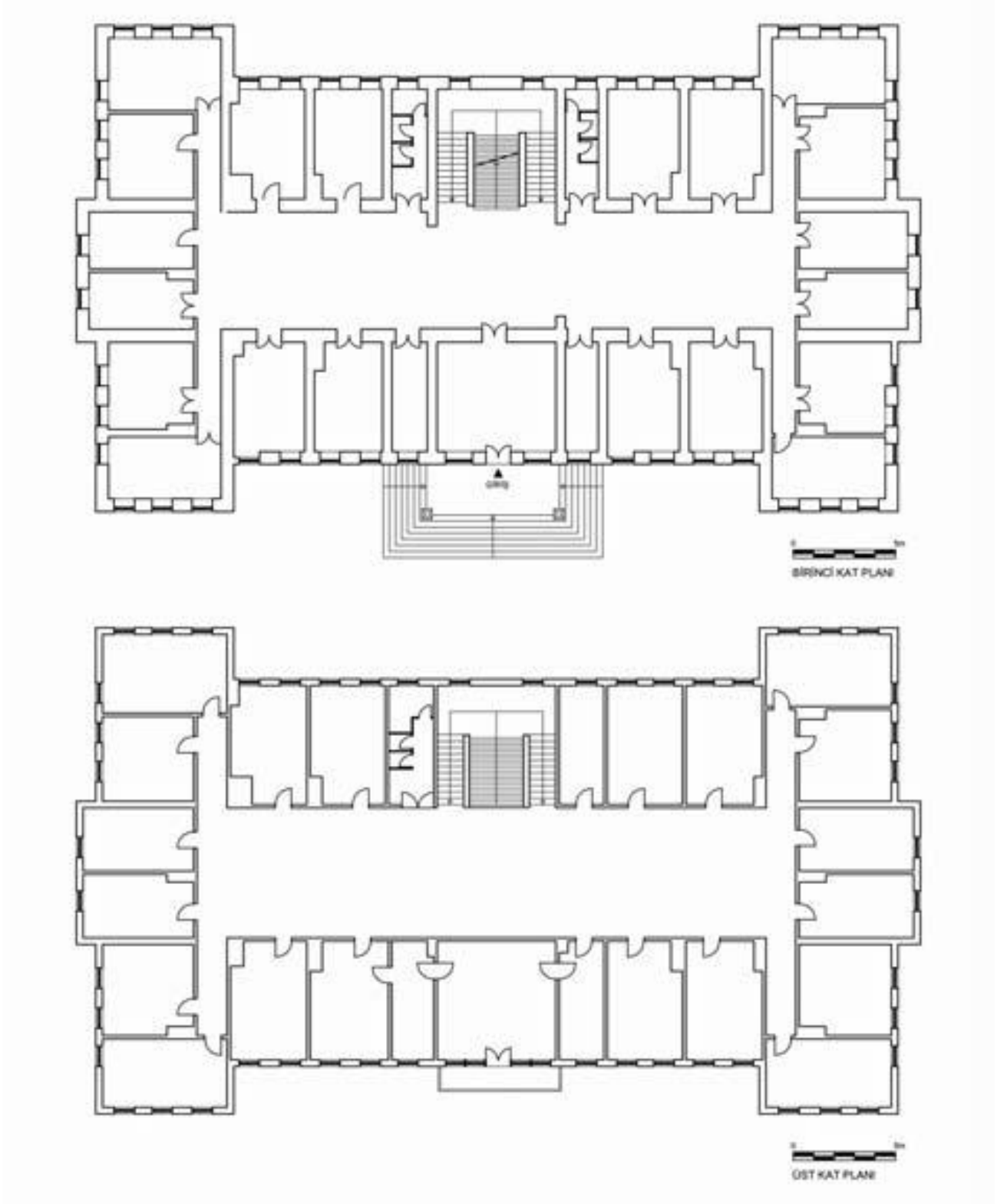

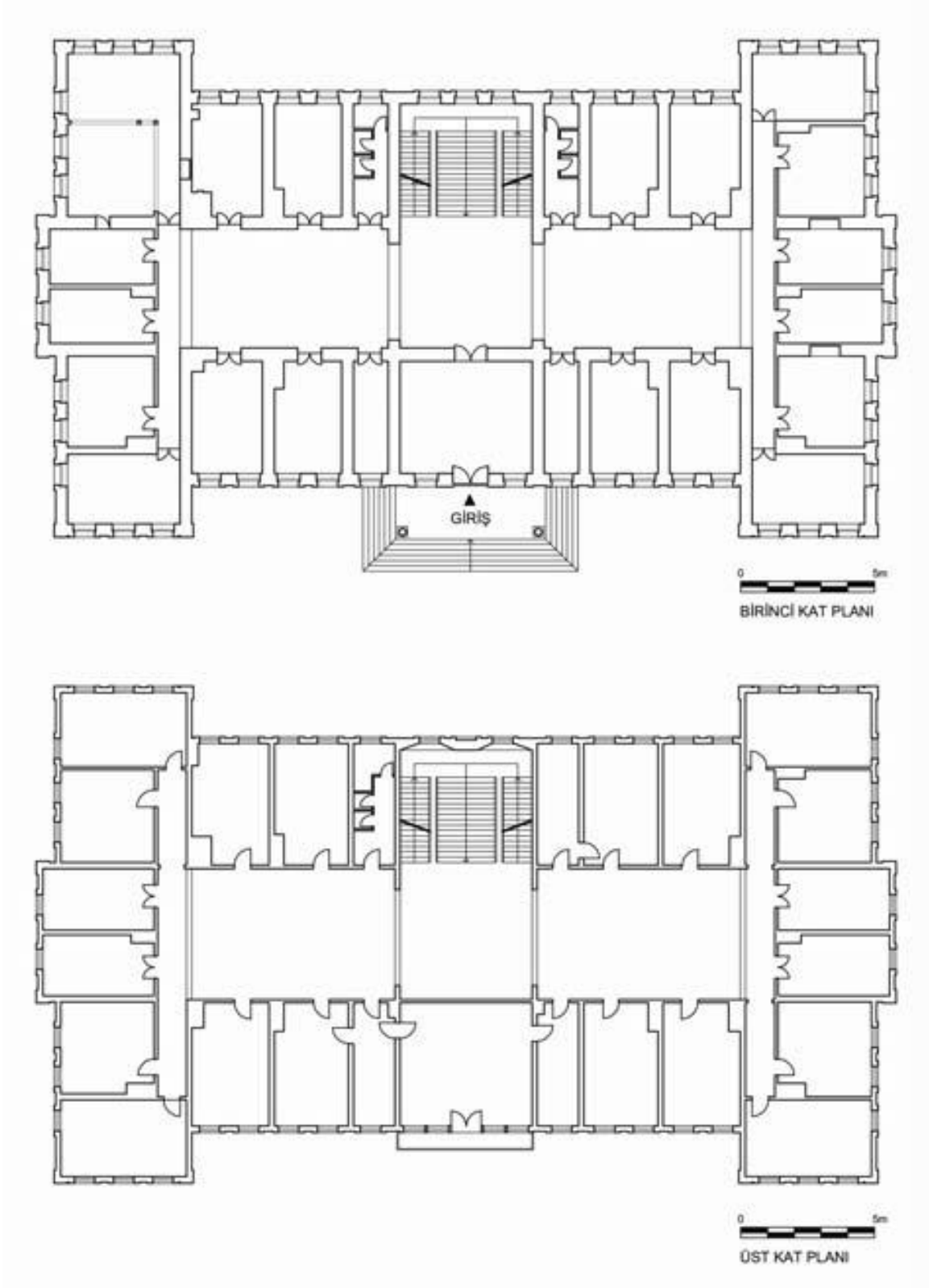
Çizim 59: Valilik Binası 1. Kat Planı (İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden).

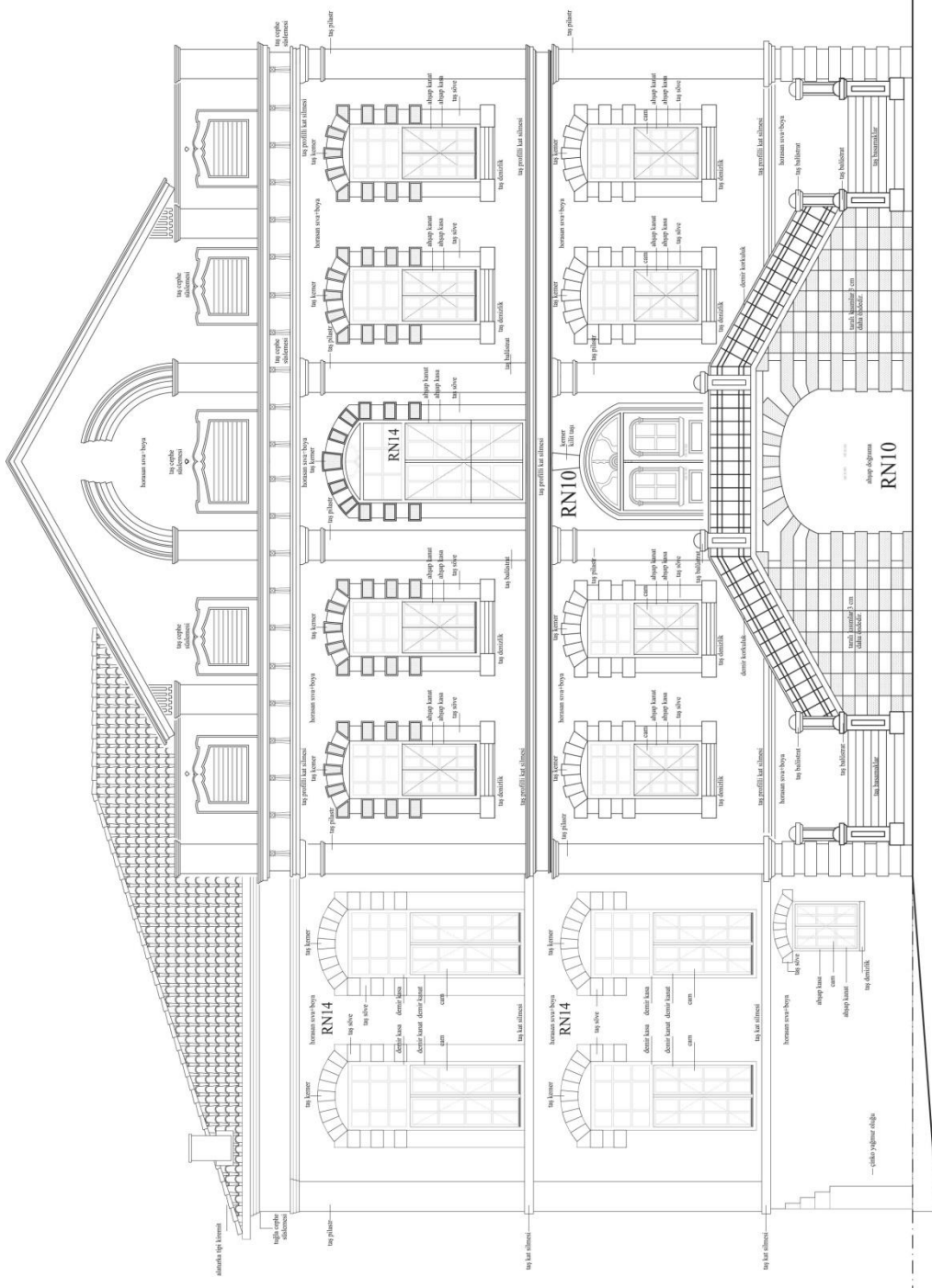
Çizim 61: Amasya Valilik Binası (Hükümet Konağı) Zemin Kat Planı (Emre Kolay'dan).

Çizim 62: Kastamonu Hükümet Dairesi Kat Planları (Mine Topçubaşı'ndan).

Çizim 63: Bolu Hükümet Konağı Kat Planları (Mine Topçubaşı'ndan).

KUZEBATI CEPHE

Çizim 64: Kırklareli Vali Faik Üstün İlköğretim Okulu Kuzeybatı Cephesi (Kırklareli İl Özel İdaresinden).

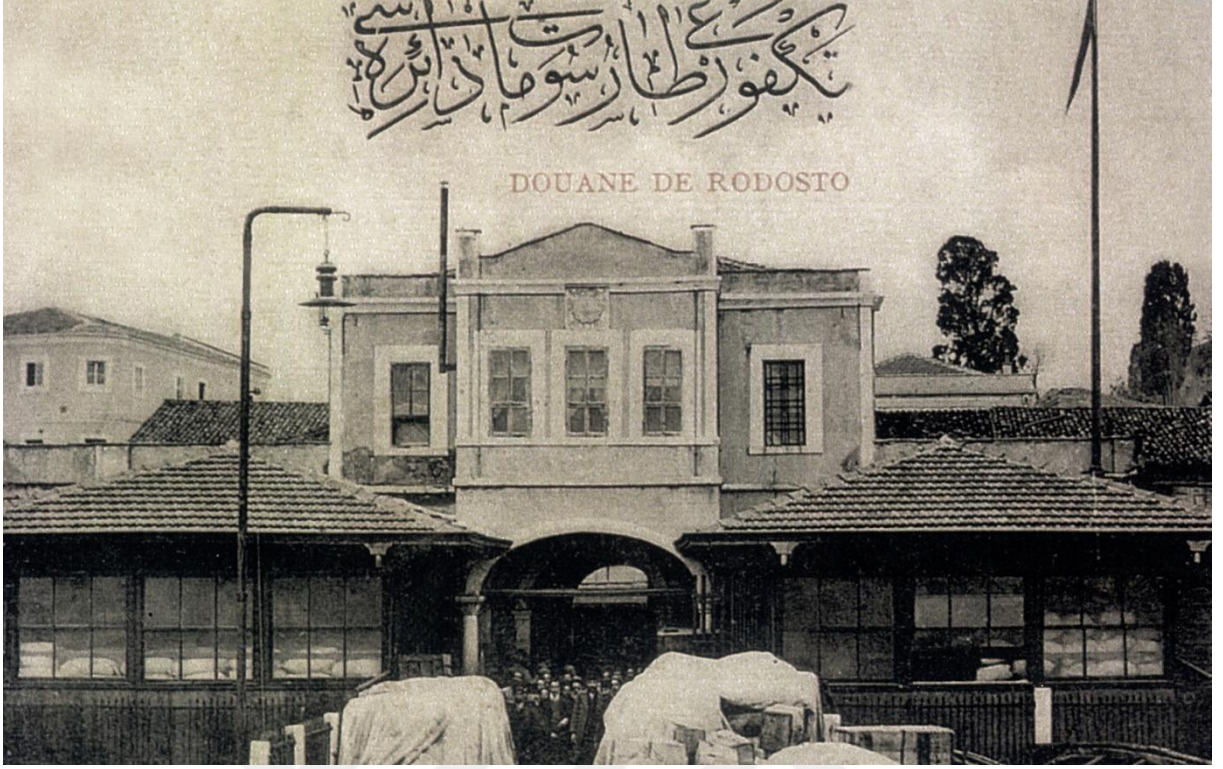
RESİMLER

Resim 1: Rüşdiye Binası 20. yüzyıl başı (Tefsad Arşivi).

Resim 2: Yanan Eski Hükümet Konağı (N.Koltuk Arşivi). Osmanlıca metin: Tekfurdağı hükümet konağının resmidir.

Resim 3: Tekirdağ Gümrük Dairesi (Tefsad Arşivi).

Kurmay Yarbay Mustafa Kemal, 19. Fırka kurma çalışmalarına Tuğlacılar Lisesi'nin olduğu yerde bulunan Tekirdağ Askerlik Dairesi Başkanlığı'nda başlamıştır.

Resim 4: Askerlik Dairesi Başkanlığı (Tefsad Arşivi).

Resim 5: Eski Postane Binası (Tefsad Arşivi).

Resim 6: Rüstempaşa Caminin sol kısmında yıkılan Saat Kulesi (D.Mavridis Arşivi).

Resim 7: Memleket Hastanesi (Tefsad Arşivi).

Resim 8: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu.

Resim 9: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu merdivenlerinin 2005 yılındaki görünümü.

Resim 10: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu merdivenlerinin 2015 yılındaki görünümü.

Resim 11: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, güneybatı çıkması.

Resim 12: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, güneydoğu çıkması.

Resim 13: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu çatısının görünümü.

Resim 14: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, avlu.

Resim 15: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, güney cephe.

Resim 16: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, kuzey cephe.

Resim 17: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, doğu cephe.

Resim 18: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, batı cephe.

Resim 19: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, zemin kat koridoru.

Resim 20: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, koridor tavanı.

Resim 21: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, zemin kat doğu cephede pencereden kapıya dönüştürülen açıklık.

Resim 22: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, 1. kat doğu cephede kapatılan pencere.

Resim 23: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, terasa çıkan merdiven.

Resim 24: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, bodrum kar koridoru.

Resim 25: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, bodrum kat mekanlarından biri.

Resim 26: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu, giriş kapısı üst kesimi.

Resim 27: Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu girişindeki çeşme.

Resim 28: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1960'lı yılların başı (Güzel San. Lisesi Arşivi).

Resim 29: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, doğu cephe.

Resim 30: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi giriş bölümü.

Resim 31: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, batı cephe.

Resim 32: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, kuzey cephe.

Resim 33: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, güney cephe.

Resim 34: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, güneybatı mekanı.

Resim 35: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, zemin kat merdiven kuruluŖu.

Resim 36: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1. kat merdiven sahanlığı.

Resim 37: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1. kat koridoru.

Resim 38: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 1. bodrum kat doğu girişi.

Resim 39: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi giriş bölümü sütun detayı.

Resim 40: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat girişi.

Resim 41: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat giriş kapısı kemer detayı.

Resim 42: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat cephesinde çeşme.

Resim 43: Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, 2. bodrum kat mekanı tavan detayı.

Resim 44: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 20. yüzyıl başı (Tefsad Arşivi).

Resim 45: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1995 yılı (E.K.V.K.B.K Arşivi).

Resim 46: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1995 yılı (E.K.V.K.B.K Arşivi).

Resim 47: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, doğu cephe.

Resim 48: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, batı cephe.

Resim 49: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, kuzey cephe.

Resim 50: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, güney cephe.

Resim 51: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, doğu girişi.

Resim 52: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, kuzeydoğu mekanı.

Resim 53: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, güneybatı dersliği.

Resim 54: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, zemin kat koridoru kuzey kısmına eklenen mekan.

Resim 55: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, merdiven kuruluşu.

Resim 56: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1. kat kuzeybatı dersliği.

Resim 57: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1. kat koridoru güney kısmına eklenen mekan.

Resim 58: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1. kat tavanı.

Resim 59: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım bodrum kat güneydoğu mekanı.

Resim 60: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım bodrum kat koridoru.

Resim 61: Namık Kemal İlkokulu 2. Kısım, 1. kat koridor zemini.

Resim 62: Süleymanpaşa Anaokulu, 20. yüzyıl başı (Tefsad Arşivi). Osmanlıca metin: 1330 (1911-12) senesinde inşası ikmal olunan..

Resim 63: Süleymanpaşa Anaokulu. Osmanlıca metin: Tekfurdağı Menba‘-i İrfân Mektebi 1328 (1910-11).

Resim 64: Süleymanpaşa Anaokulu, 1990 yılı (E.K.V.K.B.K Arşivi)

Resim 65: Süleymanpaşa Anaokulu, zemin kat koridoru güney girişi.

Resim 66: Süleymanpaşa Anaokulu, restorasyon öncesi zemin kat merdivenleri (E.K.V.K.B.K Arşivi).

Resim 67: Süleymanpaşa Anaokulu, restorasyon öncesi ahşap tavanları (E.K.V.K.B.K Arşivi).

Resim 68: Süleymanpaşa Anaokulu, restorasyon öncesi ahşap zemini (E.K.V.K.B.K Arşivi).

Resim 69: Süleymanpaşa Anaokulu, 1. kat tavanı.

Resim 70: Süleymanpaşa Anaokulu, güneybatı dersliği tavanı.

Resim 71: Süleymanpaşa Anaokulu, 1. kat güneybatı dersliği zemini.

Resim 72: Süleymanpaşa Anaokulu, güney cephe.

Resim 73: Süleymanpaşa Anaokulu, kuzey cephe.

Resim 74: Süleymanpaşa Anaokulu, batı cephe.

Resim 75: Süleymanpaşa Anaokulu, doğu cephe.

Resim76: Süleymanpaşa Anaokulu, zemin kat merdiven kuruluşu.

Resim 77: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, 1994 yılı (E.K.V.K.B.K Arşivi).

Resim 78: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe.

Resim 79: Namik Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe ana giriş.

Resim 80: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe detay.

Resim 81: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, doğu cephe.

Resim 82: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, güney cephe.

Resim 83: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, kuzey cephe.

Resim 84: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, giriş holü.

Resim 85: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, zemin kat kuzeydoğu mekanı.

Resim 86: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, zemin kat koridoru kuzeyden bakış.

Resim 87: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, zemin kat merdivenleri.

Resim 88: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, güneybatı mekanı.

Resim 89: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, 1. kat koridoru güneyden bakış.

Resim 90: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, bodrum kat koridoru güneyden bakış.

Resim 91: Namık Kemal İlkokulu 1. Kısım, batı cephe süsleme detayları.

Resim 92: Süleymanpaşa Belediye Binası 20.yy. başı (D.Mavridis Koleksiyonu).

Resim 93: Süleymanpaşa Belediye Binası (N.Koltuk Arşivi). Osmanlıca metin: Saye-î Amr Envaye-î Hazreti Padişahide müceddeden (yeniden) inşa edilen Tekfurdağı daire-i belediyesinin resmi küşadı (fotoğrafi).

Resim 94: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi (Çağatay Çavuşoğlu)

Resim 95: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi zemin kat holü (Çağatay Çavuşoğlu).

Resim 96: Süleymanpaşa Belediye Binası, zemin kat sütunlarının restorasyon sonrası görünümü.

Resim 97: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi zemin kat merdivenlerinin görünümü (Çağatay Çavuşoğlu).

Resim 98: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası zemin kat merdivenlerinin görünümü.

Resim 99: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi zemin kat merdiven korkuluklarının görünümü (Çağatay Çavuşoğlu).

Resim 100: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası zemin kat merdivenlerinin görünümü.

Resim 101: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi 1. kat holünün görünümü (Çağatay Çavuşoğlu).

Resim 102: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası 1. kat holünün görünümü.

Resim 103: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon öncesi 1. kat hol tavanının görünümü (Çağatay Çavuşoğlu).

Resim 104: Süleymanpaşa Belediye Binası, restorasyon sonrası 1. kat hol tavanının görünümü.

Resim 105: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe.

Resim 106: Süleymanpaşa Belediye Binası, kuzey cephe.

Resim 107: Süleymanpaşa Belediye Binası, batı cephe.

Resim 108: Süleymanpaşa Belediye Binası, doğu cephe.

Resim 109: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat güneybatı mekanı.

Resim 110: Süleymanpaşa Belediye Binası, bodrum kat holüne kuzeyden bakış.

Resim 111: Süleymanpaşa Belediye Binası, batı cephe sütunları.

Resim 112: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe 1. kat balkon sütunları.

Resim 113: Süleymanpaşa Belediye Binası, batı cephe 1. kat balkon sütunları.

Resim 114: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe pencere detayı.

Resim 115: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe pencere süsleme detayı.

Resim 116: Süleymanpaşa Belediye Binası, güney cephe giriş kapısı detayı.

Resim 117: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat hol tavan süslemeleri.

Resim 118: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat güneybatı mekanı tavanı.

Resim 119: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat kuzeydoğu mekanı tavan süslemeleri.

Resim 120: Süleymanpaşa Belediye Binası, 1. kat güney cephe balkon korkulukları.

Resim 121: Valilik Binası (Hükümet Konağı), 1931 yılı (Tefsad Arşivi).

Resim 122: Valilik Binası, güney cephe.

Resim 123: Valilik Binası, güney cephe ana giriş.

Resim 124: Valilik Binası, kuzey cephe.

Resim 125: Valilik Binası, doğu cephe.

Resim 126: Valilik Binası, batı cephe.

Resim 127: Valilik Binası, zemin kat kuzey koridoru.

Resim 128: Valilik Binası, zemin kat merdivenleri.

Resim 129: Valilik Binası, 1. kat Vali Odası.

Resim 130: Valilik Binası, 1. kat kuzey koridoru.

Resim 131: Valilik Binası, 1. kat merdivenleri.

Resim 132: Valilik Binası, 2. kat kuzey koridoru.

Resim 133: Valilik Binası, 2. kat batı koridoru.

Resim 134: Valilik Binası, bodrum kat güney koridoru.

Resim 135: Valilik Binası, bodrum kat kuzey koridoru.

Resim 136: Valilik Binası, iç avlunun kuzeydoğudan görünümü.

Resim 137: Valilik Binası, giriş bölümü sütun detayı.

Resim 138: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolar.

Resim 139: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolardan ayrıntı.

Resim 140: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolardan ayrıntı.

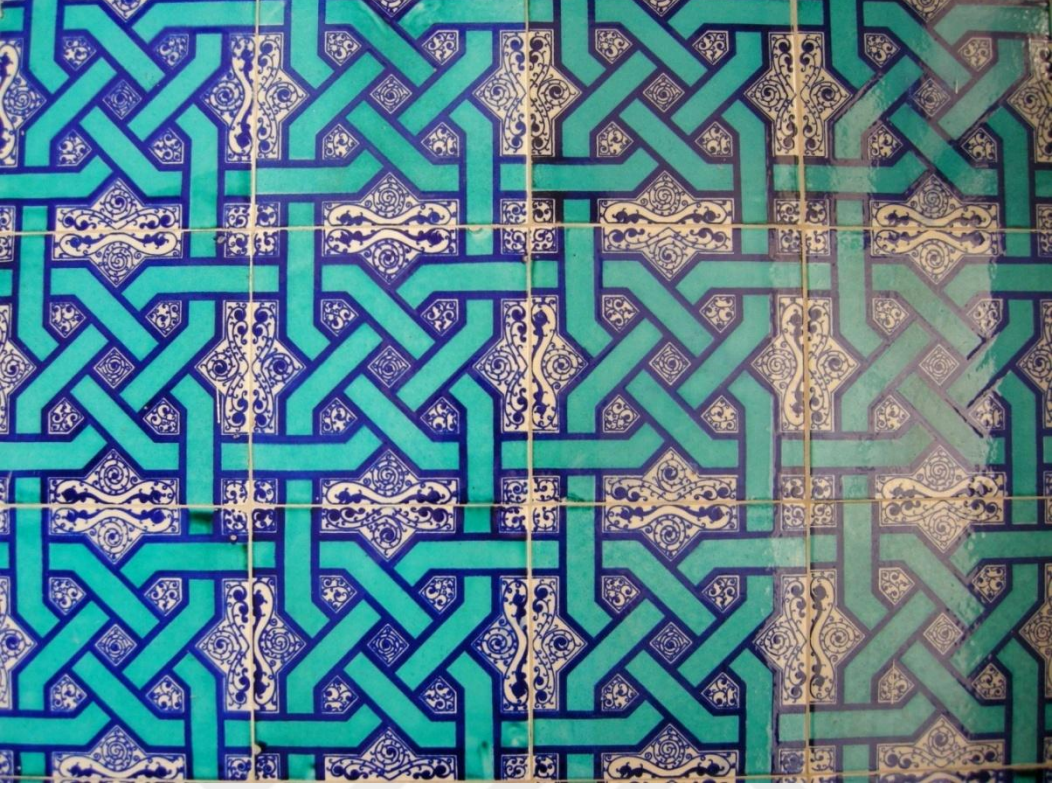
Resim 141: Valilik Binası, giriş holü doğu duvarındaki çini panolar.

Resim 142: Valilik Binası, giriş holü doğu duvarındaki çini panolardan ayrıntı.

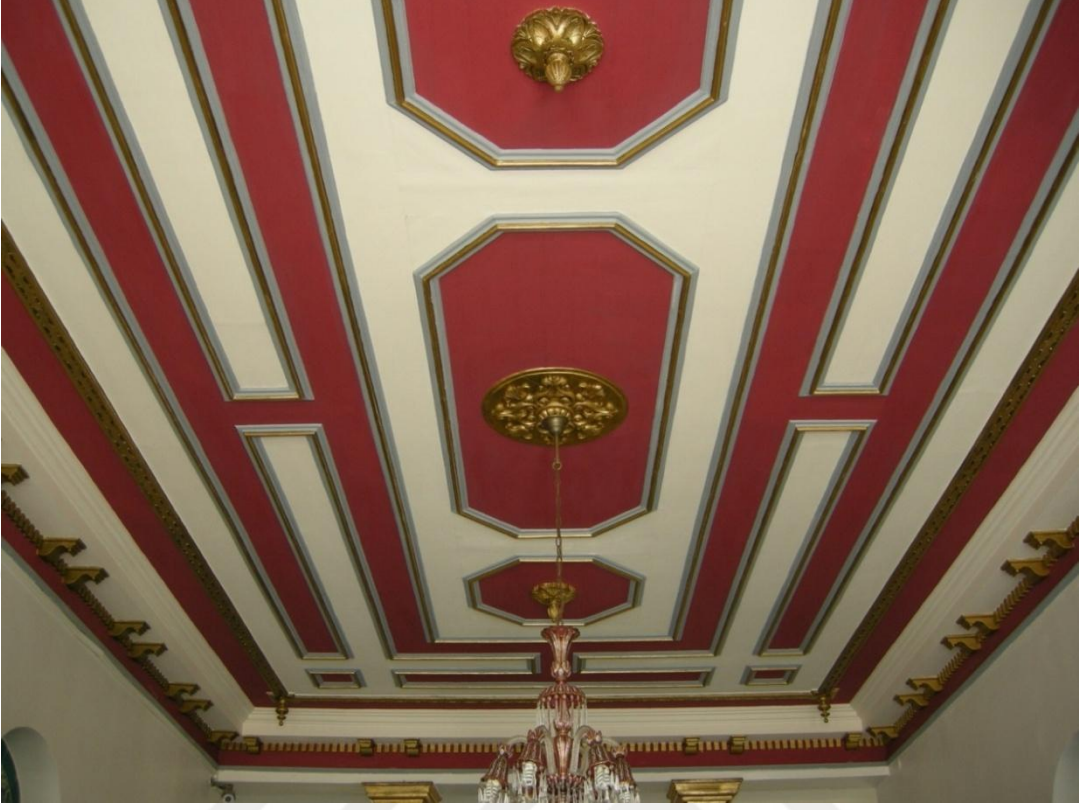
Resim 143: Valilik Binası, giriş holü doğu duvarındaki çini panolardan ayrıntı.

Resim 144: Valilik Binası, giriş holü batı duvarındaki çini panolardan ayrıntı.

Resim 145: Valilik Binası, giriş holü zemin süslemesi.

Resim 146: Valilik Binası, giriş holü tavan detayı.

Resim 147: Valilik Binası, giriş holü sütun detayı.

Resim 148: Valilik Binası, 1. kat Vali odası tavan süslemesi.

Resim 149: Valilik Binası, 1. kat Vali odası tavan göbeği.

Resim 150: Valilik Binası, 1. kat merdiven kovası tavan süslemesi.

Resim 151: Valilik Binası, 1. kat merdiven kovası pencere vitrayı.

Resim 152: Araştırma ve Uygulama Hastanesi (19. Tümen Binaları). Osmanlıca metin: Tekfurdağı Askeri Kışlası.

Resim 153: Araştırma ve Uygulama Hastanesi. güneybatı binası batı cephenin güneybatıdan görünümü.

Resim 154: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneybatı binası kuzey cephe.

Resim 155: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneybatı binası güney cephenin güneybatıdan görünümü.

Resim 156: Araştırma ve Uygulama Hastanesi, güneydoğu binası doğu cephenin güneydoğudan görünümü.

Resim 157: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (İttihat ve Terakki Kulübü), 20.yy.başı. (D.Mavridis Koleksiyonu).

Resim 158: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, güney cephe.

Resim 159: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, batı cephe.

Resim 160: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, zemin kat koridoru.

Resim 161: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, zemin kat toplantı salonu.

Resim 162: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, doğu cephe.

Resim 163: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, bodrum katı koridoru.

Resim 164: İl Milli Eğitim Toplantı Salonu ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, kuzey cephe.

Resim 165: Edirne Belediye Binası, güneydoğudan görünüş.

Resim 166: Edirne Belediye Binası, zemin kat holünün kuzeybatıdan görünüşü.

Resim 167: Kırklareli Müzesi (Eski Belediye Binası), kuzeydoğudan görünüşü.

Resim 168: Kırklareli Müzesi (Eski Belediye Binası), zemin kat holünün doğudan görünüşü (Kırklareli Müze Müdürlüğü).

Resim 169: Kırklareli Kocahıdır İlköğretim Okulu, güneybatı cephe.

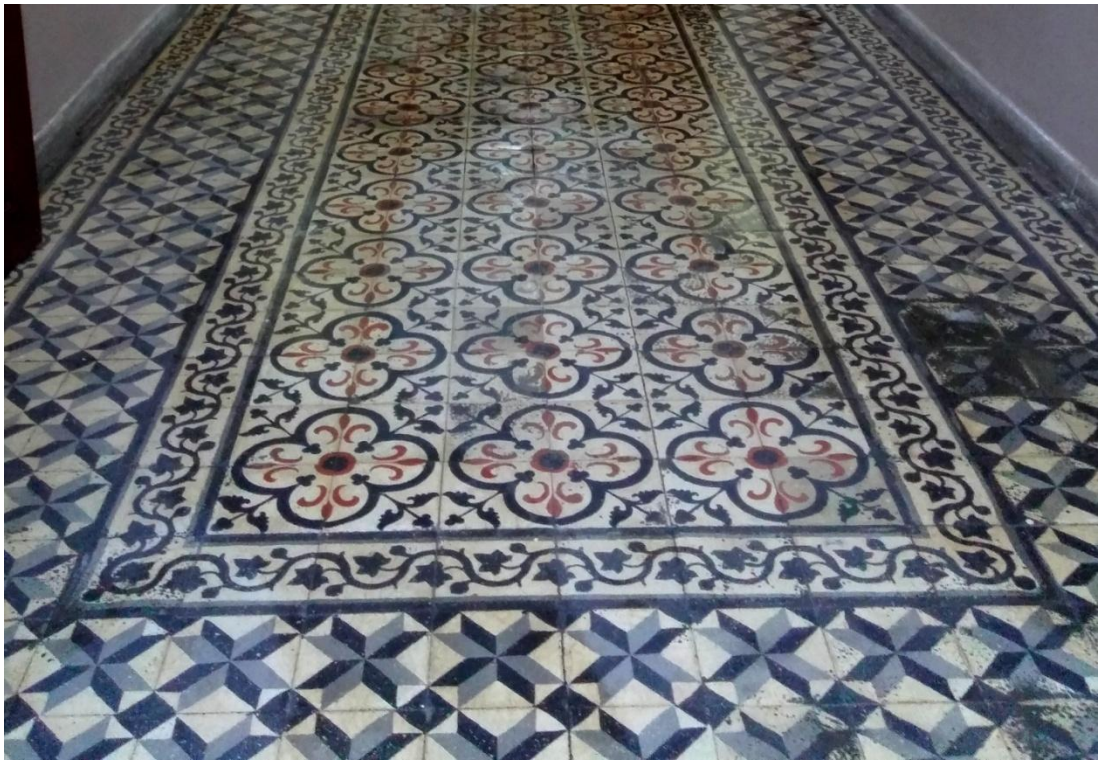
Resim 170: Kırklareli Vali Faik Üstün İlköğretim Okulu, kuzeybatı cephe.

Resim 171: Kırklareli Yayla Ayçiçeği Anaokulu (Eski Vali Konağı).

Resim 172: Kırklareli Vali Faik Üstün İlköğretim Okulu, kuzeybatı cephesi taş süslemeleri.

Resim 173: Edirne Yusuf Hoca İlköğretim Okulu, zemin kat koridoru zemin süslemesi.